

Tekintetes Dr. Kaufmann
David banan Unnath Sirkel
jelölt
szele.

וזא

ספר ראשון

מהמשה חומשי תורה

מוגה על פי המסרת

עם

תרגום לשון הגר

ובאור מספיק להבנת המקרא והתרגום

מאת

חיים בר"ש הכהן ז"ל

המכונה

היינריך דייטש

מורה ומנהל בבית חנוך המורים ומורה לשון עבר וארמית בבית חנוך הרבנים

בודאפעשט

שנת והגית בהם יומם ולילה לס"ק

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 922/1

GENESIS. בראשית.

ספר בראשית

והוא

ספר ראשון

מחמשה חומשי תורה

מוגה על פי המסרת

עם

תרגום לשון הגר

ובאור מספיק להבנת המקרא והתרגום

מאת

חיים בר"ש הכהן ז"ל

המכונה

היינריך דייטש

מורה ומנהל בבית חנוך המורים ומורה לשון עבר וארמית בבית חנוך הרבנים

בודאפישט

שנת והגית בהם יומם ולילה לש"ק

GENESIS

VAGYIS

MÓZES ELSŐ KÖNYVE

MASSZORETIKUS SZÖVEGGEL

MAGYARRA FORDITOTTA

ÉS

NYELVTANI S TÁRGYI MAGYARÁZATOKKAL ELLÁTTA

DEUTSCH HENRIK

AZ ORSZ. IZR. TANITÓKÉPEZDE IGAZGATÓJA ÉS AZ ORSZ. RABBIKÉPZŐ-INTÉZET
RENDKIVÜLI TANÁRA

MINDEN JOG FENTARTVA

BUDAPEST, 1887.

A SZERZŐ TULAJDONA

DEUTSCH HENRIK

MÓZES ELSŐ KÖNYVE

A

HAZAI IZRAELITA LELKES TANULÓIFJUSÁGNAK

BUZGÓ TANULMÁNYOZÁSRA

AJÁNlja E MŰVÉT

A SZERZŐ.

GENESIS.

בְּרֵאשִׁית.

MÓZES ELSŐ KÖNYVE.

I. FEJEZET.

Az ég és föld teremtése (1); a föld állapota (2); a világosságnak (3—5), a kiterjedésnek (6—8), a föld növényetnek (9—13), a nap-, hold- és csillagoknak (14—19), a halaknak és égi madaraknak (20—23), a szárazföldi állatoknak, és az embernek alkotása (24—28), valamint táplálékuk megállapítása (29—31).

- 1 Kezdetben teremtette Isten
- 2 az eget és a földet. De a föld puszta és kietlen volt, és sötétség *vala* a mélység színén, és Isten szelleme lebegő *vala*
- 3 a vizek színe fölött. És mondá Isten: Légyen világosság, és
- 4 lőn világosság. És látá Isten a világosságot, hogy jó, és elválasztá Isten a világosságot a
- 5 sötétségtől. És elnevezé Isten a világosságot napnak, a sötétséget pedig nevezte éjnek. És lőn este és lőn reggel: egy nap.

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת
 הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: וְהָאָרֶץ
 הַיְתֵה תְהוֹ וְכֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל-פְּנֵי
 תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת
 עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 יְהִי-אֹר וַיְהִי-אֹר: וַיַּרְא אֱלֹהִים
 אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים
 בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: וַיִּקְרָא
 אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ לַיְלָה
 וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם
 אֶחָד: פ

(1) **בְּרֵאשִׁית**. A Szentírás első verse szent hitünk azon sarkigazságára tanít, hogy a világ nem létezik öröktől fogva, hanem Isten szent szava, azaz: akarata által jött létre. E szerint e vers egészen önálló szakaszt képez, mely a következő versekkel semmiféle történeti összefüggésben nincsen. Ezt egyébiránt **בְּרֵאשִׁית** ige is bizonyítja, mely befejezett múltat jelöl (1. a fordítást). — **אֱלֹהִים** többesszámú főnév, mely azonban nem jelent egynél több lényt, hanem csak Isten nevét, még pedig többesszámú alakban. (2) **וְהָאָרֶץ**. E verssel a Szentírás a föld színén létrejött tárgyak és tünemények leírását kezdi. Itt már nem a világteretemtéről általában, hanem csak a föld színén levő tárgyak és tünemények mi módon történtkeletkezéséről van szó. A 1e szóban azért így fordítandó: *de, a föld, és* (3) **בֵּין**. E szócskának tulajdonképi jelentménye: „között”; *de, e helyt, a föld, és* (4) **וַיִּקְרָא**. Ezen igének voltaképi jelentménye: „hívni”. Ha „elnevezni” értelmében használatik, akkor az elnevezendő tárgy nevéhez **ל** viszonyító járúl, az elnevező név pedig tárgyestben áll. — **יוֹם אֶחָד**, *egy nap*, nem pedig: első nap, jöllehet **אֶחָד** gyakran mint rendszámnév is használatik (1. M. I. 7, 13.); *de ez csak egy másik számra való vonatkozással lévén használatos, a teremtés első napjára nem alkalmazható.*

- 6 És mondá Isten: Legyen kiterjedés a vizek között, és legyen elválasztó vizek és vizek között. És alkotá Isten a kiterjedést, és elválasztá a vizeket, melyek valának a kiterjedésen alul, a vizektől, melyek valának a kiterjedésen fölül. És úgy
- 7 között. És alkotá Isten a kiterjedést, és elválasztá a vizeket, melyek valának a kiterjedésen alul, a vizektől, melyek valának a kiterjedésen fölül. És úgy
- 8 lőn. És elnevezé Isten a kiterjedést égnek. És lőn este és
- 9 lőn reggel: második nap. És mondá Isten: Gyűljenek egybe a vizek az égen alul egy helyre, hogy láttassék a száraz. És
- 10 úgy lőn. És elnevezé Isten a szárazat földnek, és a vizek gyüleményét elnevezte tengereknek. És látá Isten hogy jó.
- 11 És mondá Isten: Növeszszen a föld *mindenféle* növényt, maghozó füvet, gyümölcsfát, mely gyümölcsöt terem, nemeszerint, melynek magva önmagában vagyon, a földön. És úgy lőn.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ
 בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מַבְדִּיל בֵּין
 מַיִם לְמַיִם: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־
 הָרְקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר
 מִתַּחַת לָרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר
 מֵעַל לָרְקִיעַ וַיְהִי כֵן: וַיִּקְרָא
 אֱלֹהִים לָרְקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־
 עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: פ
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם
 מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד
 וַתֵּרָאֵה הַיַּבֶּשֶׁת וַיְהִי־כֵן: וַיִּקְרָא
 אֱלֹהִים לַיַּבֶּשֶׁת אֶרֶץ וּלְמַקְוֵה
 הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים
 כִּי־טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשְׂא
 הָאֶרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מְזֵרִיעַ זֶרַע
 עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר
 זֶרְעוֹ־בּוֹ עַל־הָאֶרֶץ וַיְהִי־כֵן:

(6) *רקיע, kiterjedés*, értsd: légkiterjedés; származik רקע-ből, *kiterjeszteti*. Itt a légkiterjedésről (atmosfera) használtatik, mely elválasztó volt a felső vizeket (felhő) az alsóktól. (7) *ויבדל בין*. Ezen ige vonzatóról l. a 4. v. (8) *קרא* ige jelentményéről és vonzatóról l. az 5. v. (11) *תדשא*. Ez főnévből (*דשא*) származó ige (denominativum) hífil formában; *דשא—דשא* növeszszen növényt. Hasonló hanggegyezés van e két szóban is; *מזריע זרע*, a mely hangazonosságot a főnév és az ige közt a magyarban visszaadni csak ritkán sikerül. — *עץ פרי*, szószerint: gyümölcs fája, azaz: gyümölcsfa. Az összetett főnév tehát a héberben akként fejeztetik ki, hogy a két név vonzati viszonyba lép, é. p. úgy, hogy az alapszó *előz* mint vonzó, és a határozó szó *utána*, mint vonzott név áll. — *עשה פרי*. A fát, melyen a gyümölcs terem, a héber *alkotó* lénynek tekinti; innen van, hogy ezen ige *עשה*, mely voltaképen „alkotni“, „csinálni“ jelent, ha *פרי* szóval köttetik össze, annyit tesz, mint „terem“. — *למינו*, az *ö neme*, azaz: fajja szerint. A föld, Isten parancsolatára, a növényeket fajokként hozta elő; azoknak összezavarása ép oly természet-, mint törvényellenes dolog. — *אשר זרעו בו*; a személyes rag *בו* szócs-

12 És előhoza a föld *mindenféle* növényt, maghozó fűvet neme szerint, és gyümölcstermő fát, a melynek magva önmagában vagy, neme szerint. És látá Isten, hogy jó. És lőn este és lőn 13 reggel: harmadik nap. És 14 mondá Isten: Legyenek világítók az ég kiterjedésében, hogy válaszsák el a napot az éjtől, és legyenek jelekül mind időkre, mind pedig na- 15 pokra és évekre. És legyenek világítók gyanánt az ég kiterjedésén, hogy világítsanak a 16 földre. És úgy lőn. És Isten alkotá a két nagy világítót, a nagyobbik világítót, hogy uralkodjék nappal, és a kisebbik világítót, hogy uralkodjék éjjel; 17 és a csillagokat. És elhelyezé őket Isten az ég kiterjedésébe, hogy világítsanak a 18 földre. És hogy uralkodjanak nappal és éjjel, és hogy elvá- 19 laszsják a világosságot a sötétségtől. És látá Isten, hogy jó. És lőn este és lőn reggel: negyedik nap.

וַתֵּצֵא הָאָרֶץ דְּשֵׂא עֵשֶׂב מִזֵּרַע
וְרֹעַ לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֹשֶׂה פְרִי
אֲשֶׁר זֶרְעוֹבוּ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא
יְהוָה אֱלֹהִים כִּי טוֹב׃ וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי
בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי׃ פ שֵׁנִי
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֹת
בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין
הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְיִהְיוּ לְאֹתוֹת
וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם׃ וַיְהִי
לְמֹאֲרֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם
לְהָאֵר עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-בֵּן׃
וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת
הַגְּדֹלִים אֶת-הַמְּאֹר הַגָּדֹל
לְמַשְׁלַת הַיּוֹם וְאֶת-הַמְּאֹר
הַקָּטָן לְמַשְׁלַת הַלַּיְלָה וְאֵת
הַכּוֹכָבִים׃ וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים
בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאֵר עַל-
יְהוָה אֱלֹהִים וְלְמַשֵּׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה
וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ׃
וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב׃ וַיְהִי
עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי׃ פ

kában *פרי*-ra vonatkozik, melyben a gyümölcs magva rejlik. (14) *יהי* egyes számú ige a többesszámú *מארת* előtt; a mi héberben nem ritkán fordul elő. I. M. I. 47, 28. Itt azonban annak oka az, hogy az ige inkább a következő *להבדיל* szóhoz tartozik, mintsem *מארת*-hoz, ily formán *יהי* a következő *יהי* értelme pedig az: a világítók, melyek már léteztek (mert hiszen a világosság már az első napon teremtettetett), szolgáljanak az idők megkülönböztetésére. Ezt igazolja azon állítás (1. feljebb a 2. v.), mely szerint a 2. verstől kezdve a fejezet végéig csak a föld színén levő tárgyak, lények és tünemények előidézéséről van szó. — *ולמועדים ונו'*. El két szó kezdetén levő *ויין* azt jelentik: mind—mind (1. a fordít.). (16) *את שני* — *הגדלים*, a *קטן*—*nagyokat*. Jóllehet az egyik sokkal kisebb a másikkal (1. tovább), mégis mind a kettőt egyaránt nagyoknak nevezi, mert egyforma na-

- 20 És mondá Isten: Mozgas-
sanak elő a vizek *minden-
féle* mozgó élő állatot, és
madarat, hogy repdessen a
föld fölött, az ég kiterjedése
21 színén. És teremté Isten a
nagy tengeri halakat, és min-
den élő mászó állatot, melyet a
vizek előmozgattak, nemeik
szerint, és minden szárnyas
madarat neme szerint. És
22 látá Isten, hogy jó. És Isten
megáldá őket, mondván: Szap-
orodjatok és sokasodjatok, és
töltsétek be a vizeket a ten-
gerekben, és a madár soka-
23 sodjék a földön. És lőn este
és lőn reggel: ötödik nap.
24 És mondá Isten: Hozzon elő
a föld *mindenféle* élő állatot
neme szerint, barmot és csú-
szó-mászó állatot és mezei
vadat neme szerint. És úgy
25 lőn. És Isten alkotá a mezei
vadat neme szerint, és a bar-
mot neme szerint, és a föld
26 minden csúszómászó állatát neme szerint. És látá Isten, hogy jó. És

ב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם
שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף
עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רִקְיעַ
כא הַשָּׁמַיִם: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-
הַתַּיִנִּים הַגְּדֹלִים וְאֶת כָּל-נֶפֶשׁ
הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ
הַמַּיִם לְמִינֵיהֶם וְאֶת כָּל-עוֹף
כג הַבָּיִת לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-
טוֹב: וַיִּבְרַךְ אֹתָם אֱלֹהִים
לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-
דמים הַמַּיִם בְּיָמִים וְהָעוֹף יִרְבַּ בְּאָרֶץ:
גג וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם
הַחַמִּישִׁי: פ שְׁלִישִׁי
כד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ
נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׁ
וְחַי-תְּוֹאֲרֵץ לְמִינָהּ וַיְהִי-כֵן:
כה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-חַיַּת הָאָרֶץ
לְמִינָהּ וְאֶת-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ
וְאֶת כָּל-רֶמֶשׁ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ
כו וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב: וַיֹּאמֶר

gyoknak *látsanak*. — לממשלת, *hogy uralkodjék*, értsd : hogy világítson ; a nap világítása annak uralkodása (20) שָׂרָץ וְנֹרָא, *mozgassanak elő—mozgó élő állatot* ; így tükröződik vissza az egy és ugyanazon tőből származó héber név- és igének hangegyezése a magyar fordításban is. Ugyanis שָׂרָץ annyit jelent mint : mozgat ; azért רָצָץ mozgó, értsd : csúszó-mászó állat. — עוֹף gyűjtőnév, a madarak egész nemét fejezi ki. — כָּנָף eredeti jelentménye : szárny ; mint וְחַי-תְּוֹאֲרֵץ-nak a vonzata jelzői jelentménnyel bir, így : szárnyas madár. (24) אֲרֵץ ; eredeti alakja ez a birtokviszonyban álló neveknek, hogy a vonzónév változott alakja birtokos ragot is vesz fel ; rendszeren : *חַיַּת הָאָרֶץ*. (26) וַיַּעַשׂ többes számban áll ugyan, de csak alakjára nézve, mert אֱלֹהִים szóra vonatkozik, melynek szintén többesszámú alakja van, de azért mégis csak egyszámú jelent-

- mondá Isten: Alkossunk embert képünkre, hasonlatosságunk szerint! hogy uralkodjanak a tenger halain és az ég madarain és a barmon és az egész földön és minden csúszó-mászó állaton,
- 27 a mely a földön mász. És teremté Isten az embert az Ő képére, Isten képére teremtette őt, him- és nőneművé
- 28 teremtette őket. És Isten megáldá őket, és mondá nekik Isten: Szaporodjatok és sokasodjatok és töltsétek be a földet és hódítsátok meg azt, és uralkodjatok a tenger halain és az ég madarain és minden állaton, mely a földön
- 29 mász. És mondá Isten: Ime, adtam nektek minden maghozó fűvet, mely az egész föld színén van, és minden fát, melyen maghozó gyümölcs van. Nektek legyen *mind-*
- 30 *ez* eledelül. És minden mezei vadnak és minden égi madárnak és minden a földön mászó állatnak, melyben élő lélek van, *mindenféle* zöld fűvet (adtam) eledelül. És úgy lőn.

ménynyel bir. L. feljebb az 1. v. — בצלמנו. E szó: צלם valakinek, vagy valaminek a képét, nem annyira külső, mint inkább belső képét és lényét jelenti. Ugyanis az ember Isten képére teremtett, mert halhatatlan lélekkel van felruházva. — כדמותנו, hasonlatosságunk szerint, azaz: hogy hozánk hasonló legyen; ez értelmezője az előbbi בצלמנו kifejezésnek. (29) עין פרי itt annyit jelent, mintha állna: פרי, mert az előtte való עין-re vonatkozik; a héberben azonban, a hol fű mindennemű terményről használatos, szükséges, hogy e helyen is hozzá járuljon még a jelző, a gyümölcs közelebbi meghatározása végett. Nem szabad összetévesztetni: עין פרי, melyben פרי az alapszó, פרי kifejezéssel,

31 És látá Isten mindent, a mit alkotott, hogy íme, igen jó, És lőn este és lőn reggel: a hatodik nap.

לֹא כֵן: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי: פ

II. FEJEZET.

A teremtés befejezése és a hetedik nap megszentelése (1—3). Az ég és föld származása (4—5), és az embernek mi módon történt alkotása (7—8). Az Éden kertének ültetése (9), és folyói leírása (10—15). A jó és rossz megismerésének fáját illető tilalom (16—17). Az ember élettársa (18), az állatok megnevezése (19—20). Ádám feleségének alkotása, és ennek férjéhez való ragaszkodása (21—25).

1 És elvégeztettek az ég és a
2 föld és minden seregeik. És midőn elvégzé Isten a hetedik napon munkáját, melyet alkotott, akkor nyugovék a hetedik napon minden munkájától, melyet alkotott. És Isten megáldá a hetedik napot és megszentelé azt, mert azon nyugodott minden munkájától, melyet Isten teremtett működés végett.

ב וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשֵׁהוּ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: רביעי פ

melyben עַץ az alapszó és פָּרִי a határozó szó. (30) לֹא-כֵן meg hosszabbodott infinit. kál, annyit jelent, mint לֹא-כֵן. V. ö. קָרְבָה (M. II. 36, 2.), שְׂמָחָה (M. III. 15, 32.). Az özönviz előtti korszakban az ember tápláléka, mint az állatoké, csak fű és növény volt. Csak az özönviz után, mondja a Szentírás, az állat húsát az ember táplálékának. L. M. I. 9, 3. (31) יוֹם הַשִּׁשִּׁי, a hatodik nap, a melyen t. i. Isten az ég és föld teremtését egészen befejezte. L. a. II. fej. 2. v.

(1) וַיְכַל-—בַּיּוֹם: seregeik: ugyanis a nap, a föld és a csillagok. (2) וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְגו'. E mondat előtagja a következő mondatnak: וַיְקַדְּשֵׁהוּ וְגו', és értelme az: Midőn Isten a hetedik napon befejezte volt stb. a. akkor nyugovék stb. (3) וַיְקַדְּשֵׁהוּ, és megszentelé azt, t. i. a hetedik napot, hogy szolgáljon örök jeléül úgy magának a világteremtésnek, mint a teremtés befejezésének. — אשר ברא....működés végett, azaz: hogy működjek istenadta természeti törvények szerint. (4) תוֹלְדוֹת. Többesszámú nőnemű fő-

4 Ez az ég és a föld származása, a mikor teremtettek, a mely napon az örökkévaló Isten földet és eget alkotott. És minden mezei növény még nem vala a földön, és minden mezei fű még ki nem csirázik vala, mert nem boszátott esőt az örökkévaló Isten a földre, és ember nem volt, hogy művelje a földet. De köd száll vala fel a földről és megöntözte a föld egész felületét.

7 És alakítá az örökkévaló Isten az embert porból a földről, és lehele orcájára élő lelket, és az ember lón élő lényenyé. És ültete az örökkévaló Isten kerttet Édenben keletről, és helyezé oda az embert, a kit alakított.

9 És növeszte az örökkévaló Isten a földből mindennemű fát, mely kellemetes megtekintésre, és jó eledelre, és az élet fáját a kert közepén, és a jó és

10 rossz tudásának fáját. És folyó kijő vala Édenből, hogy meg-

ד אֱלֹהֵי הַלְלוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
ה בְּיַבְרָאִים בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה
אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: וְכֹל
ו שֵׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרִם יִהְיֶה בְּאָרֶץ
וּכְלֵעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרִם יִצְמַח
ז כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים
ח עַל-הָאָרֶץ וְאָדָם אִין לַעֲבֹד
אֶת-הָאֲדָמָה: וְאָדָם יַעֲרֶה מִן
ד הָאָרֶץ וְהִשְׁקֶה אֶת-כָּל-פְּנֵי
ה הָאֲדָמָה: וַיִּצְרֶה אֱלֹהִים
אֶת-הָאָדָם עֶפְרָה מִן-הָאֲדָמָה
ז נִיפַח בְּאָפָיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי
ח הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה: וַיִּטַּע יְהוָה
אֱלֹהִים גֶּן בְּעֵדֵן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם
ט שָׁם אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר יִצְרָה:
ב וַיִּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאֲדָמָה
ג כָּל-עֵץ נְחֹמֵד לְמִרְאֵה וְטוֹב
ד לְמֵאֱכֹל וְעֵץ הַחַיַּיִם בְּתוֹךְ הַגֶּן
ה וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע: וְנָהָר יִצְאֵ

név; töve: יולד, szülni; innen van, hogy a belőle képzett főnév származást, történetet is jelenthet. — בְּיַבְרָאִים ragozott inf. nif., szó szerinti jelentménye: teremtetésökben, teremtetésökökor, vagyis: mikor teremtettek. — אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, mind e két név tárgyasetben áll, jóllehet a tárgyasetet jelző szóeska: אֵת nincs ott. (5) טָרִם יִהְיֶה. A jövőidejű: יִהְיֶה vonzata טָרִם szónak, és azért az elbeszélő multtal fordítandó. Ugyanaz áll a következő יִצְמַח igére nézve is. (6) וְאָדָם. E szóval kezdődik a körmondat utótagja, melynek előtagja וְכֹל szóval kezdődik, és יִצְמַח szóval záródik be; כִּי לֹא הִמְטִיר pedig egészen a harmada szóig közboszúrt mondat. — יַעֲרֶה szintén az elbeszélő multtal fordítandó. (7) בְּאָפָיו, orcájára, nem pedig orrába, mivel ekkor így volna: בְּאַפוֹ, egyszámban. Értelme az: hogy az ember lelke arezvonásaiban legyen felismerhető. (8) מִקְדָּם לעֵדֵן, annyi mint: לעֵדֵן. Éden pedig, mely, mint köznévi, gyönyörűséget jelent, valami kies vidéknek a tulajdonneve. Közlelebről annak határait és fekvését megjelölni nem lehet. De

öntözze a kertet, és onnan elágazik vala, és lett négy fő-
 11 folyóvá. Az egyiknek a neve: Pisôn; ez az, mely körül folyja Chavilâh egész tartományát, a
 12 hol *találtatik* az arany. És e föld aranya beces; ott *találtatik* a Bedôlâch és a Sôhâm-
 13 kő. És a második folyó neve: Gichôn; ez az, mely körül folyja
 14 Kûs egész tartományát. És a harmadik folyó neve: Chiddêkel; ez az, mely folyik Assûrtól keletre; és a negyedik folyó,
 15 az az Eufrates. És vevé az örökkévaló Isten az embert és helyezé őt Éden kertébe, hogy
 16 mivelje és őrizze azt. És megparancsolá az örökkévaló Isten az embernek, mondván: A kert minden fájáról szabad enned,

מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הַגֶּן וּמִשָּׁם יֵאָדָר וְיִהְיֶה לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים: שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסָּבִב אֶת כָּל-אֶרֶץ חַוִּילָה אֲשֶׁר-שָׁם הָהָדֵב: וְהִבּוּ אֶת-הָאֶרֶץ הַזֹּאת מִזֶּבֶב שָׁם הַבְּדֵלָה וְאֶבֶן-הַשֹּׁהַם: וְשֵׁם-הַנְּהַר הַשֵּׁנִי גִיחֹן הוּא הַסָּבִב אֶת כָּל-אֶרֶץ כּוּשׁ: וְשֵׁם הַנְּהַר הַשְּׁלִישִׁי חִדְקֵל הוּא הַהֹלֵךְ קְדָמַת אֲשׁוּר וְהַנְּהַר הַרְבִּיעִי הוּא פָרָת: וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בְנֶגֶד עֵדֶן לְעִבְדָהּ וַיִּשְׁמְרָהּ: וַיֹּצֵא יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל-פְּרִי-הַגֶּן אֲכַל תֹּאכַל:

annyi bizonyos, hogy az Eufrates és Tigris mentében terjedett el (1. a 10—15 verseket), melyek az Éden vidékét némiképen meghatározzák. (9) — ועץ החיים — ועץ הרעה טוב ורע. *As élet fája* az ember öröklétének biztosítására szolgált. A jó és rossz megismerésének fájáról való gyümölcs pedig arra tette képessé az embert, hogy megkülönböztethesse az erkölcsi jót az erkölcsi rossztól, más szóval: az erényt a bűntől. A bűn megismerése oka az emberi boldogság elvesztésének. — (10) ראשית többesszáma e szónak: ראש (fő). Itt azonban a folyó főágait jelenti. (11) פישון. Némely régi magyarázók szerint Pisôn alatt a Nilus értetik, a mi a hely leírásával (*a mely Chavilâh tartományát környezi*) összeegyeztethető ugyan, de az Eufrates folyóval semminemű összefüggésbe nem hozható. Mások Pisôn-t a Fázis folyóval tartják azonosnak, mely Kolchis aranydús vidékén foly és a Fekete-tengerbe ömlik. (12) הברלה. a *Bedôlâch*. Minthogy a Sôhâm kövével (1. M. II. 28, 9.) együtt sorolatik fel, úgy látszik, szintén drágakő. L. M. IV. 11, 7. (13) גיחון. Gichôn folyó leírása: *mely környezi Kûs (Aethiopia) egész tartományát*, a Nilusra enged következtetni. (14) חִדְקֵל. A legrégebb magyarázók és fordítók szerint Chiddêkel azonos a Tigris folyóval, mely, mint az Eufrates, Armenia hegyiségében ered és a Perzsaöbölbe szakad. — פרת kétségen kívül az Eufrates. (16) ויצו על; igének jelentése vonzata szerint változik. Mikor, mint e helyen, על szócskát vonz, a parancsolat tilalmat foglал magában. L. a következő verset. — אכל תאכל, *szabad*

- 17 de a jó és rossz tudásának fájáról, arról ne egyél, mert a mely napon arról eszel, halál-
 18lal halsz meg. És mondá az örökkévaló Isten: Nem jó az embernek egyedül lennie, alkotok neki segítőt, ki körül-
 19lötte legyen. És alakíta az örökkévaló Isten a földből mindenféle mezei vadat, és mindenféle égi madarat, és elvivé őket az emberhez, hogy lássa, mi-
 nek fogja azokat elnevezni; és a hogy elnevezi az ember az élő lényt, az legyen neve.
 20 És az ember hiva neveket minden baromnak és égi madárnak és minden mezei vadnak, de *magának* az embernek nem talált segítőt, ki körülötte
 21 legyen. És bocsáta az örökkévaló Isten mély álmat az emberre, ki elaluvék; és veve egyet oldalbordáiból és rekeszte
 22 húst annak helyébe. És építé az örökkévaló Isten az oldalbordát, melyet vett az emberből, asszonynya és elvivé őt az emberhez.

וַיִּמְעַץ הַדֵּעַת טוֹב וְרָע לֹא
 תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיּוֹם אֲכַלְךָ
 יָהּ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת: וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֱלֹהִים לֹא טוֹב הָיִית הָאָדָם
 לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה־לּוֹ עֹזֵר כְּנֶגְדּוֹ:
 וַיִּצַּר יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאָדָמָה
 כָּל־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל־עוֹף
 הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל הָאָדָם לְרְאוֹת
 מִה־יִּקְרָא־לּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא־
 לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שָׁמוֹ:
 וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל־
 הַבְּהֵמָה וְלַעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל־
 חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא־מָצָא
 עֹזֵר כְּנֶגְדּוֹ: וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים
 תְּרַדְמָה עַל־הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח
 אֶחָת מִצַּלְעֹתָיו וַיִּסְגֵּר בֶּשֶׂר
 בָּב תַּחְתָּנָה: וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים
 אֶת־הַצֶּלַע אֲשֶׁר־לָקַח מִן־
 הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבִיאָה אֵל־

enned; e szó szabad *אכל* határozatlan módú ige (infinitivus) által jelöltetik, mely a határozott módú igét (verbum finitum) előzi meg, valahányszor a cselekvés nyomatékosságát fejezi ki. L. a következő verset és még sok más helyen. (18) *גנוד* költői alak a prózai: *להיות* helyett.—*כנגדו* megkülönböztetendő *גנוד* szótól, mely azt jelenti: *dtellenben* (I. M II. 19, 2), azonban a körültelevésnek a viszonyát fejezi ki. (21) *תרדמה* jelentménye abban különbözik *נִשָּׁן*-étől, hogy ez minden könnyebb és muló alvásról, vagy szunnya-
 dozásról is használatos, amaz pedig csak a mély és tartós álomról. L. M. I. 15, 12.—*מצלעותיו*. Jóllehet egyes száma: *צלע* (l. a következő verset) többszáma mégis *רות*-ra végződik: *צלעות*. Jelentménye pedig e szónak: oldal, vagy oldalborda. E helyen mind a két jelentményben vehető.—*בשר* alakjánál fogva úgy a mondat alanya, mint tárgya is lehet, de egyre megy, mert értelme

23 És mondá az ember: Ez, **וַיֹּאמֶר הָאָדָם: זֶה הַפֶּעַם עָצָם מֵעַצְמִי וּבֶשֶׁר מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי כִּי מֵאִישׁ לִקְהָהּ זֹאת: עַל־כֵּן יִעֹזֵב אִישׁ אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד: וְהָיוּ שְׁנֵיהֶם עַרְוִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבַשְּׁשׁוּ:**

immár, csont csontjaimból, és hús húsomból; ez neveztessek némbereknek, mert emberből vétetett ez. Azért elhagyja a férfi atyját és anyját és ragaszkodik feleségéhez, és lesznek egy testté. És valának mindketten meztelenek, az ember és felesége, és el nem szégyenlik vala magukat.

III. FEJEZET.

A kigyó rászedi az asszonyt (1—6). Ádám és Éva észreveszik, hogy meztelenek (6—9). Isten őket megdorgálja (9—13). A kigyó elátkozása (14—15) Az asszony büntetése (16). Ádám büntetése (17—19). Az asszony megnevezetése (20). Ádám és Éva felöltötetése (21), és ezeknek kiűzetése az Éden kertéből (22—24).

1 A kigyó pedig ravaszabb **וְהַנָּחַשׁ הָיָה עָרוֹם מִכָּל חַיֵּי הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אַף כִּי־אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ**

volt minden mezei vadnál, melyeket az örökkévaló Isten alkotott; és mondá az asszonynak: És ha mondta is az Isten: Ne egyetek a kert minden fá-

mind a két esetben az, hogy a sebhely, mikor Ádám a mély álomból felébredett, egészséges hússal be volt hegesztve. (23) **וְזֶה הַפֶּעַם**, *ez, immár*, nem pedig: ez izben; mert ha „ez“ jelző, akkor ennek a héberben így kellene hangzania: **הַפֶּעַם הַזֶּה**. E versben **זֹאת** a mondat alanya, értelme pedig: ez, t. i. Éva, csont csontjaimból stb.; **הַפֶּעַם** maga pedig az időhatározó (I. M. I. 46, 30.), és e szerint fordítandó. **אִשָּׁה** hasonló hangzású és származású **אִש** névvel. Ezen összhangzás — a Talmud szerint — bizonyítja, hogy a Tórah eredeti nyelve a héber. (24) **יִעֹזֵב**. A jövő idejű ige annak megjelenésére szolgál, hogy így történik rendszeren. (25) **עַרְוִים** szabálytalan többes számú formája **עָרִים**-nak, melynek szabályszerű többese lenne: **עָרִים**; **עָרִים**, **עָרִים**, **עָרִים**, **עָרִים**, **עָרִים** (l. 3, 7.); és végre **עָרִים**-ból: **עָרִים**. (Péld. 18, 4) **עָרִים**-nak a többese: **עָרִים**. (l. 3, 7.); és végre **עָרִים**-ból: **עָרִים**. (Péld. 14, 18.) **עָרִים** nélkül.

(1) **וְהַנָּחַשׁ**. A kigyó képe az ember rossz hajlamanak. Ennek, és az emberi lelkiismeretnek fejlődését és nyilvánulását a Szentírás, részint a kigyó csábító beszédével, részint az Isten intő szavával, fejezi ki, melyet Ádám és Éva hallottak a kertben. — **וְהָאִשָּׁה כִּי־אָמַר**, *ha mondta is* stb. Kiegészítendő: „azért

- 2 járól! — És mondá az asszony a kigyónak: A kert minden fájának gyümölcséből
 3 ehetünk. De a fa gyümölcséből, mely a kert közepén van, mondta Isten: Ne egyetek róla, és ne nyuljatok hozzá,
 4 hogy meg ne haljatok. És mondá a kigyó az asszonynak:
 5 Halállal meg nem haltok. Hanem Isten tudja, hogy a mely napon ti esztek arról, megnyílnak szemeitek és lesztek, mint istenek, jót és rosszat tudók. És látá az asszony, hogy a fa jó eledelre, és hogy gyönyörűsége a szemnek, és hogy a fa kellemetes észlelésre: veve gyümölcséből és evék, és ada férjének is, *ki* vele *volt*,
 7 ki szintén evék. És megnyílnak mind a kettőnek a szemei, és megtudák, hogy meztelenek ők, és összehajtanak fügefalevelet, és készítenek maguknak öveket. És hallák az örökkévaló Isten szavát járni a kertben nappali szellőben, és elrejtőzének, az ember és

ב הָגֵן: וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל-הַנָּחֹשׁ
 ג מִפְּרֵי עֵץ-הָגֵן זֶה אֵכֶל: וּמִפְּרֵי
 ד הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-הָגֵן אֶמְר
 אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא
 ה תִּגְעוּ בוֹ פֶּן-תָּמּוּתוּן: וַיֹּאמֶר
 ו הַנָּחֹשׁ אֶל-הָאִשָּׁה לֹא-מוֹת
 ז בְּיוֹם אֲכַלְכֶּם מִמֶּנּוּ וּנְפַקְחוּ
 ח עֵינֵיכֶם וְהִיְתֶם כְּאֱלֹהִים יֹדְעֵי
 ט טוֹב וָרָע: וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב
 י הָעֵץ לְמֹאכֵל וְכִי תֹאדָה-הוּא
 יא לְעֵינַיִם וַנְּחַמְדַּ הָעֵץ לְהַשְׁכִּיל
 יב וַתִּקַּח מִפְּרֵיוֹ וַתֹּאכַל וַתֵּתֵן גַּם-
 יג לְאִשָּׁה עִמָּהּ וַיֹּאכַל: וַתִּפְקַחְנָה
 יד עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֲרוּמִם
 טו הֵם וַיִּתְפָּרוּ עֲלֵהּ תַּאֲנֶה וַיַּעֲשׂוּ
 טז לָהֶם חֲגָרֹת: וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל
 יז יְהוָה אֱלֹהִים מֵתְהַלֵּךְ בְּגֵן לְרֵיחַ
 יח הָאֵדָם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ

megis bátran vehettek a fa gyümölcséből.“ (3) נגע ige, mikor „érinteni“ vagy „illetni“ jelent, ב viszonyítót vonz. L. M. II. 19, 12. 13. 4) לא מות תמתן. A határozatlan módú ige (infinitivus) jelentőségét, mikor a verbum finitum előtt áll, l. feljebb 2, 18. (5) אכלכם ragozott infinitivus kál, szó szerinti fordítása: *evéstek*, a mi, mellékmondattá átváltoztatva, így hangzik: *mikor esztek*. — ונפקחו hasonjelentményű igével; csakhogy az első inkább a szem és a fül, a másik pedig *minden* zárt hely megnyitásáraól használatos. (6) כי טוב...רהשכיל. E vers a fa háromféle tulajdonságát jelöli meg, u. m.: jóságát, szépségét és hasznát. (7) עץים többes száma עץים-nak. L. alább 11. — עלה תאנה. עץ függő alakja e szónak: עלה, össze nem tévesztendő עץ-vel, mely függő alakja עץים-nak. Így tehát csak *egy* levélről van szó. Ugyanis a levél oly nagy volt, hogy alkalmas vala a test betakarására; csakhogy így aztán חפר sem nem *forni*, sem nem *varrni*, hanem inkább

- felesége, az örökkévaló Isten színe előtt a kert fái közé. És kiálta az örökkévaló Isten az embernek, és mondá neki: Hol vagy? Ez pedig mondá: Szavadat hallottam a kertben, és megfélemlém, mert meztelen vagyok, és elrejtözém. Mondá (Isten): Ki jelentette meg neked, hogy meztelen vagy? avagy a fáról, mely felől parancsoltam neked, hogy arról ne egyél, ettél-e?
- 12 És mondá az ember: Az asszony, a kit mellém adtál, ő adott nekem a fáról, és evém.
- 13 És mondá az örökkévaló Isten az asszonynak: Mit cselekedtél? És mondá az asszony: A kigyó biztatott engem, és evém.
- 14 És mondá az örökkévaló Isten a kigyónak: Mivelhogy ezt cselekedted, légy átkozott minden barom és minden mezei vad közül: melleden járj, és port egyél életed minden napjain. És ellenkezést fogok vetni közéd és az asszony közé, és a te ivadékod és az ő ivadéka közé: ez meg fog sebesíteni téged fejen, és te

מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן: וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה: וַיֹּאמֶר אֶת-קִלְקֵלִי שָׁמַעְתִּי בְּגֵן וַאֲרָא כִּי עֵרִים אָנֹכִי וְאֶחְבָּא: וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עֵרִים אֶתָּה הַמֶּן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִי לֵבַלְתִּי אֶכְלֶה-מִמֶּנּוּ וְאֶכְלֵת: וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתַתְהָ-לִּי מִן-הָעֵץ וַאֲכָל: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִשָּׁה מַה-זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הִנֵּחַשׁ הַשִּׂיָּאֲנִי וְאָכַל: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הַנְּחֵשׁ כִּי עָשִׂית וְזֹאת אַרְוֶה אֶתָּה מִכָּל-הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל-גַּחֲזֵה תֵלֵךְ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל-יְמֵי חַיֶּיךָ: וַאֲיָבָה אִשָּׁית בִּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זְרַעֲךָ וּבֵין זְרַעֲהָ הִוא יִשׁוּבֶךָ

összehajtan (annyi mint **יִשְׁבֵּר** = **חָבַר**) jelent, mi sokkal inkább felel meg az ember kezdetleges állapotának, mint a mesterséges fonás, vagy varrás. (8) לְרוּחַ הַיּוֹם, *nappali szellőben*. Ugyanis az ember lelkiismerete felébredvén, az Isten intő szavát hallá a szél fuvallatában. (9) אֲנִי רֶגֶזְתִּי אֶת-הָאָדָם = **אֲנִי רֶגֶזְתִּי** stb. (10) **עֵרִים**, jelentményére nézve annyi mint **עֵרִים**, L. feljebb 7. (14) **הַבְּהֵמָה**, **מִכָּל** a **מ** e szó: **מכל** elején, daczára annak, hogy az előtte való **אֲרֻר** szóval viszonylik, e helyen még sem fejezi ki a kö-zépfokot, hanem a kiválasztás viszonyának felel meg, tehát: *minden állat közül*. **וְעָפָר תֹּאכַל**, *és port egyél*, mert melleden jársz a porban, tehát sok port kell nyelned; de nem oly értelemben, mintha porral táplálkoznék. (15) **יִשׁוּבֶךָ**, e

- meg fogod sebesíteni őt sar-
 16 kon. Az asszonynak mondotta :
 Sokasítva sokasítom meg fáj-
 dalmadat, és foganásod *fáj-*
dalmát; fájdalommal fogsz
 gyermekeket szülni, és fér-
 jedhez lesz vágyad, és ő fog
 17 uralkodni rajtad. És az em-
 bernek mondotta : Mivelhogy
 hallgattál feleséged szavára,
 és ettél a fáról, mely felől pa-
 rancsoltam neked, mondván :
 Ne egyél arról, átkozott a föld
 miattad, fájdalommal egyél
 belőle életed minden napjain.
 18 És tövist és bogácsot fog te-
 remni neked, és eszed a me-
 zei fűvet. Orczád verejtékében
 19 egyél kenyeret, miglen visz-
 zatérsz a földhöz, melyből
 20 vétettél, mert por vagy, és porhoz térj vissza. És hívá az ember felesége

מִן רֵאשׁ וְאֵתָה תְּשׁוּפְנֵנוּ עֵקֶב; ׀
 אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבֵּה אַרְבֵּה
 עֲצֹבוֹנְךָ וְהִרְנֵךְ בְּעֵצֵב תִּלְדֵּי
 בָנִים וְאֶל־אִשְׁךָ תְּשׁוּקְתְּךָ
 יׁ וְהוּא יִמְשָׁל־בְּךָ; ׀ וּלְאָדָם
 אָמַר כִּי שְׂמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ
 וְתֹאכַל מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ
 לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אַרְוֵרָה
 הָאָדָמָה בְּעֵצֹוֹךָ בְּעֵצְבוֹן
 יׁ תֹאכְלֶנָּה כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ; וְקוֹץ
 וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ
 שׁ אֶת־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה; בְּזַעַת אַפְּיךָ
 תֹאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבֵבךָ אֶל־
 הָאָדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לְקַחְתָּ כִּי־
 עֹפֶר אֶתָּה וְאֶל־עֹפֶר תֵּשׁוּב;
 ב וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ הַנְּחָה

szónak a töve : שׁוּף, mely *törölgetni, veregetni*, és végre *összeszedni* jelent. (V. ö. מוּחַ ige eredeti és átvitt jelentményeit); két tárgyesetet vonz; ׀ és רֵאשׁ, melynek egyikét — mert a magyar ige két accusativust nem tűr — a kellő viszonyranggal kell kifejezni. L. a fordítást. (16) וְהִרְנֵךְ, értsd: *tegyél, foganásod fájdalmát*. (17) וְאֶכְלֶנָּה, szószertnt: *egyed ast*, értsd: a föld gyümölcsét. (18) וְדַרְדַּר hasonló származású, valamint rokon jelentményű דָּוֵר (l. M. III. 25, 10.) névvel, mely szabadságot jelent; vadon burjánzik, tehát דָּוֵר: *burján, bogács*. — וְאָכַלְתָּ וְגו', *és egyed* stb.; ennek az értelme az, hogy a fájdalmas fáradság daczára csak a föld növényei legyen táplálékod. — Az embernek az állathúsával való táplálkozásáról csak az özönviz után tesz a Szentírás legelőször említést. L. M. I. 9, 3. (19) בְּזַעַת אַפְּךָ, *orczád verejtékében*, értsd: nehéz munkával és nagy fáradsággal, mint fölnt a 17. versben. — בְּזַעַת-nak a gyöke : זָעַת, ennek a töve pedig : זָעַת, mely csak ez egyszer fordul elő a Szentírásban; de annál gyakrabban található az új héber nyelvben: a Misnâh- és Talmudban. 'כי ממנה וגו' e két כי nem bir ugyanazon jelentménnyel (l. a fordítást). Már a Talmud figyelmeztet, hogy כי szócskának négyféle értelme van, (בי משמש) (בארבע לשונות) *hogy, mert, hanem, mivel*; de még ennél is több jelent-

nevét Évának, mert ez lett
21 minden élőnek anyja. És
készíté az örökkévaló Isten az
embernek és feleségének bőrköntösöket, és felöltözteté őket.

22 És mondá az örökkévaló Isten: Ime, az ember lett hasonlóvá egyikhez közülünk, ismervénj őt és rosszat, és most —, hogy ki ne nyújtsa kezét és vegyen az élet fájáról is és egyék, és éljen örökké! —

23 És elbocsátá őt az örökkévaló Isten az Éden kertéből, hogy mivelje a földet, a honnan vétetett.

24 És kiűzé az embert, és helyezé Éden kertétől keletre a Kheru-

כִּי הוּא הִיְתָה אִם כָּל־חַי:

בא וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לְאָדָם

וְלִאִשְׁתּוֹ כְּתָנוּת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׂם:

חמישי

פ

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים הֵן

בב

הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת

טוֹב וְרָע וְעַתָּה הִנֵּה פְּרִישְׁלַח יְהוָה

וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל

וְחַי לְעֹלָם: וַיִּשְׁלַחֵהוּ יְהוָה

אֱלֹהִים מִגֶּדְעוֹן לְעֵבֶר אֶת־

בג

הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׂם:

וַיִּנְרַשׂ אֶת־הָאָדָם וַיִּשְׁפֶן מִקֶּדֶם

גד לְגִדְעוֹן אֶת־הַכְּרֻבִים וְאֵת לְחַט

ménnyel bir, a mi egyébiránt, annak helyén, a mondatok összefüggéséből mindig világosan kitetszik. (20) חוה כי וגו' hogy a חוה név jelentményében veendő, kitűnik abból, hogy a Szentírás az elsőt a másikkal magyarázza ki, jóllehet nem törökon szók, mert az elsőnek חוה, a másikkak pedig חַי a töve. (21) כתנות עור, örköntösöket; a tárgy- és anyagnév közötti viszony a héber nyelvben szintén vonzati viszony által fejeztetik ki. L. M. I. 6, 14. Alakjánál fogva כתנות többesszáma כתנות szónak, mint חכמה, többes száma: חכמות, és így három névalak különböztetendő meg: חכמה, חכמות, חכמות. L. M. I. 37, 31. — ויילבשם, és felöltözteté őket. A mit Ádám és Éva most cselekedtek, azt a Szentírás isteni cselekedetnek mondja. Az ilyen szólásmóddal azonban a Szentírás csak arra figyelmeztet bennünket, hogy minden, a mi történik, csak Isten tudtával és akaratával történik, tudta és akarata nélkül pedig nem történhetik semmi a világon. (22) ועתה פן וגו', és most—, hogy ne stb. Ez nem úgy értendő, mintha Isten tőlük megtagadta volna a lehetőséget, mi által az örök életre tehessenek szert— hiszen épen ez okból helyezte őket Éden kertébe, melynek közepében állott az élet fája, és a melynek gyümölcsét meg nem tiltotta nekik —; hanem akképen kell értenünk, hogy ők magok, az által, hogy ették a nekik megtiltott gyümölcsből, fosztották meg magukat az élet-fájáról való élvezettől és az Éden kertében való megmaradhatástól. פן szó-nak illetén értelmét l. Jes. 6, 10. (24) מקדם לגן עדן, Éden kertétől keletre, t. i. oda, a hol most az első emberpár tartózkodott. — את הכרובים, a Kherubok és a villogó kard mivoltáról csak annyit tudhatunk, a mennyit a Szentírás velünk azokról közöl, hogy t. i. az Éden kertébe vezető utat őrizték, hogy

bokat és a villogó kardot, mely körülforog, hogy őrizze az utat az élet fájához.

הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לְשֹׁמֵר אֶת־
דְּרֹךְ עַץ הַחַיִּים; ׀

IV. FEJEZET.

Káin és Ábel születése, foglalkozása és vallásos érzülete (1–7). Ábel meggyilkoltatása (8–10). Káin büntetése (11–16). Az első város felépítése (17–18). Lamekh és feleségei (19–24). Seth születése (25). Enós születése (26).

- 1 Ádám pedig megismerte feleségét, Évát, és ez fogana és szülé Káint, és mondá: Férfit szereztem az Örökkévaló
2 által. És továbbá szülé annak fivérét, Ábelt. És Ábel vala juhásztor, Káin pedig volt földműves. És lőn napok mulva,
3 hogy Káin vive a föld gyümölcséből ajándékot az Örökkévalónak. Ábel pedig vitt, ő is,
4 nyája első fajzásából, és kövérségeiből. És az Örökkévaló fordula Ábelhez és ajándékához. De Káinhoz és ajándékához nem
5 fordult. És Káin nagyon bosszankodék és beesék orczája. És mondá az Örökkévaló Káin-

ד וְהָאָדָם יָדַע אֶת־חַוָּה אִשְׁתּוֹ
א וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת־קַיִן וַתֹּאמֶר
ב קִנִּיתִי אִישׁ אֶת־יְהוָה; וַתִּסְפָּר
ג לְלֵדָתָא אֶת־חָבִיו אֶת־הָבֶל
ד וַיְהִי־הָבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה
ה עֹבֵד אֲדָמָה; וַיְהִי מִקֶּץ יָמִים
וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה
ז לַיהוָה; וְהָבֶל הֵבִיא גַם־הוּא
ח מִפְּלִיטוֹת צֹאנוֹ וּמִחֻלְבֵּינָהּ וַיִּשַׁע
ט יְהוָה אֶל־הָבֶל וְאֶל־מִנְחָתוֹ;
י וְאֶל־קַיִן וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה
יא וַיִּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו;
יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־קַיִן לָמָּה הָרָה

az ember ezen az úton abba ne juthasson. — להח החרב, jelzői jelentménnyel bíró vonzati viszony; annyit jelent, mint: הַחֶרֶב לְהַטֵּת.

(1) קַיִן és קִנִּיתִי nem törokon szók, mert az elsőnek a töve: קַיִן, a másíké pedig: קָנָה; csak hangrokonok. L. M. I. 5, 29. (2) מִנְחָה לה', ajándékot az Örökkévalónak. A hála és tisztelet kifejezéséül, a mire felébredt lelkiismeretök őket készítette. Ime, Isten által az ember keblébe ültetett vallásos érzületnek első kifejezése! — (4) וּמִחֻלְבֵּינָהּ ragozott többesszámú név helyett, mert egyszámban lenne: חֻלְבָּהּ, töve pedig: חָלַב. — וַיִּשַׁע וַיִּפְּלוּ פָּנָיו, és fordula, azaz: kedvesen fogadta el az ajándékot. Valjon miből tudták azt meg? Alkalmassint valami jel által, vagy lelki sugallat következtében. — וַיִּחַר, és bosszankodék, mivel לֹא viszonyítót vonz; ha ellenben אֵף szóval kötetitik össze, akkor jelentménnye: megharagudni, haragja (tulajdonképen: orra) meg-

nak : Miért boszankodol, és
 7 miért esett be orcád? Vajjon
 nem úgy van-e? Ha jót cselek-
 szel, fölemelkedés! de ha jót
 nem cselekszel, — Az ajtó
 előtt fekszik a bűn, és utánad
 annak kivánsága, de te ural-
 kodol rajta. És mondá Káin
 8 fivérének, Ábelnek : — és lőn
 midőn a mezőn valának, fel-
 kele Káin fivére, Ábel ellen,
 9 és megöle őt. És mondá az
 Örökkévaló Káinnak : Hol van
 a te fivéred Ábel? És mondá
 (Káin) : Nem tudom. Vajjon
 őrzője vagyok-e én fivérem-
 10 nek? És mondá (Isten) : Mit
 cselekedtél? Fivéred vérenek
 szava felkiált hozzám a földből.
 11 És most, átkozott légy! El a
 földről, mely megnyitotta szá-
 ját, hogy elfogadja fivéred vé-
 12 rét kezedből. Mikor miveled
 13 a földet, ne adja többé erejét neked, bujdosó és futó légy a földön. És
 monda Káin az Örökkévalónak : Nagyobb az én büntetésem, sem hogy

לָךְ וְלִמָּה נִפְלוּ פְנֵיךָ: הֲלוֹא
 אִם-תִּיטִיב שָׂאת וְאִם לֹא
 תִיטִיב לִפְתַּח הַמַּאֲת רֵבֶץ
 וְאַלְיֶךָ תִּשְׁוֹקְתוּ וְאַתָּה תִּמְשָׁל-
 בּוֹ: וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-
 אָבִיבֵל אָחִי וַיְהִי כְהִיוֹתָם
 בַּשָּׂדֶה וַיִּקָּם קַיִן
 אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ: וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל-קַיִן אֵי הֶבֶל
 אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי
 הֲשֹׁמֵר אָחִי אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר
 מַה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי
 אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן-
 הָאֲדָמָה: וְעַתָּה אָרוּר
 אֶתָּה מִזֶּה-הָאָדָמָה
 אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת-פִּיהָ
 לְקַחַת אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ
 מִיָּדְךָ: כִּי תֵעָבֵד אֶת-
 הָאָדָמָה לֹא-תִסְרָף
 תִּתְּכָחָה לָךְ נֶעַ וְנָדָה
 תִּהְיֶה בָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר
 קַיִן אֶל-יְהוָה גְּדוֹל עֲוֹנִי
 מִנְּשׂוּאָה: הֵן

gyuladt. (7) אִם תִּיטִיב לַעֲשׂוֹת; és e szerint fordítandó. —
 וְאִם לֹא: és e szerint fordítandó. — וְאִם לֹא תִיטִיב, értsd: emelkedni fogsz. —
 שָׂאת, fölemelkedés! értsd: emelkedni fogsz. — לִפְתַּח וְנֵי. E szavakkal új mondat kezdődik, melynek
 értelme: A bűn közel van hozzád, mintegy ajtód előtt fekszik, leselekedik
 utánad, hogy hálójába ejtsen; azonban te uralkodol rajta, azaz: hatalmadban
 áll, tőle bármikor megszabadulni. (8) וַיֹּאמֶר קַיִן, és mondá Káin....., de
 nem áll, hogy mit mondott. Valószínűleg azt, a mi a következő mondatból
 kitűnik, hogy t. i. menjen vele a mezőre. Hasonló szólásmódot I. M. I. 42, 25.
 (10) וַיִּקָּם קַיִן אֶל-הֶבֶל אָחִיו, mely előtte áll, jóllehet az ige ren-
 desesen a vonzónévvel (itt: קוֹל) szokott megegyezni számra nézve, de van eset
 arra is, hogy a vonzott névvel congruál, kiváltképen költői beszédben. I.
 Sam. I. 2, 4. (11) מִן הָאֲדָמָה וְנֵי, el a földről stb.; e szavakkal szintén új mondat
 kezdődik, mire egyébiránt az előtte való וְנֵי alatti utal. (13) עֲוֹנִי,

- 14 viselhetném. Ime, elültél engem ma e föld színéről, és színed elől elrejtőzsem, és bujdosó és futó legyek a földön: טו
- 15 talál, megölelend engem. És mondá neki az Örökkévaló: טז
- Azért, a ki Káint megöli — (Káin) hétszerte bszültassék meg! És tón az Örökkévaló Káinnak jelt, hogy meg ne ölje őt minden, ki reá talál.
- 16 Es kimene Káin az Örökkévaló színe elől, és letelepedék Nôd tartományában, Édentől יז
- 17 napkeletre. Káin pedig megismeré feleségét, ki fogana, és szülé Chanôkhot, és építe vala várost, és hívá a város nevét fia neve szerint Chanôkhnak.
- 18 És Chanôkhnak született Irad, Irad pedig nemzé Mechújjáélt és Mechújjáél nemzette Methu- יח
- 19 sáélt, és Methusáélt nemzette Lámeckhet. És veve magának Lámeckh két יט
- 20 feleséget, az egyiknek neve: Adâh, a másik neve: Cillâh. És Adâh szülé כ

büntetésem; mivel עון nemesak bünt, hanem ennek következményét, büntetést is jelent. (14) ומפניך אסתר, és színed elől elrejtőzsem, azaz: gondviselésben ne részesüljek. (15) כל הרג קין, a ki Káint megöli..... Itt szintén kiegészítendő az utómondat, mely ninesen kitéve, azért, mivel átkot rejt magában, melyet a szent szöveg nem szeret szavakkal kifejezni. L. feljebb a 7. verset. — שבעתים יקם, hétszerte bszültassék meg, t. i. a bűnbánatos Káin, ki bocsánatot nyert Istentől. — אות, jel. Minemű lehet az? A szent szöveg meg nem jelöli, hanem csak annak hatását közli velünk, hogy t. i. miatta senkisémet merte Káint megölni. (17) ויהי בנה עיר, és épít vala várost. E történeti adat figyelmeztessen bennünket a társadalmi és közművelődési viszonyokra, melyek Káin idejében már fejlődtek volt. (20) ומקנה, értsd: רעה מקנה; a vonzónév a héberben gyakran hiányzik, jelesül a költői beszédben. L. M. I. 41, 57. — אהל ישב, nem pedig מקנה-hez is illik. (21) ועונב, értsd: ותופש עונב. (22) הריש alakja szerint cselekvő részesülő kál, úgy mint az

Jabhâlt; ez volt atyja a sátorban lakónak és baromtenyésztőnek. És fivérének neve: Júbhál, ez volt atyja a hárfa és fuvola kezelőjének. Cillâh pedig, ő is szülte Júbhál-Káint, ez köszörrülője volt mindenféle szer számnak, rézből meg vasból. Túbhál-Káin nővére: Náamâh.

23 És mondá Lemekh feleségeinek: Adâh és Cillâh! halljátok szómat; Lêmekh feleségei! figyeljétek meg beszédemet; mert férfit öltem meg sebemre,

24 és ifjat sérelmemre! Mert Káin hétszerte fog megboszáztatni, de Lêmekh hetvenhétszerte!

25 És Ádám megismeré még feleségét, és ez fiatszüle, és hívá nevét Sêthnek, mert (úgymond) Isten nekem más magzatot adott Ábelért, mert Káin meg-

26 ölte őt. De Sêthnek is fia szü-

יָבֵל הוּא הָיָה אָבִי יִשְׁבַּח אֱהָל
 כֹּא וּמְקֻנָּה; וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא
 הָיָה אָבִי כָל־תַּפְּשׁ פְּנֹר וְעִינָב;
 כִּב וְצִלָּה גַם־הוּא יוֹלְדָה אֶת־תִּיבֵל
 קִין לִמֶּשׁ כָּל־הָרֶשׁ נְחֹשֶׁת
 וּבְרִיָּל וְאַחֹת תִּיבֵל־קִין נַעֲמָה;
 כִּג וַיֹּאמֶר לַמֶּד לְנָשָׁיו עָדָה וְצִלָּה
 שְׁמַעַן קוּלִי נָשִׁי לַמֶּד הֵאֱוָה
 אִמְרָתִי בִּי אִישׁ הֲרַגְתִּי לַפְּעִעִי
 כִּד וַיְרֵד לַחֲבֵרְתִּי: בִּי שִׁבְעֵתִים
 יָקַם־קִין וְלַמֶּד שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה;
 כֵּה וַיְרַע אָדָם עוֹד אֶת־אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד
 בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת בִּי
 שֵׁת־לִי אֱלֹהִים וְרַע אַחֵר פָּתַח
 כִּו הַכֶּלֶל בִּי הֲרַגְוֹ קִין; וְלִשְׁתׁ גַּם־
 הוּא יוֹלְד־בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ
 אָנֹשׁ אִזּוֹ הוּחַל לַקָּרָא בְּשֵׁם
 יְהוָה;
 ס

letett, és hívá nevét Enôsnak; akkor kezdtek hívni az Örökkévaló nevét.

előtte való לִמֶּשׁ; jelentése pedig mindkettőnek: Készörrül és kovácsol vala minden rezet és vasat, mintha állana: לִמֶּשׁ תַּפְּשׁ כָּל נְחֹשֶׁת וּבְרִיָּל. (23) לחברתי és למעעי szavak értelme: enmagam nagy fájdalomra. Ugyanis Lêmekh szavaiból világosan kitetszik, hogy ő két személyt (ישׁ és ילד) ölt meg. Ez által feleségei haragját vonta magára. Ő tehát figyelmezteti őket méltatlan elbánásukra, mivel — úgymond — senkit sem bántott szándékosan, és a mit véletlenül tett, avval magán mély sebet ejtett (l. a következő verset). Mind tartalmára, mind pedig alakjára nézve Lêmekh e beszéde (23—24) gyönyörű példája a legrégebb szentirási költészetnek, melyben nemcsak a párhuzamos gondolatkifejezés, hanem a két-két, és három-három tagú ütemes vers, sőt a végtagok hangazonosulása (alliteratio) is képviselve van. (24) כי שבעתיים וְנָגוּ, mert hétszerte stb. Ha t. i. Káin, ki rossz szándékkal gyilkolt, kegyelmet nyert Istentől, mennyivel inkább könyörülésre méltó ő, ki szándék nélkül, szive mély fájdalomra, embert ölt meg? (26) הוּא גַם־הוּא úgy fordítandó, mint גַּם לִי. Az értelmező, mely csak nyomatékosság végett használtatik, a héberben, mindig nevező esetben marad. L. M. I. 48, 8.

V. FEJEZET.

A tíz nemzedék ősatyjának születése, élete és halála Ádamtól Nőéig. (1—32).

- 1 Ez Ádám nemzetségének könyve. A mely napon Isten teremtette az embert, Isten hasonlatosságára alkotta őt.
- 2 Férfiúvá és asszonyyá teremtette őket, és megáldá őket, és hívá nevöket Ádámnak, a mely napon ők teremtettek vala. Éle pedig Ádám százharmincz esztendő, és nemze maga képeré és hasonlatosságára, és hívá nevét Sêthnek.
- 4 És valának Ádám napjai, miután nemzette Sêthet, nyolczszáz esztendő, és nemze fiakat és leányokat. És valának Ádám minden napjai, a melyeket élt, kilencszáz esztendő és harmincz esztendő, és meghala.
- 6 És éle Sêth öt esztendőt és száz esztendőt és nemzé Enôst.
- 7 És éle Sêth, miután nemzette Enôst, hét esztendőt és nyolczszáz esztendőt, és nemze fiakat és leányokat. És valának Sêth minden napjai tizenkét esztendő és kilencszáz esztendő, és meghala. És éle Enôs kilenczven esztendőt, és nemzé Kénánt. És éle Enôs, miután nemzette Kénánt, tizenöt esztendőt és nyolczszáz esztendőt, és nemze fiakat és leányokat. És valá-

א ה וְהָיָה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם
ב בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדְמוּת
ג אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ; וְכָרַ וַיְנַקְבָהּ
ד בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת-
ה שְׁמֵם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָם;
ו וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה
ז וַיֵּלֶד בְּדְמוּתוֹ בְּצַלְמוֹ וַיִּקְרָא
ח אֶת-שְׁמוֹ שֵׁת; וַיְחִי יְמֵי-אָדָם
ט אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-שֵׁת שְׁמֹנֶה
י מֵאֵת שָׁנָה וַיֵּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת;
יא וַיְחִי כָל-יְמֵי אָדָם אֲשֶׁר-חָיו
יב תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה
יג וַיָּמָת; וַיְחִי-שֵׁת חֲמִשָּׁה
יד שָׁנִים וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֵּלֶד אֶת-
טו אֱנוֹשׁ; וַיְחִי-שֵׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
טז אֶת-אֱנוֹשׁ שֶׁבַע שָׁנִים וּשְׁמֹנֶה
יז מֵאוֹת שָׁנָה וַיֵּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת;
יח וַיְחִי כָל-יְמֵי-שֵׁת שְׁתַּיִם עָשָׂרָה
יט שָׁנָה וּתְשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת;
כ וַיְחִי אֱנוֹשׁ תְּשַׁעִים שָׁנָה
כא וַיֵּלֶד אֶת-קִינָן; וַיְחִי אֱנוֹשׁ
כב אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-קִינָן חֲמִשָּׁה
כג עָשָׂרָה שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה
כד וַיֵּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת; וַיְחִי כָל-

(1) סֵפֶר *rendesen könyvet*, de némelykor levelet, névjegyzéket és még másnemű iratot is jelent. (3) אָדָם, *és Ádám éle* stb. Az özönvíz előtti időben, valamint az állatok és növények, úgy az emberek is sokkal erősebb

nak Enôs minden napjai öt
esztendő és kilencszáz esz-
12 tendő, és meghala. És éle
Kénân hetven esztendőt, és
13 nemzé Máhalálélt. És éle
Kénân, miután nemzette
Máhalálélt, negyven esztendőt
és nyolczszáz esztendőt, és
nemze fiakat és leányokat.
14 És valának Kénân minden nap-
jai tiz esztendő és kilencszáz
15 esztendő, és meghala. És éle
Máhalálél öt esztendőt és hat-
van esztendőt, és nemzé Járe-
16 det. És éle Máhalálél, miután
nemzette Jêredet, harmincz
esztendőt és nyolczszáz esz-
tendőt, és nemze fiakat és
17 leányokat. És valának Máhalá-
lél minden napjai kilenczven-
öt esztendő és nyolczszáz esz-
18 tendő, és meghala. És éle
Jêred hatvankét esztendőt és
száz esztendőt, és nemzé Cha-
19 nôkhot. És éle Jêred, miután
nemzette Chanôkhot, nyolcz-
száz esztendőt, és nemze fiakat
20 és leányokat. És valának Jêred
minden napjai hatvankét esz-
tendő és kilencszáz esztendő,
21 és meghala. És éle Chanôkh
hatvanöt esztendőt, és nemzé
22 Methusâlachot. És Chanôkh
jára az Istennel, miután nem-
zette Methusêlachot, három-
száz esztendeig, és nemze fia-
23 kat és leányokat. És valának

ימי אנוש חמש שנים ותשע
יב מאות שנה וימת: ׀ ויהי
קנין שבעים שנה ויולד את-
יג מהללאל: ויהי קנין אחרי
הולידו את מהללאל ארבעים
שנה ושמונה מאות שנה ויולד
יד בנים ובנות: ויהיו כל ימי קנין
עשר שנים ותשע מאות שנה
טו וימת: ׀ ויהי מהללאל חמש
שנים וששים שנה ויולד את-
טז ירד: ויהי מהללאל אחר
הולידו את ירד ששים שנה
ושמונה מאות שנה ויולד בנים
יז ובנות: ויהיו כל ימי מהללאל
חמש ותשעים שנה ושמונה
יח מאות שנה וימת: ׀ ויהי-
ירד שנים וששים שנה וימת
יט שנה ויולד את חנוך: ויהי-
ירד אחרי הולידו את חנוך
שמונה מאות שנה ויולד בנים
כ ובנות: ויהיו כל ימי ירד
שנים וששים שנה ותשע
כא מאות שנה וימת: ׀ ויהי
חנוך חמש וששים שנה ויולד
כב את מתושלח: ויתהלך חנוך
את האלהים אחרי הולידו
את מתושלח שלש מאות
כג שנה ויולד בנים ובנות: ויהי
כל ימי חנוך חמש וששים

Chanôkh minden napjai hatvanöt esztendő és háromszáz
 24 esztendő. És Chanôkh jára az Istennel, de nem vala többé,
 25 mert Isten őt elvette. És éle Methusêlâch nyolczvanhét
 esztendőt és száz esztendőt,
 26 és nemzé Lêmecket. És éle Methusêlâch, miután nemzette
 Lêmecket, nyolczvankét esztendőt és hétszáz esztendőt,
 és nemze fiaikat és leányokat.
 27 És valának Methusêlâch minden napjai hatvankilencz esztendő és kilenczszáz esztendő,
 28 és meghala. És éle Lêmekh nyolczvankét esztendőt és száz
 29 esztendőt, és nemze fiat. És hívá nevét Nóénak (Nóách) mondván: Ez meg fog vigasztalni
 minket munkánkban és kezeink fádalmában a földön, melyet megátkozott az Örökkévaló.
 30 És éle Lêmekh, miután nemzette Nóét, kilenczvenöt esztendőt és ötszáz esztendőt, és nemze fiaikat és leányokat.
 31 És valának Lêmekh minden napjai hetvenhét esztendő és hétszáz esztendő, és meghala.
 32 Nóé pedig ötszáz éves vala, mikor nemzé Sêmet, Châmot és Jâfetet.

שָׁנָה וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה:
 בְּדִיּוֹתֶיךָ חֲנֹךְ אֶת־הָאֱלֹהִים
 וַאֲיָנֹנִי כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים:
 כה ׀ שְׁבַע יָחִי מִתּוֹשֵׁלַח שֶׁבַע
 וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֹּלְדֵ
 כו אֶת־לֶמֶךְ: וַיְחִי מִתּוֹשֵׁלַח אַחֲרֵי
 הוֹלִידוֹ אֶת־לֶמֶךְ שְׁתַּיִם
 וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּשְׁבַע מֵאוֹת
 כז שָׁנָה וַיֹּלְדֵ בָנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי
 כָּל־יְמֵי מִתּוֹשֵׁלַח תְּשַׁע וּשְׁשִׁים
 שָׁנָה וּתְשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת:
 כח ׀ וַיְחִי־לֶמֶךְ שְׁתַּיִם וּשְׁמֹנִים
 שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיֹּלְדֵ בֶן:
 כט וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה
 יִנְחַמְנוּ מִפְּעֻשָׁנוּ וּמִפְּעֻבּוֹן יְדֵינוּ
 מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אָרְרָה יְהוָה:
 ל וַיְחִי־לֶמֶךְ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־
 נֹחַ חָמֵשׁ וּתְשַׁעִים שָׁנָה וּחֲמִשׁ
 מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵ בָנִים וּבָנוֹת:
 לא וַיְהִי כָּל־יְמֵי־לֶמֶךְ שֶׁבַע
 וּשְׁבַעִים שָׁנָה וּשְׁבַע מֵאוֹת
 לב שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ וַיְהִי־נֹחַ בֶּן־
 חָמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדֵ נֹחַ
 אֶת־שֵׁם אֶת־תָּם וְאֶת־יָפֶת.

alkatnak voltak, és azért aránylag hosszabb ideig élhettek. (24) כי לקח וגו' (24) mert Isten őt elvette; azaz: meghaltával visszatért Istenhez. (29) ינחמנו — נח, ismét csak két hang-, nem pedig törokon szó, mert ינחמנו-nak a töve נח, נח pedig נוֹחַ-ból származik. — Ugyanis Nóé földművelő és szőlőültető lévén, a földművelés könnyítésére szolgáló szerszámokat talált föl a földművelők vigasztalására.

VI. FEJEZET.

Az emberi nem elfajulása (1—4), a miért eltörlését elhatározza (5—7), ezt Isten tudtára adja a jámbor Nóénak, ki előtte kegyet talált (8—13). A bárka készítését illető parancsolat (14—16). A bárka rendeltetése (17—23).

- 1 És lőn, mikor az ember sokasodni kezdett a föld színén, és lányok születtek vala nekik:
- 2 láták Isten fiai az emberek leányait, hogy szépek, vőnek maguknak feleségeket mindazok közül, kiket választottak.
- 3 És mondá az Örökkévaló: Ne küzdjön az én szellemem az emberben mindörökké, mivelhogy ő húsból való is; és legyenek az ő napjai százhusz esztendő. Az óriások voltak a földön ama napokban, és ezután is, miután az Isten fiai bementek az emberek leányaihoz, és ezek szültek nekik. Azok a hatalmasok, kik ősidőktől nevezetes férfiak. És látá az Örökkévaló, hogy nagy az ember gonoszsága a földön, és hogy szive gondolatjainak minden indulata csak gonoszságra hajlik egész napon. És
- 4
- 5
- 6
- א וַיְהִי כִּי-הִתְחַל הָאָדָם לָרֵב
עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה וּבָנוּת יִלְדוּ
לָהֶם: וַיִּרְאוּ בְנֵי-הָאֱלֹהִים אֶת-
בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה
וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר
בָּחָרוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה לֵאמֹר
רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם בְּשָׁנָה הוּא
בָּשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה: הַנְּפֹלִים הָיוּ בְּאֶרֶץ
בְּיָמֵם הָהֵם וְגַם אַחֲרֵיהֶן אֲשֶׁר
יָבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל-בָּנוֹת
הָאָדָם וַיִּלְדוּ לָהֶם הַמַּפְדִּי
הַגְּבֻרִים אֲשֶׁר מַעֲוֹלָם אַנְשֵׁי
הַשָּׁמַיִם: פ מַפְדִּי
- ה וַיִּרְא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת
הָאָדָם בְּאֶרֶץ וּבְלִי-יָצָר מִהֲשַׁבֵּת
לִבּוֹ רַק רָע כָּל-הַיּוֹם: וַיִּנְחֶם
יְהוָה כִּי-עָשָׂה אֶת-הָאָדָם בְּאֶרֶץ
וּמִגְבָּנָה אֶת-הָאָדָם וְהָיוּ

(2) בני האלהים, az isten fiai; e szavakkal a szent szöveg azokra a hősökre ezélez, kik az Ó-korban isteneknek és félisteneknek nevezték magokat, de fajtalan életök által az emberi nem erkölcsi végromlását idézték elő. (3) לא ידון וגו', ne küzdjön stb. értelme az: véget akarok vetni — úgymond Isten — lelkem örök küzdelmének az annyira elfajult emberben. És azért, mivel az ember húsból való is, azért ne küzdjön benne örökké a lélek. Kell, hogy a lélek győzedelmeskedjék a test fölött. De még várok az emberi nem büntetésével százhusz esztendeig, hogy ezalatt javulhasson. (4) הנפלים, az óriások stb. Lásd feljebb a 2. verset. (5) וכל לבו....., és szíve gondolatainak minden indulata, értsd: minden érzelme, indulata és gondolata. (6) וינחם

embert alkotta a földön, és megszomorodék szívében. És mondá az Örökkévaló: El fogom törölni az embert, kit teremtettem, a föld színéről, embertől baromig, csúszó-mászó állatig és égi madárig, mert megbántam, hogy alkottam őket. De Nőé kegyeséget talált az Örökkévaló szemei előtt.

9 Ezek Nőé nemzetségei: Nőé igazságos és tökéletes férfiú volt nemzetségei között. 10 Istennel járt Nőé. És nemze Nőé három fiat: Sêmet, 11 Châmot és Jâfetet. És megromlék a föld Isten előtt, és megtelék a föld gonoszsággal. 12 És látá Isten a földet, hogy ime, megromlott; mert minden élő test megromtotta utját a földön. Mondá Isten Nőének: Minden élő test vége elérkezett előttem, mert a föld megtelt gonoszsággal azok miatt, 14 és ime, eltörlöm őket a földdel együtt. Készíts magadnak bárkát

וַיִּתְעַצֵּב אֱלֹהִים לְבָבוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אִמְהָה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחַמְתִּי בִּי עֲשִׂיתֶם: וְנִחַם מִצָּא הֵן בְּעֵינַי יְהוָה: פ

[נח]

ט אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדִרְתּוֹ אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלְקֹ־נֹחַ: וַיֹּלְדֵה נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת: וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר אֶת־דְּרָכָו עַל־הָאָרֶץ: ׀ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קַן כָּל־בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי בְרִי־מִקְרָאֵה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנֵּי יִדְ מִשְׁחִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ: עֲשֵׂה

és kifizető igék. Ezeket a szentírás csak azért használja Istenről is, hogy Isten határozatát velünk annál világosabban megértesse, nem pedig azért, mintha az Isten lényének megfelelőének.

(9) Töldrte, Nőé nemzetségei, kik a következő versben meg vannak nevezve. (11) ותשחת הארץ, és megromlék a föld, értsd: a föld lakói erkölcsi romlásnak indultak. — חמס tárgyesetben lévő főnév, mely itten határozó gyanánt használtatik. (12) את דרכו — השחית — megromtotta útját, értsd: életmódját. דרך erkölcsi értelemben életmódot jelent. (13) קין כל בשר, minden élő test vége stb. azaz: elérkezett az idő, hogy véget vessek minden élőtestnek. — את הארץ, a földdel együtt. את nem csak a tárgyesetet, hanem a segítő viszonyt is jelöli; származására nézve azonban különböznek egymástól: míg az első

Gófer fából, kamrákat csinálj a bárkának, és tapaszsd be azt 15 belül és kívül szurokkal. És ekképen készítsd el azt: Háromszáz könyök a bárkának hossza, ötven könyök szélessége, ésharmincz könyök ma- 16 gassága. Világítást csinálj a bárkának, és egy könyöknyire fejezd be azt fölül, és a bárka bejáratát oldalvást csináljad; alsó-, másod- és harmad-eme- 17 lettel csináljad azt. Mert én, íme, elhozom a vízőzönt a földre, hogy eltöröljek minden testet, a melyben van az élet lelke, az égen alúl; minden, a mi a földön van, muljék ki. 18 De veled megállapítom frigyemet, hogy bemégy a bárkába, magad, és fiaid, és feleséged és fiaid feleségei veled. 19 És minden élő lény közül,

לָךְ תִּבְנֶה עֲצֵי-גֹפֶר הַיָּם תַּעֲשֶׂה אֶת-הַתֵּבָה וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבִּיַת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר: וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אָרְךָ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רְחֹבָהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ: צֹהַר אֶחָד תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל-אַמָּה תִּכְלְנָה מִלְמַעְלָה וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תִּשִׂים תְּחִתָּיִם שְׁנָיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה: וְאֲנִי הֲנִי מְבִיא אֶת-הַמַּבּוּל מִיָּם עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כֹּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יָנוּעַ: וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבָאתָ אֵל-הַתֵּבָה אַתָּה וּבְנֶיךָ וְנִשְׁתַּדָּךְ וְנִשְׁי-בְנֶיךָ אִתְּךָ: וּמִכָּל-הַחַי מִכָּל-בָּשָׂר שָׁגִים

אות-ból, a másik, אנת-ból származik, mi egyébiránt abból is kitünik, hogy az első נת ragokkal így hangzik: אותי, אותך stb. a másik pedig így: עִי stb. (14). גפר, egy neme a gyantás fáknak. כפר = גפר. (16). צהר egyes-számú himnemtől. Az ebből képzett páros számú (dualis) צהרים a nap-nalnak azon időpontját jelöli, mikor a nap délmagasságát eléri; töve: צהר = זהר, jelentése: fény, világosság. Hogy minemű világítás volt? valami vilá-gító vagy átlátszó anyag, avagy egyszerű nyílás a bárka oldalán? az innen ki nem derül; de úgy látszik, hogy nyílás volt, mert alább (l. 8, 6.) חלון-nak is neveztetik. — ואל אמה תכלנה וגו' és egy könyöknyire fejezd be azt fölül, értsd: oly módon fejezd be azt, hogy fönt csak egy könyöknyi széles legyen a bárka. — ושלשים annyit jelent, mint: שלשים, dággessel, és תפוח formájára. Csak a könnyebb kiejtés végett szokott olykor a dáges a ב-ből kiesni, ez pedig az előtte való חירק-kal, mint benhangzó, összeolvadni mint המבול (M. I. 43, 32.) מצרים helyett. עברים (M. II.) helyett. (17) עברים, e szónak a töve: נבל, mely azt jelenti: elhervadni, lehullani; innen aztán מבוֹל a vizárról használtatik, mint a mely minden növényt elsorvasztott és

minden testből, kettőt mindenből, vigy be a bárkába, hogy életben maradjanak veled, him- és nőneműek legyenek. A madárból neme szerint, és a baromból annak neme szerint, a föld minden mászó állatából neme szerint, ketten mindenből menjenek be hozzád életfentartás végett. És te végy magadnak minden eledelből, mely megehető, és gyűjtsd be magadhoz; és legyen neked és neked eledelül. És megeselekedé Nóé, mind a szerint, a mint megparancsolta neki Isten, akképen eselekedett.

מִכָּל תְּכִיבָא אֶל־הַתֵּבָה לְהַחֲיוֹת
 אֶתְךָ וְכָר וּנְקֵבָה יְהוּוֹ; מִהָעוֹף
 לְמִינֵהוּ וּמִן־הַבְּהֵמָה לְמִינֵהּ
 מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ
 שְׁנַיִם מִכָּל יְכָאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיוֹת;
 וְאֶתְךָ קַח־לְךָ מִכָּל־מְאֻכָּל
 אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאֶסְפַּת אֵלֶיךָ וְהָיָה
 לְךָ וּלְהֵם לְאֹכְלָהּ: וַיַּעַשׂ גַּם
 כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים
 כִּן עָשָׂה: שְׁנֵי

VII. FEJEZET.

Nóé és családja bemennek a bárkába, nem különben a földi állatok közül heten-heten, és ketten-ketten, nemeik szerint (1—16). Az özönvíz kezdete és növekedése (17—24).

1 És mondá az Örökkévaló Nóénak: Menj be te és egész háznéped a bárkába, mert téged láttalak igaznak előttem
 2 ezen nemzedékben. Minden tiszta állatból végy magadnak hetet-hetet, himet és nöstényt, és az állatból, mely nem tiszta,
 3 kettőt, himet és nöstényt. Az égi madarakból is hetet-hetet, himet és nöstényt, hogy magot fentartanál az egész

וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בְּאֶ־אֶתְךָ
 וּכְל־בֵּיתְךָ אֶל־הַתֵּבָה כִּי־אֶתְךָ
 רָאִיתִי צַדִּיק לִפְנֵי בְּרִדּוֹר הַנֹּחַ:
 מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח
 לְךָ שִׁבְעָה שִׁבְעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ
 וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה
 הִוא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: גַּם־
 מִעוֹף הַשָּׁמַיִם שִׁבְעָה שִׁבְעָה
 וְכָר וּנְקֵבָה לְחַיּוֹת זָרַע עַל־

minden élő lényt elhulasztott, elpusztított, rendesen מים szóval kapcsolatban, de a nélkül is, használtatik. (20) להחיות אותם: értsd, להחיות אותם, mert להחיות, mint hífil alakú ige, átható jelentéssel bír, és azért okvetlenül kiegészítőt vonz.

(2) שבעה שבעה. Mint a magyar, úgy a héber nyelvben is az osztószám (distributivum) a tőszámnév megkettőztetésével jelöltetik meg. L. alább a 8. v. (3) לחיות annyit jelent, mint להחיות (l. VI. fej. 20. v.), csak hogy ez hífil-, az pedig piél alakban van. (4) כי לימים עוד שבעה, szó szerint: a

4 föld színén. Mert hét nap mulva esőt bocsátok a földre negyven nap és negyven éjjel, és el fogok törölni minden álló lényt, a melyet alkottam, a föld színéről. És megeselekedé Nóé mind a szerint, a mint megparancsolta neki az 5 Örökkévaló. És Nóé hatszáz esztendős vala, midőn a víz- 6 özön volta földön. És bemene Nóé, és fiai, és felesége és fiai feleségei vele a bárkába az 7 özön vize miatt. A tiszta állatok közül, valamint a nem tiszta állatok közül, és a madarak közül, és mindenből 8 mely mász a földön, ketten-ketten mentek be Nóéhoz a bárkába, him és nőstény, a mint Isten megparancsolta 9 Nóénak. És lőn hét nap mulva, és az özön vize volt a földön. 10 A hatszázadik évében Nóé életének, a második hónapon, a hónap tizenhetedik napján, azon napon felfakadtak a nagy mélység minden forrásai, és

ד פָּנֵי כָל־הָאָרֶץ: כִּי לַיָּמִים
 עוֹד שִׁבְעָה אָנֹכִי מִמַּטֵּר עַל־
 הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים
 לַיְלָה וּמָחִיתִי אֶת־כָּל־הַיְּקוּם
 אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה:
 ה וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יְהוָה:
 ו וַנַּח בְּךָ־שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה
 וְהַמְּבּוּל הָיָה מִיָּם עַל־הָאָרֶץ:
 ז וַיָּבֵא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי־
 בָנָיו אִתּוֹ אֶל־הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי
 ח הַמְּבּוּל: מִן־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה
 וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה
 וּמִן־הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר־רָמַשׁ עַל־
 ט הָאָדָמָה: שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל־
 י נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה זָכָר וּנְקֵבָה
 כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ:
 יא וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמִי
 הַמְּבּוּל הָיוּ עַל־הָאָרֶץ: בְּשֵׁנַת
 שְׁשִׁ־מֵאוֹת שָׁנָה לַחַיִּ־נֹחַ
 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה־עָשָׂר יוֹם
 לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל־
 מַעֲיֵנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאָרְבַּת

(lefolyt) napokhoz még hét, t. i. számítva, értsd: *hét nap mulva*. — היקום. Ebben a szóban a י névképző, mint: יצרך és még más hasonló alakú nevekben. (5) וַיַּעַשׂ tárgyragozott ige. צוּוה a vonzatáról l. feljebb 2, 16. (6) וְהַמְּבּוּל a név származását, jelentményét és alkalmazását l. VI. fej. 17. v. (8) וּמִן־הַטְּהוֹרָה a név származását, jelentményét és alkalmazását l. VI. fej. 17. v. (10) לְשִׁבְעַת הַיָּמִים, a *hét nap mulva*, a ל viszonyító időt jelentő névvel kapcsolatban időhatározói jelentéssel bir, mint: לַעֵת עֵרֶב (M. I. 8, 11.), לַמָּחָר. L. M. II. 8, 6, (11) נִבְקְעוּ וּגְוִי, *felfakadtak* stb. A vizár mindenünnen tápanyagot nyert, úgy a földalatti forrásokból, mint a szakadozó felhőkből. — וארבת השמים, és az ég nyílásai; minden felső nyílás

12 az ég nyílásai megnyitak. És
 vala az eső a földön negyven
 13 nap és negyven éjjel. Ugyan-
 azon napon bement Nóé, és
 Sém és Châm és Jáfet, Nóé
 fiai, és Nóé felesége, és fiainak
 három felesége, velök a bár-
 14 kába. Ők és minden állat neme
 szerint, és minden barom
 neme szerint, és minden más-
 szó (állat), mely a földön
 mász, neme szerint, és min-
 den madár neme szerint :
 minden madár, minden szár-
 15 nyas. És bemenének Nóéhoz
 a bárkába, ketten-ketten min-
 den élő testből, melyben élő
 16 lélek van. És a bemenők him
 és nőstény, minden élő testből
 mentek be, a mint megpa-
 rancsolta neki az Isten, és az
 Örökkévaló bezárá a *bárkát*
 17 mögötte. És lőn a vizözön
 negyven napig a földön, és
 megsokasodának a vizek, és
 felemelék a bárkát, mely ma-
 gasra fölemelkedék a földről.
 18 És megerősödének a vizek, és
 nagyon megsokasodának a
 19 földön, és a bárka elméne a víz színén. És a vizek nagyon elhatal-
 masodtak a földön, és el lőnek borítva a legmagasabb hegyek az egész

יב הַשָּׁמַיִם נִפְתָּחוּ: וַיְהִי הַגֶּשֶׁם
 עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם
 יג וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: בְּעֵצָם הַיּוֹם
 הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשְׁמוֹתָם וַיִּפֹּת
 בְּנֵי־נֹחַ וְאִשְׁתּוֹ נָח וּשְׁלֹשֶׁת נָשִׁי־
 יד בָּנָיו אִתָּם אֶל־הַתֵּבָה: הֵמָּה
 וְכָל־הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל־הַבְּהֵמָה
 לְמִינָהּ וְכָל־הַרְמֹשׁ הַרְמֹשׁ עַל־
 הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְכָל־הָעוֹף
 לְמִינָהּ כֹּל צִפּוֹר כָּל־כְּנֹת:
 טו וַיָּבֹאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה שְׁנַיִם
 שְׁנַיִם מִכָּל־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר־בוֹ
 טז רוּחַ חַיִּים: וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה
 מִכָּל־בֶּשֶׂר בָּאוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ
 אֱלֹהִים וַיִּסָּגֵר יְהוָה בְּעָדָיו: שְׁלִישִׁי
 יז וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל־
 הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת־
 הַתֵּבָה וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ:
 יח וַיַּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל־
 הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֵּבָה עַל־פְּנֵי
 יט הַמַּיִם: וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד
 עַל־הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָּל־הַהָרִים
 הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר־תַּחַת כָּל־

hébeül ארבה-nak mondatik. Így a kémény felső nyílása is: Hos.13, 3. (16) ויכנר ה' ונו' (16) és az Örökkévaló bezára stb. azaz: Isten őt és mindazokat, kik vele voltak a bárkában, oltalmába vette, hogy el ne vesszenek az özönvizben. (17) ותָּרַם מֵעַל הָאָרֶץ, mely felemelkedék a földről. A vizár t. i. oly nagy erővel birt, hogy a bárkát a földről felemelte. (18) וַיַּגְבְּרוּ וַיִּשְׂאוּ, és a vizek megerősödének olyannyira, hogy a bárka a vizár színén úszó tt. (19) והַמַּיִם גָּבְרוּ

20 ég alatt. Tizenöt könyöknyire a
(hegyeken) felül elhatalmasod-
tak a vizek, és a hegyek elborít-
21 tatának. És kimulék minden
élő test, mely mász vala a
földön, madárból és baromból
és vadállatból és minden
csúszó-mászóból, és min-
22 den ember. Minden, melynek
orrában élő lélek volt, minden-
ből, a mi a szárazon volt,
23 meghalt. És eltörle minden
álló lényt, a mely a föld színén
volt, embertől baromig és
mászó állatig és az égi ma-
dárig; és eltöröltetének a föld-
ről. És marada egyedül Nőé,
és a kik vele voltak a bárká-
24 ban. És növekedének a vizek a földön százötven napig.

ב השמים: המש עשרה אמה
מלמעלה נגברו המים ויכסו
בא ההרים: ויגוע כל־בשר
על־הארץ בעוף ובבהמה ובחיה
ובכל־השרץ השרץ על־הארץ
כב וכל האדם: כל אשר נשמת־
רוח חיים באפו מכל אשר
בג בחרבה מתו: וימה את־כל
היקום אשר על־פני האדמה
מאדם עד־בהמה עד־רמש
ועד־עוף השמים וימחו מן־
הארץ וישאר אד־נח ואשר
בר אתו בתקה: ונגברו המים על־
הארץ מששים ומאת יום:

VIII. FEJEZET.

Az özönvíz apadása (1—3). A bárka az Ararat hegyén (3—6). A hó-
lónak (7), és a galambnak kibocsájtása (8—12). A föld megszáradása (13—14).
Nőé és családja, és az állatok minden nemei kimennek a bárkából (15—19).
Nőé hálaáldozatot hoz (20), melyet Isten kedvesen elfogad, és megígéri, hogy
viszöbönt az egész föld eltörölésére esentúl nem hozand (21—22).

1 És Isten megemlékezék **ח** ויזכר אלהים את־נח ואת
Nőéről és minden állatról és **ב** את־כל־הבהמה
minden baromról, melyek vele

מאר, és a vizek nagyon elhatalmasodtak, oly mérvben, hogy végre a leg-
magasabb hegyeket is elborították. E három vers (17—19) tehát az özönvíz
fokozatos növekedését szemlélteti. (21) ויגוע; ez ige mind az ember, mind
pedig az állat elhunytáról használatos, töve: גוע. (23) וימח, és eltörle, t. i.
a מבוך, mely hímnemű főnév; וימח cselekvő átható ige, kál, nem tévesztendő
össze וימח־chal, mely nifál alakú. (24) ויגברו ונ', és növekedének stb. E vers
az özönvíz növekedésének időtartamát jelöli.

(1) ויזכר, töve: עבר, átmenni; hifilban: átvesszteni, itt, mert a szélről
használtatik, ráboesátani, ויעב־ nem tévesztendő össze ויעב־alakkal, az első

voltak a bárkában, és rábocsáta Isten szelet a földre, és a vizek megapadának. És bezáródának a mélység forrásai és az ég nyílásai, és megszűnnek az eső az égből. És a vizek visszatérének a földről, folyvást visszatérve, és a vizek megapadának százötvennap mulva. 4 És megállapodék a bárka a hetedik hónapon, a hónap tizenhetedik napján, Arárát hegyein. És a vizek folyvást apadók voltak a tizedik hónapig; a tizedik hónapban, a hónap első napján, kilátszottak a hegyek csúcsai. És lőn negyven nap mulva, és Nőé megnyitá a bárka ablakát, melyet készített. És kibocsátá a hollót; és ez kimene, de mindannyiszor visszatérve, miglen a víz fel nem száradt a földről. És kibocsátá a ga-

אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּכָה וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים
רוּחַ עַל-הָאָרֶץ וַיִּשְׁכּוּ הַמַּיִם:
וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנֵת הַהוֹם וַאֲרָבֶת
הַשָּׁמַיִם וַיִּכְלֵא הַנֶּשֶׁם מִן
הַשָּׁמַיִם: וַיִּשְׁכּוּ הַמַּיִם מֵעַל
הָאָרֶץ הַלְוַךְ וָשׁוּב וַיִּחְסְרוּ
הַמַּיִם מִקְצֵה הַמַּשָּׁיִם וּמֵאֵת
יּוֹם: וַתֵּנַח הַתְּכָה בַּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי בִּשְׁבַע־עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ עַד הָרִי אֲרָרָט: וְהַמַּיִם
הָיוּ הַלְוַךְ וְחֹסֵר עַד הַחֹדֶשׁ
הָעֲשִׂירִי בָּעֲשִׂירִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
נִרְאוּ רֵאשֵׁי הַהָרִים: וַיְהִי מִקֵּץ
אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת-
חַלּוֹן הַתְּכָה אֲשֶׁר עָשָׂה:
וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֹרֵב וַיֵּצֵא יְצֵא
וָשׁוּב עַד-יִבְקֹשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל
הָאָרֶץ: וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה

fut. hífl, a másik fut. kál. — וישכו, fut. kál, töve שכך, melynek tulajdonképi jelentése: lecsillapodni, használtatik a haragról (1. Eszt. 7, 10.) itt pedig a felbőszült hullámszatról. (2) ויכלא fut. nifál, töve: כלא, azt jelenti: bezáródni vagy megszűnni. (3) הלוך ושוב; szó szerint: menni és visszatérni, azaz: folyvást visszatérve. Két infinitivus határozott módú ige után annak megjelölésére szolgál, hogy a cselekvés gyakran, többször egymás után történik. (1. alább 5, 7.) — הרי אררט, Arárát hegyein. E hegység Arméniában van. (5) היו הלוך וחסור. E szó szerkezet használatáról l. fönnt a 3. v. — עד החדש העשירי, a tizedik hónapig. Ebből kiviláglik, hogy már Nőé idejében is tizenkét hónapot számítottak egy esztendőre, miután az özönvíz egy esztendeig tartott, mert Nőéről a szent szöveg azt közli, hogy hatszáz esztendő volt, mikor bement a bárkába (1. M. I. 7, 6.), hatszázegy pedig, midőn a bárkából kijött. L. a 13. v. (7) יצוא ושוב, a két infinitivus használatáról l. feljebb, a 3. v. (8) ויקלו ונו, valjon kevesbedtek-e stb.? Mert, ha fa vagy egyéb tárgy ki-magaslik a vizár felszine fölött, akkor a galamb alkalmasint reá száll a ki-

- lambot maga mellől, hogy meglássa, vajjon kevesbedtek-e a vizek a föld színéről.
- 9 De agalambnem talált nyugvóhelyet lábtalpának, és visszateré hozzá a bárkába, mert viz volt az egész föld színén; és kinyújtá kezét, és megfogá, és bevév é azt magához a bárkába. És vára még más hét napot, és ismét kibocsátá a galambot a bárkából. És a galamb beméne hozzá est idején, és ime, leszakított olajfalevél szájában. És Nőé megtudá, hogy a vizek megkevesbedtek a földön. És vára még más hét napot, és kibocsátá a galambot, mely többé nem tért vissza hozzá. És lőn a hatszázegyedik esztendőben, az első hónapban, a hónap első napján, kiszáradtak a vizek a földről, és Nőé levevé a bárka födelét, és látta, hogy ime, száraz a föld színe. És a második hónapon

מֵאֵתוֹ לִרְאוֹת הַקְּלוֹי הַמַּיִם
 מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה; וְלֹא־מִצְאָהּ
 הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְבֶן־רַגְלָהּ וַתָּשֻׁב
 אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה כִּי מַיִם עַל־
 פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יְהוָה
 וַיִּקְרָהּ וַיָּבֵא אֵתָהּ אֵלָיו אֶל־
 הַתֵּבָה; וַיַּחַל עוֹד שִׁבְעַת
 יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּסֹּף שִׁלַּח אֶת־
 הַיּוֹנָה מִן־הַתֵּבָה; וַתָּבֵא
 אֵלָיו הַיּוֹנָה לֵעֵת עֶרֶב וְהִנֵּה
 עֲלֵה־זֵית טָרְף בִּפִּיהָ וַיֵּדַע נֹחַ
 כִּי־קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ; וַיַּחַל
 עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁלַח
 אֶת־הַיּוֹנָה וְלֹא־יָסְפָה שׁוּב־אֵלָיו
 עוֹד; וַיְהִי בְאַחַת וְשֵׁשׁ־מֵאוֹת
 שָׁנָה בְּרֵאשִׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ
 חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר
 נֹחַ אֶת־מִכְסֵה הַתֵּבָה וַיֵּרָא וְהִנֵּה
 חָרְבוּ פְּנֵי הָאָדָמָה; וּבְחֹדֶשׁ
 הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם

magasló tárgyra és nem tér többé vissza hozzája a bárkába. (9) וישלח fut. kál, töve: שלח a kálban azt jelenti: küldeni (valakit) oly ezélből, hogy ismét visszajöjjön, hírt hozzon, azért a kéz kinyújtásáról is használatos, míg pedig a piélnben: יצלי (l. az előbb. v.) azt jelenti: hogy elbocsátá végképen. (10) ויחל, fut. hífil, tövé: חול, vagyis: חלל; evvel rokonjelentményű: יחל (l. alább 12. v.) — ויוסף שלח — annyi mint: ויוסף לשלח. E két íge magyarban úgy kifejezendő, hogy az infinitivus: לשלח határozott módú ígével, a finitum: ויוסף pedig határozóval fordíttatik (l. 11. v.). — טרף, leszakított, annyi mint טרף: különben a perfectum is oly alakban fordul elő. L. Jóél 6. 1. (12) ויחל annyi mint: ויתחל, melynek töve: יחל (l. feljebb a 10. v.) — ולא יספה, annyi mint: ולא יספה לשוב. L. felj. a 10. v. (13) בראשון באחד לחדש; בחדש הראשון; értsd: בראשון באחד pedig tőszámnév sorszámnév helyett, mi gyakran

a hónap huszonhetedik napján, a föld egészen száraz volt.
 15 És szóla Isten Nóéhoz, mond-
 16 ván: Menj ki a bárkából, te
 meg feleséged, és fiaid és fiaid
 17 feleségei veled. Minden állatot,
 mely veled volt, minden élő
 testből a madarak közül és a
 barmok közül és minden más-
 szó állat közül, mely a földön
 mász, vigy ki magaddal, és szaporodjanak meg és sokasod-
 18 janak meg a földön. És kiméne
 Nóé, és fiai és felesége és fiai
 19 feleségei vele. Minden állat,
 minden mászó és minden
 madár, minden, mely mász a
 földön, családjaik szerint, ki-
 20 mentek a bárkából. Nóé pedig
 oltárt építé az Örökkévalónak,
 és vőn minden tiszta baromból
 és minden tiszta madárból,
 és hozza föl égőáldozatokat
 21 az oltárra. És az Örökkévaló
 érzéa kellemes illatot, és mondá
 az Örökkévaló szivében: Nem

לְחֹדֶשׁ יְבֹשָׁה הָאָרֶץ: ׀ ׀ רִבְעִי
 15 וַיִּדְבַר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ לֵאמֹר:
 16 צֵא מִן־הַתֵּבָה אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ
 17 וּבְנֶיךָ וְנִשְׁי־בְנֶיךָ אִתְּךָ: כָּל־
 הַחַיָּה אֲשֶׁר־אִתְּךָ מִכָּל־בֶּשָׂר
 בְּעִוְף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ
 הָרֶמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ הוֹצֵא אִתְּךָ
 וְשָׂרְצוּ בָאָרֶץ וּפְרוּ וּרְבוּ עַל־
 18 הָאָרֶץ: וַיֵּצֵא־נֹחַ וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ
 19 וְנִשְׁי־בְנָיו אִתּוֹ: כָּל־הַחַיָּה כָּל־
 הָרֶמֶשׂ וְכָל־הָעוֹף כָּל רוֹמֵשׂ
 עַל־הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ
 20 מִן־הַתֵּבָה: וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה
 וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה
 וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֲלֵת
 21 בַּמִּזְבֵּחַ: וַיִּרַח יְהוָה אֶת־רִיחַ
 הַנְּיָחִיחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לִבּוֹ לֹא־
 אֲסַף לְקַלֵּל עוֹד אֶת־הָאָדָמָה
 בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יַצַּר לֵב הָאָדָם
 רָע מִנְעֲרֹו וְלֹא־אֲסַף עוֹד
 לַחַיּוֹת אֶת־כָּל־חַי בְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:
 ׀׀ קרי

átkozom meg többé a földet az ember miatt, mert az emberi sziv hajlandósága gonosz iffúságától kezdve, és nem fogok többé megverni minden élő lényt, a mint cselekedtem.

előfordul. (17) בַּיָּצֵא imperat. hi fil יֵצֵא-ból. pontozása (קרי) szerint olvasandó, mintha -dal volna írva, így: בַּיָּצֵא, mert betűírása (כתוב) szerint így kellene olvasni: יֵצֵא (19) לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם, családjaik, azaz: nemeik és fajaik szerint, úgy a hogy bementek a bárkába. (21) וַיִּרַח ה' וְגו' és az Örökkévaló érné stb. értsd: tetszett neki. A tetszés a héberben a kellemes, és a visszatettség a kellemetlen szag (l. M. I. 34, 30. M. II. 5, 21.) érzésével fejeztetik ki. — כִּי רָע מִנְעֲרֹו וְלֹא־אֲסַף עוֹד, mert az emberi sziv hajlandósága gonosz iffúságától kezdve, értsd: a rosszra való hajlandóság szinte természetében van az ember-

23 A föld minden napjain vetés és aratás, hideg és meleg, nyár és tél, se nappal, se éjjel meg ne szünjenek.

כב עַד פְּלִימֵי הָאָרֶץ יָרַע וְקָצִיר
וְקָר וְחֹם וְקִיץ וְחֹרֶף יוֹם וְלַיְלָה
לֹא יִשְׁבְּתוּ:

IX. FEJEZET.

Isten Nóét megáldja (1—3), megengedi az állat hússal táplálkozni (3), és eltölti a vérontást (4—7). Az isteni szövetség, és annak jele: a szivárvány (8—17). Nőé fiai (18—19). Nőé szőlőt ültet, isszik a borból és megrészesedik (20—21). Chám gúnyolja atyját (22). Sém és Jáfeth tisztelik őt (23). Noé elátkozza Chámot (24—25). Sémét pedig megáldja (26), és Jáfethért imádkozik (27). Nőé élete (28—29).

- 1 És megáldá Isten Nóét és fiait, és mondá nekik: Szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsetek be a földet. És töletek való félelem és rettegés legyen a föld minden állatán és minden égi madáron és minden azon, mely a földön mász, és a tenger minden halain; kezetekbe adattak. Minden mászó állat, a mely él, nektek legyen eledelül; mint a zöld füvet, úgy adtam nektek
- 2
- 3
- 4 mindezeket. Kivéve húst lelkével, vérével ne egyetek.

ט וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ: וּמִוֹרָאֲכֶם וְחֹתְכֶם יְהִי עַד פְּלִיחַת הָאָרֶץ וְעַל פְּלִיעוֹף הַשָּׁמַיִם כֹּכַל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל־דָּגֵי הַיָּם בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ: כִּי־רֹמֵשׁ אֲשֶׁר הוּא־הוּ לָכֶם יְהִי לְאֹכְלָהּ כִּי־רֶקַע יֵעָשֶׂב נִתְּתִי לָכֶם אֶת־כָּל־אֶדְ-בְּאֶרֶץ בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ:

nek. — *נעריי* ragozott többesszámú főnév; rag nélkül: *נערים*, mely mindig csak többesszámban fordul elő, és *fiatalságot* jelent: nem tévesztendő össze *נערים* szóval, mely *נער*-nak a többese, és *figyermekeket* jelent. (22) *יוֹם וְלַיְלָה*, *se nappal, se éjjel*, nem pedig: és nap és éj, mintha ezek is a mondat alanyai közé tartoznának, mert ezekről nem mondható: *לֹא יִשְׁבְּתוּ*, *ne szünjenek meg*; hanem értelme az, hogy se nappal, se éjjel, azaz: *soha* meg ne szünjék vetés és aratás stb. vizözön miatt.

(2) *וּמִוֹרָאֲכֶם וְחֹתְכֶם*. E két főnévben a rag: *כֶּם* tárgyesetet jelez (genitivus objectivus), tehát nem: a ti félelmetek, hanem: a töletek való félelem, mert titeket félni fognak. (3) *כִּי־רֶקַע יֵעָשֶׂב*, *mint a zöld füvet*, melyet ezelőtt adtam volt nektek táplálékú (I. M. I. 3, 17.), úgy engedem meg, hogy ezentúl táplálkozhattok az állat hússal is. (4) *בִּישׁר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ*, *húst lelkével, vérével* stb. *דָּמוֹ* értelmezvénye e szónak *בְּנִפְשׁוֹ* tehát az állat húst, mielőtt a vérben rejlik (I. M. III. 17, 14.); ne egyétek tehát az állat húst, mielőtt azt megölnétek. Ezzel a szentírás már Nőé és utódjainak (Noachidák) el-

- 5 És egyedül a ti véretek, élte-
tekért, keresni fogom, minden
élő lény kezéből fogom azt
keresni, és az ember kezéből,
mindenik testvérenek kezéből
fogom keresni az ember lelkét.
- 6 A ki ontja az ember vérét,
annak vére ontassék ember
által, mert Isten képmására
alkotta az embert. Ti pedig
szaporodjatok és sokasodjatok,
hemzsegjete a földön és so-
kasodjatok meg rajta. És mondá
Isten Nóénak, és fiainak vele,
9 következőképen: Én pedig,
ime, megállapítom szövetségem
veletek és ivadéktok-
kal utánaatok. És minden élő
lénnyel, mely veletek vagyon,
a madarak, barmok és minden
mezei vadak közül veletek,
mindazok közül, melyek ki-
jöttek a bérkából, a föld minden
11 állatai közül. És meg fogom
állapítani szövetségemet ve-
letek, hogy ne pusztuljon el
többé minden élő test az özön
vize által, és hogy ne legyen
12 többé özön eltörendő a földet. És mondá Isten: Ez jele a szövetségnek,
melyet teszek közöttem és közöttetek, és minden élő lény között,
13 mely veletek vagyon, örök nemzedékekre. Ivemet helyeztem a

ה ואך את-דמכם לנפשותיכם
אדרש מיד כל-חיה אדרשנו
ומיד האדם מיד איש אהיו
ו אדרש את-נפש האדם: שפך
דם האדם באדם דמו ישפך
ז כי בצלם אלהים עשה את-
האדם: ואתם פרו ורבו שרצו
בארץ ורבו-בה: ס חמישי
ח ויאמר אלהים אל-נח ואל-בניו
ט אתו לאמר: ואני הנני מקים
את-בריתי אתכם ואת-ורעכם
י אחריכם: ואת כל-נפש החיה
אשר אתכם בעוף בבהמה
ובכל-חית הארץ אתכם מכל
יצאי התבה לכל חית הארץ:
יא והקמתי את-בריתי אתכם ולא-
יכרת כל-בשר עוד ממי המבול
ולא-יהיה עוד מבול לשחת
הארץ: ויאמר אלהים זאת
ז אות-הברית אשר-אני נתן ביני
וביניכם ובין כל-נפש חיה אשר
אתכם לדורת עולם: את-קשתי

tiltja a még élő állat egy részét (אבר מן החי) levágni és megenni. (5) דמכם לנפשותיכם, véretekért, éltetekért, a mennyiben az ember élete is véreől függ, אדרש, fogom keresni, azaz: nem hagyom a vérontást büntetlenül. (6) באדם, fogom keresni, azaz: nem hagyom a vérontást büntetlenül. (6) אהיו, ember által stb. A ki az ember vérét ontja, az ölessék meg. (12) אות, jele a szövetségnek, annak megemlékezésére. (13) ואת-קשתי, a szivárvány helyestem, t. i. ezelőtt, már a világteremtés alkalmából, mert a szivárvány

felhőbe, és az legyen jeléül a szövetségnek közöttem és a föld között. És léssen, midőn borulatot borítok a földre, és meglátszik a szivárvány a felhőben: megemlékszem szövetségemről, mely vagyon közöttem és közöttetek és minden élő lény között minden élő testből, és nem lesz többé a víz özönné eltörlendő minden élő testet. És léssen az ív a felhőben; és meglátom azt, hogy megemlékezsem az örök szövetségről Isten és minden élő lény között minden élő testből, mely a földön vagyon. És mondá Isten Nóénak: Ez jele a szövetségnek, melyet megállapítottam közöttem és minden élő test között, mely a földön vagyon. És valónak Nóé fiai, kik a bárkából kijöttek vala, Sêm, Châm és Jâfeth; Châm pedig Kanáán atyja. Ez a három Nóé fiai, és ezektől széledt el az egész föld. És megkezdé Nóé—földmivelő ember, és ültete szőlőt. És ivék a borból és megrészegedék, és feltaka-

נָתַתִּי בָעָנָן וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית
 יד יְבִינִי וּבֵין הָאָרֶץ: וְהָיָה בָעָנָן
 עָנָן עַד-הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקַּשְׁת
 טו בָעָנָן: וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר
 יבִינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה
 בְּכָל-בֶּשֶׂר וְלֹא-יְהִי עוֹד הַמַּיִם
 טז לַמַּבּוּר לְשַׁחַת כָּל-בֶּשֶׂר: וְהָיְתָה
 הַקַּשְׁת בָּעָנָן וְרָאִיתֶיהָ לְזָכֹר
 בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין
 יז כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר
 עַל-הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-
 גַּח וְאֵת אֹתֵי-הַבְּרִית אֲשֶׁר
 הִקְמַתִי בֵּינִי וּבֵין כָּל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר
 יח עַל-הָאָרֶץ: פ שֵׁשׁ יוֹהִיו בְּנֵי-
 גַח הַיְצְאִים מִן-הַתֵּבָה שֵׁם וְחָם
 וַיִּפֹּת וְחָם הוּא אָבִי כְנָעַן:
 יט שְׁלֵשָׁה אֱלֹה בְנֵי-גַח וּמֵאֵלֶּה
 כ נִפְצָה כָל-הָאָרֶץ: וַיַּחַל גַּח אִישׁ
 כא הָאָדָמָה וַיִּמְטַע כָּרֶם: וַיִּשְׁתַּ מִן-
 הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בַּתּוֹךְ אֶהֱלֶה:

természeti tűnemény, mely a napsugarak törése által a felhős égen, a természet örök törvénye szerint, támad. Az, t. i. a szivárvány legyen azonban ezentúl jele a szövetségnek, melyet ime veled kötök, hogy vizözön nem leszen többé az egész földön a minden rajta levő élő lény elpusztítására. (14) בענני ענין, törökön ige és főnév. בענני ragozott infinit. piél, a jellemző dages a második tőbetüből kiesik a hasonló hang torlódása elkerülése czéljából. (19) ויחל כל הארץ, *széledt el az egész föld*, értsd: a föld lakói (tropus). (20) ויחל גח (לעבר את האדמה), *és megkezdé Nóé stb. kiegészítendő: a földet művelni* (tropus), mi egyébiránt e kifejezésből: *איש האדמה*, mely nem állítmány, hanem értelmező, tisztán kiviláglik. — ויחל csak alakjára nézve hasonló a fentebbi

22 ródzék sátorában. És meglátá Châm, Kanâán atyja, atyjának meztelenségét, megjelenté azt két testvérenek
 23 künn. De Sêm és Jâfeth vevék a ruhát, és veték azt mindkettőjüknek vállára, és menének hátra, és befödék atyjuk meztelenségét, és orezájuk hátra *vala fordítva*, és atyjuk meztelenségét nem látták. És
 24 fölébredte Nóé borából és megtudá, mit cselekedett neki ki-
 25 sebbik fia. És mondá: Átkozott Kanâán, szolgálk szolgája
 26 legyen testvéreinek. És mondá: Áldott az Örökkévaló, Sêm Istene, és legyen Kanâán azok
 27 szolgája. Terjeszsze ki Isten Jêfethet, és lakjék Sêm sátorai-
 28 ban, és legyen Kanâán azoknak a szolgája. Nóé pedig
 29 éle a vizözön után, háromszáz esztendő és ötven esztendő. És valának Nóé minden napjai kilencszáz esztendő és ötven esztendő, és meghala.

כב וַיֵּרָא חָם אֲבִי כְנָעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו וַיֵּגַד לְשְׁנֵי-אָחָיו בַּחוּץ׃
 כג וַיִּקַּח שָׁם וַיַּפֵּת אֶת-הַשְּׂמֵלָה וַיִּשְׂמוּ עַל-שִׁבְמָם וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵינִית וַיִּכְסּוּ אֶת עֶרְוַת אֲבִיהֶם וַיִּפְּנוּ אַחֲרֵינִית וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם כִּד לֹא רָאוּ׃ וַיִּקְרַן נֹחַ מֵיִינוֹ וַיִּדַע אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן׃
 כד וַיֹּאמֶר אַרְוֵר כְּנָעַן עֶבֶד עַבְדִּים כו יִהְיֶה לְאָחָיו׃ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ׃
 כז וַיַּפֵּת אֱלֹהִים לִיַּפֵּת וַיִּשְׁכֵּן בְּאֶדְמַת-שֵׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ׃
 כח וַיַּחֲרִיגְנָה אַחַר הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה׃ וַיְהִי כֹסֵם בְּלִמְיֻמֵּיהֶם תִּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת׃ פ

יחל (1. 8. fejj. 10. v.) igével, de nem származására nézve; mert míg ez a h-
 ból, az h-
 (23) és menének hátra. Hasonlóképen „
 kifejezésben, mely úgy értendő, mintha lenne „
 (24) „
 (25) „
 (26) „
 (27) „
 (28) „
 (29) „

X. FEJEZET.

Nóé nemzetségei (1). Jéfeth utódjai (2–5), Châm utódjai (6–20), és Sêm utódjai családjaik, nyelveik és lakhelyeik szerint (21–32).

1	Ezek pedig Nóé fiainak :
Sêm, Châm és Jéfethnek nemzetségei, kiknek születének fiak a vizözön után. Jéfeth fiai: Gômer és Mâgóg és Mádâj és Jávân és Thûbhâl és Mêsekh és Thirâsz. És Gômer fiai: Áskenáz és Rifâth és Thôgârmâh. És Jávân fiai: Elisâh és Thársîs, Kittîm és Dódânim.	וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שֵׁם וְיָפֶת וְיִלְדוּ לָהֶם בְּנִים אַחֵר הַמִּבּוּרִ; בְּנֵי יָפֶת גֹּמֶר וּמָגוּג וּמְדֵי יוּן וְתִבְלֵ וּמִשְׁךְ וְתִירָס; וּבְנֵי גֹמֶר אֲשַׁכְנַז וְרִיפַת וְתִגְרִמָּה; וּבְנֵי יוּן אֵלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ כְּתִים וְדוּדַנִים; מְאֵלָה נַפְרֹדוּ אֵיֵי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֵתָם אִישׁ לְרֵשְׁנוֹ	א
ב
ג
ד
ה
5	Ezektől eloszlattak a népek szigetei tartományaikban, kiki az		

(1) *ואלה תולדת בני נח*, és ezek Nóé fiainak nemzetségei stb. Sêm, Châm és Jáfeth utódjai benépesítették az egész földet az özönviz után. — A szent szöveg elősorolja a népek törzsatyáinak neveit, melyek egyszersmind a városok és tartományok nevei is, a hol laktak. Ezekben felismerhetők mindazok a népek és nemzetek, melyek később, sok évszázad folyamában, kifejlődtek. Ugyanis Jéfeth-től származó népek Ázsia észak-nyugati és Európa dél-keleti tartományokban telepedtek le; Sêm nemzetségei Elő- és Középpáziát foglalták el, és végre Châm utódjai Afrika észak-keleti, valamint Ázsiában a Libanon körül és a Középtenger dél-keleti partjain fekvő tartományokban foglalták el lakhelyeiket. — Az egyes néptörzsek pedig és azoknak a lakhelyei a következők: (2) Gômer, Jáfeth elsőszülött fia. Ettől származnak a kimerek, vagyis kimberék a mai Krimiában. — Mâgóg, ettől veszi eredetét a szittyia nép (Skythia). — Mádâj, személy- és tartománynev: Média. — Jávân, személy- és tartománynev: Íónia (Görögország). — Thûbhâl, személynev. Ettől származtak a tiberák, kik a Fekete-tenger keleti partjain, Mesz és Tíris szomszédságában, laktak. — Mesz, Mêsekh, személynev. Ettől származnak a moszechoiak, néptörzs a Fekete-tengeren. — Tíris, Tirâsz, személy-, nép- és tartománynev: Thrakia. (3) *Áskenáz*, északon lakott. Annak utódjai évszázadok folytán északnyugat felé terjedtek. A középkori héber irodalomban *Áskenáz* alatt Németországot értik. — *Rifâth*, személynev. Ettől származásukat veszik a ríphaeusi hegységeken lakó néptörzsek. — *Tôgârmâh*, személy- és tartománynev: Arménia. (4) *Elisâh*, személy- és tartománynev: Hellas. — *Társîs*, Tarsîs, személy- és városnev, Tartessus (a görögök egyik legrégibb telepvarosa Spanyolországban). — *Chittîm*: Chittioi (Cyprus szigetén). — *Dódnîm* (= *rodânîm*), *rodâniak* (Rhodus szigetén). (5) *אי הגוים*, a népek szigetei, értsd: a néptörzsek, melyek

- 6 ő nyelve szerint, családjaik szerint, nemzetségeikben. És Châm fiai: Kûs és Miczrâjim és Fût és Kanâán. És Kûs fiai: Szebhâ és Chavilâh és Szábhtâh és Râmâh és Szábhtekhâh; és Râmâh fiai: Sebhâ és Dedân.
- 8 Kûs pedig nemzette Nimrôdot, ez kezdett hatalmassá lenni a földön. Ő hatalmas vadász volt Isten előtt. Azért mondják: Mint Nimrôd hatalmas vadász Isten előtt. És lón birodalmának elseje Bâbel; aztán Erekh és Ákkâd és Kálnêh
- 11 Sineâr földén. Azon földről kiment Assûr, és építé Ninvét és Rechôbôth-Ir-t és Kâlâchot.
- 12 És Rêszent, Ninvê és Kâlâch

ו לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיֵיהֶם; וּבְנֵי חָם
ז כּוֹשׁ וּמִצְרַיִם וְפוּט וּבְנֵי עֵצֶן; וּבְנֵי
ח כּוֹשׁ סְבָא וְחַוִּילָה וְסַבְתָּה
ט וְרַעְמָה וְסַבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה
י חֲבָא וְדַדָּן; וְכוֹשׁ יָלַד אֶת־
יב נִמְרוֹד הוּא הָחַל לְהִיזוֹת גִּבּוֹר
ט בַּאֲרָץ; הוּא הִוָּא הַיְחִיד גִּבּוֹר־צַיִד לְפָנָי
י הַיְחִיד עַל־כֵּן יֹאמֵר בְּנִמְרוֹד
י גִּבּוֹר צַיִד לְפָנָי יְהוָה; וְתַהֲוֵי
י ראשית ממלכתו בְּבָבֶל וְאַרְךָ
יא וְאַכַּד וְכַלְנֵה בַּאֲרָץ שִׁנְעָר; מִן־
י הַאֲרָץ הַהִוא יָצְאָה אֲשׁוּר נִבְנֵן
י אֶת־נִינְוֵה וְאֶת־רַחְבַּת עִיר וְאֶת־
יב כַּלְח; וְאֶת־רֶסֶם בֵּין נִינְוֵה

szétszórva mintegy szigeteket képeznek a szárazföldön, vagy: a *Köszéptenger szigetei*. (6) כּוֹשׁ, Kûs, személy- és országnév: Aethiopia — מִצְרַיִם, Miczrâjim, személy- és országnév: Egyiptom. — כּוֹשׁ, egy néptörzs neve, mely Libyában lakott. — כְּנַעַן, Kanâán, személy- és néptörzsök közös neve, melyek Kanâán földén, a Libanon alján és a Középtenger keleti partján laktak. (7) סְבָא, Szebhâ, személy-, nép- és tartománynév: Szába (Aethiopiában). — חַוִּילָה, Chavilâh, személy- és városnév: Havilâth, délnyugati Arábiában. — סַבְתָּכָא, Szábhtekhâh, személynév, egyébiránt ösmeretlen. — סַבְתָּה, Szábhtâh, személy- és városnév: Szabota Boldog-Arábiában. — רַעְמָה, Rámâh, személy- és városnév: Regma a Perzsa-öböl mellett. — שְׂבָא, Sebhâ, személy- és tartománynév: Sába, (Boldog-Arábiában) híres tömjéne- és más beces terményeiről. דַּדָּן, Dedân, személy- és városnév a Perzsa-öböl mellett. (8) נִמְרוֹד, Nimrôd, (Nemrod) Ninivê városának alapítója. — הוּא הָחַל לְהִיזוֹת, ő kezdett hős lenni, értsd: hős tettek által kitüntetni magát, megszabadítván a lakott földet a pusztító vadállatoktól. (9) עַל כֵּן יֹאמֵר וּנֵי, azért mondják, értsd: szokták mondani, közmondássá vált. L. M. I. 2, 14. (10) בְּבָבֶל, Bâbel: Babylonia. — אַרְךָ, Erekh, Babyloniában. A Talmudban Arékhának (אֲבָא אַרְיָכָא) neveztetik, אַכַּד, Ákkâd: Nisibis (נַצְיִבִין) Mezopotámiában. — כַּלְנֵה, Kálnêh Sineâr völgyében, Kâldeában. (11) אֲשׁוּר, Assûr, személy- és országnév: Assyria. — נִינְוֵה, Ninvêh: Ninive, Assyriának fővárosa a Tigris mellett. — רַחְבַּת עִיר, Rechôbôth-Ir, egy városnak a neve, egyébiránt ösmeretlen. — כַּלְח, Kâlâch,

- 13 között; ez a nagy város. Micz-
 rájim pedig nemzette Lûdimot
 és Anámimot és Lehábbimot
 14 és Náftuchimot. És Páthru-
 szimot és Kászluhchimot, a
 honnan származtak a filisz-
 15 teusok és a Káftórim. Kan-
 náán pedig nemzette Czidôn-
 16 elsöszülöttjét, és Chêthet. És
 a Jehhúszit és az Emórit és a
 17 Girgásit. És a Chívvit és az
 18 Árkít és a Szinít. És az
 Árvádít és a Czemárít és a
 Chamáthit és ezek után elszé-
 19 ledtek a Kanááni családjai. És
 vala a Kanáani határa Czidôn-
 tól, Gerâr mentében, Ázzâhig,
 míg beérkezel Szodomába és
- ובין כלל הוא העיר הגדולה;
 י ומצרים ילד את-לודים ואת-
 ענמים ואת-להבים ואת-
 יד נפתחים; ואת-פתרסים ואת-
 כסלחים אשר יצאו משם
 ס פלשתים ואת-כפתרים;
 טו וינען ילד את-צידן בכרו ואת-
 טז חת; ואת-היבوسی ואת-האמרי
 יז ואת-הגרגשי; ואת-חתי ואת-
 יח העורקי ואת-הסיני; ואת-הארורי
 ואת-הצמרי ואת-החמתי ואמר
 יט נפצו משפחות הננעני; ויהי
 גבול הננעני מצידן באכה גררה
 עד-עזה באכה סדמה ועמרה

szintén városnév. (12) רסן, Rêsen ösmeretlen város; annál pontosabban jelöli meg a szent szöveg a város fekvését, mondván, hogy Ninivé közelében feküdt. — היא העיר הגדולה; ezek a szavak, alak- és mondattani tekintetből, úgy Ninivé mint Kálách-ra vonatkozhatók. Minthogy azonban Ninvêh más helyen is (1. Jónâh 3, 3.) mint igen nagy város említették, e helyen szintén Ninivéról értendők. (13) ומצרים, *Micsrájim* pedig (1. felj. a 6. v.). — לודים, Lûdim és Anámim és Lehábbim és Náftuchim (14) ואת פתרסים וגו', és *Páthruszimot* és *Kászluhchimot*; ezek valamint a *Pelistim* és *Káftórim* egyiptombeli népek, melyek idővel, onnan kiköltözködvén, más tartományokban telepedtek le, így a Pelistim Kanáán földének dél-nyugati részén, a Kászluhchim Kolchisban, a Feketetenger dél-keleti partján, és a Káftórim Kréta szigetén. (15) צידן, Czidôn, személy- és városnév: Sidon, Phönikiának fővárosa. — חת Chêth, utódjai a kanáaniták egyik néptörzsét képezték, melyet későbbben Hebron városában és környékén találunk. (16) היבوسی, a *Jehhúszit*, egy néptörzsnek a neve, mely Jehhúsz (később Jeruzsálem) városában lakott — האמרי, az *Emórit*, a kanáaniták egyik leghatalmasabb néptörzse, mely észak felé, a Jordán mindkét partján, a Libanon körül és Phönikiában lakott. És a Girgási, (17) és a Chívvi, és az Árkít, és a Szinít (18) és az Árvádít, és a Czemárít, és a Chamáthi, mindannyi kanáaneusi néptörzsek, melyek az ország északi részén laktak. (19) באכה גררה, Gerâr mentében, szó szerint: bemenésed Gerârba, értsd: a hol Gerâr-felé mennek. Gerâr és Azzâh (= Gázâ) városok Pelistim (Palaestina) országában. — סדמה (Szedôm), Szodoma-felé, és

Amórâhba, Admâhba és Cze-
 20 bhójimba Lásáig. Ezek Châm
 fiai, családjaik, nyelveik sze-
 rint, országaikban, nemzetsé-
 21 geikben. Sêmnek is született
 vala; ő volt atyja Ébher minden
 fiainak, az idősbik Jéfethnek
 22 öcsese. Sêm fiai: Élâm és Ássûr
 és Árpâkhsád és Lûd és Arâm.
 23 És Arâm fiai: Úcz és Chûl és
 24 és Gêther és Más. Árpâkhsád
 pedig nemzette Sâláchot, és
 25 Sêlâch nemzette Ébhert. És
 Ébhernek született két fia; az
 egyiknek a neve: Pêleg, mert
 napjaiban osztatott fel a föld,
 26 és testvérének neve: Jaktân. És Jaktân nemzette Almódâdot

י וְאֲדָמָה וְצִבְיִים עַד-לְשֹׁעַ; אֵלֶּה
 בְּנֵי-חָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנֹתָם
 כֹּא בְּאַרְצֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם: ס וְלִשָּׁם
 יָלַד נֹם-הוּא אָבִי כָּל-בְּנֵי-עֵבֶר
 כֵּב אַחֵי יַפֶּת הַגְּדוֹל: בְּנֵי שָׁם עֵילָם
 וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלֹד וְאַרָם:
 כֵּב וּבְנֵי אָרָם עוּצ וְחִיל וְגַתֵר וְנֹשׁ:
 כֹּד וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד אֶת-שָׁלַח וְשִׁלְחָה
 כֵּח אֶת-יָלַד אֶת-עֵבֶר: וְלִעֵבֶר יָלַד שְׁנֵי
 בָּנִים שָׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בִימֵיו
 נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אַחֵיו יִקְטָן:
 כו וְיִקְטָן יָלַד אֶת-אַלְמוּדָד וְאֶת-

Amórâh (= Gomorra) és Ádmâh, és Czebbhójim Lásáig, a sós (holt) tenger területén egykoron volt városok (21) **נֹם הוּא**, szó szerint: ő is, értelme azonban: ő neki is, mintha volna: **נֹם לוֹ**. A héberben a névmás, hogyha a személynek a viszonya már valamely viszonyító által meg van jelölve, mindig nevező esetben marad, itt pedig a viszony már meg van jelölve a **ל** által **וְלִשָּׁם** szóban (I. M. I. 4, 26.) — **כָּל בְּנֵי עֵבֶר**, Ébher minden fiai. **עֵבֶר** itt mint tulajdonnév áll, ki Sêláchnak fia volt (I. a 24. v.), mint köznévi az Euphrates folyamának keleti partján lakót jelent (I. Jos. 24, 2. 3.) — **אַחֵי יַפֶּת הַגְּדוֹל**, az idősbik *Jéfeth öcsese*, t. i. Sêm. Ez kiderül abból a körülményből, hogy Sêm száz esztendő volt két évvel az özönvíz után (I. alább, 11. fej. 10. v.), Jéfeth pedig már az özönvíz idejében száz esztendő volt (I. M I. 5, 32.) A héber szavak sem alakjából sem összeköttetéséből ez ki nem tűnik, mint-hogy **הַגְּדוֹל** épügi **אַחֵי-רָא**, valamint **יַפֶּת-רָא** is vonatkozhatik; de igenis döntő az elválasztó hangjegy (**נְנִינָה מִפְּסַקָת**) **יַפֶּת** alatt. (22) **עֵילָם**, Élâm, város- és tartománynév Perzsiában. — **אַשּׁוּר**, Ássûr, személy- és országnév: Assyria. — **אַרְפַּכְשָׁד**, Árpâkhsád, csak mint személynév fordul elő, egyébiránt ismeretlen. — **לֹד**, Lûd, személy- és országnév: Lydia Előázsiában. — **אַרָם**, Arâm, személy- és országnév: Arménia (= Syria). (23) **עוּצ**, Úcz, személy- és országnév. — **חִיל**, Gêther és Más csak mint személynevek fordulnak elő e helyen, egyébiránt ismeretlenek. (25) **יִקְטָן**, és *Ébhernek született stb.* Pêleg, kitől hatodik nemzedékben Ábrahám származott (I. 11. fej. 26. v.) és Jaktân, kitől az úgynevezett jaktanidák (I. 10. fej. 26. v.) Boldog-Arábiában származtak. (26) **אַלְמוּדָד**, Almódâd, személy- és tartománynév Boldog-Arábia

és Sálefet, és Chaczármávetet
 27 és Járachot. És Hadórámot
 28 és Úzált és Dikláht. És Óbhált
 29 és Abhimáélt és Sebhát. És
 Ófirt és Chaviláht és Jobhá-
 bot; ezek mind Jaktán fiai.
 30 És vala azok lakása Mésá-
 tól, Sze fár mentében, a nap-
 31 keleti hegyig. Ezek Sém fiai,
 családjaik, nyelveik szerint;
 országaikban, nemzetségeik
 32 szerint. Ezek Nóé fiainak csa-
 ládjai, nemzetségeik szerint,
 népeikben; és ezekből oszlat-
 tak el a nemzetek a földön
 a vizözön után.

שֵׁלֶף וְאֶת-חַצְרָמוֹת וְאֶת-יָרַח;
 כו וְאֶת-הַדּוֹרָם וְאֶת-אֹזַל וְאֶת-
 כח דִּקְלָה: וְאֶת-עֹבֵל וְאֶת-אֲבִימָאֵל
 כט וְאֶת-שֶׁבַח: וְאֶת-אֹפִיר וְאֶת-
 חוּיֵלָה וְאֶת-יֹוֶבֵב בְּנֵי-
 ל יַקְטָן: וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמִּשְׁנֵי
 לא בְּאֶרֶץ סִפְרָה חַר הַקָּדָם: אֵלֶּה
 בְּנֵי-שֵׁם לְמוֹשְׁפָחָתָם לְלִשְׁנָתָם
 לב בְּאֶרְצֹתָם לְגוֹיֵיהֶם: אֵלֶּה מוֹשְׁפָחַת
 בְּנֵי-נֹחַ לְתוֹלְדֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם
 וַיִּמְאַלֵּה נַפְרָדוֹ הַגּוֹיִם בְּאֶרֶץ אַחַר
 הַמְּבּוּל: פ שְׁבִיעִי

XI. FEJEZET.

As emberek egyféle nyelven beszélnek (1). Sineár völgyében telepednek le (2). Babel városa és toronya építése (3—4). A nyelvek összevazarodása (5—7). As emberek elszéledése (8). A város elnevezése (9). Sém nemzetségei (10—26). Têrách, Ábhram atyja, nemzetségei (27—30). Têrách Úrból Cháránba megy (31), a hol meghal (32).

1 És vala az egész földön egy **יא** אחת
 2 nyelv és egyféle beszéd. És lőn, **ב** וְדַבְּרִים אַחְדִּים: וַיְהִי בְנִסְעֵם

közepé táján. — שלף, Sálef, személynév; egyébiránt ismeretlen. — חצרמות, Chaczár-Mávet, személy- és tartománynev: Hadramaut. — ירח, Járach, személy- és népnév; e nép Hadramaut szomszédságában, Boldog-Arábiában, lakott. (27) הדורם, Hadórám, személynév, egyébiránt ismeretlen. — אוזל, Úzált, személy- és tartománynev: Sanaa Jemenben. — דקלה, Dikláh, személy- és tartománynev. Így nevezetik a sok pálmafa (דקל) miatt, melyben bővelkedik. (28) עובל, Abhimáel és Sebhát, személynévek, egyébiránt ismeretlenek. — שבח, Sebhát, személy- és országnév: Sába (1. felj. 8. v.) — אופיר, Ófirt, személy- és országnév: Ofir Előindíában, híres aranyáról és egyéb kincseiről, melyben bővelkedett. — חוילה, Chaviláh, személy- és tartománynev: Haviláht (1. felj. 2, 11.) — יובב, Jobhábh, személynév, egyébiránt ismeretlen. (30) ממשנו, tartomány: Mesene a Tigris torkolatán; ספר, mely tulajdonképen tengerpartot jelent, város és tartomány az indiai tenger mellett. — חר הקדם, azaz: keleti hegység, így nevezetik azon hegység, mely Arábia közepén van (Nedsd).

(1) **יא** כל הארץ úgy kell érteni, mint ha lenne הארץ בכל, az egész földön. **ב** ודברים אחדים, egyféle nyelven beszéltek; **יא** שפה אחת, egyféle

- midőn elindultak napkeletről, találának völgyet Sineâr földén, és letelepedének ottan.
- 3 És mondák egymásnak: Rajta! Vessünk téglákat és égessük azokat égett téglaká; és vala nekik a téglakő gyanánt, és a gyanta volt nekik agyag gyanánt. És mondák: Rajta! Építsünk magunknak várost és tornyot, melynek csúcsa az égig érjen, és szerezzünk magunknak hírnevet, nehogy elszédjünk az egész föld színére.
- 5 És az Örökkévaló leszälla, hogy lássa a várost és a tornyot, melyet építettek Ádám
- 6 fiai. És mondá az Örökkévaló: Ime, egy nép, és egy nyelvük van mindnyájuknak, és ez vállalkozásuk kezdete; és most nem hiúsúl meg nekik mindaz, a mit szándékoznak

מִקְדָם וַיִּמְצְאוּ בְקֶעָה בְּאֶרֶץ
שֵׁנַעַר וַיָּשְׁבוּ שָׁם: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל־רֵעֵהוּ הֲבֵה נִלְבְּנָה לִבְנִים
וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה וְתִהְיֶה לָהֶם
הַלְבְּנָה לְאַבֵּן וְהַחֲמֵר הִנֵּה לָהֶם
לְחֵמֶר: וַיֹּאמְרוּ הֲבֵה | נִבְנֶה־
לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֵאשׁוּ בַשָּׁמַיִם
וְנַעֲשֶׂה־לָּנוּ שֵׁם פֶּן־נִפְוֶן עַל־
הָאֲדָמָה: וַיִּרְדֵּי יְהוָה לִרְאֹת
אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר
בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה
הֵן עַם אֶחָד וְשִׂפָּה אַחַת לְכֻלָּם
וְזֶה חֻלְלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־
יַבְצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

besséd, azaz: hogy egyet értettek. (2) בנסעם ragozott infinit. kál, töve: נסע, elindulni. בנסעם tehát szó szerint: elinduláskor, vagyis egész mondattal kifejezve: mikor ők elindultak. — מקדם, Keletről; קדם-nevezetik a hely, a melyen eddig laktak, a honnan most elindultak, de innen is, az Arárárt hegyeségtől Sineâr (Kaldea) felé menvén, keletnek tartottak. (3) הבה nyomatékos imp. kál. יהב igéből, melynek voltaképi jelentménye: *adj*; itt azonban, felkiáltószó gyanánt használtatván, azt jelenti: rajta! — נלבנה לבנים. Az ige és a név ugyanazon töből származik, a mi a magyarban nem utánozható. Ugyanaz áll לשרפה לשרפה nézve. — לאבן, *kő gyanánt*; a kő hiányában a keményre égett téglát használták. — לחמר, *agyag gyanánt*. A gyanta (חמר) bőviben lévén, ezt használták agyag (חמר) helyett. (4) בשמים, *égig*, értsd: rendkívül magasra (I. M. V. 1. 28.). — ונעשה לנו ונ', *és szerezzünk magunknak stb.* értelme: nagy hírnévre akarunk szert tenni. (5) וירד, *és leszälla stb.* Képletes kifejezés ez, melylyel a szent szöveg az isteni gondviselést szemlélteti. L. M. I 18. 21. (6) החלם לעשות, *vállalkozásuk kezdete*, értsd: ezeken kezdik terveik kivitelét. החלם ragozott inf. hífil. töve: חלל. — לא יבצר, *nem fog meghiúsulni*, szó szerint: le nem szakíttatik, azaz: hatalmukban áll. — יזמו, *elhatároztak*, szó szerint: gondolni, gondoltak (rendesen: rossz

7 cselekedni. Rajta! Szálljunk alá, és zavarjuk össze legott nyelvüket, hogy ne értse az egyik társának nyelvét. És elszéleszté őket az Örökkévaló onnan az egész föld színére, és megszünének építeni a várost. Azért hívták annak nevét Babelnek, mert ott zavarta össze az Örökkévaló az egész föld nyelvét, és onnan szélesztette el őket az Örökkévaló az egész föld színére. Ezek Sém nemzetségei: Sém száz esztendőös vala, és nemzé Árpákhásdot, két esztendővel a víz-özön után. És éle Sém, miután nemzette Árpákhásdot, őt száz esztendőt; és nemze 12 fiakat és leányokat. Árpákhásd pedig élt harminczöt esztendőt, és nemzé Séláchet. 13 És éle Árpákhásd, miután nemzette Séláchet, három esztendőt és négyszáz esztendőt, és nemze fiakat és 14 leányokat. Sélách pedig élt 15 harmincz esztendőt, és nemzé Ébhert. És éle Sélách, miután nemzette Ébhert, három esztendőt és négyszáz esztendőt, és nemze fiakat és

הָבָה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתָם
 אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׁפָתוֹ
 רֵעֵהוּ; וַיִּפֶץ יְהוָה אֶת־מִשְׁם
 עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לִבְנֹת
 הָעִיר; עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל
 כִּי־שָׁם בָּלַל יְהוָה שְׁפָת כָּל־
 הָאָרֶץ וּמִשְׁם הִפְצִים יְהוָה עַל־
 פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ; פ
 אֵלֶּה תּוֹלְדֹת שֵׁם שֵׁם בְּנֵי־
 מֵאֵת שָׁנָה וַיֻּלְדוּ אֶת־אַרְפַּכְשָׁד
 שְׁנַתִּים אַחֵר הַמַּבּוּל; וַיְחִי־שֵׁם
 אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אַרְפַּכְשָׁד חֲמִשׁ
 מֵאוֹת שָׁנָה וַיֻּלְדוּ בָנִים וּבָנוֹת;
 ס וְאַרְפַּכְשָׁד הָיָה חֲמִשׁ וְשָׁלֹשִׁים
 יג שָׁנָה וַיֻּלְדוּ אֶת־שֵׁלָח; וַיְחִי
 אַרְפַּכְשָׁד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁלָח
 יד שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
 וַיֻּלְדוּ בָנִים וּבָנוֹת; ס וְשֵׁלָח
 הָיָה שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֻּלְדוּ אֶת־
 טו עֵבֶר; וַיְחִי־שֵׁלָח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 אֶת־עֵבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע
 מֵאוֹת שָׁנָה וַיֻּלְדוּ בָנִים וּבָנוֹת;

értelemben); töve: זָמַם, a miért így kellene hangzania: זָמַם, a dages azonban, könnyebb kiejtés végett a מ-ből kiesett (l. a következő versben וְנִבְלָה helyett: נִבְלָה ugyanazon okból). (7) נִרְדָּה וְנִבְלָה, mind a két ige óhajfást fejez ki, mert a jövőben így hangzik: נִרְדָּה וְנִבְלָה; אֲדַר וְנִבְלָה pedig וְנִבְלָה helyett, mivel töve: בָּלַל. (8) וַיִּפֶץ fut. hifil, töve: פָּוַץ. Hasonlóképen szónak a következő versben töve: פָּוַץ, mely נִפְּץ igével hasonló jelentményű. L. felj. 9, 19. (10) שְׁנַתִּים אַחֵר הַמַּבּוּל, két évvel az özön után. Ebből kitéjük,

16 leányokat. És éle Ébher harmincznegy esztendőt, és nem-
 17 zé Páleget. És éle Ébher, miután nemzette Páleget, harmincz esztendőt, és négy-
 száz esztendőt, és nemze fia-
 18 kat és leányokat. És éle Pêleg harmincz esztendőt, és
 19 nemzé Reût. És éle Pêleg, miután nemzette Reût, kilenc esztendőt és kétszáz esztendőt, és nemze fia-
 20 yokat. És éle Reû harminczkét esztendőt, és nemzé Szerû-
 21 got. És éle Reû, miután nemzette Szerûgot, hét esztendőt és kétszáz esztendőt, és nem-
 22 ze fia-
 23 kat és leányokat. És éle Szerûg harmincz esztendőt, és nemzé Náchôt. És éle Szerûg miután nemzette Náchôt, két-
 24 száz esztendőt és nemze fia-
 25 kat és leányokat. És éle Náchôt huszonkilenc esztendőt,
 26 és nemzé Têráchot. És éle Náchôt, miután nemzette Têráchot, tizenkilenc esztendőt és száz esztendőt, és nemze fia-
 27 kat és leányokat. És éle Têrách hetven esztendőt, és nemzé Ábhrámot, Náchôt és Háránt. Ezek pedig Têrách nemzetségei: Têrách nemzette Ábhrámot,
 28 Náchort és Háránt; Hárán pedig nemzette Lôtot. És meghala Hárán

טו ם וַיְחִי-עֶבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים
 יז שָׁנָה וַיֻּלְּדוּ אֶת-פֶּלֶג׃ וַיְחִי-עֶבֶר
 אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-פֶּלֶג שְׁרָשִׁים
 שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֻּלְּדוּ
 יח בָּנָיִם וּבָנוֹת׃ ם וַיְחִי-פֶלֶג
 שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֻּלְּדוּ אֶת-רְעוּ:
 יט וַיְחִי-פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-רְעוּ
 תֵשַׁע שָׁנִים וּמֵאֲתַיִם שָׁנָה וַיֻּלְּדוּ
 כ ם וַיְחִי רְעוּ שְׁתַּיִם
 וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֻּלְּדוּ אֶת שְׂרוּג׃
 כא וַיְחִי רְעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-
 שְׂרוּג שֶׁבַע שָׁנִים וּמֵאֲתַיִם שָׁנָה
 כב וַיֻּלְּדוּ בָּנָיִם וּבָנוֹת׃ ם וַיְחִי
 שְׂרוּג שְׁרָשִׁים שָׁנָה וַיֻּלְּדוּ אֶת-
 כג נָחוֹר׃ וַיְחִי שְׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 אֶת-נָחוֹר מֵאֲתַיִם שָׁנָה וַיֻּלְּדוּ
 כד בָּנָיִם וּבָנוֹת׃ ם וַיְחִי נָחוֹר
 תֵשַׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיֻּלְּדוּ אֶת-
 כה תְּרַח׃ וַיְחִי נָחוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
 אֶת-תְּרַח תֵשַׁע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה
 וּמֵאֲתַת שָׁנָה וַיֻּלְּדוּ בָּנָיִם וּבָנוֹת׃
 כו ם וַיְחִי-תְּרַח שֶׁבַע-עִשְׂרִים שָׁנָה וַיֻּלְּדוּ
 אֶת-אַבְרָם אֶת-נָחוֹר וְאֶת-הָרָן׃
 כז וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת תְּרַח תְּרַח הוֹלִידָה
 אֶת-אַבְרָם אֶת-נָחוֹר וְאֶת-הָרָן
 כח וְהָרָן הוֹלִיד אֶת-לֹוט׃ וַיָּמָת הָרָן

על פני תרח (28) kezdettek. (28) Têrách előtt, azaz: mig atyja, Têrách még életben volt. — באור כשרים, Ur

atyja, Têrâch előtt, szülő-
 29 földén, Úr-Kászdîmban. És
 elvevénék Ábhrâm és Náchôr
 maguknak feleségeket; Ábh-
 râm feleségének neve: Szârâj,
 és Náchôr feleségének neve:
 Milkâh, ki leánya volt Hârân-
 nak, ki atyja volt Milkâhnak
 30 meg atyja Jiszkáhnak. Szârâj
 pedig magtalan vala, nem
 31 volt neki gyermeke. És vevé
 Têrâch fiát, Ábhrâmot, és
 Lôtot, Hârân fiát, ki fiának
 fia vala, és Szârâjt, az ő
 menyét, fiának, Ábhrâmnak
 feleségét, és kimenének ve-
 lők Úr-Kászdîmból, hogy
 menjenek Kanáán földre, és
 32 eljövénék Chârânig és letelepedénék ottan. És valának Têrâch napjai
 öt esztendő és kétszáz esztendő, és meghala Têrâch Chârânbán.

עַד־פְּנֵי תְּרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ
 מִזְרַח־תְּרַח בְּאֶרֶץ שְׂדָיִם: מִמַּטְר
 כִּס וַיִּקַּח אֲבָרָם וְנַחֲוֹר לָהֶם נָשִׁים
 שֵׁם אִשְׁת־אֲבָרָם שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־
 נַחֲוֹר מִלְכָּה בִתְ-הָרָן אֵבִי־מִלְכָּה
 ל וַאֲבִי יִסְכָּה: וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה
 לֹא אֵינָן לָהּ יְלָדָה: וַיִּקַּח תְּרַח אֶת־
 אֲבָרָם בְּנֹו וְאֶת־לֹוט בֶּן־הָרָן
 בֶּן־בְּנֹו וְאֶת שְׂרִי בַלְתּוֹ אִשְׁת־
 אֲבָרָם בְּנֹו וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאֶרֶץ
 שְׂדָיִם לָלֶכֶת אֶרְצָה כְּנַעַן
 וַיָּבֹאוּ עַד־חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:
 לב וַיְהִי יְמֵי־תְּרַח חָמֵשׁ שָׁנִים
 וּמֵאֹתִים שָׁנָה וַיָּמָת תְּרַח בְּחָרָן:

XII. FEEZET.

Isten felhívja Ábhrâmot, hogy szülőföldét hagyja el (1), igéri neki, hogy a föld családjainak áldásává legyen (2-3). Ábhrâm megteszi mit Isten parancsol (4-5), bejárja Kanáán földét (6), melyet Isten neki ígér, hogy ivadéknak adja (7). Ábhrâm ottárt épít Isten tiszteletére (8), astán dél felé indul (9). Éhség támad, mely miatt Egyiptomba megy (10), feleségét, Szârâjt, félelemből nővérének mondja (11-14). Szârâj Faraó házába kerül (15-16). Isten megveri Faraót (17), ez visszaadja Szârâjt Ábhrâmnak (18-19), és elbocsátja őt békével.

1 És mondá az Örökkévaló Ábhrâmnak: Menj el orszá-
 godból és szülőhelyedről és

יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אֲבָרָם
 לְךָ־לְךָ מֵאֶרְצְךָ וּמִמְּוֹדֹתֶיךָ

városában, Káldéa földén, Ábrahám szülővárosa (30) ולך annyit jelent, mint: ילך, töve tehát: ירד, vagyis; ולך (31) ללכת. Az első ל e szóban viszonyító, mely a cselekvés czélját fejezi ki, רבה pedig inf. kál ירד-ból; ללכת tehát: hogy menjen. — עד חרן, Chârânig. Chârân város Mezopotámiában. Ábhrâm ez ízben tovább nem ment, csak öt évvel később, atyja Têrâch halála előtt, ment át az Euphratesen Kanáán földre. L. a következő fejj. 1. versét.

(1) לך־לך, menj el; לך e helyen, nem mint rendezen, a cselekvés

- atyád házából a földre, a me-
 2 lyet neked mutatni fogok. És
 teszek nagy nemzetté, és meg-
 áldlak, és felmagasztalom ne-
 3 vedet: és légy áldás. És
 meg fogom áldani, kik téged
 áldanak, és a ki téged átkoz,
 azt megátkozom, és meg fog-
 4 nak áldatni általad a föld min-
 den nemzetségei. És elmene
 Ábhrám, a mint szólott hoz-
 zá az Örökkévaló, és Lót el-
 méne vele. Ábhrám pedig
 hetvenöt esztendős vala, mi-
 5 kor kiment Cháránból. És elvi-
 vé Ábhrám feleségét, Szarájt,
 és Lótot, testvére fiát, és min-
 den szerezményöket, melyet
 megszereztek, és a személy-
 zetet, a melyeket szerzettek Cháránban, és kimenének, hogy menjenek
 6 Kanáán földére, és eljutának Kanáán földére. És bejárá Ábhrám a föl-

viszonyát, hanem módját fejezi ki: menj el, végképen. Ily értelemben használtatik a ragozott ל — viszonyító más cselekvésszó kapcsolatában is, mint שבנו לכם, maradjatok meg. M. I. 22, 5. ; ברח לך, fuss el. M. I. 27, 43. ; שלח לך, küldj el. M. IV. 13, 2. stb. — ומבית אביך, országodból és szülőhelyedről és atyád házából. Ábhrám szülőföldje Úr Káldéában, atyai háza pedig Cháránban volt. L. felj. 11, 31. — אראך annyit jelent, mint: אראה אותך. A dáges a ל-ban csak szebbhangzás kedvéért áll, egyéb grammatikai jelentőséggel nem bír. (2) והיה ברכה, légy áldás, azaz: általad áldassanak meg a föld népei mind. L a következő verset. (3) מברכך rag. part. piél, hogy ez többesszámban van, mutatja a ' a ל után, mert sokan fogják őt, t. i. Ábhrámot, áldani. — ומקללך, mely szintén part. piél., csak egyesszámban áll, mert aligha találtak egy, ki őt átkozni fogja. (4) חמש ונו, hetvenöt esztendő, hetven esztendő volt, mikor elindult Úr-Kászdímból, öt esztendeig pedig tartózkodott Chárán városában atyjával, Tëráchehal, és csak ezután vált el atyjai házatól és ment el Kanáán földére. (6) ויעבר — ב, ezen igének a jelentménye változik vonzata szerint: ugyanis ב viszonyítóval azt jelenti: bejárni (a földet). — שכם, Sökhém (Siehem) városa Abhrám idejében még nem volt. Ekkor e vidék Mórèh, vagyis Mámré (Ábhrám szö-

det Sekhêm helyéig, Élôn-Mórêh-ig; akkor pedig a
 7 Kanâani volt e földön. És megjelene az Örökkévaló Ábhrámnak és mondá: A te magzatodnak fogom adni e földet. És építe ott oltárt az Örökkévalónak, ki megje-
 8 lent vala neki. És elköltözék onnan a hegyre, mely Béthêl-től keletre, és felvoná sátrát; Béthêl napnyugatról, és Áj napkeletről. És építe ott oltárt az Örökkévalónak, és hirdete az Örökkévaló nevében.
 9 És elindula Ábhrâm, folyton
 10 dél felé költözve. És lôn éhség a földön, és Ábhrâm leméne Egyiptomba, hogy ott tartózkodjék, mert az éhség elhatalmosodott a
 11 földön. És lôn, mikor közel volt, hogy bemenjen Egyiptomba, mondá feleségének, Szárájnak: Ime, tudom, hogy szép tekintetű

vetsége) ligetének neveztetett. De későbbben Sëkhêm (I. M. I. 33, 18.) nevről neveztetett így, tehát csak megelőzőleg fordul itt elő e néven (I. alább 14. 7.) — **אז**, akkor, t. i. Ábhrâm idejében a kanáanita néptörzs lakt a vidéket; azelőtt pedig, vagy annak utána, mások laktak ott. (8) **ויעתק**, fut. hifil, töve: עתק, annyit jelent e helyen mint: נתק, mely rokonjelentményű **נעטע** igével. — **ההרה**, a végrag: **דה** határtvető viszonyt jelöl, azért: a hegység felé, vagy a hegységig. A hely, hol Ábhrâm sátorát felvoná, e két város: Béth-êl és Áj által eléggé pontosan meg van jelölve. Béthêl neve eredetét I. M. I. 28, 19. — **וירא וגו'**, és hirdete stb. Ős atyánk Ábhrâm sok helyen oltárt épített és hirdetett, azaz: tanított az Örökkévaló nevében. (9) **הנגבה**, dél felé, nem déli irányban, hanem Kanáán déli határa felé. (10) **וירד**, és leméne, t. i. Kanáán földéről, mely magasabban fekszik, Egyiptomba, mely mélyebben fekszik. Innen van, hogy Kanáánból Egyiptomba való menésre **וירד**, Egyiptomból Kanáánba való menésre **ויעל** alkalmaztatik (I. M. I. 46, 3. 4.) — **כי כבד וגו'**, mert az éhség elhatalmosodott, stb. Egyiptom talaja igen termékeny volt (I. alább 13, 10.); azért az éhség ott soha sem hatalmasodott el annyira, mint Kanáán földén, (11) **הקריב לבוא**, szó szerint: közeledett bemenni; e szökötés a héberben akkor alkalmaztatik, a mikor a gondolat fősúlya nem magában

- 12 asszony vagy. És lészen, ha látni fognak téged az egyiptomiak, és azt fogják mondani; Ez felesége; akkor engem meg fognak ölni, és téged életben meg fognak tartani.
- 13 Mondjad, kérlek, hogy testvérem vagy, hogy jó dolgom legyen miattad, és hogy lelkem
- 14 éljen kedvedért. És lőn, mikor Ábrhám bement Egyiptomba, és az egyiptomiak látták az asszonyt, hogy ő igen szép;
- 15 és mikor látták őt Fáraó nagyjai és diesérték őt Fáraó előtt: az asszony viteték Fáraó házá-
- 16 ba. Ábrhámmal pedig jót eselekedett miatta; és valának neki juhái és marhái és szamarai és szolgálói és szolgálói és
- 17 nöstény szamarai és tevéi. És megveré az Örökkévaló Fáraót nagy csapásokkal, és házat, Szarájnak, Ábrhám feleségé-
- 18 nek okáért. És hívá Fáraó Ábrhámot és mondá: Mi az, a mit nekem eselekedtél? miért nem jelentetted nekem, hogy
- 19 ő feleséged? Miért montad: Testvérem ő? és vevém őt feleségemül; és most, ime, feleséged,
- 20 vedd és menj. És Fáraó rende le melléje embereket, kik elkisérék őt és feleségét és mindent, a mije vala.

s eselekvésben, hanem inkább a eselekvésmódban rejlik. Itt is csak Ábrhám közeledését hangsúlyozza a szent szöveg. (12) ואמר, és mondják, azaz: azt tartják. (13) ייטב, fut. kál, töve: יטב, jól lenni, ellenben ייטיב (I. M. I. 4, 7.) fut. hifil: jót eselekedni. (16) היטיב perf. hifil, azért: jót eselekedett. (17) ואת ביתו, és házat, értsd: háznépét. (20) ויצו עליו, ez igének jelentményét על kapcsolatában I. felj. M. I. 2, 6.

XIII. FEJEZET.

Ábhrám és Lót visszatérnek Egyiptomból Kanáánba tömérdek sok nyájakkal (1—6). Ábhrám és Lót pásztorai közt viszály támad (7—9). Lót eladlik Ábhrámiól és megy Sodomába (10—13). Isten újra teszi ígéretet Ábhrámnak (16—17). Ábhrám letelepedik Hebron mellett, hol oltárt épít (18).

- 1 És fölméne Ábhrám Egyiptomból, ő és felesége és minden, a mije vala, és Lót vele,
 2 dél felé. Ábhrám pedig igen gazdag vala marhában, ezüstben és aranyban. És méné szállásai szerint, délről Béth-él-ig, azon helyig, a hol sátorata ott volt eleintén, Béthél és Áj között, az oltár helyéig, a melyet ott készített vala az első ízben; és Ábhrám ott hirdete az Örökkévaló nevében.
 5 De Lótnak is, ki Ábhrámmal megy vala, voltak juhái és marhái és sátrai. És nem tarthatta el őket a föld, hogy együtt lakjanak, mert vagyonuk sok volt, és nem birtak együtt lakni. És vala viszály Ábhrám nyájának pásztorai és Lót nyájának pásztorai között. A Kanáani és a Perizzitü pedig akkor lagnak vala az országban. És mondá Ábhrám Lótnak: Ne legyen, kérlek, vi-
- א יג וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל-אֲשֶׁר-לּוֹ וְלוֹט עִמּוֹ
 ב הַנִּנְבָּה: וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד
 ג בַּמִּקְנֵהוּ בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב: וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד-בֵּית־אֵל עַד-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-הָיָה שֵׁם אֵהֱלָה בְּתֶחֱלָה בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הַעֵי:
 ד אֶל-מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר-עָשָׂה שֵׁם בְּרֵאשִׁיטָה וַיִּקְרָא שֵׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְהוָה: שְׁלִישִׁי וְגַם-לְלוֹט הֵהָלֵךְ אֶת-אַבְרָם הִזָּה צֹאן-וּבָקָר וְאֵהֱלִים: וְלֹא-נִשְׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשֹׁבֹת יַחְדוֹ וַיַּחְדּוּ כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא-יָכֻלוּ לְשֹׁבֹת יַחְדוֹ: וַיַּחֲדִיבוּ בֵּין רְעֵי מִקְנֵהוּ אַבְרָם וּבֵין רְעֵי מִקְנֵה-לוֹט וַהֲכַנְעֵנִי וְהַפְּרוּ אִזּוֹ יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ: וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-לוֹט אֶרְנָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין רְעֵי

(1) הננבה, *dél felé*, értsd: Kanáán déli határa felé, de északi irányban, mert Kanáán Egyiptomtól északra fekszik. (2) כבד, tulajdonképen: nehéz, átvitt értelemben: gazdag. (3) למסעיו, *szállásai szerint*, értsd: ugyanazon állomásokon ütötte fel sátrait most, mint mikor lement Egyiptomba. (7) והכנעני, *אל נא תחי*, és a kanáani stb. hogy kell ezt érteni, erről l. felj. 12, 6. (8) ונהי, *ne legyen*: אל szónak a jelentménye annyiban különbözik לא jelentményétől, a mennyiben ez utóbbi tiltólag, az első pedig óhajtólag használatik: v. ö. לא תלך (M. IV. 22, 12.) és אל תלך. (Példab. 1, 15.) (9) השמאל

- szálykodás közöttem és közötted, és pásztoraim és pásztoraik között, mert atyafiak vagyunk mi. Nemde? az egész föld előtted van, válj el, kérlek, tőlem! Ha te balra, én jobbra, ha pedig te jobbra, én majd balra. És Lót felemelé szemeit és látá a Jordán (Járdên) egész környékét, mely egészen meg volt öntözve, mielőtt elpusztította vala az Örökkévaló Szodomát és Amórâht, mint Isten kertje, mint Egyiptom földje, Czóár mentén. És Lót kiválasztá magának a Jordán egész környékét, Lót tehát elköltözék napkeletről, és elválnak egymástól. Ábhrâm lakott Kanâân földén; és Lót lakott a környék városaiban, és felvoná sátorait egészen Szodomáig. Szodoma lakosai pedig gonoszak és bűnösök voltak az Örökkévaló előtt nagyon. És az Örökkévaló mondotta volt Ábhrâmnak, miután Lót elvált tőle: Emeld fel szemeidet és tekints a helyről, melyen vagy, északra és délre, és

határozói jelentményben használt főnév tárgyesetben, az igét hozzá kell gondolni, így: **אם השמאל תלך**. Ugyanaz áll **הימין**-ra nézve. — **ואימינה**, ez **ימין** névből képzett (denominativum) hífil alakú ige, azt jelenti: jobb felé fogok irányulni, hasonlóképen **ואשמאילה**: bal felé fogok irányulni. (10) **כבר הירדן**: a Járdên (Jordán) környéke; a hol most a Holttenger terjed el, ott még Ábhrâm idejében oly termékeny és szép vidék volt, mint Isten (Éden) kertje, mint Egyiptom földje, mely rendkívül termékeny volt (I. XII. fej. 10. v.) — **כבר** összevont szó **ברכר**-ból, ez pedig hang- és értelemrokon a magyar *kerék, környék* stb. szóval — **מקדם**, *keletről*, értsd: Ábhrámtól keletre. (12) **ויאהל** fut. kál, származik **אהל** (sátor)-főnévből (denominativum). (13) **תפאים** nem tévesztendő össze **תפאים** szóval, mely **תפא** (bűn)-nek a többese; **תפאים** pedig

15 keletre és nyugatra; mert az egész földet, melyet látsz, azt neked fogom adni és ivadé-
 16 kodnak, mindörökre. És természetem ivadékosdat, mint a föld porát; úgy, hogy ha valaki bírja számlálni a föld porát, ivadékos is megszámlaltassék.
 17 Kelj fel, járd be az országot hosszában és széltében, mert
 18 neked adom azt. És Ábrám felüté sátorát, és beméne és lakék Mámré ligetében, mely Hebronban (Chebhrón) van; és építe ott oltárt az Örökkévalónak.

טו צַפְנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וַיִּמָּהּ; כִּי אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנֶּה וְלִנְעָדָה עַד-עוֹלָם; טז וְשִׁמְתִי אֶת-נִרְעָה בְּעַמְרַן הָאָרֶץ אֲשֶׁר | אִם-יִוְכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת-עַמְרַן הָאָרֶץ גַּם וְרֵעָה; ימְנָהּ; יז קוֹם הִתְחַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאַרְבֵּה יח וְלִרְחֹבָהּ כִּי לְךָ אֶתְנַנֶּה; וַיֵּאֱחָל אַבְרָם וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלֵי מַמְרֵא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיְבָן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה: ט רביעי

XIV. FEJEZET.

A négy király háborúja öt ellen (1—11). Lót fogságba kerül (12—13). Ábrám öt megszabadítja (14—17). Málki=Czèdek áldást mond Ábrámra, ki neki tizedet ad (18—20). Szodoma királyának visszaadja mindazt, a mit az ellenségtől elvett (21—23); szövetségeseinek adja az őket illető részt (24).

1 Lón pedig Ámráfélnek, Sineâr királyának, Árjôkhnak, Ellászâr királyának, Kedorlâ-
 2 ômernek, Élam királyának és Thideálnak, a nemzetek kirá-
 3 lyának napjaiban, ezek háborút viseltek Bêrával, Szodoma királya, és Birsâ, Amórâh királya, Sineâbh, Ádmâh királya és Semébher, Cebhójim királya és Bêlá — ez Czôár — király ellen. Mindezek egybegyültek

א יד וַיְהִי בִימֵי אַמְרָפֶל מֶלֶךְ-- שִׁנְעָר אַרְיֹךְ מֶלֶךְ אֱלֶסָר בְּדַרְלֶעֶמֶר מֶלֶךְ עֵיִלָם וְתִדְעָל ב מֶלֶךְ גֹּזִים; עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת- בְּרַע מֶלֶךְ סֹדֹם וְאֶת-בְּרִשַׁע מֶלֶךְ עַמְרָה שְׁנָאֵב | מֶלֶךְ אֲדָמָה וְשִׁמְאֵבֵר מֶלֶךְ צְבִיִּים וּמֶלֶךְ ג בָּלַע הִיא-צַעַר; כָּל-אֵלֶּה הִבְרִי

többszáma חָפָז (bűnös)-nek. (16) אִם יִוְכַל-גַּם וְגו' ha—akkor stb. értsd: nem lesznek számlálhatók sokaságuk miatt.

(1) וַיְהִי בִימֵי אַמְרָפֶל וְגו', és Lón Amráfél stb. napjaiban. Ámráfél, Sinôár királya és szövetségesei: Árjôkh, Kedorlâómer és Tideál, valamint ezeknek az ellenségei: Bêrá, Birsâ, Sineâbh, Semébher és Bêlá csak egy-egy városnak voltak királyai, melyek részint a Jordán mentében, részint pedig az Eufratesen túl feküdtek. (3) הוּא יָם הַמֶּלַח, ez t. i. Sziddim völgye, Mózes

Sziddim völgyében, mely most
 4 a Sóstenger. Tizenkét esztendőig szolgálták Kedorláômert, és a tizenharmadik esztendőben föllázadtak. És a tizennegyedik esztendőben eljött Kedorláômer és a királyok, kik vele voltak, és megverék a Refáïmot, Ásterôth-Kárnâjimbán és a Zuzîmot Hâmban és az Êmîmot Sávê-Kirjathâjimbán. És a Chórit Széir hegyiségén Él-Pârânig, mely a
 6 pusztá mellett van. És visszafordulának és eljövénék Ên-Mispâtig, ez Kádés, és elfoglalák az Amálékî egész mezőségét[és az Emórit is, ki Cháczacôn-Támârban lakik vala. És kimenének Szodoma királya és Amórâh királya és Ádmâh királya és Czebhójîm királya és Bêlá — ez Czôár — királya és
 8 hadat intézének ellenök Sziddim völgyében. Kedorláômer, Êlâm ki-

אֶל-עֵמֶק הַשְּׂדִיִּים הוּא יִם הַמֶּלַח:
 שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת-
 כְּדֻרְלַעְמֹר וּשְׁלֹשׁ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה
 מָרְדוּ: וּבָאֲרָבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה
 בָּא כְּדֻרְלַעְמֹר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר
 אִתּוֹ יָצְּבוּ אֶת-רַפְּאִים בְּעֶשְׂתַּרְת
 קַרְנַיִם וְאֶת-חֻוּיִים בְּהֵם וְאֶת
 הָאֵימִים בְּשֵׁהָ קַרְיָתִים: וְאֶת-
 הַחֲדָי בְּהַרְרָם שֵׁעִיר עַד אֵיל
 פְּאֹרֶן אֲשֶׁר עַל-הַמְּדַבָּר: וַיָּשְׁבוּ
 וַיָּבֹאוּ אֶל-עֵין מִשְׁפַּט הוּא קָדֵשׁ
 וַיָּצְּבוּ אֶת-כָּל-שָׂדֵה הָעֵמֶלְקִי וְגַם
 אֶת-הָאֵמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּחֶצְצֹן תְּמָר:
 וַיָּצֵא מֶלֶךְ-סֹדֶם וּמֶלֶךְ עִמְרָה
 וּמֶלֶךְ אֲדָמָה וּמֶלֶךְ צִבְיִים וּמֶלֶךְ
 בְּלַע הוּא-צָעֵר וַיַּעֲרֹכוּ אֹתָם
 מִלְחָמָה בְּעֵמֶק הַשְּׂדִיִּים: אֶת
 כְּדֻרְלַעְמֹר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעֵל

idejében már a Sóstenger (Holttenger) volt. (4) ושלוש עשרה שנה, szószerint: tizenhárom esztendő (mert tizenharmadik esztendő szabályszerűen így hangzik: שנתה שלש עשרה, ép úgy tizennegyedik esztendő így hangzik héberül: שנתה שלש עשרה, de gyakran a tőszámnév a rendszámnevet pótolja. L. felj. 7, 13. (5) רפאים, Refáïm: erős. néptörzs Ásterôth-Kárnâjimbán, mely a Jordántól keletre esik (I. M. V. 2, 11.), a Zuzim, Êmim és Chórit, kik szintén e vidéken laktak, szomszédságában. L. ugyanott 2, 12. (6) בהררם שער, Széir hegyiségén fekszik, Kanáán országától dél-keletre (l. ugyanott). — בהררם birtokragozott főnév הַר-ból, mely jelentményére nézve úgy különbözik הַר-tól, hogy ez csak egy hegyet, a kéttagú הַר pedig egy egész hegyecsoportot, hegységet jelent. (7) שדה העמלקי, Amálékî mezeje; Ábhrám idejében Amálék ugyan nem létezett még, de azért ez még sem tekinthető időszámítási botlásnak (anachronismus), mert Mózesnek, a Tórâh írójának, idejében Amálék már ott lakott. Így még sok személy- és helynévre akadunk a Szentírásban, melyek későbbi keltűek, mint az események, melyeknél említetnek, de melyek Mózes idejében már

- rálya és Thideál, a népek királya, és Ámráfél, Sineár királya, és Árjók, Ellászár királya ellen: négy király öt¹⁰ ellen. De Sziddím völgyének sok gyantás kútai voltak; és midőn megfutamodának Szodoma és Amóráh királyai, oda bele esének, és a kik megmaradtak, a hegyre futottak.¹¹ Elvívék tehát Szodoma és Amóráh minden vagyonát és minden eleségökét és elmené¹² nének. És elvívék Lótót és vagyonát, ki Ábhrám testvé-¹³ rének a fia volt, és elmenének, ő pedig Szodomában lakik vala.¹⁴ És eljőve a menekült és hirül adá Ábhrámnak, az Ibhrínek, ki az Emóri Mámré ligetében lakik vala, ki Eskól és Ánér atyafia volt, ezek pedig Abhrám szövetségesei valának.¹⁵ És meghallá Ábhrám, hogy atyafia fogságba került, felfegyverzé apródjait, kik házában szü-¹⁶ lettek, háromszáztizennyolczat, és utánuk siete Dán-ig. Éjféلكor ő meg szolgálai reájuk ütöttek és megveré őket és üldözé őket

מֶלֶךְ גִּזְיִים וְאַמְרָפֶל מֶלֶךְ שִׁנְעָר
וְאַרְיֹךְ מֶלֶךְ אֶלְסָר אֲרֻכָּה
מְלָכִים אֶת־הַחֲמִשָּׁה; וְעִמְק
הַשָּׂדִים בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חֲמֹר
וַיָּנֹסוּ מֶלֶךְ־סֹדֶם וְעַמְרָה וַיִּפְדוּ־
שָׂמָרָה וְהַנְּשִׂאִים תַּרְהָ גִּזְיִים;
וַיִּקְחוּ אֶת־כְּלֵי־רֶכֶשׁ סֹדֶם וְעַמְרָה
וְאֶת־כָּל־אֲנָלָם וַיֵּלְכוּ; וַיִּקְחוּ
אֶת־לוֹט וְאֶת־רֶכֶשׁוֹ בֵּין־אֶתִּי
אֲבָרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יֹשֵׁב בְּסֹדֶם;
וַיָּבֵא הַפְּלִיט וַיַּגִּד לְאַבְרָם
הָעֵבְרִי וְהוּא שָׁכַן בְּאַלְנֵי מִמְרָא
הָאֲמֹרִי אֶתִּי אֲשַׁפֵּר וְאֶתִּי עִיר
וְהֵם בְּעַלִּי בְרִית־אֲבָרָם; וַיִּשְׁמַע
אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אֶתִּי וַיִּרַק אֶת־
חַנְיָכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר
וַשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיַּרְדָּף עַד־דָּן;
וַיַּחֲלֹק עֲלֵיהֶם וַלִּילָה הוּא
וַעֲבָדָיו וַיִּבְּסוּ וַיַּרְדֶּפּם עַד־חֻבָּה

ismeretesekek voltak. L. felj. 12, 6. (10) הרה, annyit jelent, mint: להר, a hegyre; הַפְּ határvető rag. (13) בעלי ברית אברם, Abhrám szövetségesei, בעל voltaképen „férj”-et, „úr”-at, vagy „tulajdonos”-t jelent. Ez utóbbi jelentményénél fogva más névvel kapcsolatban melléknévi fogalmat: tulajdonságot fejez ki. Így használtatnak gyakran בת, בן, és több ilyféle szók főnevek kapcsolatában. (14) וירק, fut. hí. רוק-ból; szó szerinti jelentménye: kiüríteni (a kard hüvelyét), azért: kardot rántani (I. M. II. 15, 9.), és átvitt értelemben: felfegyverezni. — חניכיו, ragozott többesszámú főnév: חניכים, töve: חנך, begyakorolni, azért חניכים, begyakorolt harcosok. (15) ויחלק וגו'. E mondat úgy értendő, mintha így volna: עליהם הוא ועבדיו וגו' (ויבא) ויחלק להם. E tehát voltaképen két teljes mondat: Az egyik: ויחלק ליהם, (és az éj kettő

Chóbhâig, mely Damaskustól
 16 balra esik. És visszahozá az
 egész vagyont és atyafiát,
 Lótot is visszahozta, és annak
 vagyonát is és az asszonyokat
 17 is és a népet. És kiméne
 Szodoma királya ő elébe visz-
 szatérte után, mikor megverte
 Kedorláódmert és a királyokat,
 kik vele voltak, Sávê völgyébe,
 18 ez a király völgye. És Málki-
 Czêdek, Sálém királya kihozott
 kenyeret meg bort, ő pedig
 papja volt a legmagasabb
 19 Istennek. És megáldá őt és
 mondá: Áldott legyen Ábh-
 râm, a legmagasabb Istentől,
 20 ki eget és földet alkotott. És
 áldott a legmagasabb Isten, ki
 átszolgáltatta ellenségeidet ke-
 zedbe! És ada neki tizedet
 21 mindenből. És mondá Szodoma
 királya Ábhrâmnak: Add ne-
 22 kem a személyeket, és a vagyont vedd magadnak. És mondá
 Ábhrâm Szodoma királyának: Fölemelem kezemet az Örökké-
 valóhoz, legmagasabb Istenhez, ki eget és földet alkotott:

מז אשר משמאל לדמשק: וישב
 את כל-הרכש וגם את-לוט
 אחיו ורכשו השיב וגם את-
 יו הנשים ואת-העם: ויצא מלדד-
 סדם לקראתו אחרי שובו מהכות
 את-כדורלעמר ואת-המלכים
 אשר אתו אל-עמק שוה הוא
 יח עמק המלך: ומלכי-צדק מלך
 שלם הוציא לחם ויין והוא
 יט כהן לאל עליון: ויברכהו ויאמר
 ברוך אברהם לאל עליון קנה
 כ שמים וארץ: וברוך אל עליון
 אשר-מגן צריך בידך ויתן-לו
 כא מעשר מכל: חמישי ויאמר
 מלך-סדם אל-אברהם תן-לי
 כב הנפש והרכש קח-לך: ויאמר
 אברהם אל-מלך-סדם הרמתי
 ידי אל-יהוה אל עליון קנה

oszlott), a másik pedig: ויבא עליהם; (és reájuk ütött); esakhogy az első ige a másikat is pótolja, és így egy mondattá (zeugma) folyt össze; értelme: *Éjjélkor ő (Ábhrâm) és szolgálai redjök (az ellenségre) ütöttek és megtámadák őket stb.* — . . . ל-משמאל, baljáról, azaz: északi oldaláról. Hogy ez így van, kiviláglik e szólásmódból: צפון ימין (Zsolt. 89, 13.), *észak és jobb*, értsd: dél. (18) שלם, *Sálém*; régi neve a későbbi Ieruzsálem (Jeruzsálem) városának, mely össze van vonva ראו ויני (1. alább 22. 14.) és שרם-ból. (19) לאל עליון, a legmagasabb Istentől; a l-*viszonyító* לאל szóban e helyen annyit jelent, mint től. V. ö. M. I. 44, 20. (20) מעשר, *tizedet*: annak a tized részét, a mit elvett az ellenségtől, adá Ábhrâm Sálém királyának, ki a legmagasabb Istennek papja volt. A tized (dézema) a papok illetménye volt már Ábhrâm idejében. V. ö. M. I. 47, 26. (22) הרמתי ידי, *felemelem kezemet*, eskütétel

- 23 ha egy szál fonaltól a sarú-
kötőig —! és ha elveszek vala-
mit mindenből a mi a tied —!
nehogy mondjad: Én gazda-
gítottam meg Ábrhámot.
24 Távol legyen tőlem! kivéve
azt, a mit a legények ettek,
és azon férfiak részét, kik
velem jöttek: Áner, Esköl
és Mámré, ezek vegyék el
részüket.

כג שָׁמַיִם וָאָרֶץ: אִם-מְהוּט וְעַד
שְׂרֹךְ-נֶעַל וְאִם-אָמַח מִכָּל-
אֲשֶׁר-לְךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי
כד הַעֲשִׂיתִי אֶת-אֲבָרָם: בְּלַעְדֵי
בֶק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְהַלֵּךְ
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי עִנְר
אֲשֶׁנְּלָ וּמִמָּרָה הֵם יָרְדוּ
הַלֵּקָם: ׀

XV. FEJEZET.

Isten felbátorítja Ábrhámot (1), Ábrhám panaszkozik, hogy nincs örö-
köse (2—3). Isten igéri neki, hogy magaata fogja örökölni (4—5). Ábrhám
bizik Istenben (6). Isten megújítja ígérteét (7). Az ígélet teljesülésének jelei
(8—16). Isten megjelenése (17). Szővetségkötés Ábrhámmal, hogy ivadéka bírni
fogja Kanáán földét (18), hol tiz néptörzs lakik (19—21).

- 1 Ezen történetek után az
Örökkévaló szava volt Ábh-
rámhoz a látomásban követ-
kezőképen: Ne félj, Ábrhám!
Én leszek pajszod te neked,
jutalmád igen nagy. És mondá
Ábrhám: Uram, Istenem! mit

טו א אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה
דְּבַר-יְהוָה אֶל-אַבְרָם בְּמַחֲוֶה
לֵאמֹר אֶל-תִּירָא אֲבָרָם אֲנִי
מִנְּךָ לְךָ שְׂכָרְךָ דָּרְבָה מְאֹד:
ב וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֲדֹנָי יְהוִה מַה

jeléül. (23) אִם-וְאֵם, ha — és ha; értelme: ha akármit fogadok el mind
abból, a mi tulajdonképen tégedet illet. — Itt ismét hiányzik az utómondat, a
mely az átkot tartalmazna, melyet az eskütevő magára mondott, hogy ha
esküje ellenére cselekednék (l. M. I. 4. 15.) — אֲנִי הַעֲשִׂיתִי, én gazdagítottam
meg, azaz: Ábrhám gazdagsága az én vagyonomból származik. (24) בְּלַעְדֵי.
E szó össze van téve בַל (nem) és עַדִי (hozzám)-ból; értelme pedig: nem
illő hozzám, és így annyit jelent, mint: חַלִּילָה (l. alább 18, 25.) — חַלֵּקָם,
részüket, értsd: az őket illető részt, azért mivel részt vettek a közös ellenség
legyőzésében

(1) אֲנִי מִנְּךָ לְךָ, én leszek pajszod te neked, értsd: én védelmezni
foglalok mindig. (2) מַה תִּתֵּן לִי, mit adsz nekem? értsd: minnek? mi hasznom
van abban, ha még oly sokat adsz nekem, miután gyermekem nincs, kire
azt hagynám? — עִירֵי melléknév, származik Eger-ből, melynek jelentménye:
menteleníteni, megfosztani (valamitől); עִירֵי tehát megfosztott, t. i. gyermekektől.
הוֹלֵךְ, járok, t. i. a földön, azaz: a földi életen át. — בֶּן מֵשֶׁק, gondviselő,

- adsz nekem, és én megyek magzat nélkül, és házam gondviselője a damaskusi
- 3 Eliézer: És mondá Ábhrám: Ime, énnekem nem adtál magzatot, és ime, házam szülöttje
- 4 engem örököl. És ime, az Örökkévaló szava hozzája következőképen: Ez nem fog örökölni téged, hanem, a ki
- 5 ágyékokból származik, az fog téged örökölni. És kivivé őt a szabadba és mondá: Tekints föl az égre és számláld meg a csillagokat, ha bírod azokat megszámlálni. És mondá neki:
- 6 Így leszen a te ivadékod. És (Ábhrám) erősen hitt az Istenben. Ő pedig betudá neki azt
- 7 érdemül. És mondá neki: Én vagyok az Örökkévaló, ki téged kihoztalak Ur-Kászdímból,
- 8 hogy neked adjam ezt aföldet, hogy azt birjad. Ő pedig mondá: Uram,
- 9 Istenem! Miáltal tudhatom meg, hogy azt bírni fogom? És mondá

házigondnok, משק; ez משק (összegyűlni)-ből származik, משק, tehát gyűlöhelyet, tárházat jelent. בן hozzájárulásával melléknévi fogalmat fejez ki: felügyelő, gondviselő; mint בן שנה 1. felj. 5. 32. és sok más helyen. — רמשק אליעזר. Ennek voltaképen így kellene hangzania: אליעזר מרמשק, és csak az összhangzás (ובן משק הוא רמשק) kedvéért előzi meg רמשק e szót. — (6) והאמין בה, és erősen hitt Istenben. אמן annyit jelent, mint: megerősíteni, megszilárdítani, azért אומן (M IV. 11, 12.): nevelő, tulajdonképen: megerősítő, a mennyiben a nevelő növendékét, testileg és erkölcsileg, erőssé teszi. Innen érthetők az אמן-ból származó nevek (אמן, אמונה, אמן stb.) különféle jelentményeik. — ויחשבה לו צדקה, és betudá neki azt, t. i. az Istenbe helyezett erős hitét érdemül. (8) במה אדע וגו', mi által fogom tudni, azaz: mi fogja bennem e tudatot folyton ébren tartani, hogy t. i. bírni fogom az országot? Erre aztán válaszul veszi a következőket: (9) קחה לי וגו', vedd nekem stb. az isteni szövetség, melyet veled kötök, szolgáljon neked és utódjaidnak biztosítékul, hogy azt bírni fogod. (9) קחה, kérlek, vedd. Az óhajtás הָאֵל által

- neki: Kérlek, végy nekem három éves üszőt és három éves kecskét és három éves kost és gerliczét és galambfiat. És vevé neki mindezeket és szétvágá azokat középen, és helyezé mindeniknek egyik részét a másikának átellenébe, de a madarat nem vágta szét:
- 11 És leszála a keselyű a hullákra, és elűzé őket Ábhrám.
- 12 És midőn a nap lemenő vala, mély álom esett Ábhrámra, és ime, félelem, nagy sötétség esik vala reája. És mondá Ábhrámnak: Tudd meg, hogy idegen leend ivadékod oly földön, mely nem az övék, és dolgoztatják és nyomorgatják őket négyszáz eszten-
- 14 deig. De a népet is, melynek szolgálni fognak, meg fogom itélni; és azután ki fognak
- 15 menni nagy vagyonnal. Te pedig be fogsz menni atyáidhoz békeség-
- 16 ben, el fogsz temettetni jó aggságban. És a negyedik nemzedék vissza

van kifejezve, annyit jelent mint : קח נא — *משלשת*, part. pass. piél שלש, melynek jelentménye: három részre osztani, vagy háromszor ismételni valamit; itt pedig *משלשת*, melléknévi fogalmat fejezván ki, azt jelenti, hogy *három éves*. (10) *ויבחר*: e főnévből: *בחר* (darab) származik (denominativum), fut. piél. (15) *ואתה תבוא אל אבותיך וגו'*, *te pedig be fogsz menni atyáidhoz*. E kifejezés nem vehető oly értelemben, hogy atyjának sírjában fog eltemettetni, mert hiszen Ábhrám atyái messze földön, Mezopotámiában voltak eltemetve, Ábrahám pedig Hebronban, Kanáán földén; hanem inkább úgy értendő, hogy lelke, halála után, egyesülni fog atyjái lelkével a túlvilágban, mert az ember lelke halhatatlan. — *בשלום*, *békében*. Mig Ábhrám élt, utódjait nem háborgatták a föld lakói, csak Ábhrám halála után támadt viszály Izsák és a filisztaeusok közt. (16) *ורור רביעי וגו'*, *és a negyedik nemzedék* stb. azaz: négyszáz év után; itt tehát egy-egy nemzedékre egy évszázad számíttatik. — *הנה* (ide), helyhatározó, míg a következő „עד הנה” kifejezésben *הנה* időha-

- szafog térti ide, mert meg nem telt az Emóri gonoszsága 17 akkoráig. És lőn, midőn a nap lement és alkony volt, és ime, kemenceze: füst és lángoló tűz átment a darabok között. 18 Az napon az Örökkévaló szövetséget kötött Ábhrámmal, mondván: Iradékodnak adtam e földet Egyiptom folyójától a nagy folyóig, az Eufratesig. 19 AKénít és a Kenizzít és a Kád-20 mónít. És a Chittít és a Periz-21 zít és a Refáimot. És az Emórit és a Kanáanít, és a Girgásit és a Jebhúszít.

יִי הַנֶּהָה: וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וַעֲלָמָה
 הָיָה וְהַנֶּהָה תִּנּוּר עֵשֶׂן וְלִפְדֵי אִשׁ
 אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַקְּגָרִים הָאֵלֶּה:
 יח בָּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת־
 אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְוָרְעָךָ
 נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְהַר
 מִצְרַיִם עַד־הַנְּהַר הַנָּחַל נְהַר־
 יט כְּרַת: אֶת־הַקְּנִי וְאֶת־הַקְּנִי
 כ וְאֶת הַקְּדַמְנִי: וְאֶת־הַחֲתִי וְאֶת־
 כא הַקְּרָנִי וְאֶת־הַרְפָּאִים: וְאֶת־
 הָאֲמֹרִי וְאֶת־הַבְּנֵנִי וְאֶת־
 הַגִּרְגָּשִׁי וְאֶת־הַיְבוּסִי: ׀

tározó. — *כי לא שלם עון האמרי*, mert stb. Emóri, e helyen, Kanáán földének lakóit általában képviseli (l. alább, 19. v.), kik csak négyszáz év múlva lesznek megbüntetendők földjük elvesztésével. (17) *באה* perf. kál. Csak a hangsúly (ננינה) helyzetéről ismerhető fel, valjon perfectum-e, vagy pedig participium. Az első esetben a hangsúly az utolsóelőtti (מלעל), a másodikban az utolsó (מלרע) vocalisra esik. — *עשן ולפיד אש*. E szavak az előtök álló *תנור* szónak az értelmezői. Füst meg lobbanó tűz pedig jelképezik Isten megjelenését, mely a darabokon átvonult. (18) *ברת ברית*, szövetséget kötött. *כרת* tulajdonképen azt jelenti, hogy *szétvágott*. Ez azonban vonatkozik az áldozatokra, melyeket a szövetségkötés alkalmából feldarabolt (l. felj. 10. v.). Innen a kifejezés *ברת ברית* (szövetséget kötni). — *אם הקני וגו'*, *Egyiptom folyójától* stb. Ez alatt értetik azon kis folyó, mely Kanáán déli határán nyugat felé foly és a Középtengerbe ömlik. Más helyen (l. Jos. 13, 3.) a folyócska *שיחר* (a fekete)-nak is nevezetik. Az idézett szavak tehát: „*Egyiptom folyójától az Eufrates nagy folyójáig*“ Kanáán délnyugati határától észak-keleti határáig terjedő földet jelöl (19) *אם הקני וגו'*, *a Kénit* stb. E versben Kanáán *tíz* nemzetsége sorolatik fel. Más helyen majd *hat* (l. M. II. 23, 23.) majd *hét* (l. M. V. 7, 1.), majd megint csak *egy* nemzetség nevezetik (l. felj. 16. v.), mely a többieket képviseli.

XVI. FEJEZET.

Száráj kinek magzata nem volt, Hágárt adja Abhrámnak (1—3). Azt kívánja, hogy Hágárt, ki őt lenézi, elbocsássa (4—6). Egy angyal Hágárt visszaküldi, hogy magát alávesse Szárájnak (7—9), és tudtára adja neki magzatának sorsát (9—12). Hágár megnevezi a helyet az isteni jelenésről (13—14). Ismedel születése (15—16).

- 1 Száráj pedig, Abhrám felesége, nem szült vala neki; de neki vala egyiptomi szolgálója, kinek neve Hágár. És mondá Száráj Ábhrámnak: Ime, megrekesztett engem az Örökkévaló, hogy ne szüljek, menj be, kérlek, szolgálómhoz, ha talán épülhetnék általa. És Ábhrám hallgata Száráj szavára. És vevé Száráj, Ábhrám felesége, az egyiptomi Hágárt, szolgálóját, tiz esztendő elmulta után, mióta Ábhrám Kanaán földén lakott, és adá azt férjének, Ábhrámnak feleségül.
- 4 És beméne Hágárhoz, és ez fogana, és látá, hogy fogant, és asszonya csökkene szemeiben. És mondá Száráj Ábhrámnak: Bántalmam van miattad; én adtam szolgálómat öledbe, és midőn látá, hogy fogant, csökkenék szemeiben. Itéljen az Örökkévaló közöttem és közötted! És mondá Ábhrám Szárájnak: Ime, szolgálód kezedben van, cselekedjél vele, a mint jó a te szemeid előtt. És Száráj sanyargatá azt, és az elfuta

טז וְשָׂרִי אֵשֶׁת אַבְרָם לֹא יָלְדָה אֵלָיו וְלֵהָ שִׁפְחָה מִצְרִית וְשִׁמְהָ הָגָר: וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל-אַבְרָם הִנֵּה-נָא עֲצַרְנִי יְהוָה מִלְדוֹת בִּאֲנָא אֶל-שִׁפְחָתִי אוּלַי אֲבִנָּה מִמֶּנָּה וְיִשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרִי: וַתִּקַּח שָׂרִי אֵשֶׁת אַבְרָם אֶת-הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִבְּנֵי עֶשְׂרֵת שָׁנִים לְשִׁבְתָּ אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אוֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁהּ לֵךְ לְאִשָּׁה: וַיְבֵא אֶל-הָגָר וַתֵּהָרֵם וַתֵּרָא בִּי הָרָתָהּ וַתִּקַּל גְּבוֹרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ: וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל-אַבְרָם חֲמִסִּי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּיָדְךָ וַתֵּרָא בִּי הָרָתָהּ וְאֶקַּל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ: וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-שָׂרִי הִנֵּה שִׁפְחָתְךָ בְּיָדְךָ עֲשִׂי-לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וַתַּעֲנֶנָּה שָׂרִי וַתִּבְרַח

(2) אֲבִנָּה; törökön szó בן főnévvel, melyből származik, és azt jelenti: *gyermekem lesz.* (4) ותקל, fut. nifal, תִּקַּל helyett, töve: קלל. Könnyebb kiejtes végett a dages a p-ből kiesik és pótoltatik a Czereh által, mely a ת alatt van; épen úgy יִשְׁפֹּט a következő versben יִשְׁפֹּט helyett. (5) חמסי. E szóban a rag nem birtokos, hanem tárgyrag; חמסי tehát azt jelenti: a bántalom.

- 7 előle. És az Isten angyala מַפְגֵּינָהּ; וַיִּמְצְאֶהָ מִלְּאֲדָי יְהוָה עַל-
 találá őt a vízforrásnál a pusz- עֵינַי הַמַּיִם בְּמִדְבַּר עַל-הַחַיִּין
 8 vezető úton. És mondá: Hágâr, בְּדֶרֶךְ שׁוּר; וַיֹּאמֶר הָגָר שִׁפְחַת
 Száráj szolgálója! honnan jössz, שָׂרִי אֵי-מֵזֶה בָּאת וְאַנְהָ תִּלְבֵּי
 és hová mégy? és ez mondá: וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שָׂרִי גְבֻרָתִי אֲנִי
 Száráj asszonyom elől futok בְּרַחַת; וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאֲדָי יְהוָה
 9 én. És mondá neki az Isten שׁוּבִי אֶל-גְּבֻרָתְךָ; וְהִתְעַנִּי תַחַת
 angyala: Térj vissza asz- יָדֶיךָ; וַיֹּאמֶר קָה מִלְּאֲדָי יְהוָה
 szonyodhoz, és alázd meg הַרְבֵּה אַרְבָּה אֶת-זַרְעֶךָ וְלֹא
 10 magadat az ő keze alatt. És יִסְפַּר מְרֹב; וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְּאֲדָי
 mondá neki az Isten angyala: סוֹכֵסִיתָ סוֹכֵסִיתִי מִגְּדֹרְךָ
 Sokasítva sokasítom meg iva- יְהוָה הִנֵּן הָרָה וְיִלְדֶת בֵּן וְקָרָאת
 11 dékodat, hogy meg ne szám- שְׁמוֹ יִשְׁמַעֵאל כִּי-שָׁמַע יְהוָה
 áltassék sokaság miatt. És אֶל-עַנְיֶךָ; וְהוּא יְדִיחָ פְּרֵא אָדָם
 mondá neki az Isten angyala: יָדוֹ בְּכָל יוֹד בְּכָל פְּנֵי וְעַל-פְּנֵי
 Ime, viselő, vagy, és fiat קָל-אָחִיו יִשְׁכָּן; וַתִּקְרָא שֵׁם-
 szülsz, kinek nevét hívjad יְהוָה הַדִּבֵּר אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל
 Ismáelnek, (Jismáél) mert רָאִי כִּי אָמַרְהָ הִנֵּם הָלֵם רָאִיתִי
 az Örökkévaló meghallgatta
 12 nyomorúságodat. És ő leend
 szilaj az emberek közt: keze
 mindenek ellen, és mindenek keze ő ellene, és minden atyafiai előtt
 13 fog lakni. És hívá az Isten nevét, ki szól vala hozzá: Te vagy
 a látomás Istene, mert, úgymond, vajjon láttam-e valamit a látomás

melylyel illetnek (genit. object.) vagyis: mely velem történik. — *Sár felé vezető úton.* Az út iránya a héberben vonzati viszonytal (stat. constr.) jelöltetik (11) *ויולדת* szabálytalan igealak *יִלְדָתִי* helyett. (12) *פרא אדם*, szó szerinti: vad az emberek közt. *פרא* vonzati viszonyban áll *אדם* szóval, melynek nem ritkán az a jelentése (genit. part.). V. ö. *אביוני אדם* (1. Jes. 29, 19.), szegények az emberek közt. — *ידו בכל ונוי*, *kesze mindenki ellen stb.* azaz: harcziás lesz, ki mások ellen hadat indít. — *ועל פני ונוי*, és atyafiai előtt stb. Ismael utódjai Arábiában, mely Kanáántól dél felől fekszik, telepedvén le, atyafiaival szemben lakott. (13) *ראי אלהים*, a látomás Istene, azaz: látható Isten. *ראי* főnév, mint *עני*, *קלי*, melyek a szünet helyén (in pausa) így hangzanak *עני* (M. V. 16, 3.), *קלי* (M. V. 7, 15.). Hasonlóképen *ראי* lesz a mondat végén: *ראי*. Ez tehát nem ragozott particiolum, hanem magának a főnév: *ראי*-nak szabályszerű alakja, és azt jelenti: látomás. — *הננם הלים*, vajjon láttam-e valamit stb. értsd: nem láttam őt elmenni, hanem egyszerre

14 után? Azért nevezte a kutat :
 „Kút az élő látomáshoz“-nak ;
 ime, Kádés és Bâred között
 15 vagyon. És szüle Hágâr Ábh-
 râm-nak fiat; és hívá Ábh-râm
 fia nevét, a kit szült vala Hágâr,
 16 Ismâelnek. Ábh-râm pedig
 nyolczvanhat esztendős volt,
 midõn Hágâr szülte Ismâélt
 Ábh-râm-nak.

יד אחרי ראי: על-בן קרא לפאר
 באר לחי ראי הנה בין קדש
 טו ובין ברד: ותלד הנה לאברהם
 בן ויקרא אברהם שם-בנו אשר-
 טז ילדה הנה ישמעאל: ואברהם
 בן-שמונים שנה ושש שנים
 בלדת-הנה את-ישמעאל
 לאברהם: ם

XVII. FEJEZET.

Isten megújítja szövetségét Abhrâmmal (1—4). „Abhrâm“-nak a neve átváltoztatik „Abrahâm“-ra, a maga és utódjai sorsának jeltül (5—8) A körül-metélés, mint a szövetség jele (9—14). „Száráj“-nak a neve „Szaráh“-ra változtatik át (15). Szaráh megáldatik és fia, Issák, neki ígértetik (16—19). Ismâel áldása (20). Abrahâm és Ismael körülmetélése (21—27).

1 És Ábh-râm vala kilencz-
 venkilenc esztendős, és meg-
 jelene az Örökkévaló Ábh-râm-
 nak és mondá neki: Én
 vagyok a mindenható Isten,
 járv előttem, és légy tökéletes.
 2 És tenni akarom szövet-
 ségemet közém és közéd, és
 megsokasítlak fölötte nagyon.
 3 És Ábh-râm esék arczára; és
 Isten szóla hozzá következő-
 4 képen: Én (— úgymond —) szövetségemet kötöm veled, hogy

א יז ויהי אברהם בן-תשעים שנה
 ותשע שנים ויקרא יהוה אל-
 אברהם ויאמר אלו אני אל-שדי
 התהלך לפני והייה תמים:
 ב ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה
 אותך במאד מאד: ויפל אברהם
 על-פניו וידבר אתו אלהים
 ד לאמר: אני הנה בריתי אתך

tünt el, és nem láttam a látomás eltünése után semmit; ez jele annak, hogy isteni jelenés volt. — **הלם** alakjára nézve főnév **לָטַם** (ütni)-ból, **הלם** ütés, aztán nyom; v. ö. **פעם** (ütni) és **פעם** (lépés). Mint helyhatározó azt jelenti: *eddig*. L. M. II. 3. 5. (14) **הנה בין קדש ונוי** ime, Kádés és Bâred között; e két helység Pârân pusztájában, mely Kanâán országától délre esik, keresendő.

(2) **תמים**, *tökéletes* (1. fejl. 6, 9.), mert **תם** (egésznek lenni)-ből származik; **תמים** tehát egész, azaz erkölcsileg egész, *tökéletes*. (3) **ויפל ונוי**, és *esék* stb. azaz: imádkozás végett arczával földre borult. (4) **ואני**, *én pedig*, azaz: a mi engem illet. **ואני** független nevező (nominat. absol.) — **לאב-המון** *Csak* ez egyszer használtatik **אב**-nak e függő alakja; különben pedig mindig így hangzik: **אָבִי** (1. fejl. 4, 20.), még pedig azért, mivel **אב** szem-

- 5 légy tömérdek nemzetségek atyjává. És ne hívassék többé neved Ábrámnak, hanem legyen neved Ábrahám, (Ábráhám) mert tömérdek nemzetségek atyává tettelek. És megsaporítlak fölötte nagyon és teszlek nemzetekké, és királyok származzanak tőled. És megfogom állapítani szövetségetem közötttem és közöttted és ivadékod között utánad, nemzedékről-nemzedékre, örök szövetségül, hogy legyenek a te Istened és ivadékodé utánad. És adni fogom neked és ivadékodnak tartózkodásod földét, Kanáán egész földét, örök birtokul; és leszek nekik Istenök. És mondá Isten Ábrahámnak: Te pedig tartsd meg szövetségemet, magad és ivadékod utánad, nemzedékről-nemzedékre. Ez az én szövetségem, melyet meg kell tartanotok közötttem és közötttetek és ivadékod között utánad: metéltessék körül nálatok minden férfiszemély. Metéljétek körül hústok kúphartyáját, hogy legyen jelöl a szövetségnek közötttem és közötttetek. És a nyolcnapos fiu metéltessék körül nálatok, minden férfiszemély nemzetségeiteknél; a házban született és külföldi-

ה וְהָיִיתָ לְאֵב הַמּוֹן גּוֹיִם: וְלֹא־
 יִקְרָא עוֹד אֶת־שְׁמֹךְ אַבְרָם
 וְהָיָה שְׁמֹךְ אַבְרָהָם כִּי אֲבִי
 הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיךָ: וְהִפְרַתִּי
 אֶתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד וְנִתְּתִיךָ
 לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ:
 ז שְׂנֵי וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי בֵּינִי
 וּבֵינֶךָ וּבֵין וְרַעַף אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתֶם
 לְבְרִית עוֹלָם לְהָיוֹת לְךָ
 לְאֱלֹהִים וְלִרְעַף אַחֲרֶיךָ:
 ה וְנִתְּתִי לְךָ וְלִרְעַף אַחֲרֶיךָ
 אֶת אֶרֶץ מִנְרִיךָ אֶת כָּל־אֶרֶץ
 פְּנֵעַן לְאַחֲזֹת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם
 לְאֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־
 אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת־בְּרִיתִי
 תִּשְׁמֹר אֶתְךָ וְרַעַף אַחֲרֶיךָ
 לְדֹרֹתֶם: וְאֵת בְּרִיתִי אֲשֶׁר
 תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין
 וְרַעַף אַחֲרֶיךָ הַמּוֹל לָכֶם כָּל־
 יא זָכָר: וְנִמְלַחֶם אֶת בֶּשֶׂר
 עַרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית
 בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: וּבֶן־שְׁמֹנֶת יָמִים
 יב יְמוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם

betünövé teszi az אברהם névnek jelképes jelentőségét. (6) ונתתיך, és teszlek nemzetekké, értsd: utódjaid sok nemzetiségekké válnak. (8) מנריך; birtokragozott többesszámú főnév. Rag nélkül a főnév így hangzik: מגורים. (csak a többesszámban fordul elő), elvonnt fogalmat: tartózkodást jelent. (10) ונמלח, imp. nif. töve: מול; (11) ונמלחם; perf. kál, töve נמר, hasonló jelentményű ige מול igével. (12) יריר בית, házban született, kit a rabnő ura házá-

től pénzen vett is, a ki nem
 13 ivadékokból való. Metélve metél-
 téltessék körül a házadban
 született és a pénzeden
 megvett, és legyen szövetségem
 testeteken örök szövetség-
 14 ségül. S a körülmetéletlen
 férfiszemély, ki nem metéli
 körül húsának kúphártyáját,
 annak lelke irtassék ki nem-
 zetségéből; szövetségemet fel-
 15 bontotta. S mondá Isten
 Ábrahámnak: Feleségedet,
 Szárájt, ne híjjad nevét Szár-
 rájnak, hanem Száràh legyen
 16 neve. S megáldom őt, és
 adok neked tőle fiat; meg-
 áldom őt, hogy nemzetekké
 legyen, népek királyai szár-
 17 mazzanak tőle. És Ábra-
 hám orczájára esék, és ne-
 vete, és mondá szívében: Vaj-
 jon a százesztendősnék (még)
 szülessék? avagy Száràh, a ki-
 lenezven esztendősnék (még) szül-
 18 ne? És mondá Ábrahám: Bár-
 19 csak Ismáel élne színed előtt! És mondá Isten: Valóban, feleséged,

יִלְדָה בְּיָמָיו וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מִכָּל
 בְּיָד־נֹכַר אֲשֶׁר לֹא מִזְרַעָהּ הִוא
 יג הַמּוֹלֵד וּמִזֶּל יִלְדָה בְּיַתְדָהּ וּמִקְנֵת
 כֶּסֶף וְהָיְתָה בְרִיתִי בֵּין־כֶּם
 יד לְבְרִית עוֹלָם: וְעָרַל אֶת־כֶּסֶף
 אֲשֶׁר לֹא־יְמוּלֵךְ אֶת־בְּשָׂרָהּ
 עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
 מֵעַמִּיהָ אֶת־בְּרִיתִי הַפֶּה: פ
 טו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם
 שְׂרֵי אִשְׁתְּךָ לֹא־תִקְרָא אֶת־
 שְׁמָהּ שְׂרֵי כִי שָׂרָה שְׁמָהּ:
 טז וּבְרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה
 זָרָה בְּךָ וּבְרַכְתִּיהָ וְהָיְתָה לְגוֹיִם
 יז מְלִכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יְהִיוּ: וַיִּפֹּל
 אַבְרָהָם עַל־פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר
 בְּלִבִּי הִלְבַּן מְאֹד־שָׁנָה יִלְדָה
 וְאִם־שָׂרָה הַבְּתֻלָּה שְׂנָה
 יח תֵּלֶךְ: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־
 הָאֱלֹהִים לֹא יִשְׁמְעָל יְהוָה
 יט לְפָנָי: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבָל

ban szült. (13) לאות ברית עולם: a vonzónév (nom. reg.)
 rövidség kedvéért a héberben költői nyelven elmarad. L. M. I. 49, 4. (15) שְׂרֵי
 אשתך, feleségedet Száráj-t, illetőleg (acc. absol.), azt ne nevezzed „Száráj”-
 nak, hanem „Száràh” (azaz: fejedelemnő) legyen az ő neve. (16) והיתה
 לגוים. E kifejezésnek az értelmét l. felj. 6. v. (17) ויצחק, és nevéte örömből,
 nem pedig azért, mivel valószínűtlennek tartotta volna, mi egyébiránt abból
 is kiviláglik, hogy orczával földre borult imádság végett (l. felj. 3. v.). —
 וַיִּנָּח וַיִּנָּח, valjon stb.; a ה, daczára annak, hogy úgy van pontozva, mint a
 mutató ה, t. i. פתח-chal, melyet a dágas a következő betűben követ, mégis
 csak kérdő ה, de megkülönböztethető a mutató ה-től az által, hogy es köz-
 vetlenül a tő előtt áll, (igy: להֵן) míg a kérdő ה a viszonyító előtt (igy: הֵן).

Száráh, szül neked fiat, és hívjad
 nevét Izsák (Jiczchák)-nak,
 és meg fogom állapítani vele
 szövetségemet, örök szövetségé-
 20 gül ivadékának utána. S a mi
 Ismáelt illeti, meghallgattalak.
 Ime, megáldottam őt, és meg-
 szaporítom őt és megsokasítom
 őt fölötte nagyon, tizenkét
 fejedelmet fog nemzeni,
 és teszem őt nagy nemzetté.
 21 És szövetségemet meg fogom
 állapítani Izsákkal, a kit
 Száráh neked szülni fog, ilyen-
 22 kor a másik esztendőre. És
 befejezé beszédét vele; és
 Isten felemelkedék Ábrahám
 23 felett. És vevé Ábrahám,
 fiát, Ismáelt, és mindeneiket,
 kik házában születtek, sé
 minden pénzén megvett fér-
 fizemélyt Ábrahám férfiai
 közül, és körülmetélé húsk
 kúphártyáját ugyanazon nap-
 24 hozzá. Ábrahám pedig kilencz-
 venkilenc esztendő volt, mid-
 dőn körülmetélé húsa kúp-
 25 hártáját. És fia Ismáel tizenhárom esztendő volt, midőn körül-

עָרָה אֶשְׁתְּךָ יִלְדָת לְךָ בֵּן
 וְקָרָאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמֵתִי
 אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם
 כ לְרַעְוֹ אַחֲרָיו; וְלִישְׁמַעֵאל
 שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה | בֵּרַכְתִּי אֹתוֹ
 וְהַפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ
 בְּמֵאד מֵאד שְׁנַיִם־עָשָׂר
 נְשִׂאִים יוֹלִיד וְנִתְּתִיו לְנָוִי
 כא גָּדוֹל: וְאֶת־בְּרִיתִי אָקִים אֶת־
 יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה
 לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאַחֲרִית:
 כב וַיְכַל לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים
 כג מֵעַל אַבְרָהָם: וַיִּקַּח אַבְרָהָם
 אֶת־יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל־
 יְלָדָיו בֵּיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֵת
 כָּסְפוֹ כָּל־זָכָר בְּאַנְשֵׁי בֵּית
 אַבְרָהָם וַיִּמַּל אֶת־בְּשָׂר
 עָרְלָתָם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר
 דִּבֶּר אֱלֹהִים: מפטיר
 כד וְאַבְרָהָם בֶּן־תְּשַׁעִים וְתֵשַׁע
 שָׁנָה בָּהֵמְלוֹ בְּשָׂר עָרְלָתוֹ:
 כה וַיִּשְׁמַעֵאל בְּנוֹ בֶּן־שְׁלֹשׁ עָשָׂר

V. ö. M. I. 18, 20. (20) וְלִישְׁמַעֵאל וְנָוִי, a mi Ismáelt illeti stb. a ל viszonyítónak e jelentményét l. Jes. 32. 1. — שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים, tizenkét fejedelem. L. alább 28. f. 13. v. (22) וַיַּעַל וְנָוִי, és felemelkedék stb. értelme: Isten befejezte Ábrahámmal a beszédet. A héber kifejezés Isten magasztos lényéhez van mérve. (23) בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה, ugyanazon napon, tulajdonképen: a napderekán, mert עצם, mely csontot jelent, átvitt értelemben a tárgy lényegének megjelölésére is szolgál. L. M. I. 2, 23 (24) בְּהֵמְלוֹ; ragozott inf. nifál. ב viszonyítóval, szószerint: körülmetéltetésében, azaz: mikor körülmetéltette magát.

metélé húsa kúphártyáját.
 26 Ugyanazon napon metéltetett körül Ábrahám és fia Is-
 27 máel. És háza minden fér-
 fia, a házban született, és
 a külfölditől pénzen vett, me-
 téltettek körül vele együtt.

שָׁנָה בְּהַמְלוֹת אֶת בְּשָׂר עַרְלָתוֹ;
 בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה נִמְּוֹל אַבְרָהָם
 וְיִשְׁמַעֲאֵל בְּנָו; וְכָל־אֲנָשֵׁי
 בֵּיתוֹ יֵלִיד בְּיַת וּמִקְנֵת־כֶּסֶף
 מֵאֵת בְּנֵי־נֶכֶד נִמְּלוּ אֹתוֹ;

XVIII. FFJEZET.

Isten megjelenik Ábrahámnak (1), ez három férfit fogad magánál és megvendégli őket (2—8). Isák igértetik (9—11). Száráh nevet (12), a miért Ábrahámtól gáncsoltatik (13—15). A férfiak elutazása (16). Szodoma felforgatása jelentetik meg Ábrahámnak (17—22). Ábrahám könyörgése a sodoma-beliekért (23—33).

וְיָרָא

1 És megjelene neki az Örök-
 kévaló Mámré ligetében, és ő
 ül *vala* a sátor bejáratán, midőn
 2 melegen süttött a nap. És
 fölemelé szemeit és látá, és ime,
 három férfiu áll *vala* mellette,
 és midőn látá, eléjük siette
 sátora bejáratából, és meghajtá
 3 magát földig. És mondá:
 Uram, ha kegyet találtam sze-
 meid előtt, ne menj el szol-
 4 gád mellett. Hozassék, kérlek,
 kevés víz, és mossátok meg

יח וְיָרָא אֵלָיו יְהוָה בְּאֵלָנֵי
 מְמָרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח־הַאֹהֶל
 בַּחֶם הַיּוֹם; וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא
 וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים
 עָלָיו וְיָרָא וַיֵּרֶץ לְקִרְאָתָם
 מִפֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה;
 וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם־נָא מָצָאתִי חֵן
 בְּעֵינֶיךָ אֵל־נָא תַעֲבֹר מֵעַל
 עַבְדְּךָ: יְקַח־נָא מֵעַט־מַיִם
 וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנוּ תַחַת

(1) מִמְּרָא, *Mámré ligetében*, mely Hebron mellett volt (l. M. I. 13, 17). — *וְהוּא יֹשֵׁב* úgy értendő, mintha lenne *ישב*, *ül vala*. — *בַּחֶם*; inf. kál *חמם*-ból. — *בַּחֶם הַיּוֹם*, szó szerint: *a nap melegében, azaz*: mikor a nap melegen süttött. (2) *עָלָיו*, *mellette, hozzá közel*. *עַל* ezen jelentménynyel is *bir*. — *וַיִּשְׁתַּחוּ*, közbeszürt *váv*-val, mely mint *mássalhangzó* (consonans) a 2. és 3. tőbetű között áll. A *ת*-hithpáél helyét eszeréli, mivel a könnyebb kiejtés kedvéért az első tőbetű után áll. (3) *עַבְדְּךָ*, *szolgád mellett*. *עַל* e jelentményéről l. az előbbi verset. (4) *יְקַח*; fut. hifil, töve: *לקח*. A hiányzó *ל* hangot a *dáges* a *ק*-ban pótolja. — *וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם*, *mossátok meg lábaitokat*, a keletieknek szokása szerint, kik, útról megérkezvén, mielőtt a hajlékba belépnének, lábait megmossák. — *וְהִשְׁעֲנוּ*, *és pihenjétek meg, volta képen: telepedjétek le*, mert imp. nif. *שען*-ból, mely nifalban annyit jelent,

lábaitokat, és pihenjete meg a
 5 fa alatt. És hozni akarok egy
 falat kenyeret, hogy meg-
 erősítsétek szíveteket, azután
 tovább mehettek, mivelhogy
 erre mentetek szolgátok mel-
 lett; és mondák: Úgy csele-
 6 kedjél, a mint szóltál. És Áb-
 rahám siette a sátorba Szaráh-
 hoz és monda: Siess, három
 mérték lisztlángot! gyúrd és
 7 készíts pogácsákat. És a csor-
 dához sietett Ábrahám, és
 hozta egy gyenge és jó üszöt,
 és adá azt szolgájának, ki
 8 siette azt elkészíteni. És hozta
 vajjat és tejet és az üszöt,
 melyet elkészített, és tevé
 eléjük, maga pedig áll *vala*
 mellettök a fa alatt, és evének.
 9 És mondák neki: Hol van
 10 Szaráh, a te feleség? és monda: Ime, a sátorban. És monda: Vissza-
 térve, betérek hozzád, midőn az idő feléled, és ime, fia lesz feleséged-

ה הָעֵץ; וְאַקְחָהּ פֶּתֶלְלָחַם וּסְעָדוֹ
 לְבָכֶם אַחַר תֵּעָבְרוּ כִּי־עַל־בֶּן
 עֲבֹרְתֶם עַל־עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ בֶן
 ו תַּעֲשֶׂה בְּאִשְׁרֵי דְבַרְתִּי: וַיִּמְהַר
 אַבְרָהָם הָאֵחָלָה אֶל־שָׂרָה וַיֹּאמֶר
 ז מְהֵרֵי שְׁלֹשׁ סָאִים קָמָה סֵלֶת
 לְיֹשֵׁי גַעֲשִׂי עֲנֹתִי: וְאֶל־הַבָּקָר
 ז רֵץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן־בָּקָר בֶּדֶ
 וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל־הַנְּעָר וַיִּמְהַר
 ה לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ: וַיִּקַּח הַמָּאָה וְחֵלֶב
 וּבֶן־הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן
 לְפָנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת
 ט הָעֵץ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךָ
 שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵחָלָה:
 וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת
 חֲתִיָּה וְהִנֵּה־בֶן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ

mint: *támaszkodni*. (5) וַאֲקָחָהּ, fut. kál, óhajtást fejez ki, a hiányzó ל (1. felj. a 4, v.) a könnyebb kiejtés kedvéért, pótlás nélkül maradt. — וּסְעָדוֹ לְבָכֶם, időhatározó (1. M. I. 22, 23.), nem tévesztendő össze מֵסָרֵי-rel, mely mellett-képv. (1. M. I. 4. 25.). — כִּי עַל בֶּן וְגוֹ; ez úgy értendő, mintha lenne: כִּי עַל בֶּן אֲשֶׁר וְגוֹ, mert azért, mivel stb. L. M. I. 33. 10. (6) מְהֵרֵי, imp. piél. nűn. egy. sz., mert Szaráh-nak szól. — קָמָה סֵלֶת; e két név vonzati viszonyban áll egymással. קָמָה lisztet általában, סֵלֶת finom lisztet, lisztlángot jelent; így tehát a vonzott név (סֵלֶת) értelmezője a vonzó (קָמָה) névnek — עֲנֹתִי, a sütemény egy neve, melyet a keletiek úgy készítenek, hogy a parázsba gödröcskét ásnak, és a tésztát, abba vetve, rögtön kisütik. A szó עוֹנָה-ból, származik, mely az új héber (misnai) nyelvben igen gyakran *ige* és *név* alakjában fordul elő. עוֹנָה, *gödört ásott*. Táanith 23, 1. (7) הַנְּעָר. E név itt átvitt értelemben *szolgát* jelent. L. M. IV. 11, 27. (8) עֹמֵד עֲלֵיהֶם, *áll vala mellettök*, azaz: szolgáltatta őket. Ez értelme van עֹמֵד igének עַל kapcsolatában. I. Kir. 10, 15. (10) כָּעֵת חֲתִיָּה, *mikor az idő feléled*, értsd: mikor ugyanazon

- nek, Száráhnak. És Száráh hallja *vala* a sátor bemenetén,
 11 mely mögötte *vala*. Ábrahám pedig és Száráh vének valának és előhaladtak az években; megszűnt Száráhnak lenni az
 12 asszonyok szokása. És Száráh mosolyga belsejében, mondván: Miután megöregedtem, legyen nekem gyönyörűségem? és az én uram vén!
 13 És mondá az Örökkévaló Ábrahámnak: Miért mosolygott Száráh, mondván: Vajjon igazán szülök-e, holott én
 14 megöregedtem? Vajjon lehetetlen-e valami az Istennek? a meghatározott időre vissza fogok térni hozzád, a midőn az idő feléled, és Száráhnak
 15 fia lesz. És Száráh tagada, mondván: Nem mosolyogtam, mert félt; ő (Ábrahám) pedig
 16 lyogtál. És felkelének onnan a férfiak és tekintének Szodoma
 17 felé; Ábrahám pedig megyen *vala* velök, hogy kísérje őket. És az Örökkévaló ezt mondotta: Vajjon eltakarjam-e Ábrahám elől a

וְשָׂרָה שָׁמְעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא
 יא אַחֲרָיו; וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה וְקָלִים
 בָּאִים בַּיָּמִים הַדָּל לְהַיּוֹת לְשָׂרָה
 יב אֵרָח בְּנָשִׁים; וַתִּצְחַק שָׂרָה
 בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בִלְתִי
 הֵיטָהּ-לִי עֲרֻנָּה וְאֵדְנִי וְקָלִין;
 יג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָהָם לְמַעַן
 זֶה צִחְקָהּ שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵיךְ
 יד אֲמַנִּם אֵלֶּךְ וְאֲנִי וְקָנִיתִי; הֲיִפְרָא
 מִיְהוָה דָּבָר לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ
 כָּעֵת חַיָּה וּלְשָׂרָה בֵּן; שְׁנֵי
 טו וַתִּכְחַשׂ שָׂרָה. לֵאמֹר לֹא צִחְקָתִי
 כִּי יִרְאָה וַיֹּאמֶר אֵל לֹא כִּי צִחְקָתִי;
 טז וַיִּקְמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקֹפוּ
 עַל-פְּנֵי סֹדֶם וְאַבְרָהָם הֵלֵךְ עִמָּם
 יז לְשִׁלְחָם; וַיְהוָה אֹמֵר הַמְכַסֶּה
 אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה;

évszak visszakerül, tehát: egy év mulva. תָּךְ perf. kál, nőn. egyessz., töve: חיי, mint סָבַב-ból, שָׂךְ, és vonatkozik עַת-re, mely szintén nőnemű főnév, így העֵת חַיָּה, az idő földél. — וְהוּא, és ő, t. i. a פֶּתַח, אַחֲרָיו mögötte, t. i. az angyal háta mögött. (11) בָּאִים בַּיָּמִים, szószerint: bemennek *vala* a napokba, azaz: aggkorba léptek. (12) בִּלְתִי; ragozott inf. kál, (avulni)-ból. בִּלְתִי tehát szószerint: elavulásom, azaz: megöregedésem után. — עֲרֻנָּה=עָרֵן, és annyit jelent mint: gyönyörűség. L. M. I. 2, 8 (13) הֲאֵיךְ אֲמַנִּם, szószerint: *avagy valósággal is?* אֲמַנִּם, e főnévből: אָמַן, ם, ף rag által módhatározóvá képeztetik, mint הֲיִפְרָא (ריק-ből), חָנַם (חן-ből). (14) הֲיִפְרָא fut. nifál, kérdő ה-vel, töve: פִּלָּא=פָּלַח, elkülönítve, távol lenni (valamitől), azért: הֲיִפְרָא, *valjón távol, lehetetlen-e?* (16) וַיִּשְׁקֹפוּ וְגו', szószerint: *és tekintének* stb. azaz: Szodoma

- 18 miket feendő vagyok. Ábra- יח וְאַבְרָהָם הָיוּ יְהִידָה לְגֻיִי גְדוֹלָה
 hám pedig nagy és hatalmas וְעֲצוֹם וְנִבְרָכְוֹ בְּכָל גֻּיֵי הָאָרֶץ;
 nemzetté leszen, és általa meg יט כִּי יָדַעְתִּי לְמַעַן אֲשֶׁר יַצִּיחַ אֶת־
 fognak áldatni a föld minden בְּנֵי וְאֶת־בֵּיתוֹ אֶחָדָיו וְשִׁמְרוּ
 19 népei. Mert ismerem őt, és דְרָדָה יְהוָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה
 tudom, hogy meg fogja paran- וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא יְהוָה עַל־
 csolni fiainak és házának ma- אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר־דִּבֶּר עֲלָיו;
 ga után, hogy őrizzek meg az כ וַיֹּאמֶר יְהוָה וְעַקְתָּ סֹלֶם וְעַמְרָה
 Örökkévaló útját, hogy csele- כִּי־רָבָה וְחָטְאתֶם בִּי כְבֹדָה
 kedjenek igazság és törvény כח מְאֹד; אֶרְדֶּה־נָּתַת וְאֶרְאֶה
 szerint, hogy beteljesítse az הפְּצַעְתָּהּ הַבְּאֵרָה אֵלַי עָשׂוּ |
 Örökkévaló Ábrahámnak mind כב בָּלָה וְאִם־לֹא אֵדַעְהָ; וַיִּפְגְּוּ
 20 azt a mit szólott felőle. És מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּרְכוּ סֹדְמָה
 mondá az Örökkévaló: Szodo- וְאַבְרָהָם עֹדְדָנוּ עִמָּד לִפְנֵי יְהוָה;
 ma és Amórâh miatt való כג וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲאֵיךְ תִּסְפָּה
 kiáltás, mivelhogy megsoka- a mely hozzám jött, cselekedtek-e;
 sodott, és bűnük, mivelhogy 22 akkor végpusztulás! és ha nem? — Tudni akarom! És elfordulának
 21 fölötté súlyosodott: alá akarok onnan a férfiak és elmenének Szodomába, Ábrahám pedig
 szállni, hogy lássam, vajjon a 23 még áll *vala* az Örökkévaló színe előtt. És közeledék Ábrahám
 miatta való kiáltás szerint, és mondá: Vajjon elveszted-e az igazat az igazságtalannal

felé fordulának. (18) 'ואברהם וגו'. Ezen vers közbeszúrt mondat, mert csak a következő vers: 'ידעתיו וגו' folytatása és megokolása annak a 7. versnek: 'ואם לא ידעתיה, *valjon* eltakarjam-e stb. Értelme: *Nem titkolom el tőle, mert ismerem őt, és tudom, hogy stb.* (19) 'ואת ביתו, ואת', értsd: *és tudom, hogy stb.* (20) 'ואת בני ביתו', értsd: *és tudom, hogy stb.* (21) 'ואת בני ביתו', értsd: *és tudom, hogy stb.* (22) 'ואת בני ביתו', értsd: *és tudom, hogy stb.* (23) 'ואת בני ביתו', értsd: *és tudom, hogy stb.*

- 24 együtt? Talán lesz ötven igaz a városban; vajjon elveszted-e és nem bocsátasz meg a helynek az ötven igazért, kik benne
 25 vannak? Nem illő hozzád, hogy ily dolgot művelj, hogy megöljed az igazat az igazságtalannal együtt, és lenne az igaz mint az igazságtalan; nem illő hozzád! vajjon az egész föld birája ne cseleked-
 26 jék törvény szerint? És mondá az Örökkévaló: Ha találni fogok Szodomában ötven igazat a városban, meg fogok bocsátani az egész helynek éret-
 27 tők. És felele Ábrahám és mondá: Ime, kérlek, elkezdtem szólni uramhoz, noha
 28 én por és hamú vagyok. Talán hiányozni fognak az ötven igazból ötven, vajjon elpusztítod-e az öt miatt az egész

כד צדיק עם־רשע: אוילי יישׁ המִשִּׁים
 צדיקם בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה
 וְלֹא־תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן הַמִּשִּׁים
 כה הַצְּדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ: חָלְלָה
 לָךְ מַעֲשׂוֹת | בְּדָבָר הַזֶּה רַחֲמֵית
 צדיק עם־רשע וְהִיָּה כְצַדִּיק
 כו בְּרִשְׁעָה חָלְלָה לָךְ הַשֵּׁפֶט כָּל־
 הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט: וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אִם־אֶמְצָא בְּסָדֵם הַמִּשִּׁים
 כז צדיקם בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׁאֵתִי
 לְכַדֵּי־הַמָּקוֹם בְּעִבְרָתָם: וַיַּעַן
 אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲיֵה־נָא הוֹאֵלֵתִי
 לְדַבֵּר אֶל־אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי עֹפֵר
 כח וְאָפֵר: אוֹיֵי יַחֲסְרוּן הַמִּשִּׁים
 הַצְּדִיקִים הַמַּשְׁהָה הַתְּשׁוּת
 בַּחֲמִשָּׁה אֶת־כָּל־הָעִיר וַיֹּאמֶר

igy hangzanék: **כלה** אותם **אעשה** (1. Jer. 5, 18.); **כלה** főnév, **ענה** alakjára. — **לא** *és ha nem*, értsd hozzá: **עשו**, cselekedtek. — **אדעה**, *tudni akarom*, hogy érdem szerint bánjak velök. — Isten az ember cselekedeteit a nélkül is ismeri; mindazáltal a Szentírás szavai szerint Isten az itélelhetőség alkal-
 mával úgy jár el, mint az igazságos bíró, ki, mielőtt ítéletet hozna, az ügy
 mivoltáról meggyőződést szerez magának. (24) **האף**. A kérdő **ה** csak **פתח**
 chal pontoztatik az utána való torokhang (**א**) miatt. — **ולא תישא**, *és nem*
bocsátod meg; **תישא** voltaképen azt jelenti: és nem emeled föl, t. i. (a vétket)
 a miért rendesen **נישא** ily értelemben **עון** szó kapcsolatában használtatik (1. M.
 II. 34, 7.); de, a mint e helyen láthatni, **עון** *nélkül* is. L. alább a 26. v.
 (25) **חללה** alakjánál fogva nőn. főnév **חלל**-ből, de csak módhatározólag hasz-
 náltatik, azt jelentvén: *nem méltó*, vagy *nem illő*. — **כצדיק ברשע** a két ha-
 hasonlító **כ** (comparatív) akkor jó alkalmazásba, mikor az összehasonlított
 két tárgy vagy személy *teljesen* hasonlít egymáshoz (1. M. I. 13. 10.), míg
כרשע azt jelentené, hogy az igazságos csak némely tekintetben hasonló
 a gonoszhoz. (27) **הואלתי** perf. hif. töve: **ואל**, azt jelenti, *valamibe beleegyezni*
 (1. M. II. 2, 21.), és azért: *keszdeni*. — **עפר ואפר**, por és hamú, azaz: *csekély,*
mulandó. (28) **יחסרון וגו'** fut. kál, 3. sz. hn. tbsz. ige, töve: **חסר**. Átható je-

várost? És mondá: Nem pusztítom el, ha találni fogok ottan negyvenötöt. És ismét szóla hozzá, és mondá: Talán találatnak ott negyvenen? És mondá: Nem cselekszem a negyvenért: És mondá: Ne boszankodjék az én uram, ha szólok; talán találatnak ottan harminczan? És mondá: Nem cselekszem, ha találok ott harminczat. És mondá: Ime, kérek, elkezdettem szólani uramhoz; talán találatnak ott húszan? És mondá: Nem pusztítom el a húszért. És mondá: Ne boszankodjék az én uram, ha még egyszer szólok; talán találatnak ott tizen? És mondá: Nem pusztítom el a tizért. És elmene az Örökkévaló, midőn bevégezte beszédét Ábrahámmal, Ábrahám pedig visszatért helyére.

לא אֲשַׁחִית אֶם־אֶמְצָא שָׁם כֹּס אַרְבָּעִים וְחַמֵּשָׁה: וַיִּסַּף עוֹד דַּבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם אַרְבָּעִים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה בְּעִבּוֹר הָאַרְבָּעִים: וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ לֹא יִחַר לְאָדָנִי וְאֲדַבֶּרְהָ אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה אֶם־אֶמְצָא שָׁם שְׁרֵשִׁים: וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא הוֹאֵלְתִי לְדַבֵּר אֵלֶיךָ אֲדָנִי אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם עֶשְׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בְּעִבּוֹר הָעֶשְׂרִים: וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ יִחַר לְאָדָנִי וְאֲדַבֶּרְהָ אֲדֹת־הַפֶּעַם אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם עֶשְׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בְּעִבּוֹר הָעֶשְׂרָה: וַיֵּרָד יְהוָה בְּאֵשׁ בְּלֶהַךְ לְדַבֵּר אֶל־אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְוֵהוּ שְׁלִישִׁי

XIX. FEEZET.

A két angyal Lót házában (1—3). A szodomabeliek összeesdülnek Lót háza előtt (4—10), és vaksággal veretnek meg (11). Az angyalok nyitvánthják küldetésök célját Lótnak (12—13), ki azt völegényeivel, kösli (14). Az angyalok kivezetik Lót és leányait a városból (15—16), és megengedik nekik Csodórba menekülni (18—23). Szodoma és Amórâh felforgatása (24—25). Lót felesége sőbbátványryá válik (26). Szodoma és Amórâh vidékeinek elpusztulása (27—29). Lót leányaival barlangban lakik (30). Móâbh és Ammôn vérfertőzödsbeni származása (31—38).

1 És a két angyal bemene Szodomába este, Lót pedig ül vala Szodoma kapujában. Mi-

יֵשׁ וַיֵּבְאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סָדְוֶמָה בְּעָרֵב וְלוֹט יֹשֵׁב בְּשַׁעַר־סֹדֶם

lentménnyel birván, tárgyesetet (המשה) vonz. חמשים צדיקים tehát a mondat alanya, és úgy értendő, hogy az ötven igazságos ötöt nélkülözni fog, azaz: öt híján leszen. (33) ויורד ה', és Isten elmene, értsd: Az isteni jelenség eltűnt Ábrahám szemei elől.

(1) בשער סֹדֶם, Szodoma kapujában, a hol a birák üléseiket tartani

- dön Lót látá, felkele eléjük, és meghajtá magát areczsal földig. És mondá: Kérem, uraim! térjete be szolgátok házába, és háljatok itt, és mosátok meg lábaitokat, és korán reggel keljetek fel és menjetek el útatokon. És mondák: Nem úgy, hanem az utcán hálunk meg. És addig unszolóá őket, míg betérének hozzá, és bemenének házába; és készíté nekik lakomát, és kovásztalan pogácsákat süttött, és evének. Mielőtt lefeküvének, a város emberei, Szodoma lakói, körülvették a házat, fiataltól öregig, az egész nép, a város *minden* részéből. És kiáltának Lótnak, és mondák neki: Hol vannak a férfiak, kik bementek hozzád az éjjel? hozd ki őket hozzánk, hogy ismerjük őket. És kimene hozzájuk Lót a ház bejárata elé, és az ajtót bezárta maga után. És mondá: Atyámfiai! kérem, ne cselekedjetek rosszat! Ime, van két leányom, kik férfiat nem ismertek meg, ki

szokták (1. alább a 9. v.). V. ö. M. 22, 24. (2) והשכמתם; perf. hif. 2. sz. hn. tbsz. שכם-ből, melynek voltaképeni jelentménye: *vállra* (עֲצָם) venni p. a ruhát, vagy a teheret, és azért: útnak indulni. Rendesen בבקר szóval kapcsolatban. L. M. I. 22, 3. (3) ויסרו—ויפצר—és addig unszolóá őket míg stb. A két v e helyen „addig”— „míg” vonatkozó kötőszók értelmében használtatik a *משתה* képzett főnév *שתה*-ből és *lakomát* jelent. (4) אנשי סדום, értelmezője az előtte való *ואנשי העיר*-nak. — מקצה, az úgy értendő, mintha lenne: *מקצה העיר ועד קצה*. (5) מקצה העיר ועד קצה. *מקצה העיר ועד קצה*. (6) הפתחה főnév tárgyesetben, helyhatározó gyanánt, az irányt jelentő ה־ raggal, mint *השמימה* (1. felj. 15, 5). — והדרת; a különbség דרת és פתח közt a legvilágosabban e helyen derül ki. Ugyanis az *első* a nyíló ajtót, a *második* a bejáró nyílást jelenti. (8) ועשו להן ונוי, és cselekedjetek velök stb. értsd: inkább tűröm saját gyermekeim bántalmazását, mintsem engedném azokat bán-

- akarom hozni őket hozzátok, és cselekedjete velök, a mint tetszik szemeitek előtt; csak ezen férfiakkal ne cselekedjete semmit, mivelhogy bejöttek födelem árnyékába.
- 9 És mondák: Lépj odább! És mondák: Egy ember eljött, hogy itt tartózkodjék, és még bíraskodni akar! Most veled még rosszabbul fogunk bánni,
- 10 mint amazokkal. És szoríták a férfiút, Lôtot, nagyon, és közeledének betörni az
- 11 ajtót. És kinyújták a férfiak kezöket, és behozák Lôtot magukhoz a házba, és az ajtót bezárták; és a férfiakat, kik a ház bejáratán valának, megverték vaksággal, a legkisebbtől a legnagyobbig; és belefáradának a bejáratot megtalálni. És mondák a férfiak Lôtnek: Van-e itt még valaki a tieid közöl? Vöd és fiaid és leányaid és mindazok, a kik a tieid a városban? Vidd ki
- 13 a helyből. Mert mi elpusztítjuk e helyet, mivelhogy a miattuk való kiáltás megnövekedett az Örökkévaló színe előtt, és az Örökkévaló

יָדְעוּ אִישׁ אֶת־אֶחָד־נָא אֶתְהוֹן
 אֵלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן כַּמֵּוֹב בְּעֵינֵיכֶם
 רַק לְאֲנָשִׁים הָאֵל אֵל תַּעֲשׂוּ
 דְבַר כִּי־עַל־יָבֵן בָּאוּ בְּצֵל קַרְתִּי;
 וַיֹּאמְרוּ א | גֵּשׁ־הֲלָאֵה וַיֹּאמְרוּ
 הָאֶחָד בָּא־לְנוֹר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט
 עִמָּה נָרַע לָהּ מֵהֶם וַיַּפְצְרוּ
 בְּאִישׁ בְּרוֹט מְאֹד וַיִּגְשׂוּ לְשַׁבֵּר
 הַדָּלֶת; וַיִּשְׁלְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־
 יָדָם וַיִּבְיֹאוּ אֶת־לוֹט אֲלֵיהֶם
 יא הַבַּיְתָה וְאֶת־הַדָּלֶת סָגְרוּ; וְאֶת־
 הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־פָּתַח הַבַּיִת הֵבִי
 בְּסַנְגֻרִים מִקְטָן וְעַד־גָּדוֹל וַיֵּלֶאן
 יב לְמִצַּא הַפֶּתַח; וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים
 אֶל־לוֹט עַד כִּי־לָהּ פֹּה חֲתָן
 וּבְנֵיהָ וּבְנֹתֶיהָ וְכָל אֲשֶׁר־לָהּ
 יג בָּעִיר הוֹצֵא מִן־הַמִּקְוֹם; כִּי־
 מִשְׁחַתִּים אֲנַחְנוּ אֶת־הַמִּקְוֹם
 הַזֶּה כִּי־גִדְלָהּ צַעֲקָתָם אֶת־פְּנֵי
 יְהוָה וַיִּשְׁלַחְנוּ יְהוָה לְשַׁחֲתָהּ;

tani, kik jöttek קרתי בצל hajlékom árnyékába, azaz: óltalmam alá. (9) נש הלאה Lépj odább, azaz: ne alkalmatlankodjál! — האחד, as egy, t. i. névtelen ember, ki csak imént idevetődött, itéletet hozni merészkedik. — נרע kál forduló. (11) בסנורים tsz főnév, mely még csak egy helyen (Kir. II. 6, 18) fordul elő. Jelentménye kiviláglik az összefüggésből. (12) עוד מי לך פה. Ezek a szavak úgy értendők, mintha lenne: מי לך עוד פה. — חתן, tulajdonképen: atyafi. Használtatik különösen a sógorsági atyafiság megjelölésére, u. m.: vö, völegény stb. L. M. II. 4. 25. (13) צעקתם, a kiáltás miattuk. A birt. rag ezen jelentményéről l. felj. 18, 20. 21. — את פני ה' annyit jelent mint לפני ה' —

- 14 küldje minket, hogy azt elpusztítsuk. És kimene Lót és szóla vejeinek, kik elveendőök *valának* leányait, és mondá: Keljetek föl, menjettek ki e helyből, mert az Örökkévaló elpusztítja a várost. És vala, mint tréfáló
- 15 vejeinek szemei előtt. És mikor a hajnalesillag felkelt, sürgették az angyalok Lótot, mondván: Kelj föl, vedd feleségedet és két leányodat, a kik találtatnak, nehogy elveszsz a város bűnhődésében.
- 16 És midőn késedelmeskedék, megragadák a férfiak kezén és feleségét kezén és két leányát kezén, mert az Örökkévaló megkönyörült rajta, és kivezeték őt, és otthagyták őt a
- 17 városon kívül. És lőn, miután őket kivezeték volt a szabadba, mondá: Menekülj lelkedért, ne tekints hátra, és meg ne állj az egész környéken; a hegyre
- 18 menekülj, hogy el ne veszsz. És mondá nekik Lót: Kérlek, ne úgy,
- 19 uram! Ime, szolgád kegyelmet talált szemeid előtt, és annyira

(14) חתניו לקחי בנותיו (14) *vejei, kik leányait elveendőök valának*, de még el nem vették; ebből kitetszik, hogy חתן *völegényt* is jelent. (15) ויאיצו fut. hif. 3. sz. hn. tsz.; töve איץ, sietni; azért hif. siettetni, sürgetni. — הנמצאות, *kik találtatnak*, értsd: kikre nem kelle várni, vonatkozólag a völegényekre, kik nem voltak jelen — בעון העיר, *a város bűnhődésében*. עון nemesak bünt, hanem ennek következményét, a bűnhődést is jelenti. L. feljebb 4, 13. (16) ויתמהמה fut. hitp. négy betűjű ige: מתמהם, származik מהם-ből, úgy, hogy az első töbetű t. i. a מ ismét a 2 és 3. töbetű közé szorul, mint: תמהם, ebből a többől: תמהם. — ויחיוקו, *és megragadók*; az ige ezen jelentménye a viszonyítótól függ, és p. חמלה, *megragadni* (1 M. II. 4, 4.). — חמלה az igenév: חמל על ugyanazon viszonyítót vonzza, mint a határozott módú ige: חמל על (19) ותגדל

növelted kegyelmedet, a melyet velem cselekedtél, hogy lelkemet életben megtartottad, én pedig nem menekülhetek a hegyre, hogy ne érjen el engem a veszedelem, és meghaljak. Ime, kérek! ezen város, közel vagyok oda futni, és az csekély; kérek, hadd meneküljek oda, — avagy nem csekély az? — hogy éljen az én lelkem. És mondá neki: Ime, tisztellek téged e dologra is, hogy fel ne forgassam a várost, melyről szóltál. Siess, menekülj oda, mert nem tehetek semmit, míg oda be nem mégy. Ezért hívta a város nevét Czóárnak. A nap feljött a földre, mikor Lót bement Czóárba. És az Örökkévaló alábocsátott Szodomára és Amoráhra kénesőt és tüzet, az Örökkévalótól az égből.

És felforgatá ezen városokat és az egész környéket és a városok mind den lakóit és a föld növényzetét. És felesége mögötte hátra

אֶת־נַפְשִׁי וְאֶנְכִּי לֹא אֹבֵלָה
 לְהַפְלִיט הַחַרְדָּה פֶּן־תִּדְבַקְנִי
 הַרְעָה וּמְתִי: הִנֵּה־נָא הָעִיר
 הַזֹּאת קְרִיבָה לְנוֹם שָׂמָּה וְהוּא
 מִצְעָר אִמְלֻטָּה נָא שָׂמָּה הֲלֹא
 מִצְעָר הוּא וְתָחִי נַפְשִׁי: רַב־עֵי
 נָא וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִשְׂאתִי פְנֶיךָ
 גַּם לְדָבָר הַזֶּה לְבַלְתִּי הַפְּנִי
 כִּבֹּאת־הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: מִהֵרָה
 הַפְּלִיט שָׂמָּה כִּי לֹא אֹבֵלָה
 לַעֲשׂוֹת דְּבָר עַד־בָּאֵךְ שָׂמָּה
 עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־הָעִיר צֹוֶעַר:
 כִּנֵּה שֶׁשֶׁם־יֵצֵא עַד־הָאָרֶץ וְלֹא־
 כִּדָּבָר עָעִדָה: וַיְהִי הַמָּטוֹר עַד־
 סָדֶם וְעַד־עַמֻּרָה נִפְרִית וְאִישׁ
 כִּי־מֵאת יְהִי מִן־הַשָּׁמַיִם: וַיַּהֲפֹךְ
 אֶת־הָעָרִים הָאֵל וְאֶת־כָּל־הַכְּפָר
 וְאֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְעַמְמָה
 כִּי־הָאֲדָמָה: וַתַּבֵּט אִשְׁתּוֹ מֵאֲחֵרָיו

עשית עמדי חסד: a melléknév: גדול, melyen a gondolat fősúlya fekszik, igére alakult. Ez a héber nyelv egyik sajátja, de egyszersmind szépsége, hogy a *melléknévi* vagy *határozói* fogalom határozott módú igével (verb. finit.) kifejeztetik, ha amaz a gondolat fősúlyával bir (l. p. M. I. 27. 30. 31, 27.). — ומתי e helyett: יִשְׁתָּי, töve: מות. — (21) נשאתי פניך, szószertint: felemeltem orczádat, azaz: tekintélyedet, értsd: nagyra tisztellek, becsüllek. — הפני, ragozott inf. kal, töve: הפך, melynek tulajdonképi jelentése: *felforgatni*. (23) השמש יצא. A nap felkelte a héberben יצא (kimenni) igével fejeztetik ki, úgy mint másrészt a nap lenyugvása בוא (bemenni) igével, mert ez a látszatnak felel meg. L. M. I. 1, 16. (26) מאחריו, *háta mögött*, értsd: ki Lót háta mögött ment. — נציב מלה, *só-oszlop*. A rémítő látványtól Lót felesége ijedségében megmerevedett és sóoszloppá lett, hasonló az egész vidékhez, mely Sóstengerré

tekinte és lőn sóoszloppá.
 27 És fölkele Ábrahám korán
 reggel a helyre, a hol állott
 28 az Örökkévaló színe előtt. És
 tekintte Szodoma- és Amora-
 ráhra, és a környék egész föld-
 színére, és látá, és ime, fel-
 szállt a föld gőze, mint gőze
 29 a tűzkemenczének. És lőn, mi-
 dőn Isten elpusztította a kör-
 nyék városait, megemlékezék
 Isten Ábrahámról, és el-
 bocsátá Lôtot a felforgatás
 közepéből, midőn felforgatta
 a városokat, melyekben Lôt
 30 lakott. És Lôt felmene Ozdár-
 ból és lakék a hegyen, és két
 leánya vele, mert félt vala
 Ozdárban lakni, és lakék a
 barlangban, ő meg két leánya.
 31 És mondá az idősbik a
 fiatalabbiknak: Atyánk öreg,
 és nincs férfi e földön, ki
 hozzánk jönne az egész föld
 32 szokása szerint. Jer, itassuk
 meg atyánkat borral és hál-
 junk vele, hogy tartsunk fenn
 33 atyántól magzatot. És meg-
 itaták atyjukat borral azon
 éjjel, és bemene az idősbik
 és hála atyjával, és ez nem
 34 tudta annak lefekvését, sem fölkelését. És lőn másod napon, és mondá
 az idősbik a fiatalabbiknak: Ime, háltam este atyámmal, itassuk őt

כֹּי וַתְּהִי נֹצֵיב מְרַח: וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם
 בַּבֹּקֶר אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-עָמַד
 כֹּחַ שָׁם אֶת-פְּנֵי יְהוָה: וַיִּשְׁקֶה עַל-
 פְּנֵי סֹדֶם וַעֲמֹרָה וְעַל כָּל-פְּנֵי
 אֶרֶץ הַכְּנָר וַיֵּרָא וְהִנֵּה עָלָה
 קִיטָר הָאָרֶץ כְּקִיטָר הַכְּבִשָׁן:
 כֹּט וַיְהִי בִשְׁחַת אֱלֹהִים אֶת-עָרֵי
 הַכְּנָר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-אַבְרָהָם
 וַיִּשְׁלַח אֶת-רוּחַ מִתּוֹךְ הַהֶבְרֵה
 בַּחֲפֹץ אֶת-הָעָרִים אֲשֶׁר-יָשָׁב
 ל בָּהֶן לֹט: וַיַּעַל לֹט מִצֹּעֵר
 וַיֵּשֶׁב בְּהָר וּשְׁתֵּי בָנָתָיו עִמּוֹ בְּיַד
 יָרָא לְשֵׁבֶת בְּצֹעֵר וַיֵּשֶׁב בַּמַּעֲרָה
 לֹא הוּא וּשְׁתֵּי בָנָתָיו: וַתֹּאמֶר
 הַבְּכִיָּה אֶל-הַצְּעִירָה אֲבִינוּ וְגִן
 וְאִישׁ אֵין בְּאֶרֶץ לְבֹא עֲלֵינוּ
 לב כִּדְרָךְ כָּל-הָאָרֶץ: לְבָה נִשְׁקֶה
 אֶת-אֲבִינוּ יַיִן וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ
 לג וְנִחַיָּה מֵאֲבִינוּ זָרַע: וַתִּשְׁקִין
 אֶת-אֲבִיהֶן יַיִן בְּלִילָה הוּא וַתָּבֵא
 הַבְּכִיָּה וַתִּשְׁכַּב אֶת-אֲבִיהָ וְלֹא-
 לד יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקִוְמָהּ: וַיְהִי
 מִמָּחֳרָת וַתֹּאמֶר הַבְּכִיָּה אֶל-
 הַצְּעִירָה הִי-שְׁכַבְתִּי אִמָּשׁ אֶת-

vált. (27) אל המקום, értsd: וילך אל ונו', és mene a helyre stb. A héber ige: ל. לפני ה': את פני ה', igét is pótolja (zeugma). וילך א וישכם M. II. 34, 24.

meg borral az éjjel is, és menj be te, hálj vele, hogy tartsunk 35 fenn atyántól magzatot. És megitaták azon éjjel is atyjukat borral, és felkele a fiatalabbik, és hála vele, és az nem tudta annak lefekvését sem 36 fölkelte. És fogana Lót két 37 leánya atyjuktól. És szüle az idősbik fiat, és hívá nevét Móábhnak; ez Móábh atyja mai 38 napig. És a fiatalabbik, az is, fiat szült, és hívá nevét Benammî-nak; ez Ámmôn gyermekeinek atyja mind e mai napig.

אָבִי נִשְׁקָנוּ יוּזַן גַּם־הַלַּיְכָה וּבְאֵי
שִׁכְבִי עִמּוֹ וּנְחִיָּה מֵאֲבִינוּ זָרַע:
לָהּ וּתְשַׁקֵּין גַּם בַּלַּיְלָה הַהוּא אֶת־
אָבִיהֶן יוּזַן וּתְקַם הַצְעִירָה וּתִשְׁכַּב
עִמּוֹ וְלֹא־יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקִמָּהּ:
לֹא וּתְהַרְיֶין שְׁתֵּי בְנֹת־לוֹט מֵאֲבִיהֶן:
לֹא וּתְלֶד הַבְּכִירָה בֶן וּתְקָרָא שְׁמוֹ
מוֹאָב הוּא אָבִי־מוֹאָב עַד־הַיּוֹם:
לָהּ וְהַצְעִירָה גַּם־הוּא יִלְדָה בֶן
וּתְקָרָא שְׁמוֹ בֶן־עַמִּי הוּא אָבִי
בְנֵי־עַמּוֹן עַד־הַיּוֹם: ׀

XX. FEEZET.

Ábrahám Gerárban (1). Feleségét nővérének mondja (2). Abhimélekh értesül, hogy Száráh Ábrahám felesége (3—7), szemrehányást tesz Ábrahámnak (8—9). Ábrahám igazolása (10—13). Abhimélekh elbocsátja Száráht (14), és igazoltnak nyilvánítja (15—16). Ábrahám könyörgése Abhimélekh és háznépéért (17—18).

1 És elindula onnan Ábrahám a déli földre, és lakék Kádés és Súr között; és tartózkodék 2 Gerárban. És mondá Ábrahám feleségéről, Száráhról: Nővérem ő. Éselküldé Abhimélekh, Gerár királya, és elvévé Száráht. És 3 jöve Isten Abhimélekhhez éjjeli álmában, és mondá neki: Ime, meghalsz az asszony miatt, a kit elvettél, mert az 4 férjnek asszonyá. Abhimélekh pedig nem közeledett hozzá,

כ וַיֵּסַע מִשָּׁם אַבְרָהָם אֶרֶץ
הַנֶּגֶב וַיֵּשֶׁב בֵּין־קָדֵשׁ וּבֵין שׁוּר
ב וַיָּגֵר בְּגֵרָר: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־
שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַתְּתִי הוּא וַיִּשְׁלַח
אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גֵּרָר וַיִּקַּח אֶת־
שָׂרָה: וַיִּבֹא אֱלֹהִים אֶל אֲבִימֶלֶךְ
בַּחֲלוֹם הַלַּיְכָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַנֶּגֶד
מֵת עַד־הָאִשָּׁרָה אֲשֶׁר־לָקַחְתָּ
וְהוּא בַעֲלָתָּ בָעַל: וַאֲבִימֶלֶךְ
לֹא חָרַב אֵלָיָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי הַגּוֹי

(1) Kádés és Súr között. E két helység Kanán déli határán vannak. L. M. IV. 20, 14. — (2) אחותי היא נővérem ő; Ábrahám saját szavai ezek. Közvetlen beszédmód (oratio directa). (4) הגוי. Magát meg háznépét Abhimélekh צדיק גוי-nak nevezi, kik nem tudták, hogy

- és mondá: Uram! vajjon az igaz népet is megölöd-e?
- 5 Avagy nem mondta-e, ő maga, nekem: Nővérem ő, és ez maga is mondta: Fivérem ő? szivem együgyűségében és kezeim tisztaságában cselekedtem azt. És mondá neki az Isten az álomban: Én is tudom, hogy szíved együgyűségében cselekedted azt, a miért én is visszatartottalak, hogy ne vétkezzél ellenem, azért nem hagytalak, hogy illessed őt. És most, add vissza a férfi feleségét, mert próféta ő, és imádkozni fog érted, hogy élj; ha pedig vissza nem adod, tudd meg, hogy halállal halsz meg, te és minden, a mi a tied. És fölkele
- 8 Abhimêlekh korán reggel, és elhívá minden szolgáit, és elbeszélé mind ezen ígéket füleikbe, és a férfiak nagyon félének. És elhívá Abhimêlekh Ábrahámot, és mondá neki: Mit cselekedtél velünk? és mit vétettem neked, hogy hoztál reám és birodalmamra oly nagy bűnt? Olyan tetteket, melyek nem
- 10 teendők, tettél velem. És mondá Abhimêlekh Ábrahámnak: Mit láttál,

Száráh Ábrahám felesége. (5) אחותי היא és אחי הוא mind a kettő közvetlen beszédmód. L. felj. a 2. v. (6) מחטו, inf. kál חטא-ból מ viszonyítóval, mely az előtte levő חשך-nak a vonzata, és azt jelenti: *hogy ne*. (7) נביא, Ábrahám nevezetik נביא-nak, mert Isten nevét és Igéjét hirdette. נביא pedig tulajdonképen szónokot jelent. L. M. II. 7. 1. (10) מה ראית, mit láttál, értsd: mitől tartottál, és mi okból titkoltad el, hogy feleséged? (12) וגם אמנה אחותי, igaz

- hogyan ezt a dolgod cselekedted? יא וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אָמַרְתִּי
- 11 És mondá Ábrahám : Mert azt יב בַּרְךְ אֵין-וִירָאתָ אֱלֹהִים בְּמָקוֹם
mondottam, csak nincs isten- יג הַזֶּה וַהֲרַגְנִי עַל-דְּבַר אִשְׁתִּי :
félelem ezen a helyen, és יד וְגַם-אֲמַנָּה אַחְתִּי בַת-אָבִי הוּא
megölnek engem feleségem יז אֵךְ לֹא בַת-אָמִי וְתַהֲיֶינִי לְאִשָּׁה :
12 okáért! De valóban is nővérem, יח וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אֹתִי אֱלֹהִים
atyám leánya ő, de nem יט מִבֵּית אָבִי וְאָמַר לֵה זֶה חֲסִדְךָ
anyám leánya, és lőn az én כ אֲשֶׁר תַּעֲשֵׂי עִמָּדִי אֵל כָּל-
13 feleségemmé. És lőn, midőn כא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָבֹוא שָׁמָּה אָמַר-
Isten nekem meghagyta, hogy כב לִי אַתָּה הוּא : וַיִּקַּח אַבְיִמֶלֶךְ
kivándoroljak atyám házából, כג צֹאן וּבָקָר וְעַבְדִּים וְשִׁפְחֹת וַיִּתֵּן
mondám neki : Ez a te kegyes- כד לְאַבְרָהָם וַיֵּשֶׁב לוֹ אֶת שָׂרָה
séged, melyet velem cseleked- כה אִשְׁתּוֹ : וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ הִנֵּה
jél, minden helyen, a hová כו אֶרְצִי לִפְנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שָׁב :
eljövünk, szólj rólam: Fivérem כז וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַיךְ
14 ő. És veve Abimélekh juhot és כח כֶּסֶף לְאַחִיד הִנֵּה הוּא-לְךָ בָּסוּת
szarvasmarhát és szolgálókat és כט עֵינַיִם לְכֹל אֲשֶׁר אַתָּךְ וְאֵת כָּל-
szolgálókat, és adá Ábrahám- ל וַנִּכַּחַת : וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל-
nak, és visszaadá neki fele- מ אֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת-
15 ségét, Szaráht. És mondá Abhi-
mélekh : Ime, országom előt-
ted vagyon, a hol jó szemeid-
16 ben, lakjál. Szaráhnak pedig
mondotta: Ime, adtam ezerezüst
17 pénzt fivérednek; ime, ez neked szemtakaró mindazok előtt, kik veled
vannak; a mi pedig minden mást illet, igazolt vagy. És imádkozék

is, az én nővérem ő stb. Szaráh t. i. Hárân, Ábrahám öcsésének leánya volt, és azért Têràch, voltaképen az ő nagyatyja, leányának mondatik : ennélfogva Ábrahám őt, t. i. Szaráht, hugának nevezte. — אַמְנָה, nn. fön. határozói jelelmenténnyel, származik: אָמַן-ból. (13) הִתְעוּ, perf. hif. הִתְעָה-ból, melynek jelentménye: *bujdosni, idegen földön jární, vándorolni.* (15) לִפְנֶיךָ, *előtted*, azaz: *szabad.* — בְּמָקוֹם טוֹב בְּעֵינֶיךָ, mintha lenne: *in loco bono in conspectu tuo.* — (16) הִנֵּה הוּא לְךָ, *ez, t. i. Ábrahám ezen kitüntetése szolgáljon szemtakaró, azaz: igazolásod gyanánt לכל אשר אתך, mindenek előtt, kik veled vannak, azaz: kik veled járnak; וְאֵת כָּל, a mi pedig mind a többieket illeti (accusativus absolutus), וַנִּכַּחַת, értsd: את וְנִכַּחַת igazolt vagy, nem gyanúsít senki. וְנִכַּחַת part. nif., a כִּמְעַן a כֹּכַב alatt csak azért van, mert a vers végén áll. Különböznélne: וְנִכַּחַת; a perfectum pedig így lenne: וַיִּנְכַּחְתָּ dágessel, töve: נִכַּח.*

Ábrahám Istenhez, és Isten meggyógyítá Abhimélekhet és feleségét és szolgálóit, és szülé-
18 nek; mert rekesztve rekesz-
tett be az Örökkévaló minden
anyaméhet Abhimélekh házában, Száráh, Ábrahám felesége okaért.

אָבִימֶלֶךְ וְאֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶמְהֶתָּי
וַיִּלְדּוּ; כִּי-עָצַר עָצַר יְהוָה בְּעַד
כָּל-יָרֵחַם לְבֵית אָבִימֶלֶךְ עַד-
דִּבְרֵי שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַבְרָהָם; וְ

XXI. FEJEZET.

Izsák születése (1—3), körümetéltetése (4). Száráh öröme és csodálkozása (5—7). Izsák felnövekedése (8). Ismael csúfolódása (9). Hágár és Ismael elűzetése (10—13) Hágár a pusztában kétségbe esik (14—16), az angyal felbátorítja (17—19). Ismael lakhelye és foglalkozása (20—21). Abhimélekh frigyre lép Ábrahámmal (22—34).

1 És az Örökkévaló meglátogatta Száráht, a mint mondta vala, és cselekedé az Örökkévaló Száráhnak, a mint
2 szólott. És fogana, és szüle Száráh Ábrahámnak fiat öreg-
3 ségében, azon időben, melyet Száráh Ábrahám fia nevét, a ki neki született, a kit neki Száráh
4 szült, Izsák (Jiczchák)-nak. És körümetélté Ábrahám fiát, Izsákot, midőn nyolcz napos
5 volt, a mint parancsolta neki az Isten. Ábrahám pedig száz
6 éves volt, midőn neki született fia, Izsák. És mondá Száráh :
Nevetni valót tett velem az

כָּא וַיְהוֶה פֶּקֶד אֶת-שָׂרָה
כִּי אִשְׁרָא אָמַר וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשָׂרָה
כִּי אִשְׁרָא דִּבְרָ: וַתַּהַר וַתֵּלֶד שָׂרָה
לְאַבְרָהָם בֶּן לֹקְנִי לְמוֹעֵד
אֲשֶׁר-דִּבְרָ אֵתוֹ אֱלֹהִים: וַיִּקְרָא
אַבְרָהָם אֶת-שֵׁם-בְּנֵו הַנּוֹלָד-לָו
אֲשֶׁר-יָלְדָהּ-לָו שָׂרָה יִצְחָק:
וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק בְּנֵו בֶן
שְׁמֹנֶת יָמִים כִּי אִשְׁרָא צָוָה אֵתוֹ
אֱלֹהִים: חֲמִישִׁי וְאַבְרָהָם בֶּן
מֵאָת שָׁנָה בְּהוֹלֵד לָו אֶת יִצְחָק
בְּנֵו: וַתֹּאמֶר שָׂרָה צַחֵק עָשָׂה
לִי אֱלֹהִים כָּל-הַשְּׁמַע יִצְחָק-לִי:

(1) פֶּקֶד. Ez igének az alapjelentménye: *ügyelni* valaki, vagy valami fölött, gondját viselni valaminek; átvitt értelemben Istenről: *meglátogatni* büntetés, vagy jutalmazás végett. Ez utolsó jelentménnyel bir פֶּקֶד e helyen is. (2) לֹקְנִי, ragozott tsz. főnév וקנים-ból, mely csakis többesszámban (plurality tantum) fordul elő, és elvont fogalmat: *öregséget* jelent. L. M. I. 37, 3. (5) בְּהוֹלֵד inf. nif. és mégis tárgyesetet (אֵת) vonz. A nif. formájú ige olykor cselekvő értelemmel bir. (L. M. II. 21, 28.) -- מַלְל; rokonértelmű יִצְחָק igével, de csak ritkán fordul elő. — *הִינִיקָה* בנים שָׂרָה nem az előbbinek kiegészítője, hanem egészen önálló mondat. A két mondat viszonya a követ-

- 7 rajtam. És mondá: Ki mondta
 volna Ábrahámnak: „Száráh
 fiakat szoptat“, mert fiatszül-
 8 tem az öregségében. És fel-
 növekedék a gyermek és el-
 választaték; és Ábrahám ké-
 szíté nagy lakomát, a mely
 9 napon Izsák elváltatott. És
 látá Száráh az egyiptomi Há-
 gâr fiát, a kit szült vala
 10 Ábrahámnak, nevetni; mondá
 Ábrahámnak: Űzd el e szol-
 gálót és fiát, hogy ne örökljön
 e szolgáló fia, fiammal, Izsák-
 11 kal. És nagyon visszatetszék
 a dolog Ábrahám szemeiben,
 12 az ő fia miatt. És mondá Isten
 Ábrahámnak: Ne tessék vissza
 szemeidben a gyermek és
 szolgálód miatt; mindenben, a
 mit neked Száráh mond, hall-
 gass szavára, mert Izsákról
 13 neveztetik majd ivadékod. De
 a szolgáló fiát is nagy nem-
 14 zetté fogom tenni, mert a te magzatod ő. És felkele Ábra-
 hám korán reggel, és vőn kenyeret, és egy tömlőt vízzel,

kező: Ki mondta volna Ábrahámnak, hogy ez még be fog következni? Mert Száráh valóban gyermekeket szoptat. (8) ויגמל, fut. nif., töve: גמל, melynek alapjelentménye: *megérni* (a gyümölesről), átvitt értelemben pedig (a gyermekről), elválni az anyatejtől. הגמל את יצחק; nif. vonzatáról l. felj. 5. v (10) *כי לא יירש*, hogy ne örökljön, értsd: hogy ne birjon egyenlő örökös joggal Izsákkal. (11) ארת tsz. nn. fn., mely voltaképen *ügyet* jelent, de rendszeren, mint viszonyító alkalmaztatván, azt jelenti: *miatt*. (12) ירע, fut. nif. ירע-ből, ביצחק ונני, kapcsolatában azt jelenti: visszatetszeni. — *כי ביצחק ונני* csak Izsákról neveztessek meg majdan a te ivadékod. (14) ותתע, fut. kál, תעה-ből, melynek teljes alakja a fordító ו (conv.) nélkül: תתעה: ha a ו eléje járúl, az utolsó ה elesik a ת pedig az előtte levő ת alá kerül, és azonfelül, mert az e torokhang פתח-chá változik, a פתח חירק ק' a mely a nőnemű 3. személyt jelentő ת-nak rendes vocalisa, miután az utána következő kihangzó (נח נראה)

- és adá Hágárnak, rátette vál-
lára, és a gyermeket, és elbo-
csátá őt; és ez elmene és el-
tévélyge Beër-Sábhá pusztájá-
15 ban. És elfogyának a vizek a
tömlőből, és leveté a gyer-
meket a bokrok egyike alá.
16 És elmene, és leüle vele szem-
közt kéziylövés távolságára,
mert azt mondotta: Nem
akarom nézni, midőn a gyer-
mek meghal; és üle vele
szemközt és fölemelé hangját
17 és síra. És meghallá Isten a
gyermek szavát, és kiálta Isten
angyala Hágárnak a menny-
ből, és mondá neki: Mi lett
téged? Hágâr! Ne félj, mert
Isten meghallotta a gyermek
szavát a helyről, a hol vagyon.
18 Kelj föl, vedd fel a gyermeket,
és vedd őt kezedre, mert nagy
19 nemzetté teszem őt. És Isten
megnyitá szemeit, és láta egy
vizkútát, és elmene és meg-
20 tölté a tömlőt vízzel, és inni ada a gyermeknek. És Isten

וַיִּתֵּן אֶל-הָגָר שֵׁם עַד-שְׂכֻמָּה
וְאֶת-הַיֶּלֶד וַיְשַׁלְּחֶהּ וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע
בְּמִדְבַּר בְּאֵר שָׁבַע: וַיִּכְלוּ הַמַּיִם
מִן-הַחֲמַת וַתְּשַׁלֵּךְ אֶת-הַיֶּלֶד
תַּחַת אֶחָד הַשִּׁיחִים: וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב
לָהּ מַגְנֵד הַרְחֵק בְּמַטְחֵי קֶשֶׁת
כִּי אָמְרָה אֶל-אֲרָאָה בְּמוֹת
הַיֶּלֶד וַתֵּשֶׁב מַגְנֵד וַתִּשָּׂא אֶת-
קֶלְהָ וַתִּבְדֵּךְ: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים
אֶת-קוֹל הַנְּעֹר וַיִּקְרָא מֵלֶאֱלֹהִים
אֱלֹהִים אֶל-הָגָר מִן-הַשָּׁמַיִם
וַיֹּאמֶר לָהּ מֵהַזֶּלֶךְ הָגָר אֶל-
תִּירְאִי כִּי-שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל-קוֹל
הַנְּעֹר בְּאֲשֶׁר הוּא-שָׁם: קוֹמִי
שָׂאִי אֶת-הַנְּעֹר וַתַּחְנִיקִי אֶת-יְדֶיךָ
בּוֹ כִּי-לֹגְוִי גְדוֹל אֲשִׁימְנוּ: וַיִּפְקַח
אֱלֹהִים אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בְּאֵר
מַיִם וַתִּבְדֵּךְ וַתִּמְלֵא אֶת-הַחֲמַת
מַיִם וַתִּשְׁק אֶת-הַנְּעֹר: וַיְהִי

a fut. rövidülése (apocopatium) következtében elenyészik -vé változik. — במדבר באר שבע, Beër-Sábhá pusztájában, mely Kanáán déli határán fekszik, Kanáán és Egyiptom között. (15) אחד, függő alakja אָחַד-nak. L. M. I. 22. 2. (16) ותישב לה. A személyragozott viszonyító (לה) kapcsolatában a leülésnek ezéjját fejezi ki, hogy t. i. Hágâr ott addig akart maradni, míg gyermekének sorsa el nem dől (l. M. I. 22. 5.) — במטחי קשת, kéziylövésnyíre, מַטְחֵי, függő alakú part. pi. közbeszúrt i consonanssal, töve: מוּחַ beragasztani, *dobni* (az agyagot a falra), azért lövöldözni, voltaképen: *dobni* (a nyilat). — ותבך, fut kál, töve: בכה; teljesen lenne: תִּבְכִּי, de a i conv. miatt a fut. rövidül (l. felj. a 14. v.), itt pedig, mert ב van a szó végén, a ך is eltűnik, és az ige két kihangzóval végződik. V. ö. felj. 9. 27. (17) באשר הוא, annyit jelent, mint: שם, במקום אשר הוא שם, a ב tehát helyhatározó; ellenben: באשר. (l. M. I. 39. 23.) okadó. (19) ויפקח. Az ige jelentményét

vala a gyermekkel, és ez föl-
nővekedék, és lakék a pusztában,
21 és lőn ijászsza. És lakék Párân pusztájában, és anyja vőn neki feleséget Egyiptom
22 földéről. És lőn azon időben, hogy Abhimélekh mondá, és ennek hadvezére, Fikhól, Ábrahámnak következőképen: Az Isten veled van minden-
23 ben, a miket cselekszel. És most esküdjél nekem az Istenre itt: ha hamisan bánsz velem, vagy maradékkal, vagy unokámmal — ! Azon kegyesség szerint, melyet veled cselekedtem, cselekedjél te is én velem és a földdel,
24 melyen tartózkodol. És mondá Ábrahám: Én es-
25 küdni fogok. És megdorgálá Ábrahám Abhimélekh a vizkút miatt, melyet erővel elvettek Abhimélekh szolgálái.

26 És mondá Abhimélekh: Nem tudom, ki cselekedte ezt a dolgot, te sem
27 jelentetted nekem, és én sem hallottam, kivéve ma. És Ábrahám vőn

אֱלֹהִים אֶת־הַנְּעֹר וַיִּגְדַּל וַיֵּשֶׁב
כא בַּמִּדְבָּר וַיְהִי רַבָּה קִשְׁתָּ: וַיֵּשֶׁב
בַּמִּדְבָּר פָּאֲרָן וַתִּקַּח לוֹ אִמּוֹ
אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: שִׁשִׁי פ
כב וַיְהִי בַעֲתָ הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ
וּפִיכֹל שֶׁר־צָבָאוּ אֶל־אֲבֹרְהָם
לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ בְּכֹל אֲשֶׁר־
כג אָתָּה עֹשֶׂה: וְעַתָּה הִשָּׁבְעָה לִּי
בְּאֱלֹהִים הַנָּה אִם־תִּשְׁקֹר לִי
וְלִנְיִי וּלְנִכְדֵי בְּחֶסֶד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי
עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם־הָאָרֶץ
כד אֲשֶׁר־גִּרְתָּה בָּהּ: וַיֹּאמֶר אֲבֹרְהָם
כה אֲנֹכִי אֲשָׁבַע: וְהוֹכִיחַ אֲבֹרְהָם
אֶת־אֲבִימֶלֶךְ עַל־אֲדוֹת בְּאֶרֶץ
הַפְּלִים אֲשֶׁר גָּזְלוּ עִבְדֵי אֲבִימֶלֶךְ:
כו וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי מִי
עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְגַם־אָתָּה
לֹא־יִדְעָתָּ לִי וְגַם אֲנֹכִי לֹא
כז שָׁמַעְתִּי בְרַתִּי הַיּוֹם: וַיִּקַּח

l. M. I. 3. 17. — ותשק. fut. hif. 3. sz. töve: שקה. A fut. alakulását a 1 conv.-mal l. felj. 10. v. (20) במדבר, a pusztában, de nem mondatik, hogy melyik pusztában, mert azt jelenti, hogy Ismáel, a pusztában élvén, vadász volt. — רבה קשת, szószertint: lövöldöző, ijász, mert רבה (part. kál.) annyit jelent, mint lövő; קשה pedig קשה (ij.)-ből, annyit jelent, mint ijász, így tehát: רבה קשת lövő ijász, vagy röviden: ijász. (21) במדבר פארן, Párân pusztájában ez Kanáántól délre feküdt. — ותקח לו, és vőn neki; t. i. Ismáelnek. Itt a két-értelműség ki van zárva, mert ותקח nn. és לו hn. De ha az ige is hn. p. וישא לו vagy וישא לו אשה ויקח לו, akkor azt is jelentheti: hogy másnak (l. Kron. II. 24. 3.) vagy magának vett feleséget. (25) ודורכיה, és megdorgálta, azaz: kérdőre vonta, hogy oly erőszakos bánásmódot országában tűr. — אשר גזלו, melyet erőszakkal elvettek tőle. גזל voltaképen csak azt jelenti, hogy erőszakkal mástól vala-

juhokat és szarvasmarhát és adá Abhimélekhnek, és mindkettlen kötének szövetséget.
 28 És Ábrahám állítá a hét juh-
 29 bárányt külön. És mondá Abhimélekh Ábrahámnak: Mit jelent e hét bárány, 30 melyeket külön állítottál? És mondá: Mert a hét bárányt fogadd el kezemből, hogy legyen nekem bizonyosságul, hogy 31 én ástam e kútát. Ezért neveztek azon helyet Beër-Sábának, mert ott esküdtek mind- 32 ketten. És kötének szövetséget Beër-Sábában; és fölkele Abhimélekh és Fikhól, hadvezére, és visszatérének a filiszteusok földére. És ültete ligetet Beër-Sábában. És hirdeté ott az Örökkévaló nevében az 33 örök Istent. És lakék Ábrahám a filiszteusok földén sok ideig. 34

אֲבָרְהָם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן לְאַבְיִמֶלֶךְ
 כה וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית: וַיָּצַב
 אֲבָרְהָם אֶת-שִׁבְעַת כְּבָשָׂת הַצֹּאן
 כט לְבִדְנָהּ: וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל-
 אֲבָרְהָם מַה הַנֶּה שִׁבְעַת כְּבָשָׂת
 הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הֲצַבְתָּ לְבִדְנָה:
 ל וַיֹּאמֶר בִּי אֶת-שִׁבְעַת כְּבָשָׂת
 תִּקַּח מִיָּדִי בְּעִבּוֹר תְּהִיָּה-לִּי
 לְעֵדוּת בִּי חֲפָרְתִי אֶת-חֲפָר
 לא הַזֹּאת: עַל-כֵּן קָרָא לַמָּקוֹם הַזֶּה
 בְּאֵר שָׁבַע בִּי שֵׁם נִשְׁבְּעוּ
 לב שְׁנֵיהֶם: וַיִּכְרְתוּ בְרִית בְּבָאֵר
 שִׁבְעַת וַיָּקֶם אַבְיִמֶלֶךְ וּפִיכֹל שָׂר-
 צָבָאוֹ וַיָּשׁבוּ אֶל-אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים:
 לז וַיִּשְׁעֵ אִשָּׁל בְּבָאֵר שִׁבְעַת וַיִּקְרָא
 דז שֵׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עוֹלָם: וַיָּגֵר
 אֲבָרְהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים
 רַבִּים: שְׁבַע פ

XXII. FEJEZET.

Ábrahám kísértetik fiának feldőzsívásával (1—2), mire magát késnek nyilvánítja (3—10). Az angyal öt attól meggátolja (11—12). Ábrahám egy kőst hoz áldozatul Izsák helyett (13). A hely neve „Adonáj-jiréh” (14). Ábrahám újra áldatik meg (15—18). Ábrahám lakhelye: Beër-Sébhá (19). Náchôr nemzetsége. (20—24).

1 És lőn e történetek után, és Isten megkísértette Ábrahámot és mondá neki: Ábrahám!

כב וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 וַהֲאֱלֹהִים נִסָּה אֶת-אַבְרָהָם

mit elvenni, nem pedig: *elrabolni*. L. Sam. II. 23, 21. (31) על כן וַיָּגֵר, *esért* stb. שבע (hét) és נשבע (esküszik) jelentéséből magyarázható a hétszám szentseges volta. (33) אל עולם, szóserint: az örökkévalóság Istene, azaz: örök Isten. (34) בארץ פלשתים, *a filiszteusok országában*, mely Kanáán dél-nyugati részén a Középtenger mellett fekszik.

(1) נסה, *megkísértette*, azaz: próbára tette, hogy Ábrahám ezáltal, kimutat-

Ez pedig mondá: Ime, itt va-
 2 gyok. És mondá: Vedd, kér-
 lek, egyetlenegy fiadat, kit
 szeretsz, Izsákot, és menj el
 Mórijjáh földére és áldozd fel
 őt ott égőáldozatul a hegyek
 egyikén, melyet neked mon-
 3 dani fogok. És Ábrahám föl-
 kele korán reggel és meg-
 nyergelé szamarát, és vivé
 két legényét magával, és fiát,
 Izsákot; és hasíta fát az égő-
 áldozathoz, és fölkele, és elme-
 ne a helyre, melyet Isten neki
 4 mondott. A harmadik napon
 föllemelé Ábrahám szemeit, és
 5 látá a helyet távolról. És
 mondá Ábrahám legényeinek:
 Maradjatok meg itt a szamar-
 ral; én pedig és az ifjú menni
 akarunk odáig, hogy leborul-
 junk, és azután vissza akarunk
 6 térni hozzátok. És vevé
 Ábrahám a fahasábokat az
 égőáldozathoz, és tevé fiára,
 Izsákra, és vevé kezébe a tüzet
 és a vágókést, és menének
 7 ketten együtt. És mondá Izsák atyjának, Ábrahámnak, és
 mondá: Atyám! Ez pedig mondá: Ime, itt vagyok, fiam!

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי;
 וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־בְּנֶךָ אֶת־
 יְחִידֶךָ אֲשֶׁר־אַהַבְתָּ אֶת־יִצְחָק
 וְקַח לְךָ אֶדְ-אֶרֶץ מֹרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ
 שָׁם לַעֲלֹה עַר אֶת־הַהָרִים
 אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים: וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם
 בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־הַמָּרוֹ וַיִּקַּח
 אֶת־שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֶת יִצְחָק
 בְּנֵו וַיִּבְקַע עֵצִי עֲלֶיהָ וַיִּקֶּם וַיִּלְדֶּךָ
 אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לְךָ
 הָאֱלֹהִים: בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיֵּשֶׂא
 אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־
 הַמָּקוֹם מֵרֶחֶק: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם
 אֶל־נַעֲרָיו שְׁבוּ־לָכֶם פֹּה עִם־
 הַחֲמֹר וְאֲנִי וְהַנֶּעַר נִלְכָּה עַד־
 פֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁבַּח אֱלֹהִים:
 וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־עֵצֵי הָעֲלֹה
 וַיֵּשֶׂם עַל־יִצְחָק בְּנֵו וַיִּקַּח בְּיָדוֹ
 אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־הַמַּאֲכָלֹת וַיִּדְכֵּו
 שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־
 אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר

hassa Istenéhez való ragaszkodását, és így mindenki előtt világos legyen az, a mi Isten előtt úgysis nyilvánvaló. — הנה אני, *ime én*, annyi mint *הנה*, készséget fejez ki arra, a mire valaki felszólítatik. (2) ארץ מורייה (tőve: ירה) voltaképen felföldet jelent. (3) עצי עולה, *fát égőáldozatnak*. A t. sz. עצים, fadarabokat jelent. (5) שבו לכם, *maradjatok meg*, azaz: ne menjetek tovább. — שבו igének ezt az értelmét a vele kapcsolatban levő לכם szó adja. (1. felj. 16. v.) — והנער *és az ifjú* t. i. Izsák. (6) ואת המאכלת, *és a vágókést*. A kés héberül azért nevezetik *מאכלת*-nek, mert emészt (אכל). Az emésztés használtatik a kárnál is,

- Amaz pedig mondá: Ime, a tűz és a fahasábok, de hol van a bárány, égőáldozatnak?
- 8 És mondá Ábrahám: Isten ki fogja magának szemelni a bárányt égőáldozatnak, fiam! És menének ketten együtt.
- 9 És eljutának a helyre, melyet neki mondott az Isten, és Ábrahám ott fölépíté az oltárt, és elrendezé a fahasábokat és megkötözé fiát, Izsákot és feltevé őt az oltarra, a fahasábok fölé. És Ábrahám kinyújtá kezét és megragadá a vágókést, hogy levágja fiát. És kiálta neki Isten angyala a mennyből, és mondá: Ábrahám! Ábrahám! Ez pedig mondá: Ime, itt vagyok. És mondá: Ki ne nyújtsd kezedet az ifjúra, és ne cselekedjél neki semmit, mert most ismertem meg, hogy istenfélő vagy, midőn meg nem vontad egyetlenegy fiadat tőlem. És felemelé Ábrahám szemeit és látá, hogy ime, egy kos; ezután megakadt a tövisbokorban szarvainál fogva; és elmene Ábrahám és vevé a kost és feláldozá égőáldozatul fia helyett. És hívá Ábrahám e

p. תאכל הרב (l. Jes. 1, 20.) — יִחַדוּ, alakjánál fogva ragozott főnév, mely azonban módhatározó gyanánt (együtt) használtatik. (9) ויעקד és megkötözés, עקד ez értelemben csak e helyen fordul elő. Így aztán az abból képzett עקדה alatt Izsák feláldozását értik. (12) כי עתה ידעתי, mert most tudom, azaz: nyilvánvalóvá lett, hogy képes vagy, még egyetlen gyermekedet is feláldozni tiszteletemre, a mit azonban eltiltok. (13) אחר, esután, t. i. e történetek után. ה' össze nem tévesztendő אחר-rel; ez melléknév, az időhatározó. (14) ה' יראה

hely nevét: Az Örökkévaló fogja látni; innen mondatik mai napon: Az Isten hegyén fog láttatni. És kiálta Isten angyala Ábrahámnak másod-
 15 szor az égből, és mondá: Én-magamra esküdtem, — úgy hangzik az Örökkévaló szava—, mivelhogy cselekedted ezt a dolgot, és nem vontad meg
 17 egyetlen egy fiadat: hogy áldva meg foglak áldani tégedet, és sokasítva meg fogom sokasítani ivadéko-
 dat, mint az ég csillagait, és mint a fővényt, mely a tenger partján vagyon, és ivadé-
 18 kod birni fogja ellenségei- nek kapuját. És meg fogják áldani magukat ivadékokkal a föld minden népei, annak okáért, mivel hallgattál sza-
 19 vamra. És visszatére Ábrahám legényeihez, és felkelének és elmenének együtt Beër-Sá-
 20 bában. És lön e történtek után, hogy hirül adaték Ábra-
 hámnak, mondván: Ime, Milkâh is^rszült fiaikat fivérednek Náchôr-
 21 nak. Úczot, elsőszülöttjét és fivérét Búztot és Kemuêlt, Áram atyját.
 22 És Kêszedet és Chazôt és Pildást és Jidláfot és Bethuêlt.

הַמָּקוֹם הַהוּא יִהְיֶה וְיִרְאָה אֱשֶׁר
 יֹאמֵר הַיּוֹם בְּהַר יִהְיֶה יִרְאָה:
 15 וַיִּרְאָה מַלְאָךְ יְהוָה אֶל-אַבְרָהָם
 16 שְׁנִיט מִן-הַשָּׁמַיִם; וַיֹּאמֶר בִּי
 נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם-יְהוָה בְּיַעַן אֲשֶׁר
 עָשִׂיתָ אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא
 17 חָשַׁבְתָּ אֶת-בְּנֶיךָ אֶת-יְחִידֶיךָ; בִּי-
 בְרַךְ אֲבָרְכֶךָ וְיִרְבֶּה אֲרַבֶּה
 אֶת-זַרְעֶךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחֲזוּל
 אֲשֶׁר עַרְשַׁפֶּת הַיָּם וַיֵּרֶשׁ זֶרְעֶךָ
 18 אֶת שְׂעַר אֵיבָיו; וְהִתְפָּרְסוּ
 בְּזֶרְעֶךָ כֹּל גּוֹי הָאָרֶץ עֵקֶב אֲשֶׁר
 19 שָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי; וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם
 אֶל-נַעֲרָיו וַיִּקְמוּ וַיִּלְכוּ יַחְדָּם
 אֶל-בְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם
 20 בְּבְאֵר שֶׁבַע מִמַּשְׁרַי וַיְהִי
 אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּגֶד
 לְאַבְרָהָם לֵאמֹר הִנֵּה יִלְדָה
 מִלְכָּה גַם-הִוא בָּנִים לְנַחֲוֹר
 21 אַחֲדֶיךָ; אֶת-עוֹיִן בְּכֹרֹו וְאֶת-בְּנוֹ
 אַחֲוֹ וְאֶת-קְמוּאֵל אֲבִי אָרָם;
 22 וְאֶת-כְּשֶׁד וְאֶת-חִזוֹ וְאֶת-פְּלִדָּשׁ

Isten látni fogja, t. i. e helyet, értsd: meg fog jelenni e helyen. Ezt a szent szöveg maga is bőven magyarázza: אֲשֶׁר יֹאמֵר וְנִי, אשר יאמר ונני, azaz: közmondássá vált (I. M. I. 10, 9). — הַיּוֹם, ma, vonatkozik Mózes idejére, ki e szavakat írta. (17) שְׂעַר אֵיבָיו, sa, ellenségei kapuját, azaz: országát, melyet elfoglalhat, mihielyt kapuirt birtokába keritette. (18) עֵקֶב, alakjára nézve főnév, mely azonban okadó költésző gyanánt használtatik. I. M. V. 7, 12.

- 23 És Bethúél nemzette Rebekkát.
Ezt a nyoleczat szülte Milkáh Ná-
chôrnak, Ábrahám fivérének.
24 És ágyasa, kinek neve Reumâh,
szülé, ő is, Tèbháchot és Gâ-
chámot és Táchást és
Máakhâht.

כִּן וְאֶת־יִדְלָף וְאֶת בְּתוּאֵל : וּבְתוּאֵל
יָקַד אֶת־רֵבְקָה שְׂמֹנֶה אֲלֶיהָ
כִּי יֵלְדָה מִלְפָּה לְנַחֲוֹר אֶתִּי אַבְרָהָם :
וּפִילִגְשׁוֹ וְשֵׁמָּה רְאוּמָה וְתַלְד
גַּם־הוּא אֶת־טֶבַח וְאֶת־גַּחַם
וְאֶת־תַּחַשׁ וְאֶת־מַעֲכָה :

XXIII. FEJEZET.

Szárâh életévei és halála (1—2). A Mákhpélâh-féle barlang megvétele (3—18), a hová Szárâh eltemették (19), és a mely Ábrahám örök birtokává lett (20).

חַיִּי שְׂרָה.

- 1 És vala Szárâh élete: száz
esztendő, és húsz esztendő, és
hét esztendő; ezek Szárâh
2 életévei. És meghala Szárâh
Kirjáth-Árbában, ez Hebron,
(Chebhrôn) Kanáán földén: és
bemene Ábrahám, hogy gyá-
szolja Szárâht és hogy sirassa
3 ôt. És fölkele Ábrahám halottja
szine elől és szóla Chêth gyer-
mekeihez, mondván: Idegen
4 és lakó vagyok én nálatok;
adjatok nekem örökös temető-
helyet nálatok, hogy eltemes-
5 sem halottamat előlem. És felelének Chêth fiai Ábrahám-

א כִּן וַיְהִי חַיִּי שְׂרָה מֵאָה שָׁנָה
וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנֵי
ב חַיִּי שְׂרָה : וַתָּמָת שְׂרָה בְּקִרְיַת
אֲרָבַע הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד שְׂרָה
ג וּלְבִכְתָּהּ : וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל
פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי־חַת
ד לֵאמֹר : גֵּר־וְתוֹשֵׁב אֲנִי עִמָּכֶם
תָּנוּ לִי אַחֻזַּת־קֶבֶר עִמָּכֶם
ה וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְפָּנַי : וַיַּעֲנוּ בְנֵי־
חַת אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ :

(1) מאה שנה וגו'. A tizeseket, százásokat és ezresekent jelentő szám-
nevek mellett a tárgynevén rendszeren egyesszámban használtatik, mivel azok a
kerekszámok egységnek tekintetnek, azért: מאה שנה וגו'; de egyesek
mellett a tárgynevén többesszámban áll: שבע שנים. — שני חיי שרה :
Ezek Szárâh életévei. (2) ויבא, és bemene, t. i. oda
hol a halott feküdt. ויבא בוא mindig ellentéte יצא igének, ez „ki”, az „be”-
menni jelent. (4) נר ותושב, két rokonértelmű főnév, mindkettő ellentétét képezi
אורח-nak (honfi) azonban גר-nak neveztetik, ki idegen földön jár (גור),
אורח-nak pedig, ki idegen földön lakik (ישב). — אחוזת קבר, örökös temető-
hely, melyet utódaim is örökségül birjanak. — ואקברה, hadâ temessem el;
az óhajtás az חַיִּי rag által van kifejezve (5) לֹא. A לֹא szócska nem

- 6 nak, mondván neki: Hallgass meg minket, uram! Isteni fejedelem vagy közöttünk, sirjaink legkiválóbbjába temesd el halottadat; senki közölünk se vonja meg tőled sirját, hogy el ne temethesd halottadat. És felkele Ábrahám, és meghajtá magát a föld népe, Chêth fiai előtt.
- 7 És szóla velök következőképen: Ha meg van a ti akaratotok, hogy eltemessem halottamat előlem, hallgassatok meg engem, és esedeztetek érettem Efrôn, Czôchár fiához, hogy adja nekem a Mákhpélâh barlangját, melylyel bir, mely fekszik mezejének végén;
- 8 teljes árán adja azt nekem köztetek örökös temető helyül. Efrôn pedig ül *vala* Chêth fiai között. És felele a chittita Efrôn Ábrahámnak,

tartozik *ישא* igéhez, hanem kiegészíti az előtte levő *לאמר* ígét. — (6) *נשיא* אלהים, *isteni fejedelem*, ki isteni tekintéllyel bir köztünk: אלהים nem ritkán tekintélyes emberekről, p. birákról, fejedelmekről használtatik. V. ö. M. II. 22, 27. — *ממך מקבר* a מ e szóban: ממך viszonyító, מקבר szóban pedig a מ tagadó kötőszó jelentményével bir (מ השויה): *hogy ne*. (7) *וישתחו*, fut. bif. 3. sz. egyessz. hn. íge, mely a ו conv. nélkül így hangzik: *ישתחו*: (közbeszúrt ו consonanssal, és a ת hithp. az 1 és 2. töbetű közt) töve: *שחה*. A ו conv.-mal azonban a futurum rövidül, úgy, hogy az utolsó ה és az előtte levő ׀ elesnek, akkor a vocalis nélkül marad ו (most már u) (ו)-nak olvastatik, ha pedig a többesszámú ו még hozzájárul, akkor lesz: *וישתחו*: (8) *את נפשכם*, szószerint: *lelketekkel*, azaz: akaratotok. — *ופגעו* tsz. imp. kál. *פגע*-ből, melynek alapjelentménye: *érintkesni* (valakivel vagy valamivel), átvitt értelemben: valakit unszolni, szavak vagy könyörgés által, valamire birni; ekkor kettős vonzattal bir: *ל*, *kiért*, és *ב*, *kihez* könyörögnek. (9) *מערת המכלה*, Így nevezetik a barlang, mely Mákhpélâh mezején (l. alább 19. v.) volt. Szószerint *מכלה* (mely *כפל*-ből származik) annyit jelent, mint: *kettős*. — *מלא בכסף*, *teljes árán*; szószerint: teljes (súlyú) ezüstért. Az ezüst שקל (l. alább 15. v.) Ábrahám idejében csak súlymérték, nem pedig vert pénz értékével birt. — *יתננה*, tárgyragozott fut. kál. *נתן*-ből. (10) *ישב*, e helyen nem

- Chêth fiai hallatára mindazok előtt, kik bementek városa ka-
 11 pujába, mondván: Ne úgy, uram! hallgass meg engem : a földet neked adtam és a barlangot, mely benne van, neked adtam azt, népem fiainak szemei előtt adtam azt te neked ;
 12 temesd el halottadat. És meghajtá magát Ábrahám a föld népe színe előtt. És szóla Efrónhoz, a föld népe hallatára, mondván : Bárcsak te engem hallgatnál ! ime, adtam a mező árát, fogadd el tőlem, hogy eltemessem halottamat
 14 oda. És felele Efrón Ábrahám-
 15 nak, mondván neki : Uram ! hallgass meg engem ; egy föld, melynek ára négyszáz Sêkel ezüst, közöttem és közötted mi az ? és halottadat temesd
 16 el. És Ábrahám megérté Efrónt, és megméré Efrónnak az ezüstöt, melyről szólott Chêth fiai hallatára, négyszáz
 17 ezüst Sêkelt, kelendőt a forgalomban. És átszálla Efrón mezeje, mely Mákhpélában Mámrê előtt feküdt, a mező és a barlang, mely abban

י' שָׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר : לֹא-אֲדִנִּי
 שְׁמַעֲנִי הַשְּׂרָה נְתַתִּי לָךְ וְחַמְעָה
 אֲשֶׁר-בּוֹ לָךְ נְתַתִּיהָ לְעֵינֵי בְנֵי-
 יב עַמִּי נְתַתִּיהָ לָךְ קִבֵּר מֵתְךָ :
 נִישְׁתַּחוּ אֲבֵרָהֶם לְפָנַי עַם-הָאָרֶץ :
 יג וְיִדְבֵר אֶל-עֲפְרוֹן בְּאוֹנֵי עַם-
 הָאָרֶץ לֵאמֹר אֵךְ אִם-אַתָּה לֹךְ
 שְׁמַעֲנִי נְתַתִּי כֶסֶף הַשְּׂרָה-קַח
 יד מִמֶּנִּי וְאִקְבְּרָה אֶת-מֵתִי שְׁמָה :
 טו וַיַּעַן עֲפְרוֹן אֶת-אֲבֵרָה לֵאמֹר
 טז לוֹ : אֲדִנִּי שְׁמַעֲנִי אָרֶץ אַרְבַּע
 מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף בִּינִי וּבֵינְךָ
 טז מִה־הוּא וְאֶת-מֵתְךָ קִבֵּר : וַיִּשְׁמַע
 אֲבֵרָה אֶל-עֲפְרוֹן וַיִּשְׁקַל
 אֲבֵרָה לְעֲפְרוֹן אֶת-הַכֶּסֶף אֲשֶׁר
 יז דִּבֶּר בְּאוֹנֵי בְנֵי-חַת אַרְבַּע מֵאוֹת
 שֶׁקֶל כֶּסֶף עֵבֶר לְפָחַר : שְׁנֵי
 יז וַיִּקֶם שְׂרָה עֲפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמַכְפֵּלָה
 אֲשֶׁר לְפָנַי מִמְרֵאת הַשְּׂרָה
 וְחַמְעָה אֲשֶׁר-בּוֹ וּקְבֵרָהּ-הָעֵץ

egyszerűen : *ülö*, hanem inkább : *elöl ülö*, és így Efrón előkelő rangját jelöli meg (V. ö. I. 19. 16.), mi egyébiránt e kifejezésből : שָׁעַר עִירוֹ világosan kitetszik. (13) לוֹ-אִם, *bárcsak*, kivételező kötőszó. Az újhéber (misnai) nyelvben e két szó egygyé foly össze, és így hangzik : אִלִּי — קַח מִמֶּנִּי, *egészítsd ki : a te kassza*. (15) אֶת אַרְבַּע מֵאוֹת וּגְוִי. E szavakkal Efrón a mező és a barlang magas árára czéloz, melyet kért érte. (16) וַיִּשְׁמַע e helyen azt jelenti, hogy megérté, a mire czéloz. — עֵבֶר לְפָחַר, *kelendő a forgalomban*, értsd : minden kereskedő teljes értékében fogadta el. (17) וַיִּקֶם, az ige a következő 18. verset megkezdő לאברהם למקנה szavakkal függ össze, és azt jelenti, hogy a mező átszállt Ábrahámra tulajdonául. קִבֵּר nem tévesztendő

volt, és minden fa, mely a me-
zön volt, mely egész határában
18 köröskörül, Ábrahámra bir-
tokúl, Chêth fiai szemé láttára,
mindazok előtt, kik bementek
19 városa kapujába. És ezek után
eltemette Ábrahám feleségét,
Szarâht, a Makhpelâh-mezőség
barlangjába, mely Mâmre előtt
vagyon, ez Hebron Kanâan
20 földén. És megállapodék a
mező és a barlang, mely abban
van, Ábrahám örökös temetőhelyéül Chêth fiaitól.

XXIV. FEJEZET.

Ábrahám megbízza szolgáját, hogy hozson feleséget Izsák számára atyja házából (1—9). A szolga utazása (10—11), könyörgése (12—14), találkoása Rebekkával (15—17). Rebekka előzékenysége (18—20). A szolga csodálkozása (21), Rebekka megajándékoztatása (22), nyíltsága (23) és nyújassága (24—25). A szolga hálaadása (26—28), Lâbhân fogadása (29—33). A szolga elbájdása (34—49). Lâbhân és Bethûël beleegyezése (50—57). Rebekka beleegyezése (58—61). A szolgának Rebekkával való hasaérkezése (62—67).

1 Ábrahám pedig öreg volt
és előhaladott az években, és
az Örökkévaló megáldotta volt
2 Ábrahámot mindenekkel. És
mondá Ábrahám szolgájának,
háza legöregebbjének, ki ural-
kodik *vala* mindenben, a mije
volt: Tedd, kérlek, kezedet
3 esipőm alá, hogy megeskes-
selek az Örökkévalóra, az ég
Istenére és a föld Istenére,
hogy ne végy feleséget fiannak a Kanâani leányai közül.

אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה אֲשֶׁר בְּכַל-גְּבֻלָּו
י"ה סְבִיּוֹ: לְאַבְרָהָם לְמִקְנֵה לְעֵינָיו
בְּנֵי-חֵת כָּל בְּאֵי שְׁעַר-עִירוֹ:
י"ט וְאַחֲרֵי-כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת-
שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל-מַעְרַת שָׂדֵה
הַמְּכַפְלָה עַל-פְּנֵי מַמְרֵה הוּא
כ הַבְּרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וַיִּקֶּם הַשָּׂדֵה
וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר-לוֹ לְאַבְרָהָם
לְאַחֲזֹת-קָבַר מֵאֵת בְּנֵי-חֵת: ׀

כד וְאַבְרָהָם יָקַן בְּאֵ בַיָּמִים
א גִּיהוָה בָּרַךְ אֶת-אַבְרָהָם בְּכָל:
ב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶרְעֵבְדוּ יָקַן
בֵּיתוֹ הַמִּשְׁלָל בְּכָל-אֲשֶׁר-לוֹ
ג שִׁים-נָתַן יְדָךְ תַּחַת יָרְכִי:
ד וְאַשְׁבִּיעֵךְ בִּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם
וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח
אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר

össze סָקַךְ szóval; az első szerzett jószágot (1. M. I. 17, 12.), a másik pedig nyájat jelent. L. M. I. 4, 20. (20) וַיִּקֶּם; ez a következő קָבַר לאברהם szóval függ össze, és azt jelenti, hogy állandó birtokává lett.

(1) בַּאֲיָמִים, szó szerint: *bement a napokba*, értsd: az aggkor napjaiba. (2) שִׁים נָתַן יְדָךְ. *kérlek, tedd kezedet* stb. Az esküvő kezét tette annak

- 4 kik között lakom ; hanem országomba és szülőföldemre menj, és végy feleséget fiamnak, Izsáknak. És mondá neki a szolga : Talán nem fog beleegezni az asszony, hogy menjen utánam erre a földre ; vajjon visszavezesse-e fiadat arra a földre, a honnan kiköltöttél ? És mondá neki Ábrahám : Őrizkedjél, nehogy visszavigyed fiamat oda. Az Örökkévaló, az ég Istene, ki engem kihozott atyám házából és születésem földéről, ki szólott hozzám és megesküdött nekem, mondván : Ivadékodnak fogom adni ezt az országot : ő el fogja küldeni angyalát előtted, hogy végy feleséget fiamnak onnan. Ha pedig nem egyezik bele az asszony, hogy menjen utánad, akkor légy fölmentve ez esküm alól ; csak fiamat ne vigyed vissza oda. És a szolga tevé kezét Ábrahámnak, urának csipője alá, és esküvék neki erre a 10 dologra. És veve a szolga tiz tevét ura tevéiből, és elmene,

csipője alá, ki őt esküvel valamire lekötölte. (4) *כי אל ארצי* (4), *hanem földemre*, azaz : Mezopotámiába. (5) *אולי*, *talán*, e szó rendesen *óhajást* fejez ki. V. ö. felj. 18, 24. Olykor azonban a kétség kifejezésére általában használatos, mint e helyen, mert hiszen Ábrahám szolgálja nem óhajtotta, hanem inkább félt, hogy az asszony nem akar majd utána menni. (8) *ונקית וגר*, *akkor légy fölmentve* stb. ; *ונקית* (töve : *נקה*), tulajdonképen azt jelenti : tisztulni fogsz (erkölcsi értelemben) : a bűntől ment leszesz. — *ישב*, nem pedig : *ישב*. Az utolsó forma a jövő időben, az első pedig csak az óhajtomódban alkalmaztatik. V. ö. felj. a 6. v. (10) *טוב* össze nem tévesztendő *טוב* szóval,

- és ura minden java kezében, és felkele és elmene Arâm, Nâharâimba, Nâchôr városába.
- 11 És letérdepeltette a tevéket a városon kívül, a vizkút mellett, est idején, azon időtâjban, midôn kijönnek vizet
- 12 meríteni. És mondá: Örökkévaló, uram, Ábrahám Istene! engedd, hogy *ez* történjék előttem ma; és cselekedjél kegyelem szerint urammal, Ábra-
- 13 hámmal! Ime, én állok a vizforrás mellett, és a város lakóinak leányai kijönnek vizet
- 14 meríteni. Legyen tehát, hogy a leányzó, kinek én mondani fogom: Hajtsd meg, kérlek, korszodat, hogy igyam, és a ki azt fogja mondani: Igyál, de még tevedet is meg fogom itatni: az legyen, kit kijelöltél szolgádnak Izsáknak, és az által meg fogom tudni, hogy cselekedtél kegyelmet az én
- 15 urammal. És lôn, ő még nem végezte be beszédét, és ime, Rebekka kijö *vala*, ki született Bethúélnek, Milkâh fiának, ki Nâchôrnek, Ábrahám

ez mellék-, amaz főnév. — ארם נהרים, Arâm a két folyó, t. i. a Tigris és Eufrates közti tartomány (Mezopotámia). (11) ויכרד, *letérdepelteté*, mert גָּדָד (tér) -ből származik (denominatívum). A teve nem fekszik le egészen, hanem csak a térdein hever. — אל e helyen, annyit jelent mint: felé, vagy mellett. לעת צאת, a ל-*nak* jelentményéről עת kapcsolatában I. M. I. 7, 10. — השאבת, e három név vonzati viszonyban áll egymással; mellékmondattal kifejezve így hangzanék: השאבת (הנשים) לעת אשר תצאן (הנשים) השאבת, a mely időben kijönnek az asszonyok meríteni. (12) הקרה imp. hif. *engedd, hogy történjék.* — ועשה — *engedd, és cselekedjél kegyelem szerint* stb. hogy Ábrahám óhaja teljesüljön, ha t. i. sikerülend szülővárosának leányai közül fia, Izsák számára feleséget szerezni. (14) חַי imp. hif. nn. egyessz. töve: נָחַה. — אותה הוכחת azt, ki

fivérének felesége volt, és kor-
 16 sója a vállán. A leányzó pedig
 fölötte szép tekintetű hajadon,
 és férfiú nem ismerte őt, és
 lemene a forráshoz és meg-
 tölté korsóját, és följöve.
 17 És sieté a szolga eléje, és
 mondá: Engedj, kérék, hör-
 pentenem kevés vizet korsód-
 18 ból. És mondá: Igyál, uram!
 És sieté, és leereszté korsóját
 19 kezére, és ada neki inni. És
 midőn őt már eleget inni
 hagyá, mondá: Tevéid szá-
 mára is fogok meríteni, mig-
 20 nem ittak eleget. És sieté, és
 kiönté korsóját a váluba, és
 futa ismét a kúthoz, hogy
 merítsen, és meríte minden
 21 tevéi számára. A férfi pedig
 esodálkozó *volt* rajta, hallgat
vala, hogy megtudja: vajjon
 az Örökkévaló sikeresítette-e
 22 útját, vagy sem? És lőn, mi-
 után a tevék eleget ittak vala,
 elévőn a férfiú arany orrgyü-
 rüt, súlya fél Sétel, és két
 23 karpereczet kezeire, súlyuk
 Kinek leánya vagy? ugyan

16 אֶתִּי אֲכַרְהֶם וְכָדָה עַל־שִׁכְמָהּ:
 וְהִנֵּנִי טַבַּת מְרֹאֵה מְאֹד
 בְּתוֹלָה וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ וַתֵּרֶד
 הָעֵינָה וַתִּמְלֵא כַּדָּה וַתַּעַל:
 17 וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד לְקִרְאתָהּ וַיֹּאמֶר
 הֲנִמְיָאֵינִי נָא מֵעַשְׂמִים מִבְּהַרֶּךָ:
 18 וַתֹּאמֶר שִׂתָּה אֲדֹנָי וַתִּמְהַר
 וַתֵּרֶד כַּדָּה עַל־יְדָהּ וַתִּשְׁקֶהוּ:
 19 וַתִּכַּל לְהַשְׁקֵתָּ וַתֹּאמֶר גַּם
 לְנַמְלִיד אֲשָׂאב עַד אִם־בָּלוּ
 כֹּ לְשִׁתָּתִּי: וַתִּמְהַר וַתַּעַר כַּדָּה
 אֶל־הַשְּׁקֵת וַתִּרְץ עוֹד אֶל־
 הַבְּאֵר לְשָׂאב וַתִּשָּׂאב לְכָל־
 כֹּא נַמְלִידוֹ: וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֲהָ לָּהּ
 מִחֲרִישׁ לְדַעַת הַהֲצְלִיחַ יְהוָה
 בְּבִדְוָבוֹ אִם־לֹא: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר
 בָּלוּ הַנְּמָלִים לְשִׁתוֹת וַיִּקַּח
 הָאִישׁ גֵּם זָהָב בַּקַּע מִשְׁקָלוֹ
 וַשְּׁנֵי צְמִידִים עַל־יְדֵיהָ עֲשָׂרָה
 בִּגְזָהּ זָהָב מִשְׁקָלָם: וַיֹּאמֶר בְּתַמִּי
 אַתָּה הַגִּידִי נָא לִי הֵיזֵשׁ בֵּית־

tiz Sétel aranyban. És mondá:
 mondd csak nekem, van-e atyád

annyi ember- és vendégszeretettel bir, jelölted ki, hogy Izsák hitvese legyen.
 (17) הַנְּמִיאֵינִי; tárgyragozott hífil alakú ige, töve: נָמַא (= נעמע); csak igen
 ritkán fordul elő, jelentménye: hörpölni, mely csak a szavak összefüggéséből
 tűnik ki. (20) וַתַּעַר, fut. pi. 3. sz. nn. egyessz., töve: עָרָה, jelentménye:
 kiüríteni. (21) מִשְׁתַּאֲהָ part. hitpáel, töve: שָׂאָה (= עשעה), csak ez egyszer
 fordul elő. Jelentménye: bámulni, kitetszik a szövegből. (22) בַּקַּע, fél Sétel,
 tulajdonképen: *hasáb*, פ.פ. (hasadni)-ből származik. — עֲשָׂרָה שָׁקֶל זָהָב úgy értendő,
 mintha lenne: *zohb*, עשירה שקל זohb, *tíz sétel arany*. (23) לִלֵן inf. hif. töve: לָוֵן,
maradni (hosszabb időn át). vagy (csak éjjelen) *éjjelesen*, ekkor rendszeren ki

- házában hely számunkra, hogy 24 ott háljunk? És mondá neki: Én Bethúél leánya vagyok, ki Milkáhnak fia, a kit szült vala 25 Náchórnak. És mondá neki továbbá: Szalma is, abrak is sok van nálunk, hely is ott 26 hálni. És meghajtá magát a férfiú, és leborula az Örökké- 27 való előtt. És mondá: Áldott az Örökkévaló, uram, Ábrahám Istene, ki meg nem tagadta kegyelmét és igazságát uramtól; én jó úton vagyok, az Örökkévaló vezetett engem az én uram atyafiainak házába, 28 És elfuta a hajadon, és hirt ada anyja házában, e történetek 29 szerint. Rebekának pedig fivére vala, kinek neve Lábhân; ez sieté ki a férfiúhoz a for- 30 ráshoz. És lôn, midôn látta volt az orrgyűrût, és a karpereczeket nővére kezein, és midôn hallotta volt nővérenek, Rebekának szavait, mondván: Ekképen szólott hozzám a

כד אָבִיךָ מָקוֹם לָנוּ לָלֶיֶן: וַתֹּאמֶר
 אֵלָיו בְּתוּבָתוֹ אֶל אָבִי בְּךָ
 מִלְכָּה אֲשֶׁר יִלְדָה לְנָחֹר:
 כה וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם־תִּבְנֶן גַּם־
 מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַּם־מָקוֹם
 לוֹ לָלֶיֶן: וַיִּקַּד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ
 לוֹ יְהוָה: וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה
 אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבֹרָהֶם אֲשֶׁר לֹא־
 עָזַב חֲסֵדוֹ וְאַמְתּוֹ מֵעַם אֲדֹנָי
 אָנֹכִי בְּדֶרֶךְ נִחְנֵי יְהוָה בֵּית
 אֲחֵי אֲדֹנָי: וַתֵּרֶץ הַנְּעִרָה וַתֵּלֶךְ
 לְבֵית אִמָּהּ בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה:
 כס וּלְרֵבְקָה אַח וּשְׁמוֹ לָבֹן וַיֵּרֶץ
 לָבֹן אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל־
 ל הָעֵץ: וַיְהִי אִפְרָאת אֶת־הַנּוֹגֵם
 וְאֶת־הַצְּמִידִים עַל־יְדֵי אָחִתּוֹ
 וּכְשָׁמְעוּ אֶת־דִּבְרֵי רֵבְקָה
 אָחִתּוֹ לֹאמַר כֹּה־דִבְרָה אֵלַי

van egészítve בלילה szó által (I. M. I. 32, 14.). ללון (I. alább 25. v.) inf. kál ugyanazt jelenti. (25) מספוא, képzett főnév ספא igéből, mely azonban csak aram és az új héber (misnai) nyelvben fordul elő, jelentménye: *etetni*, innen מספוא abrak. (26) ויקד fut kál, 3. sz. hn. egysz. קדר-ból, jelentménye: *fejet (קדר) hastani*, míg וישתחו egész testtel meghajolni, *leborulni* jelent. (27) ברוך, jó, az az: *helyes* úton, mely célhoz vezet. Az út helyes voltát a ב alatti פתח jelzi, mely a mutató ה-t pótolja, mert ברוך annyi mint בהרוך. L. M. I. 28. 11. (28) לבית אמה, *anyja házában*, ki a keleti nők szokása szerint, elkülönítve lakott (I. alább, 67. v. 31, 33.). Innen azután a hír Lábhân és Bethúél házába került. (30) ויהי vonatkozik az előbbi mondatra, oly módon: hogy ez — t. i. Lábhân sietése — akkor történt, *mikor* stb. E szerint a ו jelentése e helyen: *akkor*. — את הנגום ואת הצמידים, *a függőt és a karpereczeket*, hogy נגום mind az orr-, mind pedig a fülétképzőre alkal-

- férfiú: — eljőve a férfiúhoz, és ime, ő áll *vala* a tevék mellett a forrásnál. És mondá: 31 Jőjj be, áldottja az Örökkévalónak! miért állasz künn? Én pedig kitakarítottam a házat és helyet a tevék számára. És bemene a férfiú a házba és feloldá a tevéket, és ada szalmát és abrakot a tevéknek, és vizet, hogy megmossa lábait és a férfiaknak lábait, kik vele voltak. 32 És eléje raktak, hogy egyék, de ő mondá: Nem fogok enni, míg el nem mondtam szavaimat. Amaz pedig mondá: 33 Mondd el. És mondá: Ábrahám szolgálja vagyok én. És az Örökkévaló igen megáldotta uramat, úgy, hogy nagygyá lett, és ada neki juhokat és ökröket, ezüstöt és aranyat, szolgálakat és szolgálókat, tevéket és szamarakat. És szüle Száráh, uram felesége, fiat uramnak, vénsége után; és ada 34 neki mindent, a mije van. És megeskete engem az én uram következőképen: Ne végy feleséget fiamnak Kanáán leányai közül, 35 kinek földén lakom. Hanem atyám házába menj és családomhoz, és

maztatik, kiderül e kifejezésekből; ואשים הנזם על אפה (M. I. 24, 47.) és M. I. 35, 4. (31) ברוך ה' Isten áldottja, azaz: ki áldott legyen Isten nevében; így t. i. üdvözölték egymást (l. Zsolt. 29, 8) — פניתי, *kitakarítottam*, értsd: csináltam helyet a vendég számára. (32) ונזו fut. piél. töve: פתח, felnyitni, *feloldani*, t. i. a nyereg szíjait. (33) ופפי fut. hif. שום-ból. A כתיב (l. M. I. 8, 17.) szerint lenne a kál. L. M. I. 50, 20.

- 39 végy feleséget fiamnak. És mondám uramnak: Talán nem fog menni az asszony utánam? לט אִשָּׁה לְבָנִי: וְאָמַר אֶל-אֲדָמָי אֵלַי לֹא-תִכְדּוּ הָאִשָּׁה אַחֲרָי: וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה אֱשֶׁר-
- 40 És mondá nekem: Az Örökkévaló, a kinek színe előtt jártam, küldeni fogja angyalát veled, és sikeresítendi utadat, hogy feleséget végy fiamnak családomból és atyám házából. מ הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכָו אִתָּךְ וְהִצְלִיחַ דְרָכְךָ וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית מֵאָבִי: אִזּוּ תִנְקַר מֵאֵלֹתַי כִּי תָבֹא אֶל-מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם-לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִיתְּ נָקִי מֵאֵלֹתַי: מֵב וְנָכַח הַיּוֹם אֶל-הָעֵין וְאָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָמָי אֱבָרְהֶם אִם-יִשְׁדָּ-נָא מִצְּלִיחַ דְרָכֵי אֲשֶׁר מִנְּךָ אֲנִי הִלְךְ עָלֶיהָ: הֲנֵה אֲנִי נֹצֵב עַל-עֵין הַמַּיִם וְהָיָה הָעֹלָמָה הַיְצֵאתָ לְשֹׂאֵב וְאָמַרְתִּי אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי-נָא מֵעַט-מַיִם מִכַּפְּךָ: מֵד וְאָמְרָה אֵלַי גַּם-אַתָּה שְׂתָה וְגַם לְגַמְלֶיךָ אֲשֹׁאֵב הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-הֵכִיחַ יְהוָה לְכַדְאֲדָמָי: מֵה אֲנִי טָרַם אֲכַלֶּה לְדַבֵּר אֶל-לְבִי וְהִנֵּה רַבְּקָה יֹצֵאת וּבָדָה עַל-שִׁכְמָהּ וְתִרְדּוּ הָעֵינָה
- 41 Akkor légy mentve átkomtól, ha családomhoz mégy, és ha nem adják neked, akkor légy mentve átkomtól. És eljövék ma a forráshoz; és mondám: Örökkévaló! uram, Ábrahám Istene! kérlek, ha sikeresítő vagy utamat, melyen járok:
- 43 Ime, én a vízforrás mellett állok, és lészem a leányzó, a ki kijön meríteni, és a kihez mondani fogom: Engedj, kérlek, kevés vizet innom korsódból; ő pedig mondani fogja nekem: igyál, magad is, és tevéid számára is fogok meríteni: ez azon asszony, kit kijelölt az Örökkévaló uram
- 45 fiának. Én még be nem végeztem magamban így szólani, és ime, Rebekka kijő *vala*, és korsója vállán, és lemene a forráshoz és meríte; és mon-

(40) הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו, *jártam előtte*, értsd: szemelőtt tartottam Isten akaratát mindenben, a mit cselekedtem. — והצליח דרכך, és teszi sikeressé utadat, értsd: czélodat elérési veled. — והצליח prof. hisil. cizal-ból, melynek voltaképi jelentése: *keresztül vágni* vagy *áthatni* (az akadályokon) (I. Sam. II. 19. 18.), azért: *sikerülni*. (41) מאלתי, a különbség *אלה* és *שבועה* közt abban áll, hogy az első az *átokra* vonatkozik, melyet az esküvő fél magára mond, hogyha esküjét megszegné, *שבועה* ellenben magát az esküt fejezi ki. L. M. IV. 5, 21. (42) ישך alakjánál fogva ragozott főnév; rag nélkül יש volta-

dám neki: Engedj, kérlek,
 46 innom. És siete és leereszté
 korsóját magáról, és mondá:
 Igyál, és tevéidet is meg fo-
 gom itatni; és ivám, és a te-
 47 véket is megitatta. És kérdém
 őt, és mondám: kinek leánya
 vagy? és mondá: Bethúél,
 Náchôr fiának leánya, kit szült
 neki Milkáh. És tevém az orr-
 gyürüt orrára és a karperecze-
 48 ket kezeire. És meghajtám
 magamat és leborulék az
 Örökkévaló előtt, és áldám az
 Örökkévalót, uram, Ábrahám
 Istenét, ki engem vezetett az
 igazság útján, hogy vegyem
 az én uram atyafiának leányát
 49 az ő fiának. És most, ha cse-
 lekedni akartok kegyességet
 és igazságot urammal, adjátok
 tudtomra; ha pedig nem, ad-
 játok tudtomra, hogy fordul-
 50 hassak jobbra, vagy balra. És
 felelének Lábhân és Bethúél,
 és mondák: Az Örökkévalótól eredt a dolog, nem szólhatunk
 51 hozzád rosszat, vagy jót. Ime, Rebekka előtted vagyon, vidd

ותשאב ואמר אליה השקיני
 מו גא: ותמהר ותורד בדה
 מעליה ותאמר שתה וגם--
 נמליך אשקה ואשת וגם
 מו הנמלים השקתה: ואשאל
 אתה ואמר בתמי את ותאמר
 בת-בתואל בן-נחור אשר
 ילדהלו מלכה ואשים הנום
 על-אפה והצמידים על-ידיה:
 מה ואקד ואשתחה כיהוה ואברך
 את-יהוה אלהי אדני אברהם
 אשר הנחני בדרך אמת
 לקחת את-בת-אחי אדני לבני:
 מט ועתה אם-ישכם עשים חסד
 ואמת את-אדני הנדו לי ואם-
 לא הנדו לי ואפנה על-ימין
 או על-שמאל: וישן לבן ובתואל
 ויאמרו מיהוה יצא הדבר לא
 נוכל דבר אלוך רע או-טוב:
 נא הנהרבקה לפניך קח ואלך

képen vagyont jelent. Használtatik azonban annak kifejezésére, *a mi van* vagy *történik*, és ekkor alanyraggal köttetik össze. L. alább 49. (46) ואשת rövidült fut. kál ופף-ből, a fordító vav (conv.) következtében. L. M. I. 9, 27. (48) ואשתחה, וואקר ואשתחיה; e két ige alakjáról és jelentményéről l. felj. 26. v. — את בת אחי אדני, *uram atyafiának leányát*, nem pedig fivérének, mert Bethúél, Náchôr-nak, Ábrahám ösesénének fia és Ábrahám unokaöcse volt. (49) ישנם ואם לא, e szó szerkezetéről és használatáról l. felj. 42. v. — ואם לא, értsd: utamat folytatni fogom, míg ezéomat el nem érem. (50) מה' יצא הדבר, *Istentől eredt a dolog*, azaz: Isten határozta meg a dolgot. — רע או טוב, *rosszat vagy jót*, értsd: semmit sem szólhatunk, sem ellene, sem mellette, hanem bele kell

el és menj, és legyen felesége urad fiának, a mint szó-
 52 lott az Örökkévaló. És lőn, midőn Ábrahám szolgája hallotta szavaikat, meghajtá magát földig az Örökkévaló előtt.
 53 És elővön a szolga ezüst edényeket és arany edényeket és ruhákat, és adá Rebekának, és drágaságokat adott
 54 fivérének és anyjának. És évének és ivának, ő meg a férfiak, kik vele voltak, és hálának ott; és reggel fölkelvén, mondá: Bocsássatok el engem
 55 uramhoz. És mondá fivére, és anyja: Maradjon a leányzó nálunk vagy tiz nap, azután el-
 56 mehetsz. És mondá nekik: Ne késleltessetek engemet, mert az Örökkévaló sikeresítette utamat; bocsássatok el engem,
 57 hogy menjek uramhoz. És mondák: Hivjuk elé a leányzót és kérjük meg nyilatko-
 58 zatát. És előhivák Rebekát, és mondák neki: El akarsz-e menni ezen férfúval? És ő mondá: Elme-
 59 gyek. Elbocsáták tehát testvérüket Rebekát és dajkáját és Ábrahám

ותתי אשה לבן-אדניך כאשר
 נב דבר יהוה: ויהי כאשר שמע
 עבד אברהם את-דברי-הם
 וישתחו ארצה ליהוה: חמישי
 נג ויצא העבד בלוי-כסף וכלי זהב
 ובגדים ויתן לרבקה ומנדנת
 נד נתן לאחיה ולאמה: ויאכלו
 וישתו הוא והאנשים אשר-עמו
 וילינו ויקומו בבקר ויאמר
 נה שלחני לאדני: ויאמר אחיה
 ואמה תשב הנער אתנו ימים
 נו או עשור אחר תלך: ויאמר
 אלהם אר-תאחרו אתי ויהוה
 הצליח דרכי שלחוני ואלכה
 נז לאדני: ויאמרו נקרא לנער
 נח ונשאלה את-פיה: ויקראו
 לרבקה ויאמרו אליה התלכי
 עם-האיש הזה ותאמר אקד:
 נט וישלחו את-רבקה אחתם ואת
 מנכתה ואת-עבד אברהם ואת

nyugodunk a dologba. (51) כאשר דבר ה' a mint az Örökkévaló szólt, értsd: a mint az Isten határozta. (53) ומנדנות, drágaságok. מנדן tő- és értelemrokon מנד-del. L. M. V. 33, 14, 15, 16. (55) או עשור ימים úgy értendő, mint-ha állana: שנים עשר, vagy tiz nap, azaz: még néhány nap. (57) ונשאלה את פיה, szószerint: és kérdezni akarjuk az ő száját, azaz: az ő saját szavait akarjuk hallani: valjon beleegyezik-e a rögtöni elutazásba? (59) וישלחו, a 1 e szó elején következtető kötőszó gyanánt (1 consecutivum) használtatik, azért: elbocsáták tehát. — ואת מנכתה, dajkáját, a keletiek szokása szerint a dajka társalgója marad a gyermeknek, míg fölserdül. A ragozatlan מנכתה-nak

Deutsch Henrik Mózes I. könyve.

- 60 szolgáját és embereit. És meg-
 áldák Rebekkát, és mondák
 neki: Nővérünk! légy ezer-
 szer tizezerré, és birja iva-
 dékod ellenségeinek kapuját.
 61 És felkele Rebekka és társnői,
 és felülének a tevékre és el-
 menének a férfitu után; elvivé
 tehát a szolgál Rebekkát és
 62 elmene. Izsák pedig eljött az
 útról, melyet tett az élő látó-
 másához való kúthoz; ő pedig
 63 lakik *vala* a déli földön. És
 kimene Izsák sétálgatni a
 mezőre este felé; és felemelé
 szemeit és látá, hogy ime, a
 64 tevék jönnek. És felemelé Re-
 bekká szemeit, és látá Izsákot,
 65 és lebukék a tevéről. És
 mondá a szolgálhoz: Kicsoda
 ama férfi, ki a mezőn élénk
 jön? És mondá a szolgál: Az
 az én uram. Ő pedig vevé a
 66 fátolt, és befödé magát. És
 elbeszélé a szolgál Izsáknak
 67 ket cselekedett. És Izsák bevivé őt (Rebekkát) anyja, Szaráh

אֲנָשָׁיו: וַיְבָרְכוּ אֶת־רֵבְקָה
 וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתֵינוּ אַתְּ הֵי לְאֵלֵינוּ
 רַבָּה וַיִּרְשׁ וַיִּרְעַךְ אֶת שְׂעֵר
 סֵא שְׂנְאָיו: וַתָּקֶם רַבָּה וַנְעִרְתֶּיהָ
 וַתִּרְכַּבְנָה עַל־הַגְּמֵלִים וַתִּלְכְּנָה
 אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־
 סֵב רַבָּה וַיִּלְדֶּךָ: וַיִּצְחָק בָּא מִבֹּאֵי
 בְּאֵר לְחַי רֵאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֵרֶן
 סֵג הַגֶּבֶב: וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּם בְּשָׂדֵה
 לַפְּנוֹת עָרֵב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא
 סֵד וְהִנֵּה גְמֵלִים בָּאִים: וַתִּשָּׂא
 רַבָּה אֶת־עֵינֶיהָ וַתִּרְאֵ אֶת־
 סֵה יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגְּמֵל: וַתֹּאמֶר
 אֶדְד־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַלְזֶה
 הַהֶלֶךְ בְּשָׂדֵה לְקִרְאֹתֵנוּ וַיֹּאמֶר
 הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי וַתִּקַּח הַצְּעִירָה
 סו וַתִּתְחַסֵּם: וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק
 אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:
 סו וַיְבִיאתָ יִצְחָק הָאֵהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ

töve: פ 27: szopni, hifilban: szoptatni, azért מנקת szoptató dajka. (60) את
 'היי הנני. A névmás את: nyomatékoság végett használtatik, különben היי (imp.
 kál. nn. egysz.) maga is elég az óhajtás kifejezésére. (61) ונערותיה, és társ-
 női, kik melléje adattak; tehát nem csak dajkája, hanem még többen is
 kísérték őt. (62) בא מבוא וגו', eljött az útról. באר tárgyesetben áll, melyet
 בוא vonz maga után, mint יובאו ארץ כ' (M. I. 45, 25.) — a kút ezen
 megnevezéséről 1. felj. 15, 14. (63) לישוח, töve: שוח, származik שיה-ből,
 mely növényt jelent, (1. M. I. 2, 5.), azért לישוח: növények közt járkálni:
 sétálgatni. — לפנות ערב, szószerint: az este megfordultával, közeledtével. A
 ל ezen jelentményéről 1. felj. 7, 4. (65) הלזה; e mutató névmás a távol
 levő tárgyra mutat: הזה ellenben a közellevőre. — ותתחסם fut. hithpáel 3.
 sz. nn. egysz. töve: חסה. A rövidült futurumról 1. felj. 9, 27, 24, 46. —
 (67) והלה nem vonzója az utána álló névnek, mivel a vonzónév mutató ה-t

sátorába; és elvevé Rebekkát, és lőn neki feleségül, és szereté őt; és Izsák vigasztalá magát anyjának vesztesége után.

וַיִּקַּח אֶת־רֵבֶקָה וַתְּהִי־לּוֹ לְאִשָּׁה
וַיֵּאֱהָבָהּ וַיִּנְחָם יִצְחָק אֶת־אִמּוֹ פ שש

XXV. FEJEZET.

Ábrahám fiai „Ketúrâh“-tól (1—4), azoknak házából való elbocsátatása (5—6). Ábrahám halála (7—8) és eltemetése (9—10). Izsák lakóhelye (11) Ismael nemzetségei (11—16). Ismael halála (17) és utódjainak lakóhelye (18). Izsák könyörög Rebekkáért (19—21). Rebekka aggódik viselői állapotában (22—23). Esau és Jákob születése (24—26). Jellemök különbsége (27—28). Esau eladja elsőszülöttségi jogát (29—34).

1 Ábrahám pedig ismét fele-
séget vőn, kinek neve Ketú-
2 râh. És szülé neki Zimrânt és
Jaksânt, és Medânt és Mid-
jânt, és Jisbâkot és Súácht.
3 És Jaksân nemzette Sebhât
és Dedânt; Dedân gyermekei
pedig voltak Assúrím és Le-
4 túsím és Leúmmím. És Mid-
jân gyermekei: Éfâh és
Éfer, Chanôkh és Abhidâ és
Eldââh; ezek mind Ketúrâh
5 fiai. És ada Ábrahám mindent,
6 a mi je volt, Izsáknak. És az
ágyasak fiainak, kik Ábra-
hámnak valának, adott Ábra-
hám ajándékokat és elbocsátá
őket az ő fiától, Izsáktól, mi-
dõn még élt, kelet felé, a nap-
7 kelet földére. És ezek Ábra-
hám életéveinek napjai, melyeket élt, száz esztendő és het-
8 ven esztendő és öt esztendő. És kimulék Ábrahám és meg-

כה וַיִּסַּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה א
ב וַשְׁמָהּ קַטּוּרָה; וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־
זִמְרָן וְאֶת־יַקְשָׁן וְאֶת־מֵדָן וְאֶת־
מִדְיָן וְאֶת־יִשְׂבָּק וְאֶת־שׁוּחַ;
ג וַיִּקְשֵׁן יָלֵד אֶת־שָׁבָא וְאֶת־דָּדָן
ד וַיִּבְנֶי דָּדָן הָיוּ אַשּׁוּרִים וְקִטּוּשִׁים
וְלֵאמִים; וַיִּבְנֶי מִדְיָן עֵיפָה וְעַפְרָי
ה וַחֲנֹךְ וְאַבִּיזָע וְאֵלְדָעָה כָּל־אֵלֶּה
ו וַיִּבְנֶי קַטּוּרָה; וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת־
כָּל־אֲשֵׁר־לוֹ לְיִצְחָק; וְלִבְנֵי
ז הַפִּילֹאֲשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן
ח אַבְרָהָם מִתְּנַת נְיִשְׁלָחַם מֵעַל
יִצְחָק בְּנֵו בְּעוֹדָנוּ מִי קְדָמָה
י אֶל־אֶרֶץ קְדָם; וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנַי־
כֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר־הָיוּ מֵאֵת שְׁנָה
ח וְשִׁבְעִים שְׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים; וַיָּמוּעַ

nem vesz fel soha, hanem a vonzónév itten hiányzik, és úgy tekintendő, mintha lenne: האהלה, אהל שרה אמו.

(6) ארץ קדם, • Kelet földére, ez alatt mindig Arábia értetik, mely Palaestinától délkeletre fekszik. (8) וינע וימת אברהם, és kimulék Ábrahám

- hala jó aggságban öreg és jóllakott napokkal, es betakarították az ő nemzetségeihez.
- 9 És eltemették őt fiai, Izsák és Ismael, Makhpéláh barlangjában, a chittita Efrôn, Czôchár fiának mezőségén, mely
- 10 Mámré előtt van. Azon mezőn, melyet Ábrahám megszerzett Chêth fiaitól, ott temettetett el Ábrahám és felesége, Szaráh.
- 11 És lőn Ábrahám halála után, Isten megáldá az ő fiát, Izsákot, Izsák pedig lakék a kút-nál az élő látomásához. És ezek Ismaelnek, Ábrahám fiának nemzetségei, kiket az egyiptomi Hágâr, Szaráh szolgálója
- 13 szült Ábrahámnak. És ezek Ismael fiainak nevei, neveik, nemzetségeik szerint: Ismael elsőszülöttje: Nebhájôth és Kédâr és Ádbeël és Mibhszâm.
- 14 És Mismâ és Dúmâh és Másszâ. Chadád és Thémâ, Jetúr, Ná-
- 15 fîs és Kédmâh. Ezek Ismael fiai, és ezek neveik tanyáikban és kastélyaikban, tizenkét fejedelem nemzetségeik
- 16 szerint. És ezek Ismael életévei: száz esztendő és harmincz esztendő és hét esz-

és meghala. A héberben az összevont mondat mind a két igeállítmánya a közös alanyt megelőzi. L. M. I. 25, 34. M. III. 8. 15, 23. — ושבוע, értsd alatta: *és* *betakarították nemzetségeihez*, azaz: lelke atyjái lelkeivel egyesült. E kifejezésből világosan kiderül, hogy a lélek halhatatlanságáról való eszme már a bibliai korban a nép tudatában élt. (16) *בַּחצִירֵיהֶם*, szószerint: *udvaraikban*; így ne-

tendő, és kimulék, és meghala, és betakarították nemzetségeihez. És lakának Chaviláhtól Sûrig, mely Egyiptom ellenében van, a mint bemegy Ássûrba. Minden atyafiai előtt feküdt.

19 És ezek Izsáknak, Ábrahám fiának nemzetségei: Ábrahám
20 nemzette Izsákot. Izsák pedig vala negyven esztendő, midőn elvevé Rebekát, az arámmita Bethúel leányát, Páddán-Áramból az arámmita Lábhân
21 nővérét, magának feleségül. És könyörge Izsák az Örökkévalóhoz feleségéért, mert magtalan vala, és Isten engede könyörgésének, és fogana felesége, Rebekka. És lökdösék egymást a gyermekek méhében, és mondá: Ha ez így
22 vagyon, miért óhajtottam én akkor? és elmene, hogy meg-

23 kérdezze az Örökkévalót. És mondá az Örökkévaló neki: Két nép vagyon öledben, és két nemzet válik el méhedből,

וַיִּנּוּעַ וַיָּמָת וַיֵּאָסֶה אֶל-עַמּוּיוֹ; יח וַיִּשְׁכְּנוּ מִחַוִּילָה עַד-שׁוּר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ אֲשׁוּרָה עַל-פְּנֵי כָל-אֶחָיו נָפַל: פ פ תולדת.

יט וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן-אֲבְרָהָם אֲבְרָהָם אֲבְרָהָם הוֹלִיד אֶת-יִצְחָק: כ וַיְהִי יִצְחָק בֶּן-אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּקְרַחְתּוֹ אֶת-רֵבְקָה בַת-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדָן אֲרָם אֵחֹת לָבָן הָאֲרָמִי לוֹ רֵאשָׁה: כא וַיַּעֲמֵר יִצְחָק לַיהוָה לִנְכַח אִשְׁתּוֹ בִּי עֲקָרָה הוּא וַיַּעֲמֵר לוֹ יְהוָה וַתְּהַר רֵבְקָה אִשְׁתּוֹ: כב הַפְּנִים בְּקֶרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם-כֵּן לִמָּוֶה זֶה אֲנִי וַתֵּלֶךְ לָדַרֵשׁ בִּנְיָ אֶת-יְהוָה: כג וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי גֵיִם בְּבֶטְנָךְ וְשְׁנֵי לְאֻמִּים

veztetnek a nyilt mezővárosok, tanyák ellentétben **וַיֵּאָסֶה** szóval, mely fallal kerített helységeket jelent. (20) **לוֹ** ez visszahozó, és tartozik az előbbi békához, így **בְּקַחְתּוֹ לוֹ**, midőn magának vette stb. (21) **לִנְכַח אִשְׁתּוֹ**, annyit jelent mint: **כַּעַד אִשְׁתּוֹ**. feleségéért. — **וַיַּעֲמֵר**, fut. kál 3. sz. hn. egyessz. töve: **עָמַר**, jelent: *meghatárolni*; tehát **וַיַּעֲמֵר** nif.: a könyörgés hatásának engede. (22) **אִם כֵּן**, *ha es úgy van*, mintha lenne: **הוּא** — **אִם כֵּן הוּא** — **לִמָּוֶה זֶה אֲנִי**, miért óhajtottam én akkor (és könyörögtem Istenhez gyermekekért)? — **וַתֵּלֶךְ לָדַרֵשׁ אֶת ה'** — Istent kérdezni, értsd: kérdezni azokat, kik Isten nevében rejtélyes dolgokban felvilágosítást adnak. (23) **שְׁנֵי גֵיִם וְנֹו'** két nemzet stb. értsd: két nemzet származik majd a két fiútól. — **לֵאֻמִּים** egyesszámú főnév, a **ל** képző, nem pedig viszonyító, mint **לְשָׁד** (1. M. IV. 11. 8.). **לֵאֻמִּים**-nak a többese: **לְאֻמִּים** igen gyakran fordul elő. — **וְרַב יַעֲבֹד צַעִיר**. Ebben a mon-

és az egyik nemzet a másiknál lesz erősebb, és az öregebbik szolgálni fogja a fiatalabbik
 24 kat. És eltélének napjai, hogy szüljön, és ime, ikertestvérek
 25 ölében. És kijöve az első, vörhenyes, és egész teste, mint a köpeny, szőrös; és hívák nevét Esau (Észáv)-nak. És ezután kijött testvére, kinek keze megfogja *vala* Esaunak sarkát, és hívá nevét Jákob (Jáakóbb)-nak; Izsák pedig hatvan esztendő *vala*, mikor
 26 őket szülte. És fölnövelkedének a gyermekek, és lőn Esau vadászértő férfi, a mező embere, Jákob pedig jámbor férfi, sátrakban lakó. És szereté Izsák Esaut, mert az ejtett vad inyére *vala*, de Rebekka szereti *vala*
 27 Jákobot. És főze Jákob főzeléket; és eljöve Esau a mező-
 30 ról és el volt fáradva. És mondá Esau Jákobnak: Engedj nyelnem e vörhenyes ételből, mert el vagyok fáradva! Azért hivaták nevét Edómnak

ממעֵד יִפְרְדוּ וְלֹאִם מְלֹאִם
 כִּי יֵאָמְרִין וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר: וַיִּמְלְאוּ
 יְמֵיהָ לְדָלֶת וְהִנֵּה תוֹמִים
 כֹּה בְבִטְנָהּ: וַיֵּצֵא הָרֵאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי
 כָּלוּ בְאֵרֶת שְׁעָר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ
 כִּי עֵשָׂו: וְאַחֲרָיו יֵצֵא אָחִיו וַיְרֹדוּ
 אֶחָת בְּעֵקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ
 יַעֲקֹב: וַיִּצְחַק בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה
 כִּי בִלְדַת אֲתָם: וַיְגִדְלוּ הַנְּעָרִים
 וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ
 שָׂדֵה וַיַּעֲקֹב אִישׁ פֶּה יֹשֵׁב
 כֹּה אֱהָלִים: וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת־עֵשָׂו
 כִּי־צִיד בְּפִיו וְרֵבֵקָה אֶהְבֶּת
 כִּסֵּ אֶת־יַעֲקֹב: וַיְרֹד יַעֲקֹב נְיֹוד
 וַיָּבֵא עֵשָׂו מִן־הַשָּׂדֵה וְהוּא עֹרֵף:
 ל וַיֹּאמְרוּ עֵשָׂו אֶל־יַעֲקֹב הֲלֵעִשְׂתִּי
 נָא מִן־הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עֹרֵף
 אֲנִי עַל־בֶּן קָרָא־שְׁמוֹ אָדָם:

datban, mert költői alakban van írva, az *את* szócska *צעיר* előtt hiányzik, a miért is grammatikailag *צעיר* ép úgy lehet a mondat alanya mint *רב*. (24) *וימלאו ימיה*, szó szerint: *és eltélének napjai*, értsd: megérkezett az idő, hogy stb. — *תומים* annyit jelent mint: *תאומים*. — *אדמוני*. Ettől vette nevét a tőle származott nép: *עֲדֹמִים* (1. alább 30. v.) — *עשו*. E név, *עֵשָׂו*-ból származván, azt jelenti: készen, mint a már meglett érett férfi: szőrös. (26) *יעקב*, *יַעֲקֹב*-nak neveztetik, mert bátyjának sarkát (*עקב*) fogva jött a világra. (27) *ישב אהלים*, *ישב*, *სატრახან* lakó, azaz: csendes pásztoréletet élő, és így Jákob életmódjával teljes ellentéte bátyjának, Esaunak, ki vadászattal foglalkozván, mindig a mezőn élt. (28) *ציד בפיו*, szó szerint: az ejtett vad szájában, azaz: inyére volt, azt szerette. — *אהבת את יעקב*; Rebekka, kinek alkalmá volt Jákob szelid jelleméről meggyőződni, Jákobot szereti *vala* inkább. (30) *הלעשתי* *וגו'*, szó szerint: *engedj nyelnem abból a vörhenyes ételből*. E beszédmód is

- 31 (vörhenyes). És mondá Jákob: לא ויאמר יעקב מכרה ביום את-
 לב בכרתך לי: ויאמר עשו הנדה
 32 elsőszülöttségedet. És mondá אנכי הולך למות ולמה יה לי
 Esau: Ime, én megyek a hal-
 33 az elsőszülöttség? És mondá אל יעקב יעקב השבעה
 Jákob: Esküdjél nekem, mint לי ביום וישבע לו ויאמר את-
 e mai napon. És esküvök לך בכרתו ליעקב: ויעקב נתן
 neki, és eladá elsőszülöttségét לעשו לחם ונייר עדשים ויאכל
 34 Jákobnak. Jákob pedig adott וישת ויקם ויגד ויבו עשו את-
 Esaunak kenyeret és lencse-
 főzeléket, és evék és ivék és
 felkele és elmene; és így veté meg Esau az elsőszülöttséget. פ

XXVI. FEJEZET.

Éhség miatt Izsák Gerárba megy (1). Isten őt felbátorítja és megáldja (2—5). Gerárban lakván (6), feleségét nővérének mondja (7), a miért Abhimélekhi neki szemrehányást tesz (8—11). Izsák gazdagsága (12—17): kutakat ás (18—22). Isten őt megáldja „Beër-Sébhá”-ban, a hol oltárt épít (23—25). Abhimélekhi frigyre lép vele (26—33). Esau feleségei megszorítják Izsákot és Rebekkát (34—35).

- 1 És vala éhség a földön, az כו ויהי רעב בארץ מלבר
 első éhségen kívül, mely Ábra-
 2 hám idejében volt; és elmene הרעב הראשון אשר היה בימי
 Izsák Ábhimélekhez, a phili-
 3 steusok királyához Gerárba. אברהם וילך יצחק אל-אבימלך
 4 És megjelene neki az Örökké-
 5 való, és mondá: Ne menj le מלך-פלשתים גררה: וירא
 6 אליו יהודה ויאמר אל-תירד
 7 מצרימה שכן בארץ אשר אמר
 8 אריך: גור בארץ הזאת ואחיה
 9 עמך ואברכהך כילך ולרעה

elárulja Esau durvább modorát (31) מכרה nyomatékos parancsoló mód, azért: kérlek add el. — ביום, szószerint: mint e napon, azaz: ezúttal. (32) הנדה a halál elébe, értsd: foglalkozásom mellett életem mindig legnagyobb veszélyben forog. (34) ויאכל וישת ויקם וילך, E négy ige egymásután élénken festi Esau érzékies természetét, melylyel az elsőszülöttség erkölcsi jogait megveté.

(1) הרעב הראשון, az első éhség. L. M. I. 12, 10. (8) את כל הארצות האל, mindezeket a tartományokat, melyekre Izsák idejében Kanâán földje be volt

kodnak fogom adni mind-
ezeket a tartományokat, és
fenn fogom tartani az esküt,
melyet esküdtem volt atyád-
nak, Ábrahámnak. És meg
fogom sokasítani ivadékokat,
mint az ég csillagait, és adni
fogom ivadékoknak mindezeket
a tartományokat; és meg fog-
nak áldatni ivadékok által a föld
minden nemzetségei. Annak
okáért, mivel Ábrahám hall-
gatott szavamra, és őrizé őri-
zetemet: parancsolataimat,
törvényeimet és tanaimat. És
lakék Izsák Gerárban. És kér-
deznének a helység emberei
felesége felől; és mondá: Ez
nővérem. Mert fél *vala* mon-
dani: Feleségem, nehogy
megöljenek engem a helység
emberei Rebekka miatt, mert
szép tekintetű *vala*. És lőn,
midőn hosszú időig ott tar-
tózkodott, kitekinte Abhi-
mêlekh, a philisteusok királya,
az ablakon, és látá, hogy ime,
Izsák enyeleg *vala* feleségé-
vel, Rebekkával. És hívá Abhi-
mêlekh Izsákot, és mondá: Ime, csakugyan feleséged ő;
hogyan mondhattad tehát: nővérem ő? és mondá neki Izsák:
10 Mert azt mondtam: Hogy meg ne haljak miatta. És
mondá Abhimêlekh: Mit cselekedtél velünk? Kevés hija volt,

אֶתְּךָ אֶת־כָּל־הָאָרֶצַת הָאֵל
וְהַקְּמֹתִי אֶת־הַשְּׂבָעָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ;
וְהַרְבֵּיתִי אֶת־זְרַעְךָ כְּכּוֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזְרַעְךָ אֶת־כָּרֵת
הָאָרֶצַת הָאֵל וְהַתְּכַבְּרוּ בְּזְרַעְךָ
כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ; עֵקֶב אֲשֶׁר־שָׁמַע
אַבְרָהָם בְּקוֹלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרֹתַי
מִצִּוְתֵי חֻקֹּתַי וְתוֹרֹתַי; שְׁנֵי וַיֵּשֶׁב
יִצְחָק בְּגֵרָר: וַיִּשְׁאַלֻּהוּ אַנְשֵׁי
הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֶחָתִי
הוּא כִּי יָרָא לֵאמֹר אִשְׁתִּי כִּי־
יְהִי אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם עַל־רֵבְקָה
כִּי־טוֹבַת מֵרָאָה הוּא; וַיְהִי כִּי
אָרְכוּ־לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקַף
אַבִּימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד
הַחֲלוֹן וַיִּרְא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחֵק
אֶת רֵבְקָה אִשְׁתּוֹ; וַיִּקְרָא
אַבִּימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵיךְ הִנֵּה
אִשְׁתְּךָ הוּא וַאֲיֵךְ אָמַרְתָּ אֶחָתִי
הוּא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אָמַרְתִּי
כִּי־אִמּוֹת עָלֵיהֶן; וַיֹּאמֶר אַבִּימֶלֶךְ
מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ כִּנּוּ כִּמְעַט שָׁכַב

osztva; האל = האלה, (5) עקב, ez alakjánál fogva *főnév*, jelentménye: *vége* valaminek, azért: *eredmény, jutalom*, mely értelemben e helyen is áll. — משמרתי *őriszetem*, azaz: a mit őrizendőnek tartok. (8) ארכו לו וכו', szó szerint: *hosszak valának neki stb.*, értsd: *hosszabb ideig tartózkodott.* (12) שערים

és egyik a nép közül hált volna feleségeddel, és hoz-
 11 tál volna reánk bünt. És parancsolá Abhimélekh az egész népnek, mondván: A ki illeti ezen férfit és fele-
 12 ségét, ölessék meg. Izsák pedig vete azon a földön, és nyere azon az esztendőben százszor-
 13 kévaló. És megnövekedék a férfiú, és mindig előbbre megy vala, egyre növekedve, míg meg nem növekedett nagyon.
 14 És vala neki juh-nyája, és marha-nyája és sok szántó-földje; ezért irigykedének
 15 reája a filiszteusok. És mindazon kutakat, melyeket ástak vala atyja szolgálai, atyja, Ábrahám napjaiban, betömték a filiszteusok, és tele tölték azo-
 16 kat porral. És mondá Abhimélekh Izsáknak: Menj el tőlünk, mert sokkal hatal-
 17 masabb lettél nálunknál. És elmene onnan Izsák, és letelepedék Gerár völgyében és
 18 lakék ott. És visszatére Izsák és felásá a vizkutakat, melyeket ástak vala atyja, Ábrahám napjai-
 ban, és melyeket betömének a filiszteusok Ábrahám halála után; és hívá azokat azon neveken, mint a melyeken hívta azokat
 19 atyja. És ásának Izsák szolgálai a völgyben, és találának ott

אחד העם את-אשתו והבאת
 14 על-ינו אשם: ויצו אבימלך את-
 כר-העם לאמר הנגע באיש
 15 הזה ובאשתו מות יומת: ויזרע
 יצחק בגרר והוא וימצא בשנה
 16 ההוא מאה שערים ויברכהו
 יג יהוה: שליש ויגדל האיש וילך
 הלך וגדל עד כי-גדל מאד:
 17 ויהי-לו מקנה-צאן ומקנה בקר
 ועבדה רבה ויקנאו אתו
 18 פלשתים: וכלה-בארות אשר
 חפרו עבדי אביו אברתם
 19 אביו סתמום פלשתים וימלאום
 עפר: ויאמר אבימלך אל-יצחק
 20 לך מעמנו כיר-עצמת ממנו
 מאד: וילך משם יצחק ויחזן
 21 בגרר וישב שם: וישב
 יצחק ויחפר את-בארות המים
 אשר חפרו בימי אברתם אביו
 22 ויסתמום פלשתים אחרי מות
 אברתם ויקרא להן שמות
 23 בשמת אשר-קרא להן אביו:
 24 ויחפרו עבדי-יצחק בגרר

egyesszámban: 1. kapú; 2. szabott ár, azért שארשים : százszor annyi mint a mennyire számított, azért: *százszorota*. — ויברכהו, *annyira megáldá őt*, a 1 itt összefoglaló jelentménnyel bir; *Annyira*. (14) עבדה, főnév, עבד-ből: dolgozni, művelni, azért עבדו, szántóföld. (19) מים חיים, *élő víz*; így nevez-

- 20 kutat élő vizzel. És ezivako- : וַיִּמְצְאוּ־שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים ;
 dának Gerâr pásztorai Izsák
 pásztoraival, mondván : Mie- כ
 ink a vizek. És hívá a kút
 nevét Észeknek (háborgás),
 21 mert háborgattak vele. És ása- כא
 nak más kutat, és háborgának
 e miatt is, és hívá nevét :
 22 Szitnáhnak (vádaskodás). És כב
 elköltözék onnan és ása más
 kutat, és nem háborgattak mi-
 atta ; és hívá nevét Rechó-
 bhôthnak (tág tér), és mondá :
 Mert most az Örökkévaló tág כג
 tért szerzett nekünk, és gya- כד
 23 rapodni fogunk a földön. És
 földmene onnan Beêr-Sêbhá-
 ba.
 24 És megjelene neki az Örökké-
 való azon az éjjel, és mondá :
 Én vagyok atyádnak, Ábrahám-
 nak Istene, ne félj, mert veled
 vagyok, és meg foglak áldani,
 és megsokasítani ivadékodat,
 az én szolgámért, Ábrahám-
 25 ért. És építe ottan oltárt, és
 hirdete Isten nevében, és fel-
 26 voná ott sátorát ; és asának ott Izsák szolgálai kutat. Abhi-
 mélékh pedig hozzá ment Gerârból, és segédje, Achúzzáth

tetik a forrás vize, mely mint egy élő lény a földből kiszökken. (21) שמנה. Hogy miért nevezte így, a szent szöveg nem magyarázza, mivel magából a szó jelentményéből eléggé kiderül ; ושמנה t i., שמן-ból származván, *vádolást* jelent. (24) בעבור אברהם עבדי, *szolgám, Ábrahámért*, értsd : az ő érdemei kedvéért. (25) ויט rövidült fut. kál 3. sz. hn. egyessz. ונטה-ból ; a rendes fut. lenne : נטה. Jelentménye : *kinyújtani, a hely képesében : sátort felvonni.* (26) ואחות מרעהו, *és Achúzzáth, az ő segédje, kisérője, barátja* גר. (töve : געה) szóban a צירח מ א alatt nem változik sem raggal, sem többesszámban (l. Birák 14, 12, 20.) ; megkülönböztetendő מרגעים-től (gonosztevők), mely רוע-tól

27 és Fikhól, az ő hadvezére. És
mondá nekik Izsák: Miért
jöttetek hozzám? ti pedig
gyűlöltek engem, és elbocsá-
28 tátok engemet tőletek. És
mondák: Látva láttuk, hogy
az Örökkévaló veled van, azért
mondók: Legyen átok-eskű
közöttünk: közöttünk és kö-
zötted, hogy szövetséget al-
29 kossunk veled: ha cseleked-
nél velünk rosszat — Vala-
mint mi nem illtünk tégedet,
és valamint cselekedtünk ve-
led csak jót és elbocsátottunk
tégedet békeségben — Te
30 most, Isten áldottja! És ké-
szíte nekik lakomát, és evé-
31 nek és ivának. És fölkelének
korán reggel és esküvének
egymásnak; és Izsák elbocsátá
őket és elmenének tőle béké-
32 ben. És lőn azon a napon, hogy
eljövének Izsák szolgálái és
értesíték őt a kút ügyében,
melyet ástak, és mondák
33 neki: Találtunk vizet. És el-
nevezé azt: Sibheáhnak; azért a város neve: Beër-Sébhá e mai napig.
34 És Esau negyven esztendő s vala, midőn elvevé feleségül Jehudithot,

כו ויאמר אליהם יצחק מדוע באתם
אלی ואתם שנאתם אתי
כה ותשדחוני מאתכם: ויאמרו ראו
ראינו כי הנה יהוה עמך ונאמר
תהי נא אלה בינותינו בינונו
ובינוך ונקריתך ברית עמך;
כט אם תעשה עמנו רעה כאשר
לא נגענוך וכאשר עשינו עמך
רק טוב ונשדחך בשלום אתה
ל עתה ברוך יהוה: חמישי ויעש
להם משתה ויאכלו וישתו:
לא וישכימו בבקר וישבעו איש
לא אחיו וישלחם יצחק וילכו
לב מאתו בשלום: ויהי ביום ההוא
ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-
אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו
לג לו מצאנו מים: ויקרא אתה
שבעה על-בן שם העיר באר
לד שבע עד היום הזה: ס ויהי
עשו בן-ארבעים שנה ויקח
אשה את-יהודית בת-בארי

származik. (28) בינותינו, *köztünk*, t. i. בינינו ובינך mi köztünk egyrészt és közted, kivel frigyre lépni akarunk. (29) אם ונר' *ha* stb. E mondat kiegészítése hiányzik, mert az átkot foglalja magában, mely a frigszegőre szálljon. L. M. I. 14, 23. (31) באר שבע. E helynév jöllehet csak ez alkalommal vette eredetét, mégis már előbb fordul elő (l. felj. 21, 31.). Még több ilyféle személynévvel találkozunk a szentírásban, melyek csak későbbi történetek alkalmával keletkeztek. De azért mégsem tekinthető időszámítási botlásnak (anachronismus), minthogy Mózes a személyeket és a helyeket úgy nevezi meg, mint a mely néven az ő idejében nevezettek. (35) מרת רוח szó-

a chittita Beérî leányát és Boszmáthot, a chittita Élôn leányát.
 35 Valának pedig lélek gyötrelme Izsáknak és Rebekkának.

החתי ותת-בשמת בת-אילן
 לה החתי: ותהינת מרת רים ליצחק
 וילד ברה:

XXVII. FEJEZET.

Izsák felszólítja Esaut, hogy vadászszon számára vadat (1—5). Rebekka utasítást ad Jákobnak, hogy az atya áldását megnyerje (6—17). Jákob Esau mezében jelen meg Izsáknál (18—27), és megnyeri atyja áldását (28—29). Esau megjelenése Izsáknál (30—31), megdöbbenése (32—38). Izsák megáldja Esaut is (39—41). Esau Jákob élete után leselkedik (41), miről Rebekka Jákobot értesíti (42—46).

- 1 És lön, midön Izsák megöregedett, és elhomályosodának szemei, hogy nem láthat vala: hívá Esaut, nagyobbik fiát, és mondá neki: Fiam! És ez mondá neki: Ime, itt
- 2 vagyok! És amaz mondá: Ime, kérék, megöregedtem, nem tudom halálom napját.
- 3 És most, vedd fel, kérék, fegyvereidet: tegzedet és kéziadat, és menj ki a mezőre,
- 4 és vadászs számomra vadat. És készíts számomra izletes étket, a mint szeretem, és hozd el nekem, hogy egyem, hogy
- 5 áldjon meg téged az én lelkem, mielőtt meghalnék. Rebekka pedig hallja vala, midön Izsák így szóla fiához, Esauhoz. Elmene pedig Esau

כו ויהי כיוון יצחק ותכהין
 עיניו מראת ויקרא את-עשו
 בנז הנדל ויאמר אליו בני
 ויאמר אליו הנני: ויאמר הנה
 נא וקנתי לא ידעתי יום מותי:
 ועתה שא-נני בליד תליך
 וקשתך וצא השדה וצודה לי
 צודה: ועשה-לי מטעמים כאשר
 אהבתי והביאה לי ואכלה
 בעבור התרבה נפשי במרחם
 אמות: ורבה שמעת בדבר
 יצחק אל-עשו בנו וילך עשו

szerint: a lélek keserősége, gyötrelme, מרת független alakja: קרה, töve pedig: מרר, keserű.

(1) ויהי כיוון, *mikor megöregedett*; כי זקן itt perf. kál. (1 a köv. v.), mig זקן וארני זקן (M. I. 18, 12.) melléknév. — ותכהין, fut. kál 3. sz. nn. tbsz. ige töve: כדה, *elhomályosodni*; מ מראת szóban tagadó, és azt jelenti: *hogy ne*. (3) וקשתך, תליך; e két név értelmezi az előbbi כליד szót. תליך ragozott főnév, תלי (tegez)-ből, töve: תלה, *függni*. (4) מטעמים csakis többes-számban fordul elő. Gyöke: טעם, *íz*, azért מטעמים izletes étel. — בעבור ונו' *hogy* stb., értsd: *hogy ez alkalommal megáldhassalak*. (7) לפני ה' *az Örök-*

- a mezőre vadat vadászni, hogy
 6 behozza. És Rebekka mondotta
 vala fiának, Jákobnak, követ-
 kezőképen: Ime, hallottam
 atyádat szólani bátyádhoz,
 Esauhoz következőképen:
 7 Hozz be nekem ejtett vadat, és
 készíts nekem izletes étket,
 hogy egyem, és hogy meg-
 áldjalak téged az Örökkévaló
 színe előtt, mielőtt meghalnék.
 8 És most, fiam! hallgass sza-
 vamra, arra, a mit én paran-
 csolok neked. Menj el, kérlek,
 9 anyájdhoz, és hozz be nekem on-
 nét két jó kecszegődölyét, hogy
 készítek belőlök izletes étket
 atyád számára, a minőt szeret.
 10 És vidd be atyádnak, hogy
 egyék; hogy megáldjon tége-
 11 det, mielőtt meghalna. És
 mondá Jákob anyjának, Re-
 bekkának: Ime, bátyám, Esau,
 szőrös férfi, én pedig sima
 12 férfi vagyok. Talán meg fog
 engem tapogatni az én atyám,
 és leszek szemei előtt, mint
 ámitó, és hozok magamra
 13 átkot, nem pedig áldást. És
 mondá neki anyja: Reám a
 te átkod, fiam! csak hallgass szavamra és menj el, hozd
 14 el nekem. És elmene, és vevé, és bevivé anyjának; és anyja
 15 készíté izletes étket, a hogy atyja szereti vala. Rebekka

הַשְּׂדֵה לְצוּד צִיד לְהָבִיא:
 וּרְבֵקָה אָמְרָה אֶל-יַעֲקֹב בְּנָהּ
 לֵאמֹר הֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת-אָבִיךָ
 מִדְּבַר אֶל-עֲשׂוֹ אָחִיךָ לֵאמֹר:
 הָבִיָּאָה לִי צִיד וְעֲשֵׂה-לִי
 מִטַּעַמִּים וְאִכְלָה וְאִבְרַכְכָּה לִפְנֵי
 יְהוָה לִפְנֵי מוֹתִי: וְעַתָּה בְנִי
 שָׁמַע בְּקֻלִּי לְאֲשֹׁר אֲנִי מִצִּיָּה
 אֲתָךְ: קֵד-נָא אֶל-הַצֹּאֵן וְקַח-
 לִי מִשְׁם שְׁנַיִם יָדָיִם עֵינִים טָבִים
 וְאֲעִשֶׂה אִתְּם מִטַּעַמִּים לְאָבִיךָ
 כַּאֲשֶׁר אָהֵב: וְהִבְאֵתָ לְאָבִיךָ
 וְאָכַל בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יְבָרַכְךָ לִפְנֵי
 מוֹתִי: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-רְבֵקָה
 אֲמֹ הֵן עֲשׂוֹ אָחִי אִישׁ שְׂעִיר
 וְאָנֹכִי אִישׁ חֲלָק: אוֹיְבֵי יְמִשְׁנִי
 אָבִי וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו כַּמַּתְעֵתֶע
 וְהִבְאֵתִי עָלָי קַלְהָה וְלֹא בְרָכָה:
 וַתֹּאמֶר לוֹ אֲמֹ עָלֵי קַלְהָה
 בְּנִי אָךְ שָׁמַע בְּקֻלִּי וְלֵךְ קַח-
 לִי: וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבִיֵא לְאֲמֹ
 וַתַּעַשׂ אֲמֹ מִטַּעַמִּים כַּאֲשֶׁר
 אָהֵב אָבִיו: וַתִּבְרַךְ רְבֵקָה אֶת-

kévaló színe előtt, azaz : ünnepélyesen, szentül. (12) כמתעתע part. pilpél (צַפֵּץ),
 töve : תעע (rokonjelentésű תעה igével. melynek jelentménye: tévedni) azért :
 כמתעתע mintegy eltévesztő, tévótra vezető. (13) עלי, reám, értsd : reám száll-
 jon. (15) החמדת, a legszebbeket. החמדת vonatkozik בנדי szóra, mely nőnemű

- pedig vevé Esau nak, nagyob-
bik fiának, legszebb ruháit,
melyek nála valának a házban,
és felöltözteté kisebbik fiát,
16 Jákobot. És a kecszegödölyék
bőröskéit ráöltötte kezeire és
17 nyaka simaságára. És adá az
izletes étket és a kenyeret,
melyet készített, fiának, Já-
18 kobnak, kezébe. És ez bemene
atyjához és mondá: Atyám!
Ez mondá: Ime, itt vagyok!
19 ki vagy te? fiam! És mondá
Jákob atyjának: Én vagyok a
te elsőszülötted, Esau; úgy
cselekedtem, a mint szoltál
hozzám. Kelj föl, kérlek, ülj le,
és egyél vadászatomból, hogy
megáldjon engem a te lelked.
20 És mondá Izsák az ő fiának: Mi
módon találtad oly hamar?
fiam! És mondá: Mert az
Örökkévaló, a te Istened, elém
21 kerítette. És mondá Izsák
Jákobnak: Lépj közelebb,
kérlek, hogy megtapogassalak,
fiam! vajjon te vagy-e fiam,
22 Esau, vagy nem. És Jákob
odalépe atyjához, Izsákhöz, és ez megtapogatóá őt és mondá:
23 A hang Jákob hangja, de a kezek Esau kezei. És nem is-
merte meg őt, mert kezei voltak, mint bátyja, Esau ke-

בגדי עשו בנה הגדל החמה
אשר אתה בבית ותלבש את-
טו יעקב בנה הקטן; ואת ערת
גדי העוים הלבישה על-ידיו
יו ועל חלקת צואריו; ותתן את-
המטעמים ואת-הלחם אשר
יח עשתה ביד יעקב בנה; ויבא
אל-אביו ויאמר אבי ויאמר
יט הפני מי אתה בני; ויאמר יעקב
אל-אביו אנכי עשו בכרך
עשיתי פאשר דברת אלו קום
נא שבה ואכלה מצידו בעבור
כ תברכני נפשו; ויאמר יצחק
אל-בנו מה-זה מהרת למצא
בני ויאמר פי הקרה יהוה
כא אלהיך לפני; ויאמר יצחק אל-
יעקב גשה-נא ואמשך בני
האתה זה בני עשו אם-לא;
כב ויגש יעקב אל-יצחק אביו
וימשחו ויאמר הקל קול יעקב
כג והידים ידי עשו; ורא הפירו
ביהיו ידיו ביה עשו אחיו

is lehet. L. M. III. 6, 20. (19) שבה ואכלה, mind a kettő nyomatékos pa-
ranesoló mód וַיֵּאָמֶל helyett. A קמין az א alatt ואכלה szóban: pótló (נועיה)
קלה). (20) מהרת רמצא, a mölhatárosó határosott módú ige, (verbum finitum),
a cselekvés pedig infinitivus által van kifejezve, mivel a gondolat fősúlya az
elsőre esik (L. M. I. 19. 19.) — הקרה perf. híf. קרה-ból. Jelentményéről I.
felj. 24, 12. (24) ואכלה hosszabúlt fut; mely óhajtást fejez ki, azért: enni

zei, szőrösek; és megáldá őt.
 24 És mondá: Te vagy-e, fiam,
 25 Esau? És ez mondá: Én. És
 amaz mondá: Hozd ide kö-
 zelebb hozzám, hogy egyem
 fiam vadászatából, hogy áldjon
 meg tégedet az én lelkem. És
 közelebb vivé hozzá, és evék,
 26 és hozza neki bort, és ivék. És
 mondá neki atyja, Izsák: Lépj
 közel, kérlek, és csókolj
 27 meg, fiam! És közel lépe, és
 megcsokolá őt; és mikor meg-
 érzé ruhái illatát, megáldá őt,
 és mondá: Ime, fiam illata,
 mint a mező illata, melyet
 28 megáldott az Örökkévaló. És
 adjon neked az Isten az ég
 harmatából és a föld kövérségét
 és gabona és édesbor bőségét;
 29 népek szolgáljanak neked, és
 hajoljanak meg előtted nem-
 zetek; légy ura testvéreidnek,
 és hajoljanak meg előtted
 anyád fiai; kik téged átkoz-
 nak, átkozva, és kik téged ál-
 30 danak, áldva *legyenek*. És lőn, mikor Izsák bevégezte Jákobot
 megáldani, történt, alig ment volt ki Jákob atyja, Izsák, színe elől,
 31 hogy bátyja, Esau eljött vadászatáról. És készítte, ő is, izletes étket,

כז שְׁעֵרַת וַיְבָרְכֶהּ: וַיֹּאמֶר אֶתָּה
 כח זה בְּנִי עֵשָׂו וַיֹּאמֶר אָנִי: וַיֹּאמֶר
 הַנְּשֵׂה לִי וְאֹכְלָה מִצִּיד בְּנִי
 לְמַעַן תְּבָרְכֶנּוּ נַפְשִׁי וַיִּגַּשׁ-לוֹ
 כו וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשֶׁת: וַיֹּאמֶר
 אָלָיו יִצְחָק אָבִיו וַנְּשֵׂה-נָמָּה
 כז וַיִּשְׁקָה-לִּי בְּנִי: וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקָה-לוֹ
 וַיֵּרָח אֶת-רֵגְלָיו בְּגַדָיו וַיְבָרְכֶהוּ
 וַיֹּאמֶר רְאֵה רֵיחַ בְּנֵי בְרִיחַ שְׂדֵה
 כח אֲשֶׁר בָּרַכְוּ יְהוָה: שִׁשִׁי וַיִּתֵּן-
 לָהּ הָאֱלֹהִים מִפֶּלֶא הַשָּׁמַיִם
 וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב דָּגַן וְתִירֹשׁ:
 כט וַעֲבֹדוּ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהּ
 לְאֲמִים הוּדָה גְבִיר לְאֵתוֹתָיִךְ
 וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהּ בְּנֵי אִמְךָ אֲרָבֶיךָ
 ל וְהָיוּ וּמְבָרְכֶיךָ בְּרוּךְ: וַיְהִי
 כַּאֲשֶׁר בָּלָה יִצְחָק לְבָרֶךְ אֶת-
 יַעֲקֹב וַיְהִי אַף יָצָא יָצָא יַעֲקֹב
 מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וַעֲשֹׂו
 לא אָחִיו בָּא מִצִּידוֹ: וַיַּעַשׂ גַּם-הוּא

akarov. — מציד בני, e helyett: מצידך, mintha még mindig kiléte iránt kételkednék. (25) וישת, e szó alakjáról l. felj. 24, 46. (26) נשה ושקה, mind a kettő nyomatékos parancsoló módú ige. (27) ראה, lásd; ez ige itt átvitt értelemben használtatik, és annyit jelent, mint: *הנה, ime* — *ברכו* a tárgyrag; ¶ ez igében *שדה*-re vonatkozik, mely himnemű. (28) משמני — *a m* a szó elején főnévképző, nem pedig viszonyító, mert ha *az* lenne, akkor dágés állna a *ש*-ban. (29) ועבדו וגו', *népek szolgáljanak neked* stb. A „*népek és nemzetek*“ kifejezés, mint a következőből kitűnik, csak testvérei és atyafiaira vonatkozik, kik neki, Jákobnak, mint az elsőszülöttnak, engedelmeskedni és

- melyet bevive atyjának, és mondá atyjának: Keljen föl, atyám! és egyék fia vadászatából, hogy áldjon meg engem
- 32 a te lelked. És mondá neki atyja, Izsák: Ki vagy te? És mondá: Én vagyok elsőszülött fiad, Esau. És megrettenne Izsák felette nagy rettenéssel, és mondá: Ki volt tehát az, ki vadat ejtett és behozá nekem, és én evém mindemből, mielőtt te eljöttél? és megáldám őt; legyen is áldott. Midőn Esau halotta atyja szavait, kiálta felette nagy és keserves hangon, és mondá atyjának: Áldj meg engem is, atyám!
- 35 Ez pedig mondá: Bejött testvéred hamissággal és elvevé áldásodat. És amaz mondá: Talán azért, mert hívják nevét Jákobnak (lábbal-tiprás)? azért immár kétszer tipra le engem, elsőszülöttségemet vette el, és ime, most elvette áldásomat. És mondá: Vajjon

előtte meghajolni fognak. — ארור és ברוך úgy értendő, hogy mindegyike az átkozóknak és áldóknak. (30) אך, csak, azaz: alig. (31) יקם-ויאכל; ez ige áll 3. személyben. Ez nem azon kegyeletes hang, melyen Jákob szólítja meg atyját. L. felj. 19. v (33) הדרה vonzata ויהרר igének, és áll a tárgysetben, mely a határozó gyanánt használtatik, ép úgy: ויצעק צעקה (1. a 34. v.): nagyot kiáltani. — אפוא származik פא vagy פה-ból, mely tulajdonképen helyhatározó. A megelőző N-val, a kérdő נם után a kérdést nyomatékosá teszi, megfelel a magyar tehát-nak. — גם ברוך יהיה, legyen is áldott. E szavakkal Izsák utólagosan erősíté meg, hogy az áldás Jákobot illeti. (34) אני נם ברנני ב, ahelyett: גם אותי. Ennek az okáról L. M. I. 10, 21. (35) בא במרמה וגו' ,öcsöd bejött hamissággal stb.; bejötté ugyan hamissággal történt, de az áldást joggal vette. ויקח ברכתך. L. felj 33. v. (36) הכי וגו' ,talán azért, mert hívták stb. ויעקבני, azért tipra le engem? így tehát: תי, talán azért, mert. L. M. I. 29, 15.

nem tartottál-e vissza szá-
 37 momra áldást? És felele Izsák
 és mondá Esauk: Ime,
 uraddá tettem őt, és minden
 atyafiait adtam neki szolgálkúl,
 és gabonával és édesborral
 gyámoltam őt; és te veled
 38 már mit tegyek, fiam! És
 mondá Esau atyjának: Vajjon
 csak egy áldásod van-e neked,
 atyám? áldj meg engemet is
 atyám! És Esau felemelé
 39 hangját és sira. És felele atyja,
 Izsák, és mondá neki: Ime, a
 föld kövérsége legyen lakó-
 helyed, és az ég harmatából
 40 fölülről. És kárdodon élj, és
 öcsésédnek szolgálj; és léssen,
 a midőn lealázod magadat, le
 fogod rázni igáját nyakadról.
 41 Esau pedig gyűlölé Jákobot
 azon áldás miatt, melylyel őt
 atyja megáldotta; és mondá
 Esau szívében: Közelednek
 atyám gyásznapjai, és meg
 fogom ölni öcsémet Jákobot.

42 És hirül adaték Rebekának nagyobbik fiának, Esauk beszéde,
 és elkülde és elhivá kisebbik fiát, Jákobot, és mondá neki:

(37) סמכתיו, perf. kál tárgyraggal סמך igéből, melynek alapjelentménye: *támogatni*, átvitt értelemben: *ellátni* valamivel, gyámolni. (38) גם אני 1. felj 34. v. (39) ויען fut. kál, töve: ענה, voltaképi jelentése: *felelni*, de egy-szersmind: a párbeszédet *megkezdeni*. — משמני הארץ, annyit jelent, mint: *ארץ שמנה*, *kövérr föld* legyen lakóhelyed. (40) תרוד fut. hif. töve: רוד, mely rokonértelmű ררה igével: *leigázni, alávetni* mást, vagy önönmagát, azért itten: *ha lealázod magadat*. — ופרקת perf. kál, töve: פרק, tulajdonképen: *szétbontani*, azért: *ופרקת עלו*, lerázod, voltaképen: *felbontod, szétrombolod* igáját. (41) אני אבי, *atyám gyásznapjai*, értsd: *atyám halálnapjai*. — מתנחם, voltaképen: *vigasztalja magát* (a gondolattal), azaz: *szándékozik, hogy stb.* (43) ברח לך, *br.*

לו אצלתי לי ברכה; ויען יצחק
 ויאמר לעשו הן גביר שמתי
 לך ואת כל אחיו נתתי לו
 לעבדים ודגן ותירש סמכתיו
 ולכה אפוא מה אעשה בני;
 לה ויאמר עשו אל-אביו הברכה
 אחת הוא לך אבי ברכני גם
 אני אבי וישא עשו קלו ויבך;
 לש ויען יצחק אביו ויאמר אליו
 הנה משמני הארץ יהיה מושבך
 מ ומפל השמים מעל; ועל-חרבה
 תחיה ואת אחיו תעבד והיה
 כאשר תרוד ופרקת עלו מעל
 מא צוארך; וישטם עשו את-יעקב
 על-הברכה אשר ברכו אביו
 ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי
 אבד אבי ואחרונה את-יעקב
 מב אחיו; וינדר לברכה את-דברו
 עשו בנה הגדל ותשלח ותקרא
 ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו

Ime, bátyád, Esau, vigasztalja magát, — rád nézve —
 43 hogy meg fog ölni. És most, fiam! hallgass szavamra, és kelj fel, fuss el Lábhánhoz, 44 bátyámhoz, Cháránba. És lakjál nála kevés időig, míg le fog lohadni bátyád dühe. 45 Míg lelohad bátyád haragja ellened, és elfelejti, mit cselekedtél neki: akkor elküldök és elhozatlak onnét; miért fosztassam meg kettőtök- 46 től egy napon? És mondá Rebekka Izsáknak: Meguntam életemet Chêth leányai miatt; ha Jákob feleséget vesz Chêth leányai közül, mineműek ezek, az élet!

הִנֵּה עֵשָׂו אָחִיו מִתְנַחֵם לֵךְ מִן הָרְקָה; וְעַתָּה בְּנִי שִׁמְעֵ בְקוֹלִי וְקוּם בְּרַחֲלֶךָ אֶל־לָבָן אָחִי מִדְּחַרְנָה; וּישְׁבֶתָ עִמּוֹ יָמִים אֲחֵרִים עַד אֲשֶׁר־תָּשׁוּב חֵמַת אָחִיךָ; מִה עַד־שׁוּב אֶת־אָחִיךָ מִמֶּךָ וְשָׁבָה אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ לוֹ וְשָׁכַחְתִּי וְלִקְחָתִיךָ מִשָּׁם לְמַה אֲשַׁכַּל מו גַּם־שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד; וְתֹאמְרוּ רַבָּה אֶל־יִצְחָק קִצְתִּי בְחַיִּי מִפְּנֵי בְנוֹת הַתּ אִם־לִבְכַת יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת־הַתּ כְּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לְמַה לִּי הַיּוֹם;

XXVIII. FEJEZET.

Izsák elbocsátja Jákobot Páddán-Arâmba (1-2) és megáldja őt (3-5). Est figyelembe veszi Esau (6-8) és elveszi nála „Máchláth”-ot, Ismael leányát (9). Jákob az úton Páddán-Arâm felé (10-11). Jákob álomlátomása (12-17), emlékköve (18) és fogadalma (19-22).

1 És elhívá Izsák Jákobot és megáldá őt, és parancsola neki, és mondá: Ne végy feleséget 2 Kanáán leányai közül. Kelj fel, menj el Páddán-Arâmba, Bethúélnek, anyád atyjának há-

כה וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב וַיִּבְרָךְ אֹתוֹ וַיִּצְוֶהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן; כו יוֹם לֵךְ פְּדִינָה אֲרָם בְּתוּיֵאל

a לך-nak a jelentményét cselekvő ige kapcsolatában l. M. I. 12, 1. (44) tulajdonképen: visszatérénd, חמה és אה kapcsolatában azonban annyit jelent, mint: lelohadni. (45) אשכל fut. kál, töve: שכל benható ige, azért a fut. תפתח-ehal, mint אנדל l. M. I. 21, 8. (46) קצתי בחיי ונו', meguntam életemet stb. Hogy Jákob elbocsátása Izsáknak fel ne tünjék, Rebekka azt használta fel ürügyül, hogy attól fél, hogy Jákob a kanáanita leányok közül, kiktől Izsák is irtózott (l. felj. M. I. 24, 3.), feleséget vesz magának.

- zába, és végy magadnak feleséget onnan, Lábhânnak, anyád testvérének leányai közül. És a mindenható Isten áldjon meg tégedet, és szaporítson és sokasítson meg tégedet, hogy légy a népek gyülekezetévé. És adja meg neked Ábrahám áldását, magadnak és ivadékodnak veled, hogy birjad tartózkodásod földét, melyet Isten adott Ábrahâmnak. És Izsák elküldé Jákobot, és ez elmene Páddán-Arámba Lábhânhoz, az arámita Bethúël fiához, ki Rebekának, Jákob és Esau anyjának testvére vala. És látá Esau, hogy Izsák megáldotta volt Jákobot, és hogy őt elbocsátotta Páddán-Arámba, hogy vegyen magának feleséget onnan, midőn megáldotta őt, és meghagyá neki, mondván: Ne végy feleséget Kanâán leányai közül; és hogy Jákob engedelmeskedék atyjának és anyjának és elmene Páddán-Arámba:
- 8 akkor Esau vevé észre, hogy Kanâán leányai gonoszok atyja, Izsák
- 9 szemeiben, azért elmene Esau Ismaelhez, és elvevé Machlâthot, Ismaelnek, Ábrahám fiának leányát, Nebhájóth hugát, feleségein kívül, magának feleségül.

אָבִי אֶמְדָּ וְקַח־לִּי מִשָּׁם אִשָּׁה
 מִבְּנוֹת לְבֵן אֶתִי אֶמְדָּ: וְאֵל
 שְׁדֵי יִבְרַךְ אֶתְךָ וְיִפְרֹךְ וְיִרְבֶּךָ
 וְהֵיטֵב לְקַחֵל עִמּוֹם: וַיִּתֵּן לֵךְ
 אֶת־בְּרַכַּת אַבְרָהָם לֵךְ וּלְזוֹרְעָה
 אֶתְךָ לְרֵשֶׁתְךָ אֶת־אָרְצוֹן מִנְּדֵי
 אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם:
 שְׁבִיעִי וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב
 וַיֵּלֶךְ פַּדְנָה אָרָם אֶל־לְבָן בֶּן־
 בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אֶתִי רֵבֶכָה אִם
 יַעֲקֹב וְעָשָׂו: וַיֵּרָא עֵשָׂו בֶּן־בְּרָךְ
 יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וּשְׁלַח אֹתוֹ
 פַּדְנָה אָרָם לְקַח־תְּלוֹ מִשָּׁם
 אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיַּעַן עָלָיו
 לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת
 כְּנָעַן: מִפְּטוֹר וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־
 אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּרָךְ פַּדְנָה אָרָם:
 וַיֵּרָא עֵשָׂו בֶּן־רְעוּת בְּנוֹת כְּנָעַן
 בְּעֵינָי יִצְחָק אָבִיו: וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו
 אֶר־יִשְׁמַעֲאֵל וַיִּקַּח אֶת־מַחֲלַת
 בַּת־יִשְׁמַעֲאֵל בֶּן־אַבְרָהָם אַחֻת
 נְבִיּוֹת עַל־נַשְׂוֹ לֹו לְאִשָּׁה:

(4) ברכת אברהם, *Abrahám áldása*, melyvel Isten őt és utódjait megáldotta, hogy az ígért földet birni fogják. (6) *וירא עשו וגו'*, *mikor Esau látá* stb. E vers a következő versekkel (6—10) körmondatot képez, melynek előrésze a nyolczadik vers végéig terjed. Végre a 9. vers 9. vers től kezdve a 6. vers végéig közbeszúrt mondatot képez. Az egésznek az értelme egyébiránt a

ויצא

10 És kimene Jákob Beér-Sá-
 11 bhából és elmene Cháránba. És
 megérkezék a helyre, és meg-
 hála ott, mert lenyugodott vala
 a nap; és vón a hely köveiből
 és tevé feje alá, és lefeküvék
 12 azon a helyen. És álmodék,
 hogy, ime, létra felállított a
 földön, és csúsa éri az eget,
 és, ime, Isten angyalai fel és
 13 alá járnak rajta. És, ime, az
 Örökkévaló áll *vala* fölötte, és
 mondá: Én vagyok az Örök-
 kévaló, atyád, Ábrahám istene,
 és Izsák istene; a földet,
 melyen fekvő vagy, neked
 14 adom azt, és ivadéknak. És
 ivadékok léssen, mint a föld
 pora; és ki fogsz terjeszkedni
 nyugatra és keletre, és északra
 és délre, és meg fognak ál-
 15 datni általad a föld minden

ויצא יעקב מבאר שבע וילך
 יא חרנה: ויפגע במקום וילן שם
 כג-כב השמש ויקח מאבני
 המקום וישם מראשותיו וישכב
 יב במקום ההוא: ויהלם והנה
 סלם מצב ארצה וראשו מגיע
 השמימה והנה מלאכי אלהים
 יג עלים וירדים בו: והנה יהיה
 נצב עליו ויאמר אני יהוה אלהי
 אבותכם אביך ואלהי יצחק
 הארץ אשר שכב עליה
 יד לך אתננה ולזרעה: והיה זרעך
 כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה
 וצפנה ונגבה ונברכו בך כל
 מו משפחת האדמה ובוזרעה: והנה
 אנכי עמך ושמרתיו בכל אשר-

fordításból világosan kitűnik. (10) חרנה, Chárânba. A helyviszonyító: הָהָה a cselekvés irányát jelöli. L. M. I. 14, 10. (11) ויפגע, és megérkezék פגע פ-ג tulajdonképen: valamire véletlenül akadni, valamivel találkozni, azért: megérkezni. במקום a helyre, azaz: ismeretes helyre. A mutató הָהָה, mely a בַּב alatti פתח által jeleztetik, egy ismeretes helyre mutat, mely azonban csak ezután vált nevezetessé. — מאבני המקום, a hely köveiből, t. i. egyet. — מראשותיו, a mirtokragozott tsz. főnév; rag nélkül, מראשות, egyesszámban: מראשה. A m főnévképző és jelenti a helyet, a melyre az ember fejét (ראש) lehajtja. L. Sam. I. 19, 13. (12) מצב, part. passivi, הִיב (=נצב)-ból: felállított. — מלאכי, הארץ אשר אתה שוכב עליה, (13) אלהים, Isten angyalai, azaz: Isten küldöttei, kik szent akaratának teljesítésére földre bocsájtatnak. L. Zsolt. 104, 4. (13) אתננה, Isten angyalai, azaz: Isten küldöttei, kik szent akaratának teljesítésére földre bocsájtatnak. L. Zsolt. 104, 4. (13) אתננה fut. kál, tárgyraggal és közbeszúrt (nún epentheticum)-mal, töve: נתן; אתננה anyyi, mint: אתן אותה. (14) ימה, nyugatra. A szó voltaképi és átvitt jelentményéről l. feljebb 13. 14. (15) דברתי לך, szóltam feléd, t. i. atyáidnak,

és vissza foglak hozni ezen földre, mert el nem hagylak, mig nem cselekedtem, a mit 16 szóltam felőled. És fölëbrede Jákob álmából, és mondá: Valóban, az Örökkévaló van e 17 helyen, és én nem tudtam. És megrémüle és mondá: Mily rettenetes ez a hely! Nem más ez, mint Isten háza, az 18 pedig az ég kapúja. És fölkele Jákob korán reggel, és vevé a követ, melyet tett feje alá, és felállítá azt emlékköül, és 19 önte olajat tetejére. És hívá a hely nevét Béthêl-nek, (Isten háza), azonban Lûz 20 *vala* a város neve azelőtt. És Jákob fogadalmat tön, mondván: Ha Isten velem leend, és megőrizend ezen az úton, a melyen járok, és adand nekem kenyeret evésre, és ruhát 21 öltözésre; és ha visszatérek békében atyám házába; és az

תֵּלֶךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל־הָאָדָמָה
הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר
אִם־עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי
מִן־ךָ; וְיִקְרָן יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר
אֲבִן יֵשׁ יְהוָה בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי
יִי לֹא יָדַעְתִּי; וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה
נִוְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אִין זֶה כִּי
אִם־בַּיִת אֱלֹהִים וְנֹהָ שָׁעַר
יְהוָה הַשָּׁמַיִם; וַיִּשְׁכֹּם יַעֲקֹב בְּבֹקֶר
וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׁם
מִבְּרֵאשִׁיתוֹ וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מִצְבֵּה
וַיִּצַק שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ; וַיִּקְרָא
אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בַּיִת־אֱלֹהִים
וְאוּלָם לֹהוֹ שֵׁם־הָעִיר כְּרֵאשִׁיתָהּ;
ב וַיְדַר יַעֲקֹב נְדָר לֵאמֹר אִם־יְהִי־הוּא
אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרֵנִי בְּדַרְדָּר
הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי
לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לְלַבֵּשׁ;
כא וְשִׁבַּתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל־בַּיִת אָבִי

Izsáknak és Ábrahámnak szóltam felőled. (16) *אבן ונר*, *valóban* stb.; értelme: ez nem vajmi jelentéktelen álmokép volt, hanem tény: *Isten jelenik meg e helyen*, a mit előbb nem tudtam, és azért háltam itt meg. (17) *אין זה כי אם ונר*, *nem más ez, hanem Isten háza* stb. a melyben Isten jelenik meg. (18) *את האבן*, *a követ*, melyet vett a hely kövei közül (1. felj. 11. v.). — *ויצק*, *és önte* stb. mi által szent könek avatta fel. (19) *בית אל*, L. felj. M I. 12, 8. *לזו*. E néven nevezték e helyet még későbbben is. L. M. I. 35, 6. (20) *נדר*, *fogadalom*, mely által magát bizonyos cselekvésre lekötölte. A fogadalom a következő versekben foglaltatik. — *אם יהיה ונר*, *ha léssen* stb. e szavakkal veszi kezdetét Jákob fogadalma, véget ér *עשר אעשרנו לך* szavakkal a 22. vers végén. E versek egy körmondatot képeznek, melynek előrésze *ה' יהיה לי לאלהים* (21. versben) végződik. E szavak tehát még a körmondattal előrészéhez tartoznak. (22) *והאבן*. E szóval kezdődik a körmondattal

Örökkévaló léssen én nekem Is-
 22 tenem : akkor ez a kő, a melyet
 tettem emlékkövő, legyen Isten
 háza. — És mindent, a mit
 adni fogsz én nekem, tizedelve
 meg fogom tizedelni neked.

כב ויהי יהוה לי לאלהים : והאבן
 הזאת אשר-שמתי מצבה יהיה
 בית אלהים וכל אשר תתן לי
 עשר אעשרנו לך : שני

XXIX. FEJEZET.

Jákob megérkezik Cháránba a kútnál (1—8), találkozása Ráchéllal (9—12), fogadtatása (13—14) és beszélgetése Lábhánhoz (15—17). Jákob szolgál Ráchéltért (18—20); Lábhán öt megcsalja (22—27). Jákob nőül veszi Ráchélt és szolgál érte még hét évig (28—31). Léáh szüli Rúbent (32), Siméont (33), Lévit (34) és Jehudát (35).

1 És felemelé Jákob lábait és
 2 elmene a keletiek földére. És
 látá, hogy, ime, egy kút *vala* a
 mezőn, és ime, három juhnyáj
 hever *vala* mellette, mert azon
 kútból itatják *vala* a nyájakat ;
 a kő pedig nagy *vala* a kút
 3 száján. És oda szoktak össze-
 gyülekezni a nyájak mind, és
 legördítették a követ a kút
 szájáról, és itatták a juhokat,
 azután visszatették a követ a
 kút szájára, annak helyére.
 4 És mondá nekik Jákob :
 Atyámfiak! honnan valók
 5 vagytok ti? És mondák : Háránból valók vagyunk mi. És mondá

א כט וישא יעקב רגליו ויגלו
 ב ארצה בני-קדם : וירא והנה
 באר בשדה והנה-שם שרשה
 עדרי-צאן רבצים עליה פי מן
 הבאר והוא ישקו העדרים
 והאבן גדלה על-פי הבאר :
 ג ויאספו-שמה כל-העדרים ונגלו
 את-האבן מעל פי הבאר והשקו
 את-הצאן והשיבו את-האבן
 ד על-פי הבאר למקמה : ויאמר
 להם יעקב אחי מאין אתם
 ה ויאמרו מחרן ונחננו : ויאמר

utórésze ; a ך azt jelenti : akkor. — בית אלהים, Isten háza, azaz ; szent hely, szentély. — עשר אעשרנו לך, neked áltisedelem, azaz : szent czéloknak, neved tiszteletére, följánlom.

(1) וישא—רגליו, felemelé—lábait, értsd : útnak indult. — קדם, e név földrajzi jelentményéről 1. felj. 25. 6. (2) והאבן גדלה, és a kő nagy *vala* ; גדלה állítmány (praedicatum) : azért áll mutató ה nélkül. Ha jelző (attributum), akkor lenne : והאבן הגדלה, mivel a jelzőnek a jelzett névvel valamint számra és nemre, úgy a mutató ה-ra nézve is meg kell egyeznie. L. M. IV. 6. 19. (5) ויענו, ismerjük. Az „igen“ helyett a héberben úgy fele-

- nekik: Valjon ismeritek-e Lábhânt, Náchôr fiát? És
 6 azok mondák: Ismerjük. És mondá nekik: Egészséges-e? És mondák: Egészséges; és, ime, leánya, Ráchél eljön a
 7 nyájjal. És mondá (Jákob): Ime, még nagy a nap, nincs idő behajtani a marhát; itasátok meg a juhokat, és mentek, legeltessetek. És mondák: Nem tehetjük, míg nem gyűlnek össze a nyájak mind, és legördítik a követ a kút szájáról, azután megitatjuk a
 9 juhokat. Ő még beszél valakivel, midón Ráchél megérkezett a juhokkal, melyek az atyjának *valának*, mert
 10 pásztornő vala ő. És lón, midón Jákob látta Ráchélt, Lábhännak, anyja bátyjának leányát, és Lábhännak, anyja bátyjának juhait: odalépe Jákob és le-

לָהֶם הַיְדַעְתֶּם אֶת־לֶבֶן בֶּן־נְחֹר
 וַיֹּאמְרוּ יָדַעְנוּ: וַיֹּאמֶר לָהֶם
 הַשְּׁלוֹם לָו וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם וְהִנֵּה
 רָחֵל בָּתּוּ בָאָה עִם־הַצֹּאֵן:
 וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא־
 עֵת הָאֶסֶף הַמְקַנֶּה הַשְּׂקִי הַצֹּאֵן
 וְלָכֵן רָעוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכַל עַד
 אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הָעֵדְרִים וְנִלְלוּ
 אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר
 וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאֵן: עוֹדְנוּ מְדַבֵּר
 עִמָּם וְרָחֵל אֶת־הַצֹּאֵן
 אֲשֶׁר לְאֵבִיהָ בִּן רָעָה הוּא: וַיְהִי
 כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל בִּתְּ-
 לָבֶן אֶתִּי אִמּוֹ וְאֶת־צֹאֵן רֶבֶן
 אֶתִּי אִמּוֹ וַיִּנָּשׂ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת־

lünk, hogy a kérdés nyomatékos részét ismételjük. L. a következő versben. (6) באה part. kál, töve: בוא. A perf. kál. (l. alább 9. versben) is csak így hangzik, és csak a hangsúly (גנינה) helyzete határozza meg: valjon part.-e, vagy perfectum? Az első esetben a hangjegy az utolsó (מלרע, ultima), a második esetben pedig, az utolsóelőtti (מלעל, penultima) hangzón áll L. M. I. 29, 9. (7) הן עוד היום גדול, ime, még nagy a nap, értsd: még soká tart, míg a nap egészen lenyugszik. — האסף inf. nif., töve: אסף, begyűjteni; használtatik a nyáj behajtásáról. (8) לא נוכל, értsd: לא נוכל להשקות, nem itathatjuk meg a nagy kő miatt, mely a kút száján van. — ונללו, és legördítik, t. i. a pástorok, kik העדרים alatt értetnek. (9) עודנו; ragozott név közbeszúrt -n-al (l. M. I. 18, 22.), annyit jelent mint: עוד הוא, ő még. — באה l. felj. a 6. v. — עם הצאן אשר לאביה, körülírt birtokos viszony (stat. constr.), mely rövidebben így fejezhető ki: עם צאן אביה. A körülírt birtokos viszony akkor jó alkalmazásba, mikor a vonzonév függő alakja nem változik, mint צאן; vagy több, mint két név áll vonzati viszonyban, mi által nyelvnehezég támad. L. M. IV. 30; 2. (10) ויגל, rövidült fut. kál, töve: גלל. — וישק, rövidült fut. hif., töve: שקה. E szó alakjáról l.

gördíté a követ a kút szájáról és itatá Lábhännak, anyja 11 bátyjának a juhait. És Jákob megcsókolá Ráchélt, és fel- 12 emelé szavát, és sira. És kijelenté Jákob Ráchélnek, hogy ő az ő atyjának atyafia, és hogy Rebekának fia ő; és elszalada 13 és hirül adá atyjának. És lőn, mikor Lábhân hallotta Jákobnak, huga fiának hírét, eléje futa és megölelé őt, és megcsókolá őt, és bevivé őt házába. És (Jákob) elbeszélé Lábhännak mindezen történet dolgokat. 14 És mondá neki Lábhân: Csakugyan esontom és testem vagy! És miután lakék nála egy hó- 15 nap idejéig: mondá Lábhân Jákobnak: Valjon azért, mivel atyámfia vagy, azért ingyen szolgálnál nekem? jelentsd ki nekem: Mi legyen béréd. 16 Lábhännak pedig két leánya *vala*; a nagyobbiknak neve: Léáh, és a kisebbiknek neve: 17 Ráchél. És Léáhnak szemei gyengék valának; Ráchél pe- 18 dig volt alakra szép és tekintetre gyönyörű. És Jákob megszereté Ráchélt, mondá azért: Szolgálni akarok neked hét évig kisebbik 19 leányodért, Ráchélért. És mondá Lábhân: Jobb adnom őt neked,

הָאֵבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיִּשְׁק
 יא אֶת־צֹאן לָבָן אָחִי אִמּוֹ: וַיִּשְׁק
 יב יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא אֶת־קֶלֶוּ
 יג וַיְבַדֵּ: וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אָחִי
 יד אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶן־רֵבְקָה הוּא
 יו וַתֵּרֶץ וַתֵּגֵד לְאָבִיהָ: וַיְהִי כַשְּׁמֵעַ
 יז לָבָן אֶת־שְׁמֵעַ יַעֲקֹב בֶּן־אָחִתוֹ
 יח וַיֵּרֶץ לְקִרְיָתוֹ וַיַּחֲבֹק־לוֹ וַיִּנְשָׁק־
 יט לוֹ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּסְפָּר
 כ לְלָבָן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
 כא וַיֹּאמֶר לוֹ לָבָן אָךְ עַצְמִי וּבִשְׂרִי
 כב אֶתֶּה וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים:
 כג וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הֲכִי־אָחִי
 כד אֶתֶּה וַעֲבַדְתָּנִי חֹנָם הַגִּידָה לִּי
 כה מַה־מִּשְׁבְּרֹתֶיךָ: וּלְלָבָן שְׁתֵּי
 כו בָּגוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לָאָה וְשֵׁם
 כז הַקְּטָנָה רָחֵל: וַעֲיָגִי לָאָה רֶבּוֹת
 כח וַיַּחֲל הֵיטֵרָה יַפְתֵּי־תֹאֵר וַיַּפֵּת
 כט מִרְאָה: שְׁלִישִׁי וַיֵּאָהֵב יַעֲקֹב
 לד אֶת־רָחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבְדֶךָ שִׁבְעַ
 לו שָׁנִים בְּרָחֵל בְּתֻלָּה הַקְּטָנָה:
 לו וַיֹּאמֶר לָבָן טוֹב תַּתִּי אֶתֶּה לָךְ

felj 9. 27. (14) אָךְ; e szó, e helyen, annyit jelent, mint: *אכן, valóban*, (M. I. 28, 16). — *חֹדֶשׁ יָמִים*, szó szerint: a napok ujulásáig, értsd: *egy hónap elteltéig*. (15) הֲכִי־ו, *valjon azért, mert—azért* stb. (I. M. I. 27, 36). — *הַגִּידָה*, *kérlek, jelentsd ki* stb. *הַגִּידָה* nyomatékos parancsoló módú ige, annyit jelent, mint: *mond*: *הַגִּידָה נָא* (19) *טוֹב וְגו'* (19) közép fokú melléknév, mivel a *ב* comparatívi (ויצא) következik utána, azért: *jobb*. — *וַיִּפְּ*, ragozott inf. kál. *הֵטֵרָה* igitől *הֵטֵרָה*

- mintsem adjam őt más férfinak ; kérlek, maradj nálam. És Jákob szolgálta Ráchéért hét esztendeig ; és ezek valának szemeiben, mint egynehány nap iránta való szeretete miatt.
- 20 21 És mondá Jákob Lábhännak : Add nekem feleségemet, mert eltelték napjaim, hogy bemenjek hozzája. És egybegyűjté Lábhân a hely minden lakóit, és készíte lakomát. És midőn este vala, bevé leányát. Léâht, és bevivé őt hozzája, és bemene hozzá. És Lábhân adá neki szolgálóját, Zilpâht leányának, Leâhnak, szolgálóul.
- 22 23 24 25 És midőn reggel lőn, és, ime, Léâh vala. És mondá (Jákob) Lábhännak : Mit cselekedtél velem ? vajjon nem szolgáltam-e Ráchéért nálad ? és miért csaltál meg engem ? És mondá Lábhân : Nem szoktak úgy cselekedni a mi helységünkben, hogy a kisebbiket az öregebbik előtt adják. Töltsd be a (menyezői) hetet evvel, és adni akarjuk neked amazt is a szolgálatért, melyet

מתתי אתה לאיש אחר שבה
 כ עמדי : ויעבד יעקב ברחל שבע
 שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים
 כא באהבתו אתה : ויאמר יעקב
 אד-לבן הבה את-אשתי כי
 כב מלא ימי ואבואה אליה : ויאסה
 לבן את-כל-אנשי המקום ויעש
 כג משתה : ויהי בערב ויקח את-
 קאה בתו ויבא אתה אליו ויבא
 כד אליה : ויתן לבן לה את-זלפה
 שפחתו ללאה בתו שפחה :
 כה ויהי בבקר והנה הוא לאה
 ויאמר אל-לבן מה-זאת עשית
 לי הלא ברחל עבדתי עמך
 כו וקמה רמיחני : ויאמר לבן לא-
 יעשה בן במקומנו תת הצעירה
 כז לפני הבכירה : מלא שבע זאת
 ונתנה לך גם-את-זאת בעבדה

helyett, mint עמי : ebből a szóból : נגש. (20) כימים אחדים, mint egynehány nap ; szolgálati éveit ugyanis rövid időnek tartotta. (21) הבה, imp. kál töve : יהב (l. felj. M. I. 11, 2.), a hol הבה mint felkiáltó szó használtatik ; itt azonban mint ige : *kérlek, add el.* — בי מלא ימי, mert eltelték napjaim, azaz : szolgálati éveim. (22) משתה, lakoma, azaz : nászlakoma. De másnemű lakomat is jelent, melyen a borivás (שתה) soha sem hiányzott. (24) זלפה. Ez Ráchél társalgója volt. Lábhân azért adta őt Léâhnak szolgálóul, hogy ez által elhitesse Jákobbal, hogy Ráchélt adta feleségül. (27) שבע זאת, a hetet evvel, t. i. Léâhval ; זאת nem melléknév, hanem főnév gyanánt áll, mert שבע himn. főnév (l. M. V. 16, 9.), és áll vonzati viszonyban (s. c.) זאת szóval. A hét napi nászünnepély, úgy látszik, már Lábhân idejében általánosan bevett szokás volt. — ונתנה לך. Ez alakjánál fogva ép úgy fut. (l. sz. tbsz.) kál, mint

- nálam szolgálni fogsz még
 28 más hét esztendeig. És Jákob
 cselekedék ekképen, és betölté
 a (menyegzői) hetet avval, és
 adá neki leányát, Ráchélt, ő
 29 neki, feleségül. És adá Lábhán
 leányának, Ráchélnak szolgál-
 lóját, Bilhát, ő neki, szolgálólul.
 30 És bemene Ráchélhez is, és
 szereté Ráchélt is, inkább
 mint Léáht, és szolgálá nála
 31 még más hét esztendeig. És
 látá az Örökkévaló, hogy Léáh
 gyűlölt, és megnyitá az ő
 méhét, Ráchél pedig mag-
 32 talan volt. És fogana Léáh és
 szüle fiat, és hívá nevét Rúben
 (Reúbhên)-nek, mert azt
 mondotta: Mivel Isten látta
 nyomorúságomat, mert most
 szeretni fog engemet férjem.
 33 És ismét fogana és szüle fiat,
 és mondá: Mert az Örökké-
 való hallotta, hogy gyűlölt
 vagyok, adá nekem ezt is;
 34 és hívá nevét Simeónnak. És
 ismét fogana, és szüle fiat és
 mondá: Most immár férjem
 ragaszkodni fog hozzám, mi-
 vel szültem neki három fiat;
 azért hívta annak nevét Lévi-
 35 nek. És ismét fogana és szüle fiat és mondá: Ez izben hálát adok
 az Örökkévalónak; azért hívta annak nevét Juda (Jehúdáh)-nak,
 és megállá, nem szülvén többé.

אשר תעבד עמדי עוד שבע-
 כה שנים אחרות: ויעש יעקב כן
 וימלא שבע זאת ויתן לו את
 כט רחל בתו לו לאשה: ויתן לבן
 לדחל בתו את-בלחה שפחתו
 ל לה לשפחה: ויבא גם אל-רחל
 ויאהב גם-את-רחל מלאה ויעבד
 עמו עוד שבע-שנים אחרות:
 לא וירא יהוה כי-שנואה לאה
 ויפתח את-רחמה ורחל עקרה:
 לב ותהר לאה ותלד כן ותקרא
 שמו ראובן כי אמרה כי-ראתה
 יהוה בעיני כי עתה יאהבני
 לג אישי: ותהר עוד ותלד כן
 ותאמר כי-שמע יהוה כי-שנואה
 אנכי ויתן לי גם-את-זה ותקרא
 לד שמו שמעון: ותהר עוד ותלד
 כז כן ותאמר עתה הפעם ילדה
 אישי אלהי כי-ילדתי לו שלשה
 בגים על-כן קרא-שמו קין:
 לה ותהר עוד ותלד כן ותאמר
 הפעם אודה את-יהוה עד-כן
 קראתה שמו יהודה ותעמד
 מלדת:

perf. (3. sz. nn. egyessz) - nifal lehet; a következő את זאת-ból azonban kiviláglik, hogy fut. kál.

XXX. FEJEZET.

Ráchél magzatot nem kapván (1—2), szolgálóját, Bilhâh-t adja Jákobnak (3—4). Bilhâh szüli Dánt (5—6) és Náftáli-t (7—8) Léâh szolgálóját, Zilpâh-t adja Jákobnak (9), ki Gád-ot (10—11) és Asêr-t szüli (12—13) Rúben nadragulyát hoz anyjának, Léhnak, a mezőről, melyért Léâh megveszi Jákobot Ráchéltől (14—16). Léâh szüli Isasákhdart (17—18), Zebhulân-t (19—20) és Dinâh-t (21), Ráchél szüli József-et (22—24). Jákob vissza akar menni Kanân földére (25—26). Lâbhân biztatja továbbmaradásra (27—36). Jákob eljárása, hogy sok és erős nyáját szerezzon (37—43).

- 1 És látá Ráchél, hogy ő **ל וַתֵּרָא רָחֵל כִּי לֹא יֵלְדָהּ א**
nem szült Jákobnak, és irigy- **לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶה רָחֵל בְּאֵחָתָהּ**
kedék Ráchél nénjére, és **וַתֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב הַבְּהֵמָה לִי**
mondá Jákobnak: Adj nekem **בָּנִים וְאִם-אֵין מִתָּה אֲנֹכִי ;**
gyermekeket, és ha nem, én **וַיַּחַר אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר**
2 meghalok. És Jákob meg- **הִתַּחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר-מִנַּע**
haraguvék Ráchélre, és mon- **מִמֶּךָ פָּרִי-כֶסֶף ; וַתֹּאמֶר הֲנֵנִי**
dá: Valjon Isten gyanánt **אִמְתִּי בַלְהָהּ בָּא אֵלַיָּהּ וַתֵּלֶד**
3 vagyok-e én, a ki téled meg- **עַל-בְּרַכְיָי וְאִפְנֶה גַם-אֲנֹכִי**
vonta a méh gyümölcsét. És **מִמְנָה ; וַתִּתֵּן לוֹ אֶת-בְּלִהָהּ**
mondá (Ráchél): Ime, szol- **שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלַיָּהּ**
gálóm, Bilhâh, menj be hoz- **יַעֲקֹב ; וַתַּהַר בְּלִהָהּ וַתֵּלֶד**
zája, hogy szüljön térdeimen, **לְיַעֲקֹב בֶּן ; וַתֹּאמֶר רָחֵל דְּנִי**
4 És adá neki szolgálóját Bil- **אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי וַיִּתֵּן**
háht feleségül; és Jákob be- **לִי בֶן עַל-בֶּן קָרְאָהּ שְׁמוֹ הֵן ;**
mene hozzája. És Bilhâh fo- **וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בְּלִהָהּ שִׁפְחָתָהּ**
5 gana, és szüle Jákobnak fiat. **רָחֵל בֶּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב ; וַתֹּאמֶר**
6 És mondá Ráchél: Isten meg- **רָחֵל נִפְתּוּלֵי אֱלֹהִים | נִפְתַּלְתִּי**
itelt engemet, meg is hallgatta **הֵן ;**
szavamat, és ada nekem fiat;
7 azért hivta nevét Dán-nak. És
ismét fogana és szüle Bilhâh,
8 Ráchél szolgálója, második fiat Jákobnak. És mondá Ráchél: Isteni versenyt versenyeztem nénémmel, meg is

(3) **ברכי על** szószertint: *térdeimen*, értsd: ölemben azaz: kik ölemben fölnevekedjenek. — **ואננה** e szó származásáról és jelentéséről l. M. I. 16. 2. (6) **דני ונר**, *itelt engem*, midőn nem adott gyermeket, de meg is hallgatott, fiat adván én nekem. (8) **נפתולי אלהים**, *isteni verseny*, mert nem áll az ember hatalmában, hogy ily versenyt sikeresen kiálljon, Isten segítségével

győztem; és hívá nevét Náf-
 9 táli-nak. És látá Léáh, hogy
 megállt, és nem szült, vevé
 szolgálóját, Zilpâht, és adá azt
 10 Jákobnak feleségül. És szüle
 Zilpâh, Léáh szolgálója, Já-
 11 kobnak fiat. És mondá Léáh:
 Jött a szerencse; és hívá ne-
 12 vét Gâd-nak. És szüle Zilpâh,
 Léáh szolgálója, második fiat
 13 Jákobnak. És mondá Léáh:
 Boldogságomra! mert boldog-
 nak mondanak engem a leá-
 nyok; és hívá nevét Ásêrnek.
 14 És elmene Ruben a búzaaratás
 napjaiban, és talála nadra-
 gulyát a mezőn; és elhozá
 azokat anyjának, Léáhnak. És
 mondá Ráchél Léáhnak: Adj
 15 nekem fiad nadragulyáiból. És
 mondá neki: Avagy kevésnek
 itéled-e elvenned tőlem férje-
 met, hanem el akarod venni
 tőlem fiam nadragulyáit is?
 Mondá Ráchél: Azért háljon
 veled az éjjel fiad nadragulyái-
 16 ért. És Jákob eljöve a mezőről
 este; és kimene Léáh elébe,
 és mondá: Hozzám jöjj be,

עם־אחתי גם־יכלתי ותקרא
 שמו נפתלי: ותרא לאה כי
 עמדה מלדת ותקה את־זלפה
 שפחתה ותתן אתה ליעקב
 לאשה: ותלד זלפה שפחת
 לאה ליעקב בן: ותאמר לאה
 בנגד ותקרא את־שמו גַד:
 ותלד זלפה שפחת לאה בן
 שני ליעקב: ותאמר לאה
 באשרי כי אשרוני בנות
 ותקרא את־שמו אשר: וביעי
 וילד ראובן בימי קציר־הטים
 וימצא דודאים בשדה ויבא
 אתם אל־לאה אמו ותאמר
 רחל אל־לאה תני־נא לי
 מידודאי בנגד: ותאמר לה
 קמעט קחתך את־איש־וּלְקַחַת
 גם את־דודאי בני ותאמר רחל
 לבן ישׁעב עמך הַלִּילָה תחת
 דודאי בנגד: ויבא יעקב מן
 השדה בערב וימצא לאה
 לקראתו ותאמר אלי תבוא

nélkül. — נפתולי, tsz. főnév, mely csak ez egyszer fordul elő, töve: פתל, mely a nifálban annyit jelent, mint: egymásba fogni, megbirkózni, azért: *versenyezni*. (11) בנגד, úgy értendő, mintha lenne בא נד, két szóban; נד pedig, mely בנגד-ből származik, *szerencsét* jelent. (13) באשרי וגו'; e szójáték אשר gyöknek háromféle használatából ered. Ugyanis 1. אשר, *boldogság*; 2. az ettől származott (denominativum): אשר, boldognak mondani valakit, és 3. אשר tulajdonnév: *Asér*. (14) דודאים; növény, vagy virág, mely részint domború alakjáról (דוד, üst, kosár), részint pedig állítólagos hatásáról (דוד szerelem) így nevezetik. (15) ולקחה, így hangzik וּלְקַחַת helyett, a kiejtés megkönnyeb-

mert bérbe vettelek tégedet, fiam nadragulyáiért; és hála nála az éjjel. És Isten meghallgatá Léáht ki fogana, és szüle Jákobnak ötödik fiat. És mondá Léáh: Isten adta nekem jutalmamat, mivelhogy adtam szolgálómat férjemnek; és hívá nevét Iszszákhárnak. És Léáh ismét fogana, és szüle hatodik fiat Jákobnak. És mondá Léáh: Isten részesített engemet jó osztályrészben; ez izben velem lakozik az én férjem, mivelhogy szültem neki hat fiat; és hívá nevét Zebhúlúnak. És ezután leányt szült és hívá nevét Dináhnak. És Isten megemlékezék Ráchélről, és meghallgatá őt az Isten, és megnyitá méhét. És ez fogana, és szüle fiat és mondá: Isten eltörölte gyalázatomat. És hívá nevét József (Jószéf)-nek, mondván: Adjon nekem hozzá az Örök-25 kévaló más fiat. És lón, mikor Ráchél szülte volt Józsefet, mondá Jákob Lábhárnak: Boesáss el engem, hadd menjek helyemre és földemre. Kérlek, add feleségeimet és gyermekeimet, kikért szolgáltalak téged, hadd menjek el;

בִּי שָׂכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוֹדָי
 בְּנִי וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בַּלַּיְלָה הַזֶּה:
 וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל-לֵאָה וַתַּהַר
 וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן-חַמִּישִׁי:
 וַתֹּאמֶר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי
 אֲשֶׁר-נָתַתִּי שְׂפָחָתִי לְאִישִׁי
 וַתִּקְרָא שְׁמוֹ וַיִּשְׁשָׁר: וַתַּהַר
 עוֹד לֵאָה וַתֵּלֶד בֶּן-שְׁשִׁי
 לְיַעֲקֹב: וַתֹּאמֶר לֵאָה וְכִדְנִי
 אֱלֹהִים | אֲתִי וְכֵד טוֹב הַפַּעַם
 וַיִּבְלְנִי אִישִׁי כִּי-יִלְדֵתִי לוֹ שֵׁשָׁה
 בָּנִים וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ וַיְבָלוּ:
 וְאַחַר יִלְדָה בֵּת וַתִּקְרָא אֶת-
 שְׁמָהּ דִּינָה: וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים
 אֶת-רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֶלֶיהָ אֱלֹהִים
 וַיִּפְתַּח אֶת-רַחֵמָהּ: וַתַּהַר וַתֵּלֶד
 בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסָּף אֱלֹהִים אֶת-
 חַרְפֹּתַי: וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יוֹסֵף
 לֵאמֹר יֹסֵף יְהוּה לִי בֶן-אֶחָד:
 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֶת-
 יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-לֵבָן
 שְׁלַחֲנִי וְאַלְכָּה אֶל-מְקוֹמִי
 וְלֹאֲרָצִי: תִּנְה אֶת-נַשְׁי וְאֶת-
 יַלְדֵי אֲשֶׁר עִבַדְתִּי אִתְּךָ בְּהַן

bitése kedvéért. L. felj. M. I. 21. 16. (20) וַיִּבְלְנִי; tárgyragozott fut. kál, töve: זבל csupán hangrokon (nem pedig rokonértelmű) זכד szóval. (23) אֶסָּף, szószerint: begyűjtött; itt pedig, a mint az összefüggésből kitünik, „kitörölte”. נחשתי és אֶסָּף megint csak hangrokon, de nem rokonértelmű szók. (27)

- mert te ismered szolgálato-
mat, melylyel szolgáltalak.
- 27 És mondá neki Lábhân: Ha
kegyességet találtam szemeid
előtt, kérek: — Én sejtem,
hogy az Örökkévaló megálda
28 engem miattad. És mondá:
Kérek, szabd béreidet reám, és
29 örömet megadom. És mondá
neki: Te tudod, mi módon
szolgáltalak, és mivé lett nyá-
30 jad nálam. Mert a kevés, mely
neked volt előttem, az soka-
sággá terjede, és az Örökké-
való megálda tégedet minden
léptemen; és most, mikor te-
gyek, magam is, házamért?
- 31 És mondá Lábhân: Mit adjak
neked? És mondá Jákob: Ne
adj nekem semmit, ha meg-
teszed velem ezt a dolgot;
vissza akarok térni, nyájadat
32 legeltetni, őrizni. Be fogom
járni minden nyájaidat ma, vá-
laszsz el onnét minden pettyes
és foltos bárányt, és minden
barna bárányt a juhok közül, valamint minden foltost és pettyeztetet a
33 kecskék közül, ez legyen bérem. És igazságom tegyen rólam tanusá-

וְאֵלֶכָה בִּי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־
כֹּן עֲבַדְתִּי אֲשֶׁר עָבַדְתִּיךָ: וַיֹּאמֶר
אֵלָיו לָכֵן אֲסַנֶּה מִצְאָתִי חֵן
כִּעֲנִיךָ נַחֲשֵׁתִי וַיְבַרְכֵנִי יְהוָה
כֹּחַ בְּגִלְגָּד: חֲמִישִׁי וַיֹּאמֶר נִקְבָה
כֹּס שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתְנָה: וַיֹּאמֶר
אֵלָיו אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־אֲשֶׁר
עֲבַדְתִּיךָ וְאֵת־אֲשֶׁר־הָיָה מִקְנֶךָ
לִּי: כִּי מָעַט אֲשֶׁר־הָיָה לְךָ
לִפְנֵי וַיִּפְרֹץ לְרֹב וַיְבַרְכֶךָ יְהוָה
אֶתָּה לְרִגְלֵי וְעַתָּה מִתִּי אַעֲשֶׂה
לֹא גַם־אֲנִכִּי לְבֵיתִי: וַיֹּאמֶר מָה
אֶתֶּן־לְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא־תִתֶּן־
לִי מֵאֲמָרָה אֲסִי־תַעֲשֶׂה־לִּי
הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֶרְעֶה
לֵב צֹאנְךָ אֲשַׁמֵּר: אֶעֱבֹר בְּכָל־
צֹאנְךָ הַיּוֹם הַזֶּה וְהָרָה מִשָּׁם כָּל־
שָׂה וְנָקָר וְטָלוּיָה וְכָר־שָׂה־
חֹם בְּכַשְׁבִּים וְטָלוּיָה וְנָקָר
כִּי כִּעֲגִים יְהִי שְׂכָרִי: וְעִנְתָה־בִּי

perf. piél, (töve: נחש), melynek jelentménye: varázsolni, tágabb értelemben: *sejdtetni*. (28) נקבה, nyomat. imp. kál, töve: נקב, alapjelentménye: *fúrni, vágni*, azért: *megszabni*. — (29) ואת אשר היה, és a mivé lett; היה e helyen is (I. M. I. 3, 22.) nem állapotot, hanem változást fejez ki, azért: *lett*, nem pedig: *volt*. (30) לרגלי, szószerint: *lábamhoz*, értsd: minden léptemen. *לביתי*, házamért, azaz: háznépem-, családomért. (32) נקר וטלויה: szószerint: *pontozott és foltosított*, azért: *pettyesek és foltosak*. — וכל שה חום, és minden barna bárányt; חום mn. rokonértelmű חמם-mal, melynek jelentése: *melegíteni, barnítani* (a napról). (33) ביום מחר: szószerint: *holnapi napon*, értsd: akármely napon ezentúl. — כי תבוא ונו', ha jössz stb. értsd: ha meglátogatod

- got ma—holnap, mikor eljősz béremre, mely előtted vagyon, mind, a mi nem pettyes és foltos a kecskék között, és barna a juhok között, lopott
 34 az nálam. És mondá Lábhân: Ime, bárcsak lenne szavad
 35 szerint. És elválasztá azon a napon a tarkalábú és foltos bakokat, és a pettyes és foltos kecskéket, mindazokat, a melyeken valami fehérség
 36 vala, és minden barnát a juhok közöl, és átadá fiai kezébe.
 És határoza három napi járó utat maga és Jákob között; Jákob pedig legelteti vala Lábhânnak megmaradt juhait. És
 37 Jákob vön magának friss nyárfapálczát ésogyoró- és gesztenyefát és hámoza rajtok fehér csikokat, megmeztele-
 38 nítvén a fehérséget, mely a pálczákon vagyon. És állítá a pálczákat, melyeket lehámozott, a vályukba, a vizitatókba,

צִדְקָתִי בְיוֹם מִחָר כִּי־תָבוֹא
 עַרְשֵׁנִי לְפָנֶיךָ כֹּל אֲשֶׁר־
 אֵינֶנּוּ נָקֹד וְטָלוּא בְּעֵינִים וְחוּם
 בְּכַשְׂכִּים גָּנוּב הוּא אֵתִי:
 לֹא וַיֹּאמֶר רָבֵן הֲזֶה לִּי יְהִי כְדַבַּרְךָ:
 לֹא וַיִּסַּר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַתִּישִׁים
 הָעֵקְדִים וְהַטָּלָאִים וְאֵת כָּל־
 הָעֵינִים הַנִּקְדוֹת וְהַטָּלָאוֹת כֹּל
 אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ וְכָל־חוּם
 לֹא בְכַשְׂכִּים וַיִּתֵּן בִּידֵי־בְנָיו: וַיִּשֶׂם
 דְּרֹךְ שְׂקֵשֶׁת יָמִים בֵּינֵו וּבֵין
 יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רַעְיָה אֶת־צֹאן לָבָן
 לֹא הִנְזַתְתָּ: וַיִּקְחֵלֹו יַעֲקֹב מִקָּל
 לְבָנָהּ לֹא וְלוֹו וְעַרְמֵן וַיַּפְצֵל
 בָּהֶן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת מַחֲשָׁף
 תְּלָבָן אֲשֶׁר עַל־הַמִּקְלוֹת:
 לֹא וַיִּצַּן אֶת־הַמִּקְלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל

béremet (nyájamat), a melyet el nem rejthetek előled, mely mindig szemed előtt (לפניך). — גנוב, *lopott* jószág, azaz: nem birom jogosan. (34) הן לו יהי (35) העקדים; szó szerint: *ime, bárcsak lenne* stb. azaz: *úgy legyen.* (35) העקדים, a tarkalábúakat. E szó עקדים nem tévesztendő össze נקדים-mal; az első, melynek töve: עקד, voltaképen azt jelenti: megkötözött (a lábakon), azért tarkalábúak, esíkosok. A נקדים pedig, melynek töve: נקד, pontozott, *pettyeseket* jelent. — מקל לבנה לח (37) לבן, értsd: נקד רבן vagy טלווא לבן, *fehér pont, fehér folt.* (37) לח tartozik לבנה szóhoz, melynek az a jelzője, mert ha מקל-nak a jelzője lenne, akkor így kellene hangzania: הלח, mivel מקל a vonzónév (nomen regens). L. M. I. 10, 21. מחשף הלבן וגו'; ez értelmezője az előtte álló לבנות (nomen regens)-nak, mert elmondja, mi módon csinálta a fehér csikokat. מחשף főnév, חשף (= חסף) igéből, mely rokonértelmű az előtte való פצל (lehámozni) igével, azért: mezteleníteni, héjától megfosztani. (38) ויצן, fut. hif. töve: יצן (rokonértelmű יצב igével), hifil formában használtatik. — בשקתות המים. E szavak értelmezik az előttök álló ורהמים-ot, mely még csak az „Énekek-Éneke“

a hová mennek vala a juhok, hogy igyanak, a juhok elébe, és hevülének, mikor eljöttek 39 inni. És a juhok hevülének a pálezák láttára, és a juhok ellének tarkalábúakat, pettye- 40 seket és foltosokat. És e juhokat elválasztotta Jákob, és fordítá a juhok orczáit a tarkalábúak és a barnák felé Lábhán nyájában; és tarta magának külön nyáját, és nem tartá azokat Lábhán 41 nyájával. És történt, mikor hevülnek vala a korán ellő juhok, Jákob elhelyezte a pálezákat a juhok szemei elé a vályukba, hogy hevüljenek a 42 pálezákon. És midőn a juhok későn ellének, nem helyezi vala azokat. És így történt, hogy a későn ellők Lábhánnak, és a kora ellők Jákobnak ju- 43 tának. És a férfiu kiterjeszkedék fölötte nagyon; és valának

בַּרְהֲמִים בְּשִׂקְתוֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר
תְּבֹאוּ הַצֹּאן לְשִׂתוֹת לְזִכָּה
הַצֹּאן וַיַּחֲמֵנָה בְּבֹאוֹ לְשִׂתוֹת;
לִשׁ וַיִּחַמוּ הַצֹּאן אֶל־הַפְּמַקְלוֹת
וַתִּלְדוּן הַצֹּאן עֵקֶדִים נִקְדִּים
מ וּמְלֵאִים; וַהֲפֹשְׂבִים הַפְּרִיד
יַעֲקֹב וַיִּחַן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל־עֵקֶד
וְכָל־חֹסִים בְּצֹאן לָבֵן וַיִּשֶׂת לָו
עֲדָרִים לְבָדוֹ וְלֹא שָׂתֵם עַל־
מֵא צֹאן לָבֵן; וַהֲיָה בְּכָל־יָחַם
הַצֹּאן הַמְּקֻשְׂרוֹת וּשְׂם יַעֲקֹב
אֶת־הַפְּמַקְלוֹת לְעֵינֵי הַצֹּאן
בַּרְהֲמִים לְיַחֲמָנָה בַּמְּקֻלוֹת;
מב וַבַּדְּעֻטָּה הַצֹּאן לֹא יָשִׂים וַהֲיָה
הָעֻטָּפִים לְלָבֵן וְהַקְּשָׁרִים
מג לְיַעֲקֹב; וַיַּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד

könyvében fordul elő (7, 6.) átvitt értelemben: száraznak *בֹּדֵד*-ből, mely *רוּץ* (sietni, szaladni, a vizről: folyani) igével rokonértelmű. — *שִׂקְתוֹת* úgy alakult, mintha *שִׂקָה*-tól származnék, mely alak azonban nem fordul elő, hanem csak *שִׂקָה* (I. M. I. 24, 20.), ebből pedig a szabályszerű tsz.: *שִׂקָה* függő alak: *שִׂקָה*, mint *שִׂקָה*, tsz. *שִׂקָה*, függő alak *שִׂקָה* — *וַיַּחֲמֵנָה*, és felhevülének, a tarka pálezák látásán. 3. sz. nőn. tsz. ige helyett, kétnemű igealak, töve: *יחם*, rokonértelmű *יחם*-mal. (39) *וַיִּחַן* fut. kál *יִחַן* helyett. (40) *וַיִּחַן פְּנֵי הַצֹּאן וְגו'*, és fordított a nyáj arcsát stb., azaz: a juhokat úgy rendezte, hogy mindig a tarkák voltak az anyajuhok szemei előtt. — *שָׂתֵם*, perf. kál tárgyraggal, töve: *שָׂת*, *helyezni*. (41) *יָחַם*; inf pi. *יחם*-ból. — *הַצֹּאן הַמְּקֻשְׂרָה*, a korán ellők, szószerint: az izmosak, mert *מְקֻשְׂרָה* part. pass. pi. töve: *קשר*, kötni, csomósítani, csomósodott, izmosodott, azaz: erős, ép. (42) *וּבַדְּעֻטָּה הַצֹּאן*, és mikor a juhok későn ellők voltak; szószerint: mikor a juhok gyöngék, erőtlének voltak; mert *עֻטָּה* voltaképen annyit jelent, mint: *eltakarani, elleplezni*, átvitt értelemben: *erőtlen*, mintegy elleplezett erejű.

tünk : atyjuk Istene. És Jákob esküvék atya, Izsák, félelmére.
 54 És Jákob áldozatot hozza a hegyen, és hívá atyafiait, hogy kenyeret egyenek, és evének
 לְאֵתוֹ לֶאֱכַל-לֶחֶם וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיְלִינוּ בָהָר׃ מַפְטִיר

XXXII. FEJEZET.

Jákob látomása az úton Machnájimban (1—3). Űsenete Esauhoz (4—6). A követek visszaérkezése és Jákob megijedése Esau elébejövetele miatt (8—9). Jákob könyörgése (10—13) Jákob ajándékot küld Esau-nak (14—22), minek utána átkel Jábbók folyón (23—24). Tusakodása egy férfúval, ki őt „Fiszraeł”-nek nevezi (25—31). A szökőin evésétől való tartózkodás (32—33).

- 1 És Lábhân fölkele korán reggel, és megcsókolá fiait és leányait, és megáldá őket; és Lábhân elmene és visszatéरे helyére. Jákob pedig elment az ő útján; és találának reá Isten angyalai. És mondá Jákob, mikor meglátta őket: Isten tábora ez. És hívá azon hely nevét Máchnájim (két tábor)-nak.
- 2 3 4 5
- א לֵב וַיִּשְׁכֶם לָבֵן בְּבֹקֶר וַיִּנְשָׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֵךְ אֹתָהֶם ב וַיֵּרָד וַיֵּשֶׁב לָבֵן לְמִקְמוֹ׃ וַיַּעֲקֹב הֵלֵךְ לְדֶרֶכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ-בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים׃ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב בְּאִשְׁרֵי רָאִם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנֵיִם׃ וַיִּשְׁלַח.
- ד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל-עֵשָׂו אֲחִיו אֶרְצָה שְׁעִיר ה שְׂדֵה אַדוֹם׃ וַיִּצְוּ אֹתָם לֵאמֹר

Ábrahám pedig Jákob nagyatyja volt. Lábhân tehát a két ösatya istenét hívta fel a szövetség tanújául; Jákob azonban esküvék atya, Izsák félelmére, értsd : Istenére. L. felj. 42. v. (54) *לאכל לחם*, hogy kenyeret egyenek, értsd : hogy lakomázzanak.

(2) *מלאכי אלהים*, Isten angyalai, *מלאך* névnek jelentményét l. felj. M. I. 28, 12. Hogy milyfélék voltak ezek, a szent szövegből ki nem tűnik, csak az világos, hogy Jákob, midőn azokat látta, azt mondotta: *Es isten tábora*. (4) *מלאכים*, követek. Itt kétség kívül *embereket* jelent. *ארצה שעיר*, *שדה אדום*, *Szeír földére*, *Edóm mezőségére*. Széir és Edóm ugyanazon tartományt jelölik (l. M. I. 25, 25, 30.). *ארצה*. Az *א* név végén határt jelentő rag, és anyyi, mint : *אל ארץ*. L. M. I. 13, 14. és sok más helyen. (5) *גת*,

- mondván : Így szóljatok az én uramhoz Esauhoz ; így szólott szolgád Jákob : Lábhánál tartózkodtam, és késedelmezem ez ideig. És valának én 6 nekem ökreim és szamaraim, juhaim és szolgálaim és szolgálóim ; és küldöm, hogy azt jelentsem az én uramnak, hogy kegyet találjak szemeid 7 előtt. És visszatérének a követek Jákobhoz és mondák : Eljöttünk bátyjádhoz, Esauhoz, ő is eléd megyen, és négyszáz 8 férfiú vele. És Jákob nagyon megfélemlék, és aggódék ; és beosztá a népet, mely vele vala, és a juhokat és az ökröket és a tevéket két seregre. És mondá : Ha Esau 9 jövend az egyik seregre és megveri azt, akkor léssen, hogy a megmaradt sereg me- 10 nekülhet. És mondá Jákob : Atyám, Ábrahám Istene! és

tartózkodtam, mint idegen (גר), nem pedig: *ישבתי*, laktam, mint otthonos (תושב), mert — úgymond — hazámat, szülőföldemet nem hagytam el örökre. — *ואחר*, fut. kál אָחַר־הֵן helyett, töve: *אחר*, késedelmezni, mely értelemben rendszeren a piélben használtatik (l. alább 34, 19), csak ez egyszer fordul elő a kálban. (6) *וידי לי*, és valának én nekem, értsd: megszereztem. — *היה לי* ép úgy, „*valamit birni*“, mint „*valamit megszerezni*“ jelent: (l. p. felj. 13. 3.). — *שור וגו'*, gyűjtőnevek ezek, és így nemcsak egy ökröt stb. jelentenek, hanem sokat. — *ואשלחה להגיד וגו'*, és küldöm, hogy azt jelentse stb. azaz: üzenem, hogy ezzel barátságos indulataimat kifejezzem. (7) *וארבע מאות איש עמו*, és négyszáz férfi vele, mi által ellenséges szándékát elárulja. (8) *ויצר לו*, és aggódék, *ויצר* fut. kál יצר-בól, melynek futuruuma két alakban fordul elő; יצר és יצר, az elsőnek a jelentése: és alaklta, a másiké pedig: és aggódék, azaz: aggodalmnai valának. (9) *המהנה האחת והכהו*. A jelzői számnév (האחת) nőnemű, a tárgyrag (כהו) pedig, mely *מחנה*-re vonatkozik, himnemű; ez mutatja, hogy *מחנה* közösnemű (gen. communis). V. ö. Kir. I. 19, 11. (10) *ואומר אלי וגו'*, ki mondó valál stb. (l. M. I. 31, 13.). — *ואיטיבה*, hossza-

- atyám, Izsák Istene! Örökkévaló! ki mondó *valál* én nekem: Térj vissza földedre, és születésed helyére, és akarok
- 11 jót tenni veled. Kisebb vagyok mindazon jótéteményeknél és igazságnál, melyet cselekedtéül szolgáladdal; mert botommal mentem át e Jordánon, és most lettem két sereggé.
- 12 Ments meg engemet, kérlek, bátyám kezéből, Esau kezéből, mert félek tőle, nehogy eljön és mergverjen engem
- 13 anyástúl, gyermekestül. Te pedig mondtad: Jót fogok tenni veled, és teszem ivadékokat mint a tenger fővenyét, mely meg nem számláltathatik a sokaság miatt. És hála ott azon éjjel; és vön abból, a mi keze alatt ment, ajándékot bátyjának, Esaunak.
- 15 Kétszáz kecskét, húsz bakot.
- 16 kétszáz juhot és húsz kost; szoptatós tevéket, fiaikkal, harminczat; negyven tehenet és tiz bikát, húsz nőstényszamarat

וְאֵלֵהי אָבִי יִצְחָק יְהוָה הָאָמַר
 אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וְלִמְוֹלַדְתֶּךָ
 וְאִיטִיבָה עִמָּךְ: קָטַנְתִּי מִכֵּל
 הַחֲסָדִים וּמִכֵּל-הָאֱמֶת אֲשֶׁר
 עָשִׂיתָ אֶת-עַבְדְּךָ כִּי בִמְקַלִּי
 עָבַרְתִּי אֶת-יַרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה
 יְבִיטִי לְשֵׁנִי מִחֲנֹת: הֲצִינִי נָא
 מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי-יִרְאֶה אֹנְכִי
 אֹתוֹ פָּרֹחַבֵּא וְהִכֵּנִי אִם עַל-
 בָּנָיִם: וְאַתָּה אֲמַרְתָּ הֵיטֵב
 אִיטִיב עִמָּךְ וְשָׁמְתִי אֶת-זִרְעֶךָ
 כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא-יִסְפָּר מֵרֹב:
 וְיִלְדוּ שָׁם בְּלִילָה הַהוּא וַיִּקַּח
 מִן-הַבָּא בִידוֹ מִנְחָה לַעֲשׂו
 אָחִיו: עֲנִים מְאֹתִים וַתִּישׂוּם
 עֲשָׂרִים רְחִלִים מְאֹתִים וְאֵילִים
 עֲשָׂרִים: גַּמְדִים מִיַּנְיֹקוֹת וּבְנֵיהֶם
 שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבָּעִים וּפְרִים
 עֶשְׂרֵה אֶתְנֵת עֲשָׂרִים וְעִזִּים

búlt fut. hifil, mely óhajtaást fejez ki; töve: יטב. L. M. I. 4, 7. (11) קטנתי
 מ-; benható ige קטן (kicsinynek, csekélynek lenni -ból származik; értelme: meg
 nem érdemeltem — úgymond — a sok jót, melyet Isten velem tett — כי
 במקלי וגו'. mert botommal stb. azaz. egyedül voltam, és nem bírtam semmi-
 vel. (12) מיד אחי מיד עשו. Így is lehetne: מיד אחי עשו. A vonzónév (מיד)
 ismétlődése nyomatékos költői kifejezés. (13) ואתה אמרת וגו'. Te pedig
 mondtad stb. Azért kérlek, ments meg bátyám kezéből! (14) מן הבא בידו
 szószertint: abból, mi keze alatt ment, azaz: mit magával vitt. (16) מיניקות
 part. hif. ינק-ból, szószertint: szoptató, azaz: fejős tevék — ועירים képesolo
 1 nélkül יעצב; egyesszámban: יעצב. Ez, a mint épen e helyen világosan
 kitetszik, (mivel אתון [nőstény számár]-nal ellentétesen használtatik), mint
 עדר (7) פרים és פרות. אילים és רחלים.

17 és tiz emhét. És átadá (azokat) szolgálai kezébe, minden nyáját külön, és mondá szolgálainak: Menjetek elöttem, és legyen 18 térség nyáj és nyáj között. És megparancsolá az elsőnek, mondván: Ha reád akad bátyám, Esau, és kérdez téged, mondván: Kié vagy, és hová mégy, és kiéi ezek magad előtt? Mondjad: A te szolgáládé, Jákobé; ajándék ez, küldve az én uramnak, Esau-nak. És ime, ő maga is mögöttünk. És megparancsolá a másodiknak is, a harmadiknak is, mindazoknak is, kik mennek *vala* a nyájak mögött, mondván: Ezen ige szerint, szóljatok Esauhoz, mikor őt 21 találjátok. És mondjátok: Ime, a te szolgálád, Jákob is mögöttünk, mert azt mondotta: Ki akarom őt engesztelni az ajándékkal, mely elöttem jár, és azután látni fogom orezáját,

22 talán barátságosan fogad engemet. És az ajándék előre mene ő előtte, ő pedig hált azon éjjel a táborban. És felkele az

י עֲשָׂהָהּ: וַיִּתֵּן בְּיַד-עֲבָדָיו עֵדֶר
 עֵדֶר קְבָדוֹ וַיֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָיו
 עֲבְרוּ לִפְנֵי וַיְרוּחַ תְּשִׁימוּ בֵּין
 יח עֵדֶר וּבֵין עֵדֶר: וַיִּצְוֶה אֶת-
 הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר כִּי יִפְגַּשְׁךָ עֵשָׂו
 אָחִי וּשְׁאַלְךָ לֵאמֹר לְמִי אַתָּה
 וְאָנֹכָה תֹלֵד וּלְמִי אֵלֶּה לִפְנֵיךָ:
 יט וְאָמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיַעֲקֹב מִנְחָה
 הִוא שְׁלוּחָה לְאָדָנִי לַעֲשׂוֹ וְהִנֵּה
 כ גַּם-הִוא אַחֲרָיִנוּ: וַיִּצְוֶה גַם אֶת-
 הַשֵּׁנִי גַם אֶת-הַשְּׁלִישִׁי גַם אֶת-
 כג כָּל-הַחֲלָמִים אַחֲרֵי הָעֲדָרִים
 לֵאמֹר בְּדַבַּר הַזֶּה תִּדְבְּרוּן אֶל-
 כד עֲשׂוֹ בְּמִצְאָכֶם אֹתוֹ: וְאָמַרְתֶּם
 גַּם הִנֵּה עַבְדְּךָ יַעֲקֹב אַחֲרָיִנוּ
 כה כִּי-אָמַר אֲבִפְרָה פָּנָיו בְּמִנְחָה
 חֶהְלַכְתָּ לִפְנֵי וְאַחֲרָיִן אֲרִאֶה
 כו כָּפְנוּ אוֹלֵי יִשָּׂא פָּנָיו: וְתַעֲבֹר
 חֲמִנְתָּה עַל-פָּנָיו וְהִוא לָן
 כז בְּקִלְתָּ-הִוא בְּמִנְחָה: וַיִּקָּם |

ער. A név ismétlődése osztószám gyanánt (distributivum) alkalmaztatik. L. M. I. 7, 3. (18) *יפגשך*, fut. kál, tárgyraggal, töve: *פגש* (= פגע), mely *ב* viszonyítót is vonz. (19) *לעבדך ליעקב*, *szolgádé, Jákobé*. Ez legyen a felelet e kérdésre: „למי אתה?” „למי אתה” pedig arra a kérdésre: „מנחה היא ונר?” „מנחה היא ונר” (20) *במצאכם*, ragozott inf. kál *ב* viszonyítóval (פגשך helyett), töve: *מצא*; szószerint: találkozástokban, időhatározói mondatl kifejezve: *mikor találkoztok*. L. felj. M. I. 3, 5. és még más helyen. (21) *אכפרה פניו*; *kí akarom őt engesztelni*, עפ anyit jelent, mint *betakarni* (l. M. I. 6, 14.); a piélben (többféle vonzattal): *engesztelni*, tulajdonképen: *eltakarni* (a bűnt).— *אולי ישא פני*, *talán barátságosan fogad engemet*; szószerint: *orezámat felemeli*,

éjjel, és vevé két feleségét és két szolgálóját és tizenegy gyermekét, és átmené 24 Jábbók révén. És felvévé őket és átvivé őket a patakon, és 25 átvivé, a mije volt. És Jákob marada egyedül; és egy férfi tusakodék vele a hajnalcsillag felkeltéig. És midőn 26 látá, hogy nem bir vele, megilleté csipőjének forgócsontját, és kifezamadék Jákob csipőjének forgócsontja, vele történt 27 tusakodás közben. És (amaz) mondá: Bocsáss el engem, mert felkelt a hajnalcsillag; és (Jákob) mondá: Nem bocsátlak el, míg meg 28 nem áldottál engemet. És mondá neki: Mi a te neved? És 29 mondá: Jákob. Amaz mondá: Ne Jákobnak mondassék ezentúl a te neved, hanem Izrael (Jiszraël)-nek; mert viaskodtál

בַּלַּיְלָה הוּא וַיִּקַּח אֶת־שְׁתֵּי נַשְׁוֹי וְאֶת־שְׁתֵּי שִׁפְחֹתָיו וְאֶת־אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו וַיַּעֲבֹר אֶת־מַעְבַּר יַבֵּק; וַיִּקְחֵם וַיַּעֲבֹרֵם אֶת־הַנַּחַל וַיַּעֲבֹר אֶת־אֲשֶׁר־לָו; כִּי וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֹלֹת הַשָּׁחַר; וַיֵּרָא בִּי לֹא יָכֹל לָו וַיִּגַע בְּכַף־יָרְכוֹ וַתִּקַּע בְּכַף־יָרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֶאֱבָקוֹ עִמּוֹ; כִּי וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי בִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ בִּי אִם־כִּי בִּרְכָתָנִי; וַיֹּאמֶר אָקִי מַה־שָּׂמֶךְ כִּי וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב; וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שָׂמֶךְ בִּי אִם־יִשְׂרָאֵל

értsd: méltányol. (23) בלילה הוא annyi, mint: בלילה הוא —. מעבר יבק, Jábbók révén. יבק kisebb folyó, mely Gileád közelében a Jordánba ömlik. (25) ויאבק איש עמו וגו' és egy férfi tusakodék vele stb.; e férfi kilitéről ezúttal sem nyilatkozik közelebből a szentírás. Csak azt közli velünk, hogy Jákob őt el nem eresztette, míg meg nem áldotta (27. v.); ebből azonban az tűnik ki, hogy vajmi előkelő férfi lehetett, ki bátyával, Esauval benső viszonyban állott. — ויאבק fut. nifál, töve: אבק (= חבק), egymásba fogódzni, átölelni, azért: tusakodni, birkozni. (26) ויגע בכף ירכו וגו' és érinté csipőjének forgócsontját, értsd: erősen megragadta. נגע בכף, megragadni, megtámadni (I. M. II. 19, 13.) — כף (töve: כפה) tulajdonképen kanalat jelent, átvitt értelemben használtatik a kéz tenyeréről (M. III. 9, 17.), a láb talpáról (M. I. 7, 19.; III. 11, 27.), valamint a csipő azon csontjáról, mely domború alakjánál fogva kanálhoz hasonlít. — ותקע, fut. kál, töve: יקע (= נקע): kifezamadni. — בהאבקו, inf. nifál alanyraggal. töve: אבק. L. felj. 24. v. (27) כי עלה השחר, mert felkelt a hajnalcsillag, tehát nekem vissza kell mennem. (29) לא יעקב וגו' nem Jákob stb. E szavakból, melyeket Jákob áldásnak vesz, kiviláglik, hogy ama férfi Esau képviselője volt, ki végre beismerte, hogy Jákob hősiessé módon állta ki küzdelmét istenek, azaz: fejedelmek (עשו) és emberek (לבן) ellen. — שרית, perf. kál, töve: שרה, küs-

istenekkel és emberekkel
 30 és győztél. És kérdé Já-
 kob és mondá: Tudasd
 velem, kérlek, a te ne-
 vedet; és amaz mondá: Miért
 kérdezősködöl nevem után?
 31 És megáldá őt ottan. És Já-
 kob hívá a hely nevét Peniël
 (Isten szine)-nek. Mert láttam
 Istent színről színre, és lel-
 32 kem megszabadula. És felkele
 neki a nap, mikor elhaladott
 Penüël mellett; ő pedig sántit
 33 *vala* csipőjén. Azért nem eszik
 Izrael gyermekei a szökő inat,
 mely a csipő forgó csontján
 van e mai napig; mert meg-
 illetve volt Jákob csipőjének
 forgócsontját, a szökőinat.

בִּירְשׁוּתָּם אֱלֹהִים וְעַם־
 ל אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל; וַיִּשְׁאַר יַעֲקֹב
 וַיֹּאמֶר הַגִּידָה נָא שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר
 לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשִׁמִּי וַיִּבְרָךְ
 ל אֹתוֹ שֵׁם: שְׁלִישִׁי וַיִּקְרָא יַעֲקֹב
 שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיֵאל כִּי־רָאִיתִי
 אֱלֹהִים פָּנִים אֶל־פָּנִים וַתִּנְצַל
 ל בְּנַפְשִׁי; וַיִּזְרַחֲלֵנוּ הַשָּׁמֶשׁ בְּאֲשֶׁר
 עָבַר אֶת־פְּנּוּאֵל וְהוּא צָלַע עַל־
 ל יָרְכוּ: עַל־כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־גִּיד הַנֶּשֶׂה אֲשֶׁר
 עַל־רֵגֶל הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי
 נָגַע בְּרֵגֵל יַעֲקֹב בְּגִיד
 הַנֶּשֶׂה:

XXXIII. FEJEZET.

Jákob és Esau találkozására (1—15), egymástól való elválása (16—17).
 Jákobnak Sehhemben való megérkezése (18), Jákob mezőt vesz (19), melyen
 ottárt épít (20).

1 És Jákob felemelé szemeit,
 és látá, hogy, ime, Esau jő, és
 vele négyszáz férfiú. És be-
 osztá a gyermekeket Léâh
 mellé és Ráchél mellé és a

ל ג וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיִּרְאֵה
 וְהִנֵּה עֹשֹׂו בָּהֶם וְעִמּוֹ אַרְבַּע
 מֵאוֹת אִישׁ וַיַּחַן אֶת־הַיְקָדִים
 עַד־לֵאָה וְעַד־רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי

deni (a fejedelemségért). — ותוכל, fut. hofál, töve: יכל, *tehetni*; átvitt érte-
 lemben: *győzni*. L. felj. 25. v. (30) למה זה תשאל לשמי, *ugyan miért kérde-*
zősködöl nevem után? Nincs többé ok arra, miután kívánságot teljesítettem.
 זה e helyen a kérdőszó (למה) nyomatékositására szolgál. V. ö. M. II. 42.
 (33) על כן לא יאכלו וגו', *azért nem eszik stb.*; ez egyszerű történeti közlésnek,
 nem pedig törvénynek veendő, mert az csak szokás volt a szinai törvényadás
 előtt (קודם מתן תורה). — גיד הנשה, *szökőin*, mert átszökik, menés közben,
 egyik helyről a másikra. נשה voltaképen azt jelenti: átengedni, azért át-
 vitt értelemben: elfelejteni (M. I. 41, 50.), kölesön adni. (M. V. 24, 11.)

- 2 két szolgáló mellé. És helyezé
a szolgálókat és gyermekeiket
elől, Léáht pedig és gyerme-
keiket hátuk mögé, és Rachélt
3 és Józsefet utoljára. Ő pedig
előre ment előttök; és meg-
hajtá magát földig hétszer,
4 míg közeledett bátyjához. És
Esau elébe sieté, és megölelé
őt, és nyakába borula, és meg-
csókolá őt, és sirának. És fel-
5 emelé szemeit és látá az
asszonyokat és a gyermekeket,
és mondá: Mik ezek neked?
És mondá (Jákok): A gyer-
mekek, kikkel Isten megaján-
6 dékozta szolgálodat. És kö-
zeledének a szolgálók, ők meg
gyermekeik, és meghajták
7 magukat. És közeledék Léáh
is, meg gyermekei és meg-
hajták magukat; és utoljára
közeledett József meg Ráchél
8 és meghajták magukat. És
mondá (Esau): Mi szándékok
van ama sereggel, melyet
előtaláltam? És mondá (Jákok): Hogy kegyet találjak uram
9 szemeiben. És mondá Esau: Nekem elég van, ösém! legyen
10 tied, a mid van. És mondá Jákok: Nem úgy, kérlek, ha kegyet

(2) אחרנים, szó szerint: *utolsók*, azaz: az előttök valók háta mögött. Azokat, kiket gyöngédebben szeretett, nem tette ki az első megtámadásnak. (3) עד—עד, *mig—ig*; az első עד (= עור) módhatározó, a második עד helyhatározó. (4) וישקוהו, fut. kál, tárgyraggal, töve: נשק (megcsókolni) ל viszonyítóval is fordul elő. L. M. I. 29, 13. (5) מי אלה לך, *mik ezek neked*, értsd: milyen viszonyban állnak hozzád? (8) מי לך, szó szerint: *ki, vagy mid van?* azaz: mi szándékok van azokkal? (10) ולקחה, *úgy fogadd el.* A ו az utómondat kezdetét jelöli, azért: *úgy*. (V. ö. ונפקחו M. I. 3, 5, és még más helyen a hol a ו

- találtam szemeidben, úgy fogadd el ajándékomat kezemből, azért, mert úgy tekintem orczádat, mintha Isten színét láttam volna, mert kegyelmesen fogadtál. Fogadd el, kérlek, 11 ajándékomat, mely neked hozott, mivel Isten megkegyelmezett, és mivel mindenem van; és biztatá őt, mig elfogadá. És mondá: Induljunk csak, és menjünk el! had 12 menjek veled szemközt! És mondá neki: Az én uram tudja, hogy a gyermekek gyengék, és a juhok és a tehenek fiatalok, melyekről kell gondoskodnom; és ha túlhajtják azokat egy nap, akkor meghalnak a juhok mind. 13
- 14 Menjen csak előre az én uram szolgálja előtt, én pedig lassan ballagok az előttem levő jószág lépése szerint, és a gyermekek lépése szerint, 15 miglen uramhoz jutok Széírbe. És mondá Esau: Engedd, hogy

ily jelentménnyel bir. — כי על כן וגו' — úgy értendő, mintha lenne: כי על כן וגו', *azért mert.* (11) ברכתי, nyilván מנחתי értelmében használtatik. V. ö. Birák, 1, 15. — נסעה וגו' part. hofál, (töve: בוא) annyi mint: הִנְיָאָה (12) *induljunk* stb. mind a három egymásután következő jövőidejű ige óhajtást fejez ki, mire az הִנְיָאָה rag az ige végén világosan mutat (13) *עלות עלי*; ezt a kifejezést úgy kell érteni, mintha lenne: *עלות אשר עלי, fiatalok melyekről kell gondoskodnom*; *עלות* pedig part. kál עור (fiatal)-ból származik. — ומתו ודפקום, *ha hajtják — akkor*; a vonatkozó kötőszók: *ha — akkor* két 1 által fejeztetnek ki. דפקום tárgyragozott ige perf. kál: töve: דפק, *tökni, erősen hajtani.* (14) אתנהלה לאשי וגו', *lassan ballagok* stb. אתנהלה. fut. hithpaél (töve: נהל), annyit jelent, mint: *járkálni, lassan járni.* Az utána következő לאשי (melynek töve: *לאש*, vagy אשט a ל viszonyítóval) módhatározó, és még határozottabban fejezi ki a menés módját. — הרגל המלאכה, *a nyáj lépése szerint.* רגל voltaképen *látat* jelent; átvitt értelemben: *lépést*; מלאכה (töve: *לאך*) pedig tulajdonképen *munkát*, átvitt értelemben: *birtokot* jelent, nevezetesen: *jószágot.* V. ö. Sám. I. 15, 9. (15) אציגה, fut. hifil,

neki sok nyája és szolgálói **מֵאֵד וְיִהוּדָא וְצֹאן רִבְוֹת**
 és szolgálói és tevéi és szá- **וְשִׁפְחוֹת וְעֶבְדִים וְנִמְלִים**
 marai. **וְחִמְרִים:**

XXXI. FEJEZET.

Jákok megunván Lábhân cseleit, Ráchél és Léáh beleegyezésével titkon elhagyja Cháránt és visszatér atyjához Kanán földére (1–18). Ráchél magával viszi atya bálványképeit (19). Jákoknak sikerül az Eufrates folyón átkelni (20–21). Lábhân utóleri Jákobot (22–25), és szába áll vele a titkos elutasása miatt (26–29). Jákok igazolja magát (30–32) Lábhân átmotozza Jákob sátrait (33–35). Jákob szemére hányja Lábhânnak rossz bánásmódját (36–42). Lábhân kibékülése és frigykötése Jákokkal (43–54)

1	És meghallá (Jákok) Lá-
bhân fiainak szavait, mondván:
Elvett Jákok mindent, a mi
atyánké, és abból, a mi atyánké,
szerezte meg ezt az egész va-
gyont. És látá Jákok Lábhân
orczáját, hogy, ime, ő nem
olyan volt iránta, mint tegnap
és tegnapelőtt. De az Örök-
kévaló mondá Jákoknak: Térj
vissza atyáid földére, szülőfö-
ldre, és veled leszek. Elküldé
azért Jákok és elhivá Ráchélt
és Léáht a mezőre nyájához.	<p>א לֹא וַיִּשְׁמַע אֶת־דְּבָרֵי בְנֵי־
לָבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֶת־
כָּל־אֲשֶׁר לְאָבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר
לְאָבִינוּ עָשָׂה אֶת־כָּל־הַכָּבֵד
הַזֶּה: וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת־פְּנֵי לָבָן
וְהִנֵּה אֵינָנו עִמּוֹ כַּתְּמוּל
שְׁלֹשׁוֹם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
יַעֲקֹב שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתַי
וְדַמּוּלְדִתְךָ וְיִהְיֶה עִמָּךְ:
וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא דְרָחֵל
וְלֵאָה הַשָּׂדֵה אֶל־צֹאנֵי:
וַיֹּאמֶר לָהֶן רֵאֵה אָנֹכִי אֶת־פְּנֵי
אָבִיכֶן כִּי־אֵינָנו אִכִּי כַּתְּמוּל
שְׁלֹשׁוֹם וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הֲוָה</p>
2	gyont. És látá Jákok Lábhân
orczáját, hogy, ime, ő nem
olyan volt iránta, mint tegnap
és tegnapelőtt. De az Örök-
kévaló mondá Jákoknak: Térj
vissza atyáid földére, szülőfö-
ldre, és veled leszek. Elküldé
azért Jákok és elhivá Ráchélt
és Léáht a mezőre nyájához.	ב
3	és tegnapelőtt. De az Örök-
kévaló mondá Jákoknak: Térj
vissza atyáid földére, szülőfö-
ldre, és veled leszek. Elküldé
azért Jákok és elhivá Ráchélt
és Léáht a mezőre nyájához.	ג
4	dedre, és veled leszek. Elküldé
azért Jákok és elhivá Ráchélt
és Léáht a mezőre nyájához.	ד
5	És mondá nekik: Látom én
atyátok orczáját, hogy ő nem
olyan irántam, mint tegnap és
tegnapelőtt; de atyám Istene	ה

(1) *est az egész vagyont.* כבד, melynek alapjelent-
 ménye: tisztelet, átvitt értelemben *vagyont* jelent. V. ö. M. I. 13, 2. (2) *איננו*;
 alanyraggal ellátott határozó: *ő nem.* A rag pedig לָבָן-ra vonatkozik, nem
 כַּתְּמוּל-re, mivel ez esetben így hangzanék: *אינם.* (V. ö. M. I. 39, 9.). —
כַּתְּמוּל, *mint tegnap és tegnapelőtt*, értsd: azelőtt. תמוּל (= אחמול) a teg-
 napi, שלשם (שליש-יום) a harmad, azaz: tegnapelőtti nap. (4) *השדה*; ez
 helyhatározó gyanánt áll és szorosan függ össze ויקרא igével, így: *ויקרא השדה*,
 ki hívá őket, t. i. Ráchélt és Léáht (kik odahaza voltak) magához a mezőre,
 mert csak Jákok volt a mezőn. Ezt pontosan jelzi az elválasztó hangjegy

- 6 volt velem. Ti pedig tudjátok, ו עֲמַדִּי: וְאַתְּנָה יִדְעַתָּן בְּכֹל־
 hogy teljes erőmmel szolgál- ו כָּחֵ עֲבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן: וְאֲבִיכֶן
 7 tam atyátokat. De atyátok הִתְדַּבְּרָה בִּי וְהִחֲלַף אֶת־מִשְׁכַּרְתִּי
 megcsalt engem, és megvál- עֲשֵׂרֶת מְנִים וְלֹא־נָתַנּוּ אֱלֹהִים
 toztatta béremet tizszer; de לְהִרְעֵ עֲמַדִּי: אִם־כֵּה יֹאמֵר
 Isten nem hagyta őt velem ח נִקְדִּים יְהִיֶּה שְׂכָרְךָ וְיִקְדּוּ כָּל־
 8 rosszul bánni. Ha így mondja הַצֹּאֵן נִקְדִּים וְאִם־כֵּה יֹאמֵר
 vala: Pettyesek legyenek bé- עֲקָדִים יְהִיֶּה שְׂכָרְךָ וְיִלְדּוּ
 red, akkor ellettek a juhok בָּל־הַצֹּאֵן עֲקָדִים: וַיִּצְלַח
 mind pettyeseket. És ha így אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה אֲבִיכֶם
 mondja vala: Tarkalábuak le- יִתֵּן־לִי: וַיְהִי בַעַת יַחַם הַצֹּאֵן
 9 gyenek a te béred, akkor a juh- וְאִשָּׁא עֵינַי וָאֵרָא בַּהֲלוֹם וְהִנֵּה
 10 nyáját és adá nekem. És lőn, הָעֲתִידִים הָעֹלָיִם עַל־הַצֹּאֵן
 mikor hevülő vala a nyáj, fel- אִ עֲקָדִים נִקְדִּים וּבְרָדִים: וַיֹּאמֵר
 emelém szemeimet és látám אֵלַי מִלֵּאדָּה הָאֱלֹהִים בַּהֲלוֹם
 álomban, hogy ime, a bakok, יב יַעֲקֹב וַיֹּאמֵר הֲנִי: וַיֹּאמֵר שְׂאֵ־
 melyek meghágják vala a נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל־הָעֲתִידִים
 juhokat, tarkalábuak, pettye- הָעֹלָיִם עַל־הַצֹּאֵן עֲקָדִים
 11 sek és fehérholtosak. És mondá נִקְדִּים וּבְרָדִים כִּי רָאִיתִי אֶת־
 nekem Isten angyala az álom- יג כָּל־אֲשֶׁר רָבֵן עָשָׂה לְךָ: אֲנִי־
 ban: Jákob! És mondám: הָאֵל בֵּיתְאֵל אֲשֶׁר מִשְׁחַתָּ
 12 Ime, itt vagyok. És mondá: שֵׁם מִצְבֵּה אֲשֶׁר נִבְרְתָה לִּי
 Emeld fel szemeidet és lásd, וְ
 hogy a bakok, melyek meg- וְ
 hágnak *vala* a juhokat, tarka- וְ
 lábuak, pettyesek és fehérfol- וְ
 toszak; mert láttam mindent, a mit Lábhán veled cselekszik.
- 13 Én vagyok az Isten, Béth-Él Istene, a hol fölkenfél emlék-

(אתנחתא), mely וללאה szón áll. (6) ואתנה, költői alak helyett. (7) התל, alakjánál fogva perf. hif. תלל (= סלל)-ból, melynek jelentése: emelkedni más fölé, azért: megcsalni (V. ö. M II. 9. 17.) — עשרת מנים, szószerint: tiz rész, azért: tizszer, mint: עשרה פעמים (9). עשרה פעמים fut. hif. töve: נצל, alapjelentménye: elragadni, azért: elvenni. (10) בך יצא, fehérholtosak, voltaképen: jégszemalakuak ברך-ból, mint עקר-ból: עקד ים (11) מלאך האלהים, Isten angyala, hogy ez alatt isteni látomás értetik, melyet látott, mikor Esau

követ, a hol fogadalmat tettél nekem. Most, kelj fel, menj ki ezen földről, és térj vissza 14 születésed földre. És felelének Ráchél és Léáh, és mondák neki: Vajjon van-e még valami részünk és örökségünk 15 atyánk házában? Avagy nem idegeneknek tekintettünk-e tőle? Mert eladott minket és költekezve el is költé pénzün- 16 ket! Mert minden gazdagság, a melyet Isten elvett atyánktól, miénk az és a mi gyermekeinké. És most, mindent, a mit Isten neked mondott. 17 tégy. És Jákob fölkele és fölvevé fiait és feleségeit a te- 18 vékre. És elvivé minden nyáját és vagyonát, melyet megszerzett, tulajdon jószágát, melyet megszerzett Páddán-Arâmban, hogy elmenjen atyjához, Izsákhoz, Kanâán 19 földre. Lábhân pedig elment vala juhait nyirni. És Ráchél ellopá a bálványképeket, melyek atyjának 20 valának. És meglopá Jákob az aramita Lábhânnak szívét, nem je-

שם נָדַר עֵתָהּ קוּם צֵא מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל-אָרֶץ מוֹלְדֹתֶךָ: וַתַּעַן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמְרֵנָה לוֹ הַעוֹד לָנוּ חֵלֶק וַיַּחֲלֶה בְּבֵית אָבִינוּ: הֲלוֹא נִבְרָיוֹת נִחַשְׁבָנוּ לוֹ כִּי מִכְרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם-אֹכֹל אֶת-פְּסָפְנוּ: כִּי כָל-הָעֵשֶׂר אֲשֶׁר הֵצִיל אֱלֹהִים מֵאֲבֵינוּ לָנוּ הֵיא וּלְבִנֵינוּ וְעַתָּה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה: וַיָּקָם וַיַּעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת נִשְׁוֵי עַל-הַמַּמְלִים: וַיִּנְתֵּן אֶת-כָּל-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-רֶכֶשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוּ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפָדֵן אָרֶם רָבּוֹא אֶל-יִצְחָק אָבִיו אֶרְצָה בְּנָעוּ: וְלָבָן הִלֵּךְ לָגוֹז אֶת-צֹאֲנוֹ וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת-הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאָבִיהָ: וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת-לֵב לָבָן הָאֲרָמִי

elől futott, bizonyítja a következő 13. v. L. azt. (14) ותען ונו, fut. kál. egyesszâmban, jöllehet két alany következik. Ha az ige az alanyt megelőzi, nem kell neki ezzel megegyeznie sem számra, sem nemre nézve. L. M. I. 47, 28. (15) ויאכל גם אכל, költekezve el is költé; az infinitivus a határozott módú ige kapcsolatában a cselekvés nyomatékos voltát fejezi ki, de még annál inkább, ha az infinitivus, mint e helyen, a határozott módú igét (verb. finit.) követi. (16) הוציל; e szó származásáról és jelentéséről l. felj. 9. v. (18) מקנה קנינו, tulajdon jószágát; szóserint: szerzeményének jószága, értsd: szerzett jószág. Mind a két név főnév, és származik קנה-ból: szerezni. (19) תרפים, bálványképek, emberi alakkal (l. Sam. I. 19, 13.), melyek diszül szolgáltak (l. Jes. 44. 13.); gyöke: תרף még csak ebben a szóban, תרפה,

lentvén neki, hogy ő mene-
 21 külo. És elmeneküle ő és
 mindene, a mije vala, és föl-
 kele és átmenne a folyón, és
 fordítá orczáját Giléad hegy-
 22 sége felé. És hirül vitetek Lá-
 bhännak harmadnapon, hogy
 23 Jákob elsökött. És vevé ma-
 gával atyafiait, és siete utána
 hét napi járó utat, és eléré őt
 24 Gilead hegyén. És eljöve Isten
 az aramita Lábhânhoz éjjeli
 álomban és mondá neki:
 Őrizkedjél, hogy ne szólj Já-
 25 kossal se jót, se rosszat. Mi-
 kor azért Lábhân elérte volt
 Jákobot, — mert Jákob fel-
 vonta sátorát a hegyen, Lá-
 bhân pedig felvonta atyafiai-
 26 val Gilead hegyén, — mondá
 Lábhân Jákobnak: Mit cse-
 lekedtél, hogy meglopád szí-
 vemet, és elvivéd leányaimat,
 mint kard által nyert foglyokat?
 27 Miért szöktél el titkon, és
 meglopál engem, és meg nem jelentetted nekem? én elbocsátottalak
 28 volna örömmel, énekekkel, dobszóval és hárfával. És nem engedted

על-בלי הגיד לו כי ברח הוא :
 כא ויברח הוא וכל אשר-לו ויקם
 ויעבר את-הנהר וישם את-
 כב פניו הַר הַגִּלְעָד : ויגִד לְלִבָּן
 בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב :
 כג וַיִּקַּח אֶת-אָחִיו עִמּוֹ וַיִּרְדֶּף
 אַחֲרָיו דָּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיִּדְבֹק
 כד אֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד : וַיִּבֹא אֱלֹהִים
 אֶל-לִבָּן הָאֲרָמִי בַחֲלוֹם הַלַּיְלָה
 וַיֹּאמֶר לוֹ הַשֹּׁמֵר לָךְ פֶּן-תִּדְבֹר
 כה עִם-יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד-רָע : וַיִּשָּׁן
 לִבָּן אֶת-יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תִּקַּע
 אֶת-אָהָלוֹ בְּהַר וּלְבָן תִּקַּע אֶת-
 כו אָחִיו בְּהַר הַגִּלְעָד : וַיֹּאמֶר
 לִבָּן לַיַּעֲקֹב מַה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב
 אֶת-לִבִּי וַתִּנְהַג אֶת-בְּנֹתַי
 כז כְּשִׁבּוֹת חָרִב : לָמָּה נִחַבְתָּ
 לְבָרַח וַתִּגְנֹב אֹתִי וְלֹא-הִגַּדְתָּ
 לִי וְאַשְׁחִיחַ בְּשִׂמְחָה וּבִשְׂרִים
 כח בְּתָף וּבְכִנּוֹר : וְלֹא נִמְשַׁתְּנִי

(I. Ezek. 47, 12.), mely *orvoslást* jelent, fordul elő. E szerint תרפיש jelentése : *orvoslást eszközlök*, melyeknek gyógyító erőt tulajdonítottak. (20) וינבא את לב וגו' és *meglopá—szívét*, értsd : elámitá őt. (21) הנהר, a folyó ; ez alatt mindig az Eufrates értetik (I. M. I. 2, 14.). וישם את פניו, és *fordítá orczáját*, értsd : arra fordult. (23) בהר הגלעד, Gilead hegyén. Gilead a Jordán keleti partján fekszik. (24) משוב עד רע ; szó szerint : jótól rosszig, azaz : semmit, a mivel őt bántaná. (25) ולבן תיקע kiegészítő szóval. (26) כשביות הרב, maga a határozó különös hangsúlylyal bir, akkor határozott módú igével (נחבאת), maga a cselekvés pedig infinitívussal fejeztetik ki. L. M. I. 27, 20. (28) הסכלת עשו

meg nekem, hogy megcsókoljam fiaimat és leányaimat? Most
 29 esztelenül cselekedté! Kezem hatalmában van veletek rosszúl bánni; de atyátok Istene tegnap éjjel mondotta nekem következőleg: Őrizkedjél, hogy ne szólj Jákobbal se jót se
 30 rosszat. De ha már elmentél, mert vágyódva vágyódtál atyád háza után; miért loptad
 31 el isteneimet? Felele Jákob, és mondá Lábhának: Mert félttem; mert azt mondtam: Nehogy erőszakkal elvegyed
 32 leányaidat tőlem. A kinél találni fogod isteneidet, az ne éljen. Atyánkfiái előtt ismerd meg, a mid a tiedből nálam
 33 ellopta volt azokat. És Lábhán bemene Jákob sátrába és Léáh sátrába és a két szolgáló sátrába, és nem találta meg; és kimene Léáh sátrából,
 34 és bemene Ráchél sátrába. Ráchél pedig vette volt a bálványképeket, és tevé azokat a teve nyeregvánkosába, és ráüle

לְנִשְׁקָ לְבָנָי וּלְבָנֹתַי עִתָּהּ
 כֹּס הַסְּכֵלֶת עִשׂוֹ: יִשְׂרָאֵל יָדֵי
 לְעִשׂוֹת עִמָּכֶם רַע וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם
 אָמַשׁ | אָמַר אֵלַי לְאֹמֶר הַשְׁמֵר
 לָךְ מִדַּבֵּר עִם-יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד-
 לָרַע: וְעִתָּהּ הַלַּיְלָה הִלַּכְתָּ בֵּי-
 נִכְסֶיךָ וְנִכְסֵי הַבַּיִת לְבֵית אָבִיךָ כִּמְהָ
 לֹא גָנַבְתָּ אֶת-אֱלֹהָי: וְעַן יַעֲקֹב
 וַיֹּאמֶר לְלֶבֶן בִּי יֵרֵאתִי בֵּי אֲמֹרְתִי
 פָּן-תִּגְזֹל אֶת-בְּנוֹתַי מֵעַמִּי:
 לֹב עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת-אֱלֹהֶיךָ
 לֹא יִחַיֶּה נְגִיד אֲחֵינוּ הַכְּרִדֶּךָ
 מִה עֲמִדִי וְכַח-לֶךְ וְלֹא-יִדַע
 לֹב יַעֲקֹב בִּי רָחֵל וְגָנַבְתֶּם: וַיָּבֵא
 לְבֶן בְּאֶהֱרֵי-יַעֲקֹב | וּבְאֶהֱל לֵאָה
 וּבְאֶהֱר שְׁתֵּי הָאֲמָהוֹת וְקָא מִצָּא
 וַיִּצָּא מֵאֶהֱל לֵאָה וַיָּבֵא בְּאֶהֱל
 לֹב רָחֵל: וְרָחֵל לָקְחָה אֶת-הַתְּרָפִים
 וַתִּשְׂמֶם בְּכַר הַנְּמֹל וַתִּשָּׁב

ismét oly constructio, mint נחבאת לברח (1. az előbbi verset). עשו költői forma *לעשות* helyett; *הסכלת*, pedig perf. hif. סכל-ból. (29) *יש ראל ידי*, *kezem hatalmában van*, szó szerint: kezem erejében van, *אל* voltaképen hatalmat jelent. — *אמש*, *mult éjjel*; *אמש* voltaképen főnév: *este*, — *éjjel*; itt pedig időhatározó. (30) *נכסף* inf. nifal a rendes *נָכַף* helyett, töve: *כסף* annyit jelent, mint: *elszabadni*, átvitt értelemben: *epedni*, *kivánni*. (31) *כי יראתי וגו'*, *mert félttem* stb.; e szavakkal Jákob a kérdésre felel, hogy miért szökött el titkon? (32) *עם אשר תמצא וגו'*, *a kinél találni fogod* stb. E felelet azon szemrehányásra vonatkozik, hogy miért lopta el az ő isteneit? — *הכר לך* annyi mint: *הכר את אשר לך*. — *גנבתם*, perf. kál. 3. sz. egyessz. ige, tárgyraggal, annyit jelent, mint: *גנבה אותם*, (34) *בכר הנמל*, *a teve nyeregván-*

- azokra. És Lábhân átkutatá az egész sátort, és nem találta.
- 35 És mondá (Ráchél) atyjának : Ne legyen visszatetsző uram szemeiben, hogy nem bírok előtted felkelni, mert az asszonyi szokásom van ; és keresé, de nem találta meg a
- 36 bálványképeket. És Jákob felháborodék és pöröle Lábhânnal ; és felele Jákob és mondá Lábhânnak : Micsoda vétkem vagyon, micsoda bűnöm, hogy
- 37 utánam rohantál ? Mert átkutattad minden eszközeimet, mit találtál házad minden eszközeiből ? Tedd ide atyámfiai és atyádfiai elé, és ők ítéljenek
- 38 mi kettőnk között. Immár húsz éve vagyok nálad ; juhaid és kecskéid fiataljaikat nem vesztették, és a te nyájaid kosait
- 39 nem ettem. Szétszagattottat nem vittem be hozzád, én pótoltam meg ; kezemből kerested vala, a mit tőlem ellop-
- 40 tak nappal, és a mit tőlem elloptak az éjjel. Úgy voltam :

kosába כר (töve: כרר) voltaképen vánkost jelent, melyet nyereg gyanánt használnak, és melybe mindenféle holmit belerakni szoktak. — וימשש fut. piél. töve: משש, tulajdonképen: *tapogatni* (l. M. I. 27, 22.), azért átvitt értelemben: *átkutatni*. (35) ואל יחר ב- (35) *ne legyen visszatetsző*. יחר rövidült fut. kál, יחרה-ból, töve: חרה, melynek jelentése vonzata szerint változik. L. M. I. 4, 7. 31, 36. (36) ויען fut. kál ענה-ból, jelentése: *válaszolni*; de a beszéd megkezdéséről is használtatik, a mi itten és még más helyeken (l. p. M. II 15, 21.) az őszefüggésből kitűnik. (37) את כל כלי, *minden eszközeimet*. כלי (szünet helyén [in pausa] כלי) nemcsak eszközt, szerszámot, hanem ruhanemeket is jelent. (l. M. I. 45, 20.) — כה, itt helyhatározó. (38) זה, rendesen mutató névmás, de e helyen: időhatározó gyanánt áll, annyit jelent, mint: *immár*. (39) אחשיה; fut. piél tárgyraggal, töve: חשא, *hibásni*, a piélben pedig: a hibát vagy hiányt pótolni. Az א (ל' חש') az utána következő דגש miatt kiesett. — ונבתי יום ונו', annyi mint: *א' נבתי יום* a név végén egyéb jelentésménnyel nem bír, hanem csak

Nappal megemésztett engem a forróság, és a fagy éjjel, és az álom távozék szemeimtől. Im-
 41 már húsz éve, hogy házadban vagyok. Szolgáltalak tizennégy esztendeig két leányodért, és hat esztendeig nyájadért; és te megváltoztatád béremet tiz-
 42 szer. Ha atyám Istene, Ábrahám Istene és Izsáknak félelme nincs velem: bizonyára, most üresen bocsátottál volna el engemet. Nyomorúságomat és kezeim fáradságát látta az Isten, és megdorgála tegnap
 43 éjszakán! És felele Lábhân, és mondá Jákobnak: A leányok az én leányaim, és a fiuk az én fiaim, és a nyáj az én nyájam, és minden, a mit látsz, enyém az, de leányaimmal mit tegyek azokkal ma, vagy gyer-
 44 meikkel, a kiket szültek. És

most jer, kérlek, hadd kössünk szövetséget, én meg te, hogy legyen
 45 bizonyosságúl közöttem és közötted. És veve Jákob követ, és felemelé

אֶכְלָנִי הָרֶב וְקָרָה בְּלֵילָה וַתִּדְרֹךְ
 מֵא שְׁנַתִּי מֵעֵינַי: וְהָלִי עֶשְׂרִים
 שָׁנָה בְּבֵיתְךָ עַבְדְּתֶיךָ אַרְבַּעַת
 עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשֵׁתִי בְנֵתֶיךָ וְשֵׁשׁ
 שָׁנִים בְּצֹאנְךָ וַתַּחַלֵּף אֶת־
 מִב מִשְׁכְּרַתִּי עֶשְׂרֵת מָנִים: לִוְלִי
 אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וַיַּחֲדֹךְ
 יִצְחָק הַיְהִה לִי בִּי עֵתָה רִיקָם
 שְׁלַחְתָּנִי אֶת־עֵנִי וְאֶת־יָנִיעַ
 כִּפְּי רָאָה אֱלֹהִים וַיִּזְכֶּה אִמְשׁ:
 מִנ רִבִּיעִי וַיַּעַן לָבֵן וַיֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב
 הַבְּנוֹת בְּנֹתַי וְהַבָּנִים בְּנֵי וְהַצֹּאֵן
 צֹאנִי וְכֹל אֲשֶׁר־אַתָּה רָאָה לִי־
 הוּא וְלִבְנֹתַי מִה־אֶעֱשֶׂה לְאֵלֶּהָ
 הַיּוֹם אִו לַבְּנֵיהֶן אֲשֶׁר יִלְדוּ:
 מִד וְעֵתָה לָבָה נִכְרְתָה בְּרִית אֲנִי
 וְאַתָּה וְהַיְהִה לְעֵד בֵּינִי וּבֵינֶיךָ:
 מִד־קָח יַעֲקֹב אֶבֶן וַיְרִימָהּ מִצֵּבָה:

költői alak. L. M. I. 49, 10, és sok más helyen. (40) 'voltam' értsd: úgy voltam, hogy nappal stb. — ותדרך fut. kál, töve: נדר, távozni; וְהָלִי עֶשְׂרִים, és az álom távozék, azaz: álmatlanul töltöttem az éjjeleket. (41) עשרה מנים, L. felj. 7. v. (42) לולי, ha nem; össze van vonva וְ és לִ (=לא)-ból, a azonban olykor נ-ra változik, a nélkül, hogy a szó jelentménye ez által megváltoznék. V. ö. M. I. 43, 19. — ופחד יצחק, Izsák félelme költői kifejezés Izsák Istene helyett. — ריקם, (üresen) módhatározó, ם־rag által képezve ריק-ből, mint ם־ből ריקם stb — וַיִּשׂ. E szó magyarázatáról l. felj. 29. v. (43) הבנות בנותי וכו', a leányok az én leányaim stb. Lábhân mintegy tagadja Jákob jogos igényeit saját gyermekeire és jogosan megszerzett vagyonára. De félvén Isten ítéletét, késznek nyilatkozik szövetségre lépni Jákobbal. (44) והיה לעד, és legyen bizonyosságúl, t. i. az új frigykötés. (45) וירימה, és felemelé ast, t. i. a követ; a suffixum: ך־ az előbbi אבן-rel mely nőnemű, vonatkozik מצבה, emlékkő, voltaképen: felállított kő, vagy oszlop, mert יצב-ból (állítani) szár-

- 46 azt emlékköül. És mondá Jákob מו וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לְקַמּוּ
 atyafiainak: Szedjeteek köveket! אֲבֹתַי וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ-גִל
 És vevének köveket, és csinál- מו וַיֹּאבְדוּ שֵׁם עַד-הַגִּל: וַיִּקְרָא-לָו
 lának kőhalmot, és évének ott לָבָן יָגֵר שְׁהֵרֹתָא וַיַּעֲקֹב כִּרְא
 47 a kőhalom mellett. És elnevezé מ לו גִּלְעָד: וַיֹּאמֶר לָבָן הַגִּל הַזֶּה
 azt Lábhân: Jegár-Szahadû- עַד בְּיַי וּבְיַד הַיּוֹם עַל-בֶּן
 thának, és Jákob nevezte azt: מִשׁ קָרָאתִי שְׁמוֹ גִּלְעָד: וְהַמְצַפָּה
 48 Gál-Édnek. És mondá Lábhân: אֲשֶׁר אָמַר יִצְחָק יְהוָה בְּיַי וּבְיַד
 E halom tanú közöttem és kö- נ כִּי נִסְתַּר אִישׁ מִדַּעְהוּ: אִם-
 zötted e napon; azért hívta ne- תַעֲנֶנָּה אֶת-בְּנֹתַי וְאִם-תִּתְקַח
 49 vét Gál-Édnek, és Miczpâhnak נָשִׁים עַד-בְּנֹתַי אִין אִישׁ עִמָּנִי
 is; mert azt mondotta: Az רָאָה אֱלֹהִים עַד בְּיַי וּבְיַד
 Örökkévaló lássa közöttem és נא וַיֹּאמֶר לָבָן בְּיַעֲקֹב הַגִּל הַזֶּה
 közötted, mikor elválnék egy- הוּא וְהִנֵּה הַמְצַפָּה אֲשֶׁר יָרִיתִי
 50 mástól. Ha nyomorgatnád leá- נב בְּיַי וּבְיַד: עַד הַגִּל הַזֶּה וְעַד
 nyaimat, és ha feleségeket הַמְצַפָּה אִם-אֲנִי לֹא-אֶעֱבֹר
 vennél leányaimon felül: sen- אֲלִיךָ אֶת-הַגִּל הַזֶּה וְאִם-אֶתָּה
 ki sines (mint tanú) nálunk; לֹא-תַעֲבֹר אֲלֵי אֶת-הַגִּל הַזֶּה
 lásd, Isten tanú közöttem és közöt- וְאֶת-הַמְצַפָּה הַזֹּאת לְרַעָה:
 51 közötted! És mondá Lábhân ננ אֱלֹהֵי אֲבֹתָם וְאֱלֹהֵי נַחֹר
 Jákobnak: Ime, ez a kőhalom, וְהִנֵּה הַמְצַפָּה הַזֶּה וְאִם-אֶתָּה
 és ime, az emlékkő, melyet לֹא-תַעֲבֹר אֲלֵי אֶת-הַגִּל הַזֶּה
 felhánytam közöttem és közöt- וְאֶת-הַמְצַפָּה הַזֹּאת לְרַעָה:
 52 ted, Tanú ez a kőhalom, és ננ אֱלֹהֵי אֲבֹתָם וְאֱלֹהֵי נַחֹר
 tanú az emlékkő, hogy én át
 nem mennendek hozzád e kőhalom mellett, és hogy te sem
 jövendesz át hozzám e kőhalom és ez emlékkő mellett
 53 rosszra. Ábrahám Istene, és Náchôr Istene ítéljenek közöt-

mazik. (47) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לְקַמּוּ: ez két aram szó, mely annyit jelent, mint a héber גַּל עַד (tanúbizonysági kőhalom). Lábhân t. i. arameus lévén, aramúl, Jákob pedig héber lévén, héberül nevezte meg a szövetség jelét. — יָגֵר megfelel a héber שְׁהֵרֹתָא-nak pedig a héber עַד-nek. (49) וְהַמְצַפָּה, és Miczpâhnak is t. i. nevezte, mert azt mondta: יִצְחָק, lássa, t. i. a kötött szövetséget. יִצְחָק rövidült fut. (צפח) -ból. — כִּי נִסְתַּר, ha elválnék; voltaképen: ha elrejtőzünk. (51) יָרִיתִי, perf. kál, töve: יָרָה, vetni, hányni; itt a kőhalom: felhányásáról. (52) לְרַעָה, rosszra, azaz: rossz szándékkal, hogy egymásnak ártsunk. (53) וְאֱלֹהֵי נַחֹר, Náchôr Istene. Náchôr Lábhânnak (l. M. I. 22, 22. 24, 50),

állítsak melléd néhányat a népből, mely velem vagyok. Amaz mondá: Minek ezt? csak kegyet találjak uram szel 16 mei előtt. És visszatéरे Esau az napon az ő útján Széír felé. 17 Jákob pedig elindult Szukkóth felé; és építte magának házat, és az ő nyája számára készített sátrakat, azért hívta a hely 18 nevét Szukkóthnak. És Jákob megérkezék épségben Sekhém városában, mely Kanáán földén van, midőn eljött Páddán-Arámból; és táborba szálla a 19 város átellenében. És megvevé a mező részét, a hol felvonta volt sátorát, Chamórnak, Sekhém atyjának fiaitól száz 20 Keszítáhn. És felemele ott oltárt és elnevezé azt: „Isten Izrael Istené“-nek.

XXXIV. FEJEZET.

Sekhém elragadja Dináht (1—3), nől kívánja elvenni (4—12), Jákob fiai a körülméltéstől tessik ast függővé (13—17) Sekhém és Chamór beleegyeznek (18—19), készítetik arra a város lakóit is (20—24). Jákob fiai elfoglalják a várost, megölik lakóit és megszabadítják Dináht (25—29). Jákob gáncsolja Simeont és Lévit (30). Ezek bossújukat igazolják (31).

1 És kimene Dináh, Léáh לד ותצא דינה בת-לאה א א אשר ילדה ליעקב לראות

óhajtást fejez ki; töve: יצג (= נצג) állítani. — למה זה, miért, minek az? זה szóának használatáról a kérdőszók: למה és מה kapcsolatában l. felj. 32, 30, 27, 20. (17) סכתה, Szukkóth-ba, mely tulajdonnév azonban csak ez alkalommal vette eredetét, a mint az a vers végén kitünik. (18) שלם, épségben; tulajdonképen: egész. שלם melléknév, ellenben שלום (béke) főnév (l. M. I. 29, 6.); mind a kettő azonban שלם-ból származik. (19) קשיתה, Qesitáh; a Sekelnél valószínűleg nagyobb értékű ezüstsúly, mely Jákob idejében pénzérték gyanánt forgalomban volt. (20) ויקרא לו אל וגו', ויקרא, és elnevezé azt (az oltárt): „Isten Izrael Istené“-nek; nem oly értelemben, mintha az oltárt Istennek vette volna, hanem, melyet Isten tisztelésére és neve szentelésére emelt.

- nak, hogy körülnézzen a tar-
 2 tomány leányai között. És látá őt Sekhêm, a chivvita Chamôr fia, a föld fejedelme, és elvevé őt, és hála vele, és
 3 erőszakot tőn rajta. És ragasz- kodék az ő lelke Dinâhhoz, Jákob leányához, és szereté a leányzót, és szóla a leányzó
 4 szívére. És mondá Sekhêm atyjának, Chamôrnak követ- kezésképen: Vedd nekem ezt a leánygyermeket feleségül.
 5 Jákob pedig hallotta, hogy megfertőztette leányát, Dinâht, fiai pedig voltak nyájával a mezőn, Jákob tehát hallgatott,
 6 mig hazaérkeztek. És kimene Chamôr, Sekhêm fia, Jákob- hoz, hogy szóljon vele. Azon-
 7 ban Jákob fiai eljöttek a mező- ről. Midőn hallották, a férfiak bánkodának és boszankodá-
 8 nak fölötte, hogy gyalázatot követett el Izraelben, hálván Jákob leányával, minek nem
 9 szabad történie. És szóla Chamôr velök következé-
 10 képen: Fiam, Sekhêm lelke csügg leánytokon, kérlek, adjátok azt neki feleségül. És sógorosodjatok mi velünk, leányaitokat adni fogjátok mi nekünk, és leányainkat venni fogjátok maga-
 10 toknak. És lakni fogtok mi velünk; és a föld leend előt-

ב בְּבִנּוֹת הָאָרֶץ: וַיֵּרָא אֹתָהּ שִׁכְמִם
 בֶּן־חַמּוֹר הַחִיטִי נָשִׂיא הָאָרֶץ
 וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיִּעַנְהָ:
 ג וַתִּדְבַק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב
 וַיֹּאחֲזֵב אֶת־הַנֶּעֱרָ וַיְדַבֵּר עַל־לֵב
 ד הַנֶּעֱרָ: וַיֹּאמֶר שִׁכְמִם אֶרֶץ־חַמּוֹר
 אָבִיו לֵאמֹר קַח־לִי אֶת־הַיְלָדָה
 ה הַזֹּאת לְאִשָּׁה: וַיַּעֲקֹב שָׁמַע בִּי
 טִמָּא אֶת־דִּינָה בִּתּוֹ וּבְנֵיו הָיוּ
 וַתִּמְקַמְהוּ בַשָּׂדֶה וַחֲרָשׁ יַעֲקֹב
 ו עַד־בָּאִם: וַיֵּצֵא חַמּוֹר אָבִי־
 שִׁכְמִם אֶל־יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ:
 ז וּבְנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשָּׂדֶה
 כְּשִׁמְעֵם וַתִּתְעַצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיִּחַר
 ח לֵהֶם מְאֹד בִּי נְבָרָה עָשָׂה
 בִּישְׂרָאֵל לְשֹׁכְבֵי אֶת־בַּת־יַעֲקֹב
 ט וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה: וַיְדַבֵּר חַמּוֹר
 אֲתָם לֵאמֹר שִׁכְמִם בְּנֵי הַשָּׂדֶה
 לֹא נָשְׂאוּ אִתְּכֶם תָּנוּ נָא אֹתָהּ לָנוּ
 ט בְּאִשָּׁה: וְהִתְחַתְּנוּ אִתְּנוּ בְּנוֹתֵיכֶם
 תְּתַנּוּ לָנוּ וְאֶת־בְּנוֹתֵינוּ
 י תִּתְּנוּ לָכֶם: וַאֲתָנוּ תִּשְׁבּוּ וְהָאָרֶץ

(3) וַיְדַבֵּר עַל לֵב וְנִי, szószerint: és szóla szívére, értsd: bizalmasan, biztatólag. (7) כְּשִׁמְעֵם ragozott inf. kál, a rag םֻ alanyi. — וַיִּחַר לִי, jelentményéről, ha ל viszonyítót vonz, I. M. I. 3, 5. (9) וְהִתְחַתְּנוּ אִתְּנוּ, és sógorosodjatok mi velünk, értsd: leányaitokat adjátok nekünk, és leányainkat vegyétek el magatoknak; ezt fejezi ki maga a szó: וְהִתְחַתְּנוּ is, mely imp. hiþpáel, חֲתַן-ból. V. ö. M. V. 7, 3. (10) וְשָׁבוּ וְנִי, lakjatok; voltaképen:

- tetek, lakjátok és járjátok be azt, és szerezzetek birtokot
- 11 abban. És mondá Sekhêm atyjához és bátyjaihoz : Hadd találjak kegyet szemeitekben, és a mit mondani fogtok én nekem,
- 12 adni fogom. Vessetek reám akár mily nagy nászajándékot és adományt, örömet adom meg, a mint nekem mondani fogjátok, csak adjátok nekem
- 13 a leányzót feleségül. És felelének Jákob fiai Sekhêmnek, és atyjának, Chamórnak, csellel, és szólának így, mivelhogy megfertőztette Dináht, az ő
- 14 hugukat. És mondák nekik : Nem cselekedhetjük ezt a dolgot, hogy adjuk hugunkat egy körülméletlen férfinak, mert
- 15 ez szégyen mi nálunk. Csak avval akarunk nektek engedni, ha hozzánk hasonlók lesztek, körülmétlén köztetek min-
- 16 den férfiszemélyt. Akkor adni fogjuk leányainkat nektek, és leányaitokat elveszszük magunknak, és lakni fogunk veletek, és leszünk egy
- 17 néppé. Ha pedig nem hallgattok reánk, hogy körülmételkednétek, úgy

תהייה לפניכם שבו וסחרוה
 יא והאחזו בה; ויאמר שכם אל-
 אביו ואל-אחיה אמצאתי
 בעיניכם ואשר תאמרו אלי אתו;
 יב הרבו עלי מאד מהר ומתן
 ואתנה באשר תאמרו אלי ותנו-
 יג לי את-הנער לאשה; ויענו
 בני-עקב את-שכם ואת-חמור
 אביו במרמה ונדברו אשר
 טמא את דינה אחתם; ויאמרו
 אליהם לא נוכל לעשות הדבר
 הזה לתת את-אחנתנו לאיש
 אשר-לו ערקה ביהרפה הוא
 טו לנו; אד-בזאת נאות לכם אם
 תהיו כמנו להמול לכם כל-זכר;
 טז ונתנו את-בנותינו לכם ואת-
 בנותיכם נקח-לנו וישבנו אתכם
 יז והיינו לעם אחד; ואם-לא
 תשמעו אלינו להמור ולקחנו

üljeteK, maradjatok itt nálunk. — וסחרוה, tárgyragozott imp. kál, töve : סחר, be-, vagy körüljárni (mint kereskedő az országot). Innen : סוחר (I. M. I. 23, 16.), kereskedő. — והאחזו, imp. nif., töve : אחז (megfogni), nifálban : elfoglalni, birtokba venni. (12) מהר, nászajándék, voltaképen : vételár, melyet a vőlegény a menyasszony atyjának fizetett. — ואתנה, és örömet adom, mivel a meghosszabbúlt jövő óhajtást fejez ki. L. 33, 12. e. m. h. (13) במרמה, csellel, azaz : nem egész nyíltsággal, é. p. azért, a mint maga a sz. szöveg magyarázólag hozzá teszi, mivel megfertőztették stb. (14) כי הרפה היא לנו, mert es szégyen nálunk, t. i. a körülméletlenség. Ugyancsak szégyen (חרפת מצרים) nek mondja Jozsué is a körülméletlenséget. L. Jos. 5, 9. (15) נאות; fut. kál, töve : אות (= אוה) annyit jelent, mint ráállni, bekegyesni. (18) וישבו; fut.

elveszszük leányunkat és el-
 18 megyünk. És szavaik tetszé-
 nek Chamôr szemei előtt és
 Sekhêm, Chamôr fia szemei
 19 előtt. És nem késedelmezék az
 ifjú a dolgot végrehajtani, mert
 kedve telt Jákob leányában, ő
 pedig a legtekintélyesebb volt
 20 atya egész házánál. És beme-
 nének, Chamôr és fia, Sekhêm
 városuk kapújába, és szó-
 lának városuknak lakóihoz,
 21 mondván: Ezen férfiak béke-
 ségesek mi velünk, és lakozni
 akarnak az országban, és be-
 járni akarják azt, az ország
 pedig, ime, széles határú elõt-
 tük; leányainkat elveszszük ma-
 gunknak feleségekül, és leá-
 nyainkat adni fogjuk õ nekik.
 22 De csak avval akarnak engedni
 a férfiak minékünk, hogy la-
 kozzanak mi velünk, hogy le-
 gyenek egy néppé (mivelünk).
 ha körülmetélkedik közöttünk
 minden férfiszemély, a mint

23 õk körülmetélvék. Marhájuk és jószáguk és minden barmuk, avagy
 nem miénk lesz-e? Tehát engedjük nekik, hogy lakozzanak
 24 velünk. És hallgatának Chamorra és fiára, Sekhêmre, mindazok,

י' אֶת־בְּתוּלָתוֹ וְהִלְכֵנוּ; וַיֵּימְרוּ
 דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי חַמּוֹר וּבְעֵינֵי
 י"ט שָׂרָם בֶּן־חַמּוֹר; וְלֹא־אָחַר הִנְעֵר
 לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי־חָפֵץ בְּבֵת־
 יַעֲקֹב וְהוּא נִכְפָּר מִכָּל בֵּית
 כ' אָבִיו; וַיָּבֹא חַמּוֹר וּשְׂרָם בְּנֵו
 אֶל־שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל־אֲנָשֵׁי
 כ"א עִירָם לֵאמֹר; הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה
 שְׁלָמִים הֵם אִתָּנוּ וַיֵּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ
 וַיִּסְתְּרוּ אֹתָהּ וְהָאֶרֶץ הֵנָּה רַחֲבַת־
 יָדַיִם לַמְּנִיחֵם אֶת־בְּנֵתָם נִקְחֹת־
 לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת־בְּנֵתָנוּ נִתֵּן
 כ"ב לָהֶם; אֵךְ־בְּזֹאת יֵאָתוּ לָנוּ
 הָאֲנָשִׁים לְשֵׁבֶת אִתָּנוּ לְהוֹיֹת
 לָעַם אֶחָד בְּחַמּוֹר לָנוּ כְּל־זָכָר
 כ"ג כַּאֲשֶׁר הֵם נִמְלִיִם; מִקְּרָבָם
 וּמִקְּנֵנָם וְכָל־בְּהֵמָתָם הַלּוֹא לָנוּ
 הֵם אֵךְ נֹאוֹתָהּ לָהֶם וַיֵּשְׁבוּ
 כ"ד אִתָּנוּ; וַיִּשְׁמְעוּ אֶל־חַמּוֹר וְאֶל־
 שְׂרָם בְּנֵו כְּל־זֵנְאֵי שַׁעַר עִירוֹ

kál, mivel Chirik van a י' alatt (I. M. I. 4, 7.), töve: יטב, *jól lenni*; בעין szóval kapcsolatban: *tetszeni*. (19) אחר, perf. piél 3. szem. אחר helyett. Ellenben ואחר (M. I. 32, 3) fut. kál, 1. sz. אחר helyett. (20) אל שער עירם, városuk kapújába, mint arra a helyre, a hol a nép a közügyek elintézése végett egybegyűlt. V. ö. M. I. 19, 6. (21) שלמים; tsz. mn. שלם-ból. (V. ö. M. I. 33, 18.) — רחבת יד, szószerint: *széles terű*, יד (kéz) átvitt értelemben: *tért* is jelent. L. M. V. 23, 13. (22) יאתו, *beleegyeznek*. E szó alakjáról és tövé-ről I. felj. 15. v. (23) הלא לנו הם, *avagy nem a miénk lesz-e?* Ha az ország lakói gazdagok, akkor maga az ország is gazdag. — נאותה, fut. kál,

kik kimennek *vala* városának kapujába, és körümetéledék minden férfiszemély, mind- azok, kik kimennek *vala* váro-
 25 sának kapujába. És lőn harmadnapon, midőn fájdalmaik valának, megragadák Jákob két fia, Simeón és Lévî, Dinâhnak bátyái, mindenik az ő kardját, és bemenének a városba bizton, és megölének minden férfi-
 26 személyt. És Chamórt és fiát, Sekhêmet, megölték a kard élével; és vevék Dinâht Sekhêm házából, és elmenének.
 27 Jákob fiai ráestek a megöltekre, és kifoszták a várost, mert megfertőztették hugukat.
 28 Juhaikat és barmaikat és szamaraikat és mindent, a mi *vala* a városban és a mezőn, elvittek.
 29 És minden vagyonukat, valamint minden kisdedeiket és feleségeiket foglyokká tették és kifoszták; és mindent, mi a házban
 30 *vala*. És mondá Jákob Simeónnak és Lévînek: Megszomorítottatok engemet, hogy gyűlöletessé tettetek e föld lakóinál a Kanááni- és a

וימלו כל-זכר כל-יציא שער
 כה עירו; ויהי ביום השלישי בהיותם
 באבים ויקחו שני-בני-יעקב
 שמעון ולוי אחי דינה איש
 חרבו ויקאו ערי-העיר במח
 כו ויקחו כל-זכר; ואת-חמור ואת-
 שכם בנו הרגו לפי-חרב ויקחו
 את-דינה מבית שכם ויצאו;
 כז בני יעקב באו ערי-החללים
 ויבזו העיר אשר טמאו אחותם;
 כח את-צאנם ואת-בקרם ואת-
 חמריהם ואת אשר-בעיר ואת-
 כט אשר בשדה לקחו; ואת-כל-
 חילם ואת-כר-טפם ואת-נשיהם
 שבו ויבזו ואת כל-אשר בבית;
 ל ויאמר יעקב אל-שמעון ואל-
 לוי עברתם אתי להבאישני
 ביושב הארץ בבנעני ובפרזי

óhajtást fejez ki. (25) ביום השלישי, a harmadik napon, t. i. a körümetéltetés 3. napján, mint a mely napon a fájdalom legmagasabb fokát eléri. — במח; főnév, *biatosság*, de itt módhatározó gyanánt állván, azt jelenti: *biaton*, azaz: minden félelem nélkül. (26) לפי חרב, a kard élével; szó szerint: a kard szájjával. A kardnak a héber szájat tulajdonít, melylyel emészti (אוכלת) a harcosokat (לחם). (27) אשר טמאו, mert megfertőztették stb., t. i. a város lakói. אשר, itt okadó kötőszó: mert. (29) שבו; perf. kál, töve: שבה (fogságba ejteni), azért a hangsúly az utolsó hangzón (מלרע) fekszik; ellenben שָׁבו (Jónáh 3, 10.), melynek a töve: שוב, (visszatérni), a hangsúly az utolsóelőtti (מלעל) hangzón van. L. M. I. 29, 6. (30) להבאישני, inf. hífil, tárgyraggal, töve: באש, *büzhödni*, átvitt értelemben, hífilban: *rossz hírbe esni, gyűlöletessé válni*; hífilben pedig: *rossz hírbe hozni, gyűlöletessé tenni* (valakit). — מתי

Perizzinál! Én pedig csekély számmal vagyok, ha összegyülekeznek ellenem és megvernek, akkor eltörültetném, 31 én meg háznépem. És mon-
 דָּאֵתְּ אֶחָוֵינוּ :
 וְאֵנִי מִתֵּי מַסְפֵּר וְנֶאֱסַפּוּ עָלַי
 וְהַכּוּנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי ;
 וְאִם יֹאמְרוּ הַכּוּזְנֵה יַעֲשֶׂה אֶתְּ-
 אֶחָוֵינוּ :

dák: Vajjon mint paráznával bánjanak-e hugunkkal?

XXXV. FEJEZET.

Isten meghagyására Jákob „Béth-Él”-be megy (1), kitakarítja az idegen isteneket házából (2—4), megérkezik háborítlanul „Béth-Él”-ben, hol oltárt épít (5—7). Debhóráh halála (8). Isten Jákobot megáldja „Béth-Él”-ben (9—15). Ráchél meghal Benjamin születése alkalmából (16—20). Izrael lakik Migdál-Éáer-nél (21). Rúben hál Bilhával (22). Jákob fiai (23—26). Jákob megérkezik Izsáknál Chebhrónban (27). Izsák életévei és halála (28—29).

- 1 És monda Isten Jákobnak :
 Indulj, menj fel, Béth-Élbe, és lakjál ott, és emelj ott oltárt az Istennek, ki megjelent neked, midőn futottál vala
 2 bátyád, Esau elől. És monda Jákob háznépének és mind- azoknak, kik vele voltak: Távolítsátok el az idegen isteneket, melyek köztetek vannak, és tisztuljatok meg, és változtassátok meg ruháitokat.
 3 És induljunk, és menjünk fel Béth-Élbe, hogy oltárt emeljek ott az Istennek, ki meghallgat vala engemet szükségem napján, és velem vala az úton, melyen jártam. És adák Jákob-
 4 nak az idegen isteneket, mind, melyek kezökben voltak, és a függőket, melyek füleikben valának; és Jákob elrejté azo-
- לָהּ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב
 קוּם עֲלֵה בֵּיתְאֵל וְשִׁב-שָׁם
 וַעֲשֵׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנְּרָאָה
 אֲלֵה בְּבִרְחָה מִפְּנֵי עֵשָׂו אֹחִי ;
 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בָּיתוֹ וְאֵל כְּדֵ-
 אֲשֶׁר עִמּוֹ הָסְרוּ אֶת-אֱלֹהֵי
 הַנְּכָר אֲשֶׁר בְּתַנְכֶם וְהַטְּהֵרוּ
 וְהַחֲלִיפוּ שִׁמְלֹתֵיכֶם ; וַיִּקְוֹמָה
 וַנְּעַלֶּה בֵּיתְאֵל וְאֶעֱשֶׂה-שָׁם
 מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אֲתִי בַיּוֹם
 אֲצִרְתִּי וַיְהִי עִמָּדִי בְּדַרְדָּר אֲשֶׁר
 הָלַכְתִּי ; וַיִּתְּנוּ אֶל-יַעֲקֹב אֶת
 כָּל-אֱלֹהֵי הַנְּכָר אֲשֶׁר בְּיָדָם
 וְאֶת-הַנְּזֻמִּים אֲשֶׁר בְּאָזְנוֹתֵיהֶם

מַסְפֵּר, szó szerint: férfiak (csekély) számmal, azaz: kevés. מתים, (töve: מתה), csakis többesszámban fordul elő. L. M. V. 2, 34.

(2) אֱלֹהֵי הַנְּכָר, idegen isteneket, melyeket magukkal vettek Lábbán házából, והחליפו שמלותיהם, és változtassátok meg ruháitokat, melyeken a bálvány imádás jelvényei voltak láthatók. (4) ואת הנזומים ונו' és a függőket

- kat a tölgyfa alatt, mely áll vala
 5 Sekhêm mellett. És elindulá-
 nak. És Istentől való rettenés
 szálla a városokra, melyek
 körülöttök valának, és nem
 6 siettek Jákob fiai után. És
 megérkezék Jákob Lúzba,
 mely Kanáán földén vala, ez
 Béth-Él, ő és az egész nép,
 7 mely vele vala. És építe ott
 oltárt, és elnevezé a helyet:
 „Béth-Él Istené“-nek, mert ott
 megjelent neki az Isten, mi-
 8 kor futott bátyja elől. És meg-
 hala Debhóráh, Rebekka daj-
 kája és eltemetteték Béth-Él
 alatt, a cserfa alá, és hívá ne-
 9 vét: „Allon-Bakhúth“-nak. És
 Isten újra jelene meg Jákob-
 nak, mikor eljött Páddán-
 10 Arámból, és megáldá őt. És
 mondá neki Isten: Neved:
 Jákob; ne hívassék neved
 ezentúl Jákobnak, hanem Iz-
 11 rael (Jiszraél) legyen a te
 neved. És hívá nevét Izrael-
 nek. És mondá neki Isten:
 Én vagyok mindenható Isten,
 szaporodjál és sokasodjál meg,
 nemzet és nemzetek gyüle-
 kezete származzék tőled, és királyok
 12 És a földet, melyet adtam vala Ábrahámnak és Izsáknak,

וַיִּטְמֵן אֶתְּךָ יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלֶּה
 אֲשֶׁר עַם-שֹׁכְמִים: וַיִּסְעוּ וַיְהִי
 חַתָּת אֱלֹהִים עַד-הָעִירִים אֲשֶׁר
 סָבִיבוֹתֶיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרָי
 בְּנֵי יַעֲקֹב: וַיָּבֹא יַעֲקֹב לְיוֹזֶה
 אֲשֶׁר בְּאַרְץ כְּנַעַן הוּא בֵּיתֶאֱלֹ
 הוּא וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-עִמּוֹ: וַיִּבֶן
 שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם אֵל
 בֵּיתֶאֱלֹהִים כִּי שָׁם נִגְלוּ אָדָּם
 הָאֱלֹהִים בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אָחִיו:
 וְתָמָר דְּבָרָה מִיְנִיקַת רַבְקָה
 וְתִקְבָר מִתַּחַת לְבֵיתֶאֱלֹ תַּחַת
 הָאֵלֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת:
 כַּ וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב עוֹד
 בְּבֹאוֹ מִפְּדַן אֶרֶם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ:
 י וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֹךָ יַעֲקֹב
 לֹא-יִקְרָא שְׁמֹךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי
 יֵאָמֵר אֵל יִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁמֹךָ וַיִּקְרָא
 יֵאֱמַר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל שְׂדֵי פְרָדָה וְרִבְרָה
 גּוֹי וְקַתְלָה גּוֹיִם יְהִי מִמֶּךָ
 וּמַלְכִים מִחֲלָצֶיךָ יֵצְאוּ: שִׁשׁ
 יב וְאֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם

stb. melyeken szintén bálványképek voltak. (7) נגלו וגו' többesszámban, mert אלהים több. sz. főnévre vonatkozik. V. ö. M. V. 4, 7. (8) אלון בכות, szó szerinti, a sírás tölgyfája, mivel ott Debhóráht siratták meg. (10) לא יקרא וגו' ne hívassék stb Az áldás, melyet a férfi, ki Jákobbal viaskodott, reá mondott (I. felj. 32, 29.), itt Isten által megerősítették (12) ואת הארץ וגו' és a földet

- neked adom azt, és ivadéko-
nak utánad adni fogom e
13 földet. És Isten fölszálla fölüle
a helyen, a hol szólt vele.
14 És Jákob felállíta emlékkövet
a helyen, a hol szólt vele,
emléket kőből; és önte tete-
jére italáldozatot és öntögete
15 olajat reá. És hívá Jákob a
hely nevét, a hol szólt vele
16 az Isten, Béth-Élnék. És el-
indulának Béth-Élből, és még
vala mint egy mértföld, hogy
bemenjen Efráthba. Ráchél
pedig szüle, és szülése nehéz
17 vala. És lőn, midőn nehezen
szült vala, mondá neki a szü-
lésznő: Ne félj, mert ez izben
18 is fiad lesz. És lőn, mikor
lelke kimene, mert meghalt,
hívá nevét: Ben-Ónî-nak, az ő
atyja pedig nevezte őt Ben-
19 jamin- (Binjamin)-nak. És
meghala Ráchél és eltemették az úton, mely Efráthba
20 vezet, ez Béth-Lâchem. És felállíta Jákob emlékkövet sir-

וְלִי־צֶחֶק דָּת אֶתְנַנֶּה וְלוֹרְעָה יג
אֶחָרִיף אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ; וַיַּעַל יד
מֵעָלָיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־
דָּבַר אֱתוֹ; וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מִצְבֵּה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־דָּבַר אֱתוֹ מִצְבֵּת אָבֵן וַיִּסֵּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ וַיִּצַק עָלֶיהָ שֵׁמוֹ; וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת־שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר אֱתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית־אֵל; וַיִּסְעוּ מִבֵּית־אֵל וַיְהִי־עוֹד בְּבֵרֶת־הָאָרֶץ לְבוֹא אֶפְרַתָּה וַתֵּלֶד רָחֵל וַתִּקַּשׁ בְּלִדְתָהּ; וַיְהִי בְּהַקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָהּ וַתֹּאמֶר קָה הַמִּילֶדֶת אֶל־תִּירְאִי כִּי־נִסְיָרָה יח
כִּי בֵן; וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן־אוֹנִי וְאָבִיו יט
קָרָא־לוֹ בְּנִימִין; וַתָּמָת רָחֵל וַתִּקְבֹּר בְּרֶדֶךְ אֶפְרַתָּה הוּא כ
בֵּית לָחֶם; וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מִצְבֵּה

stb. A szövetség, melyet Isten Ábráhámmal (1. felj. 15, 18) és Izsákkal (1. felj. 26, 3.) kötött, ez alkalommal Jákobbal is megújítatik és megerősítettik. (13) וַיַּעַל, és fölszálla. E kifejezésnek, a hol Istenről használtatik, értelméről 1. felj. 17, 22. (16) כְּבֵרֶת הָאָרֶץ, szószerint: nagy darab föld, mely alatt azonban bizonyos nagyságú földet (mértföld) értettek, mint שקל alatt, mely súlyt jelent általában, bizonyos súlyú ezüstöt értenek. — ותקש; fut. piél, töve: קשה, kemény, azért: nehéz. — ותקש בלדתה, szülése nehéz vala. A módhátározói fogalom (mivel hangsúlyoztatik) a héberben határozott módú igével, a cselekvés pedig ragozott infinitivussal fejeztetik ki. (17) בהקשתה בלדתה, hasonló szólásmodú szerkezet, mint az előbbi: ותקש בלדתה, esakhogy בהקשתה ragozott infinitivus hífil. (18) בן אוני, szószerint: fájdalman fia, azaz: kit fájdalmanban szültem. (19) אֹנִי ragozott főnév אֹן-ból, mely tulajdonképen fájdalmat jelent, átvitt értelemben pedig: fájdalmat, szenvedést. בנימין összetett név בן és ימין (= ימים)-ból: az aggság fia, azaz: ki atyja aggkorában szü-

jára, ez Ráchél sirjának emlék-
 21 köve e mai napig. És elindula
 Izrael, és felvoná sátrát a
 22 nyáj tornyán túl. És lőn,
 midőn Izrael lakozék ezen
 a földön, elmene Rubén, és
 hála Bilháhval, atyjának ágya-
 sával, mit meghalla Izrael. És
 valának Jákob fiai tizenketten.
 23 Léáh fiai : Jákob elsőszülöttje :
 Rúbén, és Simeôn, és Léví, és
 Juda, és Iszákház, és Zebulún.
 24 Ráchél fiai : József és Ben-
 25 jámin. És Bilháhnak, Ráchél
 szolgálójának fiai : Dán és
 26 Náftáli. És Zilpáhnak, Léáh
 szolgálójának fiai : Gád és
 Ásér. Ezek Jákob fiai, kik
 neki születtek Páddán-Arám-
 27 ban. És Jákob eljuta atyjához,
 Izsákhöz, Mámrébe, Kirjáth-
 Arbába, ez Hebron, a hol
 tartózkodott Ábrahám és
 28 Izsák. És valának Izsák nap-
 jai száz esztendő és nyolczvan
 29 esztendő. És Izsák kimulék, és
 meghala, és betakarították az ő
 nemzetségeihez, mikor öreg és
 korban jóllakott; és eltemették őt Esau és Jákob, az ő fiai.

על־קברתה הוא מצבת קברת-
 כא רחל עד־היום: ויסע ישראל
 ויש אהלה מהלכה למגדל
 כב עדר: ויהי בשכני ישראל בארץ
 שהוא וילך ראובן וישכב את־
 בדהה פילגש אגביו וישמע
 ישראל פ ויהיו בני־יעקב
 כג שנים עשר: בני לאה בכור
 יעקב ראובן ושמעון ולוי
 כד ויהודה ויששכר וזבולון: בני
 כה רחל יוסף ובנימן: ובני בלהה
 כו שפחת רחל דן ונפתלי: ובני
 זקפה שפחת לאה גר ואשר
 אלה בני יעקב אשר ילד־לו
 כז בפדן ארם: ויבא יעקב אל־
 יצחק אגביו ממרא קרית הארבע
 הוא חברון אשר־גר־שם אברהם
 כח ויצחק: ויהיו ימי יצחק מאת
 כט שנה ושמנים שנה: ויגוע יצחק
 וימת ויאסף אל־עמיו וקן ושבוע
 ימים ויקברו אתו עשו ויעקב
 בניו: פ

XXXVI. FEJEZET.

Esau feleségei (1—4). Esau letelepedése Edömban (5—8) Esau nemzetségei (9—14) és ezeknek fejedelmei (15—19). Szér fiai (20—23) Anáh felfedezéi az ösvéreket (24). Anáh nemzetségei (25—28). A Chóri fejedelmei (29—30). Edöm királyai (31—39). Esau fejedelmei (40—43).

- 1 Ezek pedig nemzetségei **לו ואלה תלדות עשו הוא**
 2 Esau nak, ez Edöm. Esau vette **אדום: עשו בקח את־נשיו**

letett. (20) עד היום, e mai napig, t. i. Mózes idejéig. (21) ויש, fut. kál נטה־ב, teljesen : ויש (= ויש).
 לו ואלה תלדות עשו הוא אדום: עשו בקח את־נשיו

- feleségeit Kanáani leányai közül: Ádáht, a chittita Élôn leányát, és Oholibhámáht, Anáh leányát, ki a chivvita
- 3 Czibheôn leánya, és Boszmáthot, Ismael leányát, Nebhá-
4 jóth nővérét. Ádáh pedig szülé
Esaunak Elifázot, és Boszmáth
5 szülte Reúêlt. Oholibhámáh
pedig szülte Jeúsot és Jálámot
és Koráchot. Ezek Esau fiai,
kik születtek neki Kanáán
6 földén. És vevé Esau feleségeit
és fiait és leányait és minden
háznépét és nyáját és minden
barmát és minden jószágát,
melyet megszerzett Kanáán
földén, és elmene más tarto-
mányba, öcsese Jákob elől.
- 7 Mert jószáguk sokkal több
vala, semhogy együtt lak-
hattak volna; és tartózkodásuk
földre nem birta őket
8 nyájai miatt. És Esau lakozék
Széír hegyén. Esau, ez Edôm.
- 9 És ezek nemzetségei Esaunak,
Edôm atyjának, Széír hegyén.
- 10 Ezek Esau fiainak nevei: Eli-
fáz, Ádáhnak, Esau feleségé-
nek fia; Reúêl, Boszmáthnak,
11 Esau feleségének fiai. És valá-
nak Elifáz fiai: Témân, Ómâr,
12 Czefô és Gátâm és Kenáz. És
Timnâh volt Elifáznak, Esau fiának ágyasa, ki szülé Elifáz-

מבנות כנען את-עדה בת-
אילון קחתי ואת-אהליבמה
בת-ענה בת-צבעון הקני; ואת
בשמת בת-ישמעאל אחות
ד נביות; ותלד עדה לעשו את-
אליפו ובשמת ירדה את-רעואל;
ה ואהליבמה ילדה את-יעיש
ואת-יעלם ואת-קרח אלה בני
עשו אשר ילדו-לו בארץ כנען;
ו יקה עשו את-נשיו ואת-בניו
ואת-בנותיו ואת-כל-נפשות
ביתו ואת-מקנהו ואת-כל-
בהמתו ואת כל-קניו אשר
רכש בארץ כנען וילך אר-ארץ
ז מפני יעקב אחיו; פי-הנה
וכושים רב משבת יחדו ולא
יכלה ארץ מגוריהם לשאת
ה אתם מפני מקניהם; וישב עשו
באר שעיר הוא אדום;
ב ואלה תקדחת עשו אבני אדום
י באר שעיר; אלה שמות בני-
עשו אליפו בן-עדה אשת עשו
רעואל בן-בשמת אשת עשו;
יא ויהיו בני אליפו תימן אומר
יב צפו ונעתם וקנו; ותמנע היתה
פילגש לאליפו בן-עשו ותלד

(6) ארץ, *egy országba*, azaz: más országba. (7) ארץ מגוריהם, tartózkodásuk földé, azaz: a hol eddig mint idegenek tartózkodtak. מגוריהם, ragozott főnév tsz. Jelentményét és származását l. felj. 17, 18. (15) אלוים

nak Amâlékot. Ezek Ádáhnak,
 13 Esau feleségének fiai. És ezek
 Reuél fiai : Nácháth és Zérách,
 Sámáh és Mizzáh. Ezek
 voltak Boszmáthnak, Esau fe-
 14 leségének fiai. És ezek voltak
 Oholibhámáh fiai, ki Anáhnak,
 Czibheôn leányának, Esau fele-
 ségének leánya volt; ez szülé
 Esau-nak Jeûsot és Jálâmot és
 15 Kôráchot. Ezek Esau fiainak
 fejedelmei: Elifáznak, Esau
 elsőszüzlöttjének fiai, Témân
 fejedelem, Ómâr fejedelem,
 Czufó fejedelem, Kenâz feje-
 16 delem. Kôrách fejedelem, Gá-
 tâm fejedelem, Amâlék feje-
 delem. Ezek Elifáz fejedel-
 mei Edôm földén; ezek Ádáh
 17 fiai. És ezek Reuélnek, Esau
 fiának fiai: Nácháth fejedelem,
 Zérách fejedelem, Sámáh
 fejedelem, Mizzáh fejedelem.
 Ezek Reuél fejedelmei Edôm
 földén; ezek Boszmáthnak,
 18 Esau feleségének fiai. És ezek
 Oholibhámáhnak, Esau felesé-
 gének fiai: Jeûs fejedelem,
 Jálâm fejedelem, Kôrách feje-
 delem. Ezek Oholibhámáhnak,
 Anâh leányának, Esau felesé-
 19 gének fejedelmei. Ezek Esau
 fiai, és ezek fejedelmeik; ez
 20 Edôm. Ezek a chôríta Széírnek fiai, kik a föld lakosai:
 21 Lótân és Sóbhâl, meg Czibheôn és Anâh. És Disôn és Éczer

לְאֵלֵינוּ אֶת־עַמְלֹק אֱלֹהֵ בְנֵי
 י עֵדָה אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו; וְאֵלֵה בְנֵי
 רְעוּאֵל גִּחַת וְזֵרַח שְׁמָה וּמִזָּה
 אֱלֹהֵ הָיוּ בְנֵי בְשֵׁמַת אִשְׁתּוֹ
 יד עֵשָׂו; וְאֵדָה הָיוּ בְנֵי אֲהֻלִיבָמָה
 בַּת־עֵנָה בַת־צַבְעוֹן אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו
 וַתֵּלֶד לְעֵשָׂו אֶת־יְעִישׁ וְאֶת־
 טו יַעֲלֹם וְאֶת־קָרַח; אֱלֹהֵ אֲלוּפֵי
 בְנֵי־עֵשָׂו בְנֵי אֲלִיפּוֹ בְכוֹר עֵשָׂו
 אֲלוּפֵ תִימָן אֲלוּפֵ אוֹמֵר אֲלוּפֵ
 טז צַפּוֹ אֲלוּפֵ קִנּוֹ; אֲלוּפֵ קָרַח
 אֲלוּפֵ גַעְתָּם אֲלוּפֵ עַמְרָק אֱלֹהֵ
 אֲלוּפֵ אֲלִיפּוֹ בְּאַרְצָ אֲדוֹם אֱלֹהֵ
 ז בְנֵי עֵדָה; וְאֵלֵה בְנֵי רְעוּאֵל
 בְּנֵי־עֵשָׂו אֲלוּפֵ גִחַת אֲלוּפֵ זֵרַח
 אֲלוּפֵ שְׁמָה אֲלוּפֵ מִזָּה אֱלֹהֵ
 אֲלוּפֵ רְעוּאֵל בְּאַרְצָ אֲדוֹם
 אֱלֹהֵ בְנֵי בְשֵׁמַת אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו;
 יח וְאֵלֵה בְנֵי אֲהֻלִיבָמָה אִשְׂתּוֹ עֵשָׂו
 אֲלוּפֵ יְעִישׁ אֲלוּפֵ יַעֲלֹם אֲלוּפֵ
 קָרַח אֱלֹהֵ אֲהֻלִיבָמָה
 יט בַּת־עֵנָה אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו; אֱלֹהֵ בְנֵי־
 עֵשָׂו וְאֵלֵה אֲלוּפֵיהֶם הוּא אֲדוֹם;
 כ ם שְׁבִיעֵי אֱלֹהֵ בְנֵי־שְׁעִיר הַחֲזִי
 יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לְאוֹמֵן וְשׁוּבְלָה
 כא וְצַבְעוֹן וְעֵנָה; וְרִשׁוֹן וְיֶאֱצֵר

בני עשו, Esau gyermekeinek. (törzs-) fejedelmei. אלוף voltaképen: törzs- vagy családfőt jelent; származik אָלָה (ezred, család)-ból. (24) ימים, ösvédek. E

- és Disân. Ezek a chorita Széír fiainak fejedelmei Edôm földén. És valának Lótân fiai : Chórî és Hémâm; és Lótân nõvére Timnâ. És ezek Sóbhâl fiai : Álvân és Mánâchâth és Ébhâl, Sefô és Ónâm. És ezek Czibheôn fiai : Ájjâh és Anâh; ez azon Anâh, ki találta az öszvéreket a pusztában, mikor legettette atyjának, Czibheônnek a szamarait. És ezek Anâh gyermekei : Disôn; és Oholibhâmâh, Anâh leánya. És ezek Disân fiai : Chemdân és Esbân és Jithrân és Kherân. Ezek Éczer fiai : Bilhân és Zâavân és Akân. Ezek Disân fiai : Úcz és Arân. Ezek chorita fejedelmek : Lótân fejedelem, Sóbhâl fejedelem, Cibheôn fejedelem, Anâh fejedelem.
- 30 Disôn fejedelem, Éczer fejedelem, Disân fejedelem. Ezek a chórîta fejedelmek fejedelemségei szerint, Széír földén.
- 31 És ezek a királyok, kik uralkodtak Edôm földén, mielőtt király uralkodott volna Izrael gyermekei fölött. És uralkodék Edômban : Bêla, Beór fia, és az ő városának a neve : Din-
32 hábhâh. És Bêla meghala, és helyette uralkodék : Jóbhâh,

név csak ez egyszer fordul elő többesszámban, töve, alakjánál fogva : ימה (= יום). (31) לפני מלך מלך וגו' (31) mielőtt Izrael gyermekei fölött király uralkodott volna; értsd : mielőtt Izrael gyermekei az ígért földet elfoglalták, és saját uralkodókkal birtak. מלך voltaképen uralkodót jelent, akár vesér, akár bírós vagy király. V. ö. M. I. 37, 8.

- 34 Zérách fia, Boczráhból. És meghala Jóbbábh, és helyette uralkodék Chúsám a témáni országából. És meghala Chúsám, és uralkodék helyette: Hadád, Bedád fia, ki megveri vala Midjánt, Móábh mezején: és az ő városának a neve Avíth.
- 36 És meghala Hadád, és uralkodék helyette: Számláh, Mászrékábból. És meghala Számláh, és uralkodék helyette: Sátu, Rechóbbôth-Hannáhârból. És meghala Sátu, és uralkodék helyette: Báál Chánân, Ákhhôr fia. És meghala Báál Chánân, Ákhhôr fia, és uralkodék helyette: Hadâr, és az ő városának a neve: Pátu, és az ő feleségének a neve: Mehétábhél, Mátrêdnak, Mé-Záhâbh leányának leánya. És ezek Esau fejedelmeinek nevei, családjaik, lakóhelyeik és megnevezéseik szerint: Timná fejedelem, Álvâh fejedelem, 41 Jethêth fejedelem. Oholbhâmâh fejedelem, Elâh fejedelem, 42 Pinôn fejedelem. Kenáz fejedelem, Témân fejedelem, Mibhezâr fejedelem. Mágdiël fejedelem, Irâm fejedelem. Ezek Edôm fejedelmei lakóhelyeik szerint, örökségük földén. Ez Esau, Edôm atyja.

לו בְּיָרַח מִבְּצֻרָה: וַיָּמָת יוֹבָב
 וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו חֹשָׁם מִצֻּרִין
 לה הַתִּימָנִי: וַיָּמָת חֹשָׁם וַיִּמְלֹךְ
 תַּחְתָּיו הַדָּד בֶּן-בְּדָד הַמִּדְיָה
 אֶת-מִדְיָן בְּשָׂדֵה מוֹאָב וְשֵׁם
 לו עִירוֹ עֵוִית: וַיָּמָת הַדָּד וַיִּמְלֹךְ
 לו תַּחְתָּיו שְׁמֵלָה מִמִּשְׁרָקָה: וַיָּמָת
 שְׁמֵלָה וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו שְׂאוּל
 לה מִרְחֵבֹת הַחֶרֶד: וַיָּמָת שְׂאוּל
 וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו בְּעַל חֲנָן בֶּן-
 לט עֲבָדוֹר: וַיָּמָת בְּעַל חֲנָן בֶּן-
 עֲבָדוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הַדָּר וְשֵׁם
 עִירוֹ פָּעוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל
 פֶּת-מִטְרָד בֵּת מִי זָהָב: מִפְּטוֹר
 מ וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֱלֹהֵי עֵשָׂו
 לְמִשְׁפַּחָתָם לְמִקְמַתָּם בְּשִׁמְתָם
 אֱלֹהֵי תַמְנֵעַ אֱלֹהֵי עֲלִיָּה אֱלֹהֵי
 מא יִתָּת: אֱלֹהֵי אֶהְלִיבְמָה אֱלֹהֵי
 מב אֵלֶּה אֱלֹהֵי פִינֹן: אֱלֹהֵי קִנְנִי
 מג אֱלֹהֵי תִימָן אֱלֹהֵי מִבְּצֻר: אֱלֹהֵי
 מְגִדְיָאֵל אֱלֹהֵי עֵירָם אֵלֶּה |
 אֱלֹהֵי אֲדוֹם לְמִשְׁבַּתָּם בְּאַרְצָן
 אֲחֻזָּתָם הוּא עֵשָׂו אָבִי אֲדוֹם:

XXXVII. FEJEZET.

Jákok lakik atyja lakhelyén (1). József gyűlöltetik testvéreitől (2—4). József álmai (5—11). Jákok küldi Józsefet testvéreihez Sekhêmbé (12—17). Testvérei összeesküdnek ellene (18—20). Rubén megmenti őt (21—25), a testvérek eladják őt az ismaelitáknak (26—28). Rubén búsulása (29—30). Jákok hamisan értesül (31—33) és vigasztalatlansága (34—35). József Fotifár házába kerül (36).

וישב.

- 1 És lakozék Jákok, az ő atyjának tartózkodási földén, א לו וישב יעקב בארץ מגורי
 2 Kanáán földén. Ezek Jákok ב אביו בארץ כנען; אלה
 nemzetségei: József tizenhét ג תלדות יעקב יוסף בן-שבע
 estendős vala, legelteti volt ד עשרה שנה היה רעה את-אחיו
 bátyjaival a juhokat — ő pedig ה בצאן והוא נער את-בני בלהה
 még fiatal *vala* — Bilháhnak ו את-בני זלפח נשי אביו ויבא
 és Zilpáhnak, atyja feleségei- ז יוסף את-דבתם רעה אל-
 nek fiaival. És József rossz ח אביהם; וישראל אהב את-
 hirt vive felőlök atyjukhoz. ט יוסף מכל-בניו כי-דורוקים
 3 Izrael pedig szerette volt Jó- י הוא לו ועשה לו בתנת פסים;
 zsefet minden fiai fölött, mi- יא ויראו אחיו כי-אתו אהב
 vel a vénség gyermeke vala כ אביהם מכל-אחיו וישנאו אתו
 ő neki; és készített neki
 4 hosszú selyemköntöst. És mi-
 kor bátyái láták, hogy atyjuk
 őt szerette minden bátyjai fölött, gyűlölék vala őt, és nem

(1) atyjának tartózkodási földén, בארץ מגורי אביו (1), értsd: az országot, melyben az ő atyja mint idegen tartózkodott. מגורי függő alakja מגורים-nak. Ennek jelentményéről l. felj. 17, 8. (2) והוא נער. Ez közbeszúrt mondat, 'ואת בני בלהה ונו' pedig értelmezője az előbbi את אחיו szavaknak, így: 'את אחיו, את בני בלהה ונו'. — דבתם רעה, rossz hirt felőlök, nem pedig: rossz beszédöket, mert különben szabályszerűen így kell vala hangzania: דבתם הרעה, mivel, a főnév rag által meghatározva lévén, a melléknévnek szintén határozottnak kellene lennie (mutató ה által); רעה tehát nem melléknév (adjectivum), hanem igehatározó (adverbium), mely az igét (ויבא) közelebről meghatározza; értelme tehát: József mindent, a mit tőlük hallott, rossz értelemben vitte atyja elé. (3) בן זקנים, szó szerint: az öregség fia (V. ö. felj. M. I. 36, 18.), azaz: ki született, mikor Jákok már öreg volt, (Jákok kilenczvennyolcz éves vala, mikor József született). זקנים csak többesszámban fordul elő, jelent pedig: öregséget. — כנתנת פסים, hosszú selyem köntös. כנתנת szónak és azt jelenti, hogy bokáig ért. (4) דברו, vele beszélmi, szó szerint: őt megszólítani. דבר tárgyaseti vonzattal, kiváltképen költői nyelven, hasz-

birtak vele beszélni békesé-
 5 gesen. József pedig álmot
 láta, a melyet kijelente bátyjái-
 nak; azért ezek még inkább
 6 gyűlölék őt. És mondá nekik:
 Halljátok csak ezt az álmot,
 7 a melyet láttam. És, ime, ké-
 véket kötözünk a mezőn; és,
 ime, az én kévém felemelke-
 dett, és meg is állott, és, ime,
 kévéitek körülveszik és meg-
 8 hajolnak kévém előtt. — És
 mondák neki az ő bátyjai:
 Vajjon király gyanánt akarsz-e
 uralkodni fölöttünk? avagy fe-
 jedelemként fejedelmeskedni
 rajtunk? És még inkább gyű-
 lölék őt álmai és beszédei
 9 miatt. — És ismét láta más
 álmot, melyet elbeszélé bátyjai-
 nak, és mondá: Ime, álmot
 láttam ismét, és, ime, a nap
 és hold és tizenegy csillag
 hajolnak vala meg előttem.

10 És elbeszélé azt atyjának és
 testvéreinek, és megdorgálá őt az ő atyja, és mondá neki:
 Micsoda álom ez, melyet láttál? Vajjon elmenjünk-e, én meg

וְלֹא יָבִיאוּ דְבָרָו לְשָׁלוֹם; וַיַּחֲלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאָחָיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ; וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתִּי; וְהִנֵּה אֲנִינְוּ מֵאֲלֵמִים אֲרָמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֶלְמָתִי וְנִסְ-נִצְבָה וְהִנֵּה תִסְבְּנוּ אֶלְמָתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוּוּ לְאֶלְמָתִי; וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחָיו הַמִּלֵּךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ עַל-הַחֲלָמֹתָיו וְעַל-דְּבָרָיו; וַיַּחֲלֵם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיֹּסְפֶר אֹתוֹ לְאָחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חָלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי; וַיֹּסְפֶר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחָיו וַיַּגִּיעַ-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתָּ הַבּוֹא נְבוֹא

nálatos. (5) ויחלם-חלום, az ige meg a főnév ugyanazon tőből származik, mi azonban a magyarban nem utánozható, hanem így: és álmot láta (1. felj. 27, 32, 33. (7) מאלמים אלמים; ige és főnév egy tőből, magyarul: kévéket kötni. — ויצב perf. nif. יצב (= נצב)-ból: megállt. (8) והמלך תמלך עלינו ונוי, szó szerint: vajjon uralkodva akarsz-e uralkodni fölöttünk? stb. József álmaiból az ő testvérei azt következtették, hogy őt ilyféle gondolatok foglalkoztatják. Ugyanez tűnik ki Jákob dorgáló szavaiból is, mikor azt mondja: micsoda álom az, a melyet láttál. L. alább 10. v. (10) מה החלום הזה ונוי, micsoda álom az? stb. értsd: mit jelentsen az? Honnan van az, hogy ilyféle álmot látsz? Nem-e jele annak, hogy éber állapotban hasonló gondolatokat táplálsz szívedben?

- anyád és testvéreid, hogy meghajoljunk előtted földig?
- 11 És irigykedének reá az ő bátyái, de az ő atya megfigyelte a dolgot. És elmenének az ő bátyái legeltetni atyjuk
- 12 juhait Sekhêmben. És mondá Izrael Józsefnek: Nemde, bátyáid legeltetnek Sekhêmben? Jer, kérlek, hogy elküldjelek hozzájuk; és ez mondá neki: Ime, itt vagyok.
- 14 Amaz mondá neki: Kérlek, menj el, nézd meg bátyáid hogylétét, és a juhok hogylétét, és hozz nekem hirt; és elküldé őt Hebron völgyéből,
- 15 és ez elmene Sekhêm felé. És elétalálá őt egy férfú, és, ime, tévelygő a mezőn. És a férfú megkérde őt, mondván: Mit
- 16 keresz? És mondá: Bátyáimat keresem én; jelensd ki
- 17 nekem, hol legeltetnek ők? És mondá a férfú: Elindultak innen, mert hallottam őket mondani: Menjünk el, Dothá-

אני ואמך ואחייך להשתחית
 יא לך ארצה: ויקנאו בו אחיו
 יב ואביו שמר את-הדבר: שני וילכו
 אחיו לרעות את-צאן אביהם
 יג בשכם: ויאמר ישראל אל-
 יוסף הלא אחיך רעים בשכם
 דכה ואשלחך אליהם ויאמר
 יד לו הנני: ויאמר לו לדניא
 ראה את-שלום אחיך ואת-
 שלום הצאן והשבני דבר
 וישלחהו מעמק חברון ויבא
 טו שכם: וימצאהו איש והנה
 תעה בשדה וישאלהו האיש
 טז לאמר מה-תבקש: ויאמר
 את-אחי אנכי מבקש הנורה
 יז נא לי איפה הם רעים: ויאמר
 האיש נסעו מזה כי שמעתי
 אמרים נלכה דתינה וילך

(11) — ויקנאו ב, fut. piél. (a jellemző dages hiányzik) ב viszonyítóval: valakitől, valamit irigyelni. — שמר, megfigyelte, őriste szívében; nem felejtette el, annyira jelentős dolognak tartotta József álmát. (13) הנני, ime, itt vagyok. E szóval fejezte ki készségét, hogy oda megyen, a hova atya küldi, dacára annak, hogy tudta, hogy testvérei őt gyűlölik. (14) והשבני דבר, szövszerint: és hozz nekem vissza sőt, értsd: hozz nekem hirt. (15) תעה, tévelygő, tעה vonatkozik József-re, nem pedig איש-ra, mely mellett áll. Ezt bizonyítja egyébiránt az elválasztó hangjegy (נגינה מפסקת) איש fölött. — מה תבקש, mit keresz? nem pedig: את מי תבקש, kit keresz? mert hiszen nem tudhatta ama férfi, vajjon személyt, vagy tárgyat keres-e? (16) הנורה, kétezer fejezi ki az óhajtást, a nyomatékos parancsolómodú ige: הנורה és נא (kérlek) által. — איפה, kérdő helyhatározó, összetéve: אי (hol) és פה (itt), nem tévesztendő össze איפה (M. I. 27, 37.) módhatározóval. (17) דתינה Dothâjinba máskép: Dóthân (דתי), mely ugyanaz, a mint ez különben a szövegből is ki-

jinba. És mene József bátyjái után, és megtalálá őket Dó-18 thánban. — És megláták őt messziről; és mielőtt közeledett volna hozzájuk, fondorkodának iránta, hogy megöljék őt.
19 És mondák, egyik a másiknak: 20 Ime, ott az álomlátó jön. És most jertek és öljük meg őt, és vessük őt a gödrök egyikebe, és mondjuk: Vad állat ette meg őt; és látni fogjuk 21 mivé lesznek álmai. És meghallá Rúben, és kimenté őt kezeikből; és mondá: Ne üssük 22 őt agyon. És mondá nekik Rúben: Ne öntsatok vért, vessétek őt e gödörbe, mely a pusztában van, de kezet ne nyújtsatok ki ellene; (ezt pedig mondá), hogy megszabadítsa őt kezükből, hogy visszavigye 23 őt atyjához. És lőn, mikor József megérkezett bátyáihoz, lehúzták róla köntösét, a hosszú selyem köntöst, mely rajta

יֹסֵף אַחֵר אַחֵיו וַיִּמְצְאוּם י"ה
בְּדַתָּן: וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ מֵרֶחֶק
וּבְטָרֵם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַבְּלוּ
י"ט
אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל־אָחִיו הֲיֵה בְּעַל הַחַלְמוֹת
כ
הַלֹּהֶ בָּא: וְעַתָּה לְכֹנּוּ וְנַהַרְגֵהוּ
וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת
וְאָמְרֵנוּ חַיָּה רָעָה אֲכָלְתָהּ
וְנִרְאָה מִה־יְיָהוּי חַלְמַתּוֹ:
כ"א
כ"ב
וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלְהוּ מִיָּדָם
וַיֹּאמֶר לֹא נַכְנוּ נַפְשׁ: וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם רְאוּבֵן אֶל־תִּשְׁפְּכוּ
דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר
הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וְיָד אֶל־
תִּשְׁלַחוּ־כֹן לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ
מִיָּדָם כִּהְשִׁיבוּ אֶל־אָבִיו: שְׁלִישִׁי
כ"ג
וַיְהִי בְּאֶשְׁר־בָּא יֹסֵף אֶל־אָחִיו
וַיִּפְשִׁטוּ אֶת־יֹסֵף אֶת־כִּתְנֹתָיו
אֶת־כִּתְנֹת הַפְּסִים אֲשֶׁר עָלָיו:

tűnik. (18) ויתנבלו אחיו אתו להמיתו, annyit jelent, mint: ויתנבלו אחיו אתו, a két accusativus csak költői irányban szokásos (V. ö. M II. 2, 6). — ויתנבלו fut. hithp., töve: נבל: *koholni*; a hithp. itt nem visszaható hanem *gyakorító* jelentménnyel bir. V. ö. felj. 6. 9. (19) הלוה; mutató névmás: *amaz*. L. M. I. 24, 65. (20) ויחלמו, perf. kál, 3. sz. nn. tárgyraggal, annyi mint: אכלה אתו. — ויחלמו, szó szerint: *mivé lesznek álmai*, azaz: hogyan fognak álmai valósúlni? (21) לא נכנו נפש, *ne üssük őt agyon*, ne foszszuk meg őt az élettől. נפש, (élet), azonban szintén tárgyesetben áll. (22) למען הצילו וגו', *hogy megszabadítsa* stb. értsd: azért mondta, hogy vessék valamely gödörbe, hogy csak kezeikből megszabadíthassa és atyjához visszavihesse. (23) ויפשטו, fut. hifil, töve: פשט, *kiterjesztetni*, átvitt értelemben: *kivetkőztetni*, voltaképen: *lehúzni* ruháját valakiről, és ekkor két tárgyesetet vonz, azért: את יוסף את: *את* יוסף את: — כתנתו rag nélkül így hangzik: כתנתו, nem tévesztendő össze כתנתו

- 24 volt. És megragadák és bele-
vetették őt a gödörbe, a gödör
pedig üres vala, nem volt benne
25 viz. És leülének, hogy ennének
kenyeret. És midőn felemelék
szemeiket, láták, hogy, ime,
israelita társaság jött Gi-
leádból, és tevéik visznek vala
fűszereket, balzsamot és lo-
tust, mennek vala, hogy
azokat levigyék Egyiptomba.
- 26 És mondá Juda az ő testvé-
reinek: Mi haszna, ha meg-
öljük testvérünket és elföldjük
27 az ő vérét. Jertek, és adjuk
el őt az ismaelitáknak, deke-
zünk ne legyen rajta, mert
atyánkfia, testvérünk ő; és
engedelmeskedének testvérei.
- 28 És mikor arra mennének
midjanita férfiak, kereskedők:
kivonák és felhozák Józsefet
a gödörből, és eladák Józsefet
az ismaelitáknak húsz ezüst
29 Egyiptomba. És visszatérek
- כד וַיִּקְהָדוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרֶה
כה וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מַיִם: וַיִּשְׁבּוּ
לְאַכְלֵל-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם
וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה אַרְבַּת יִשְׁמַעְאֵלִים
בָּאָה מִגִּלְעָד וּנְמֻלֵיהֶם נְשָׂאִים
נִכְאֹת וּצְרִי וְלֹט הוֹלְכִים
כו לְדַוְרֵי מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר
יְהוּדָה אֶל-אֶחָיו מַה-בָּצַע כִּי
נָהַרְגוּ אֶת-אֶחָיו וְכִסְיוּ אֶת-
כז דָּמָו: לָכוּ וּנְמַכְרֵנוּ לְיִשְׁמַעְאֵלִים
וַיִּדְנוּ אֶל-תְּהֵי-יָבוֹ כִּי-אֶחָיו
כח בְּשָׂרְנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו:
כח וַיַּעֲבְרוּ אַנְשִׁים מְדִינִים סְחָרִים
וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת-יֹסֵף מִן-
הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת-יֹסֵף
לְיִשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף
וַיָּבִיאוּ אֶת-יֹסֵף מִצְרַיִם:
כט וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל-הַבּוֹר וְהִנֵּה
שֶׁקֶלֶן; וְעֵזֶק אֶל-יֹסֵף

Rúben a gödörhöz, és, ime,

alakjával, noha vele értelmére azonos. L. M. I. 3, 21. (24) *nem volt benne víz*; בור (= באר) vizarató gödröt, kútat jelent (L. M. V. 37, 20.), azért szükséges hozzá tenni: *אין בו מים* annak megjelölésére, hogy a gödörben, melybe Józsefet dobták, víz nem volt. (25) *בָּרָה*, part. kál, azért: *šť*, jelenidőben (L. M. I. 29, 9.). — *מגלעד*, Gileádból, mely vidék balzsamáról és egyéb jó illatú terményeiről volt híres (L. M. I. 43, 11.). — *נכאת*; voltaképen: (jó illatú) *gyanta*, de mindennemű fűszereket is jelent. L. Jes. 39. 2. (26) *מה בצע*, *mi haszna?* *בצע* (töve: *בצע*: *elragadni*), voltaképen: elragadott jószágot, *szákmányt* jelent, azért: *nyeremény-t*, hasznot általában. (28) *מדינים* *midjándeliek*. *Midján*, város és tartomány Arabia északi részén, Móábh szomszédságában, melynek lakói, mint a többi ismaeliták, közvetítették a kereskedelmet Arabia, India és Egyptom közt. — *בעשרים כסף*, annyit jeient, mint: *בעשרים שקל כסף*. Az ezüst Sétel, ez idő szerint cseretárgy gyanánt használtott a forgalomban, azért *כסף* alatt *כסף* értetik. (29) *ויקע*

- József nincs a gödörben ;
 30 és megszaggatá ruháit. És
 visszatére testvéreihez és
 mondá: A gyermek ninesen,
 31 én pedig, hová menjek én? És
 vevék József köntösét, és
 megölének egy kecskebakot,
 és bemárták a köntöst a vérbe.
 32 És összevagdalák a hosszú
 selyemköntöst, és elvivék
 atyjukhoz és mondák: Ezt
 találtuk, ösmerd meg, vajjon
 fiad köntöse-e az, vagy nem?
 33 És (Jákob) megösmeré azt, és
 mondá: Fiam köntöse, vad-
 állat ette meg őt, szétszaggatva
 34 szagattatott szét József! És
 Jákob megszaggatá ruháit, és
 teve zsákruhát ágyékaira, és
 gyászola fia fölött sok ideig.
 35 És fölkelének minden fiai és
 minden leányai, hogy őt vi-
 gasztalják, de ő vonakodék
 magát vigasztaltatni, és mondá: Mert le fogok szállni fiamhoz,
 36 gyászolva, a sirba; annyira siratá meg őt atyja A Medánim

וישב. *és ő megszaggatá ruháit*; kétségbeesés következtében. Ruben tehát nem lehetett ott, mikor Juda tanácsára Józsefet eladták; a testvérek pedig azt tőle elitkolták. (30) *אנה אני בא*, *hová menjek én?* értsd: miképen léphetek atyám színe elé? mit mondjak, ha engem, mint a legidősbiket kérédre von? (33) *טרף טרף*; az első, inf. kál, a másik, perf. pual, mind a kettő pedig ugyanazon tó (*טרף*)-ből származik. Az ige megkettőztetése a cselekvésnek nyomatékos voltát fejezi ki. L. felj. 30, 30. (34) *שק*, szószerint: *zsákot*, azaz: zsákruhát, gyász jeléül. (35) *כי ארד ונו*, *mert leszállok* stb. értsd: előbb meghalok gyászomban, semmint vigasztalódhatnám. — *אבל*, melléknév: *gyászoló*; itt pedig módhatározó gyanánt használtatik, azért: *gyászolva*. — *אגל* össze nem tévesztendő *אגל* (l. 50, 10.)-l, mely főnév, és *gyászt* jelent. — *שאלה*, *sirba*, *שאל*, rokonértelmű *קבר*-rel. — *ויבך ונו*, *annyira sirata* stb. a ו e szóban összefoglaló értelmű, azért: *annyira*. (36) *והמדנים*, *és a Medánim*, ezek nem azonosak a fentebbi (28. v.) *Midjánim*-mal.

pedig eladták őt Egyiptomba **מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם**
 Pótifárnak, Faraó udvarnoká- **לְפוֹטִיפָר סָרִיס פְּרֹעֵה שָׂר**
 nak, a testőrség főnökének. **הַטְּבָחִים:**

XXXVIII. FEJEZET.

Juda barátjánál, Chirâhnál (1). Súa leányát veszi el nőül (2). Ez szüli neki Ért, Ónánt és Séláht (3—5). Ért felesége Támâr (6). Ért halála (7). Juda felszólítja Ónánt, hogy menjen be Támârhoz (5). Ónán is meghal bűne miatt (9—10). Juda odaigéri Séláht Támârnak (11). Támâr Judát megcsalja (12—26). Támâr szüli Péreczet és Zaráchot (27—30).

1	És lőn azon időben, hogy	א	לח וַיְהִי בַעֲת הַהוּא וַיָּרֶד
	Juda lemene testvéreitől, és be-		יְהוּדָה מֵאֵת אָחָיו וַיֵּט עַד-אִישׁ
2	kinek neve Chirâh. És meg-	ב	עַדְלָמִי וְשֵׁמוֹ חִירָה: וַיֵּרָא-שָׁם
	látá ott Juda egy kanáanita		יְהוּדָה בַּת-אִישׁ כְּנַעֲנִי וְשֵׁמוֹ
	férfi leányát, kinek neve Súa,	ג	שׁוּעַ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ: וַתַּהַר
	és elvevé őt, és bemene hozzá.		וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ עֵר:
3	És ez fogana, és szüle fiat;		וַתַּבְרַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא
4	és hívá nevét Érnek. És ismét	ד	אֶת-שְׁמוֹ אוֹנָן: וַתִּסְפֶּה עוֹד
	fogana, és szüle fiat, és hívá		וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ
5	nevét Ónánnak. És ezután		שִׁלָּה וְהָיָה כְּכוֹזֵב בְּלִדְתָּהּ
	ismét szüle fiat, és hívá nevét	ו	אֹתוֹ: וַיִּקֶּה יְהוּדָה אִשָּׁה לְעַר
	Séláhnak. Ő pedig Khezîbh-		בְּכוֹרוֹ וְשֵׁמָּה תָמָר: וַיְהִי עַר
6	És veve Juda feleséget első-		בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בַּעֲיֵנֵי יְהוּדָה
	szülöttének, Érnek, kinek neve	ז	וַיִּמְתְּהוּ יְהוּדָה: וַיֹּאמֶר יְהוּדָה
7	Támâr. És vala Ért, Juda		
	elsőszülöttje, gonosz Isten	ח	
8	szemei előtt, és megölé őt az		
	Örökkévaló. És mondá Juda		

hanem rokon néptörzs V. ö. fejl. 25, 2. (38) סָרִיס פְּרֹעֵה, Faraó udvarnoka סָרִיס független alakja פְּרִיס, töve: סָרִיס, azt jelenti: erőltetni, azért סָרִיס erőltetett, voltaképen: herélt. — עַר הַטְּבָחִים, a testőrség főnöke. טְבָח, tbsz.: טבחים, (töve: טבח, levágni, megölni), használtatik a szakácsról, ki az állatokat levágja, de átvitt értelemben a (királyi) testőrt jelenti, kinek a tisztségéhez tartozott, a halálra elítélteket kivégeztetni.

(1) וַיָּרֶד, és lemene, vonatkozással mélyebben fekvő helyre, a hova ment; עַדְלָמִי t. i. lapályos (שפלה) helyen feküdt. V. ö. Jos, 15, 35. (5) וְהָיָה כְּכוֹזֵב, ő pedig, t. i. Juda, Khezîbh-on vala stb. (8) ׀ ׀ 2.; piél-alakú ige ׀ ׀ 3.; (sógor)-

- Ónânnak: Menj be bátyád feleségéhez, és töltsd be vele a sógorsági házasságot, és támaszsz ivadékokat bátyádnak.
- 9 És tudá Ónân, hogy a magzat nem lesz övé, és volt, mikor bement bátyja feleségéhez, földre vesztette, hogy ne támaszszon magzatot bátyjának.
- 10 És gonosznak tetszett az Örökévaló szemei előtt, a mit cselekedett, és megöle őt is.
- 11 És mondá Juda menyének, Támárnak: Maradj özvegy atyád házában, mig fölnövekedik fiam, Sélâh, mert azt mondotta, nehogy meghaljon ő is, mint bátyái; és elmene Támâr, és lakék atyja házában.
- 12 És lön sok idő mulva, hogy meghala Súa leánya, Juda felesége; és Juda vigasztalódék és fölmene juhainak nyirőihez, ő és barátja, Chiráh,
- 13 az adullámita, Timnâhba. És jelenték Támárnak, mondván: Ime, ipád fölmege Timnâhba
- 14 nyirni juhait. És leveté özvegy-ruháit magáról, és beborítá magát fátyollal, és beburkolódzék, és leüle a „Két-forrás“ bejáratán, mely vagyon Timnâhba vezetô úton, mert látta, hogy Sélâh felnövekedett, ő pedig nem adatott

לֹאֲזַן בָּא אֶל-אִשְׁתּוֹ אַחִיד וַיִּבֶם
 אֹתָהּ וַהֲקִים וַרְע לְאַחִיד: וַיֵּרַע
 אֲזַן כִּי לֹא לוֹ יְהִיָּה הַרְע
 וַהֲיָה אִם-בָּא אֶל-אִשְׁתּוֹ אַחִיד
 וַשְׁחַת אֶרְצָה לְבַלְתִּי נְתָזְרַע
 לְאַחִיד: וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר
 עָשָׂה וַיִּמַּת גַּם-אֹתוֹ: וַיֹּאמֶר
 יְהוָה לְתָמָר כְּלָתוֹ שְׁבִי
 אֶלְמִנָּה בֵּית-אָבִיךָ עַד-יִגְדַּל
 שְׁלָה בְנִי כִּי אָמַר כְּיָמֹת
 גַּם-הוּא כְּאָחִיו וַתֵּלֶךְ תָּמָר
 וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ: וַיִּרְבוּ הַיָּמִים
 וַתִּמַּת בַּת-שׁוּעַ אִשְׁתּוֹ-יְהוָה
 וַיִּנָּחַם יְהוָה וַיַּעַל עַל-גִּזְוֵי
 צִאֲנוּ הוּא וַחֲרָה רַעְיוֹ הַעֲדָלְמִי
 תִּמְנָתָהּ: וַיִּגַּד לְתָמָר לֵאמֹר
 הִנֵּה חֲמוּד עִקָּה תִּמְנָתָה לָנוּ
 צִאֲנוּ: וַתִּסֵּר בְּנֵדֵי אֶלְמִנּוּתָהּ
 מֵעָלֶיהָ וַתִּכַּסּ בַּצִּעִירָה וַתִּתְעַקֵּף
 וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינִים אֲשֶׁר עַל-
 הַרְדִּי תִּמְנָתָה כִּי רָאָתָה כִּי-
 גָדַל שְׁלָה וְהוּא לֹא-נִתְּנָה לוֹ

ból, kinek kötelessége volt, a magzat nélkül elhalt fivérnek feleségét nőül venni, hogy elsőszülött fia által az elhalt fivér nevéét fenntartsa. 23. 24. tehát azt jelenti: a sógornét elvenni. V. ö. M. V. 25, 5—7. (11) פן ימות ונני, hogy meg ne haljon stb., azéit nem engedte meg, hogy Sélâh nőül elvegye. (12) ויעל, és fölmege, t. i. vissza lakhelyére: Timnâh-ba. L. felj. 1 v. (13) רגל ragozott főnév חם (ip)-ból, אביך módjára אב-ból. (14) ותחלתה, fut, hitp.,

- 15 vala neki feleségül. És meglátá őt Juda, és tartá őt paráznának, mert befödözte vala 16 orczáját. És betére hozzá az út felé, és mondá: Engedd, hogy bemenek hozzád; mert nem tudta, hogy az ő menyé, és ez mondá: Mit adsz nekem, hogyha bemégy hozzám?
- 17 Amaz mondá: En majd küldök egy gödölyét a nyájból. És mondá (Támâr): Ha zálogot 18 adsz, míg megküldöd. És mondá (Juda): Mi legyen a zálog, melyet adjak neked? És mondá (Támâr): Pecsétnyomód meg zsinorod és botod, mely kezedben van; és odaadá neki, és bemene hozzá, ez pedig fogana tőle. És felkele és elmene. És leveté fáttyolát magáról, és felölté özvegyiségének ruháit. Elküldé pedig Juda a gödölyét társa, az adullámíta, keze által, hogy visszavegye a zálogot az aszszony kezéből, de nem találta 21 őt. És megkérde lakóhelyének embereit, mondván: hol van a kéjhölgy? ő (szokott ülni) a „Két-forrás“ mellett, az úton; 22 és mondák: Nem volt ezen a helyen kéjhölgy. És visszatére Judához és mondá: Nem találtam meg őt, és a hely emberei is azt 23 mondták: Nem volt e helyen kéjhölgy. És mondá Juda:

טו לְאִשָּׁה: וַיִּרְאֶה יְהוּדָה וַיְהִי שָׁבָה
טז לְזוּנָה כִּי כִסְתָה פְּנֵיהָ: וַיֵּט
אֶלֶיהָ אֶל-הַדָּרֶךְ וַיֹּאמֶר הֲבֵה
נָא אֲבוֹא אֵלֶיךָ כִּי לֹא יָדַע
כִּי בַלְתּוֹ הוּא וַתֹּאמֶר מִה-תִּתֶנְךָ
יז לִי כִּי תָבוֹא אֵלָי: וַיֹּאמֶר
אַנְכִּי אֲשַׁלַּח נְדָרֵי עֵינַי מִן-הַצֹּאֵן
וַתֹּאמֶר אִם-תִּתֶנְךָ עֲרֹבוֹן עַד
יח שְׁלֹחַךָ: וַיֹּאמֶר מִה הָעֲרֹבוֹן
אֲשֶׁר אֶתֶּן-לְךָ וַתֹּאמֶר חֲתָמֶךָ
וּפְתִילֶךָ וּמִסְפָּדֶךָ אֲשֶׁר בְּיָדֶךָ
יט וַתִּתֶּן-לָהּ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּהַר קָו:
מֵעַלֶיהָ וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי אֲלֻמְנוֹתָהּ:
כ וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת-נְדָרֵי הָעֵינַיִם
בְּיַד רַעְיוֹ הָעֵדֹלָמִי לְקַחְתָּ
כא הָעֲרֹבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא
מָצָאָהּ: וַיִּשְׁאַל אֶת-הָאִשָּׁה
מִקְמוֹהָ לֵאמֹר אֵיךָ הִקְדַּשְׁתָּ
כב הוּא כְּעֵינַיִם עַל-הַדָּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ
לֹא-הִיְתָה בָּהּ קְדֻשָּׁה: וַיֵּשֶׁב
אֶל-יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מָצָאתִיהָ
וְגַם אֲנִשֵׁי הַמְּקוֹם אָמְרוּ לֹא-
הִיְתָה בָּהּ קְדֻשָּׁה: וַיֹּאמֶר

töve: עלף (= עמף) elfátyolozni magát. — בפתח עינים, szószerint: a „két forrás“ bejáratában, neve a helynek, a hol ült. (18) חותמך וגו', pecsétnyomód, melyet a keletiek zsinoron (פתיל) a nyak körül viselnek. (21) קדשה, kéj-

Vigye el, nehogy gyalázatot valljunk! Ime, én elküldöttem ezt a gödölyét, te pedig nem
 24 találtad meg őt. És lőn mintegy három hónap mulva, hírül adaték Judának, mondván: Támár, a te menyed, paráználkodott, és, ime, terhbe esett paráznaságból; és mondá Juda: Vigyétek ki őt, hogy ége-
 25 tessék el. Ő kivitetik *vala*; és ő üzent ipjához, mondván: A férfitól, a kié ezek, terhbe estem; és mondá: Kérlek, ösmerd meg, kié ezen pecsétnyomó, meg e zsinor és e
 26 bot? És megösmeré Juda és mondá: Igazságosabb ő nálamnál! mivelhogy nem adtam őt fiamnak, Séláhnak; és nem ösmerte meg őt többé soha.
 27 És lőn, szülésekor, hogy, ime, ikrek az ő méhében.
 28 És lőn szülés alatt az egyik kinyujtá kezét; és a szülésznő vőn és köte kezére vörös
 29 fonalat, mondván: ez jött ki először. És lőn, midőn kezét

יהודה תקח-לה פן נהיה לבנו
 הנה שלחתי הגדי הזה ואתה
 כד לא מצאתה: והיה כמשלש
 חדשים ויגד ליהודה לאמר
 ונתה תמר פלתי ונם הנה
 הרה לזנונים ויאמר יהודה
 כה הוציאנה ותשרף: הוא מוצאת
 והיא שלחה אל-חמיה לאמר
 לאיש אשר-אלה לו אנכי
 הרה ותאמר הפר-נא למי
 החתמת והפתילים והמטה
 כו האלה: ויגד יהודה ויאמר
 צדקה מפני פי-על-כן לא-
 נתתיה לשלה בני ולא יסף
 כו עוד לדעתה: והיה בעת לדתה
 כה והנה תאומים בבטנה: והי
 בקדחתה ויתויד ותקח המילדת
 ותקשר על-ידו שני לאמר
 כט זה יצא ראשנה: והי כמישיב

hölgy, voltaképen: hölgy, ki magát fajtalanságnak szenteli. (24) כמשלש
 הדרשים. A מ ebben a szóban כמשלש képző, mert nincs a következő betűben
 dages, (V. ö. משמנים M. I. 27, 28.), a כ (comparativum) pedig azt jelenti:
mintegy, körül-belül. — לזנונים; tsz. főnév זקנים (M. I. 37, 3.) alakjára,
 töve: זנן. — ותשרף, és égetessék el, a házasságtörés bűne miatt. (25) מוצאת
 párt. pass. hif. töve: הרה, nn. melléknév. a hatásmat והפתילים annyit
 jelent, mint הותם és פתיל, felj. 18. v. (26) כי עד כן וגו' (26) *mert azért, mivel*
 stb. mintha lenne: כי על כן אשר וגו'. L. M. I. 33, 10. (28) ופי, annyit jelent,
 mint חוט השני (Jos. 2, 18, 21.) biborszínű fonál. שני az voltaképen:
karmassinszint, de egyszersmind az azzal festett fonalat és szövetet is
 jelenti. L. M. II. 25, 3. (29) מה פרצת עליך פריץ, *mily rést törtél magad*
körül; szó szerint: mily törést törtél magad körül! מה e helyt nem kérdést,

visszavoná, hogy, ime, kijött a másik; és mondá: Mily rést törtél magad körül! és hívá nevét Párecz (rés)-nek. Azután kijött testvére, kinek a kezén a vörös fonal, és hívá nevét Zarách (ragyog)-nak.

ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה פרצת עלך פרץ ויקרא שמו פרץ: ואחר יצא אחיו אשר על-ידו השני ויקרא שמו זרח: ם חמישי

XXXIX. FEJEZET.

József Pótifár házába kerül (1), sikeres működése (2–6). Nem hallgat úrnője csábító szavára (7–12), ki őt hamis váddal illeti (13–19) Pótifár börtönbe veti (20). Isten Józseffel van (21), ki kegyet talál a börtön felügyelőjénél (22–23).

- 1 József pedig levitetett Egyiptomba, és megvevé őt Pótifár, Faraó udvarnoka, a testőrség főnöke, egyiptomi férfiú, az ismáeliták kezeiből, kik őt
- 2 levítették vala oda. És az Örökkévaló vala Józseffel, és ez szerencsés férfiú vala. Ő pedig vala urának, a miczrinek, házában. És midőn ura látá, hogy az Örökkévaló vele van, és hogy mindent, a mit tesz, az Örökkévaló sikeresít
- 4 keze által: József kegyet találá szemeiben, és szolgálá őt, és rendelé őt háza fölé, és mindent, a mije vala, adott kezébe.
- 5 És lőn, mióta rendelte vala őt háza fölé és mindenek

לט ויوسف הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר סרים פרעה שר הטבחים איש מצרי מיד הישמעאלים אשר הורדהו שמה: ויהי יהנה את-יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדניו המצרי: וירא אדניו כי יהנה אתו וכל אשר-הוא עשה יהנה מצליח בידו: וימצא יוסף הן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו על-ביתו וכד-ישלן נתן בידו: ויהי מאז הפקיד אתו בביתו

hanem inkább esodálkozást fejez ki, mint ebben a mondatban: *מה נורא וגו'*. L. M. I. 28, 17. (30) זרח, Zarách, azaz: ragyogó, mert kezén ragyogott a bíbor fonál.

(2) מצליח *איש מצליח, szerencsés férfi*, part hif., töve: צלח, keresztül *vágní*. (V. ö. II. Sám 19, 18.), *איש מצליח* tehát oly ember, ki minden akadályon keresztül hat és céljához jut. (4) *וישרת אתו, és szolgálá őt*, tulajdonképen: és kíséré őt, és mindig körülötte volt. (5) *בנלל יוסף* miatt, *בנלל* függő alakban levő főnév, mely *ב* viszonyítóval módhatározó gyanánt

fölé, a mije vala: az Örökkévaló megáldá a miczri házat József miatt, és vala az Örökkévaló áldása mindenben, a mije volt a házban és a me-
 6 zőn. És átengede mindent, a mije volt, József kezébe, és nem volt gondja semmire, a mi nála vala, csak épen a kenyérre, melyet eszik vala. József pedig vala alakra szép
 7 és tekintetre szép. — És lőn ezen történetek után, hogy veté urának felesége szemeit József-
 8 re, és mondá: Hálj velem. Ő pedig vonakodék; és mondá ura feleségének: Ime, az én uram nem törődik avval, a mi nálam van a házban, és
 9 mindent, a mije van, adott kezembe. Ő sem nagyobb e házban nálamnál, és nem vont meg tőlem semmit, kivéve tégedet, mivelhogy az ő felesége vagy; hogy cselekedjem
 10 tehát e gonoszságot és vétkezem Isten ellen? És lőn, midőn szóla ekképen József-
 11 hez naponként, ez pedig nem hallgatott reá, hogy háljon vele, egy napon, hogy József bemene

ועל כל־אשר יש־לו ויברך יהוה את־בית המצרי בגלל יוסף ויהי ברכת יהוה בכל־אשר יש־לו בבית ובשדה: ויעוב כל־אשר־לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה כי אס־הלהם אשר הוא אוכל ויהי יוסף יפה־תאר ויפה מראה: שש ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת־אדניו את־עיניה אל־יוסף ותאמר שכבָה עמי: וימאן ויאמר אל־אשת אדניו הן אדני לא ידע אתי מה־בבית וכל אשר־יש־לו נתן בְיָדִי: איננו גדול בבית הוזה ממִנִּי ולא־חשך ממִנִּי מאומה כי אס־אותך באשר את־אשתו ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחסאתי לאלהים: ויהי בִּדְבָרָה אֶדְוֶי־יוסף יום ויום ולא־שמע אליה לשׁכֵב אִצְלָהּ להיות עמה: ויהי כהיום הזה ויבא

használtatik (V. ö. M. I. 15, 15.), származik pedig בגלל igéből, melynek tulajdonképi jelentése: *gördíteni, megindítani*, és azért יוסף בגלל, *József indítására*, vagyis: *miatta*. (6) ולא ידע וגו' , értsd: *nem tudta, hogy* (7) ולא ידע וגו' , értsd: *keze alatt volt*. (8) ולא ידע וגו' , értsd: *keze alatt volt*. (9) איננו, *ö sem*, t. i. maga az úr. איננו ragozott módhatározó, annyit jelent, mint: *nem ő*; épúgy: *אינני = אני = nem én* stb. (11) כהיום, *egy napon*; א ב időhatározói jelentésménnyel bir, a napra vonatkozva.

- a házba, hogy munkáját végezze, és a ház cselédjei közül senki sem vala ott a
- 12 házban: akkor amaz megragadá őt ruhájánál fogva, mondván: Hálj velem; de ez hagyá ruháját kezében, és el-
- 13 futa és kimene az utcára. És lőn, mikor látta, hogy ruháját kezében hagyta és elfuta
- 14 az utcára: kiálta háza cselédjeinek és mondá nekik következőképen: Lássátok, elhozott nekünk héber férfit, hogy gúnyolódjék rajtunk: bejött hozzám, hogy velem háljon, és felkiálték nagy
- 15 hanggal. És lőn, mikor hallotta, hogy felemeltem szavamat és felkiálték: ruháját nálam hagyá és elfuta, és kimene az
- 16 utcára. És ott tartá ruháját magánál, míg az ő ura eljőve
- 17 házába. És szóla hozzá e szavak szerint, mondván: Bejött hozzám a héber szolga, a kit nekünk hoztál, hogy gúnyo-
- 18 lódjék rajtam. És lőn, mikor felemeltem szavamat és felkiálték, ruháját nálam hagyá, és elfuta az
- 19 utcára. És lőn, mikor ura hallotta feleségének szavait, melyeket szólott hozzá, mondván: E szavak szerint cselekedett
- 20 velem a te szolgád, fellobbana haragja. Vevé azért József

הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שֶׁשָׁם בְּבַיִת:

וַתִּתְּפְּשֶׂהוּ בְּגִדּוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָּה יב

עִמִּי וְיַעֲזֹב בְּגִדּוֹ בַּיּוֹם וַיֵּצֵא

הַחֹזֶצֶה: וַיְהִי כִּרְאוֹתֶיהָ כִּי־עֹזֵב יג

בְּגִדּוֹ בַּיּוֹם הַחֹזֶצֶה: וַתִּקְרָא

לְאֲנָשֵׁי בֵּיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם

לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ

עִבְרִי לְצַחֵק בָּנוּ כֹּא אֲלֵי לְשָׁבֵב

עִמִּי וְאִקְרָא בְּקוֹל גְּדוֹל: וַיְהִי

כְּשָׁמְעוּ כִּי־הִרְיַמְתִּי קוֹלִי וְאִקְרָא

וַיַּעֲזֹב בְּגִדּוֹ אֶצְלִי וַיֵּצֵא

הַחֹזֶצֶה: וַתִּנְחַח בְּגִדּוֹ אֶצְלָהּ עַד־

כִּי בָּא אֲדָנָיו אֶרֶב־בֵּיתוֹ: וַתִּדְבֹר

אֵלָיו כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר כֹּא

אֲלֵי הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר־הֵבֵאתָ

לָנוּ לְצַחֵק בִּי: וַיְהִי כַּהִרְיַמִּי

קוֹלִי וְאִקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגִדּוֹ אֶצְלִי

וַיֵּצֵא הַחֹזֶצֶה: וַיְהִי כְּשָׁמַע אֲדָנָיו

אֶת־דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה

אֵלָיו לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה

עָשָׂה לִּי עֶבְדְּךָ וַיַּחַר אָפוּי: וַיִּקַּח כ

melyen történt. L. M. I. 50, 20. (14) לצחק בנו, hogy gúnyolódjék rajtunk; צחק (nevetni) ב viszonyítóval azt jelenti: gúnyt űzni, gúnyolódni valakin. (16) ותנחח, fut. hif. ינח (= ננה)-ból. (18) בהרימי, ragozott inf. hif. רום-ból. A כ időhatározó jelentménnyel bir, azért: mikor felemeltem (20) אדני יוסף, József ura. אדני függő alakja אָדֹנָי szónak, melynek többszáma csak tisz-

ura őt, és veté őt a foglyok házába, hely, hol a király foglyai fogva tartatnak; és ott
 21 vala a foglyok házában. És vala az Örökkévaló Józseffel és nyujta neki kegyet; és ébreszte kegyességet iránta a foglyok háza felügyelőjének
 22 szemeiben. És a foglyok háza felügyelője adá József kezébe mind a foglyokat, kik valának a foglyok házában, és mindazt, a mit ott cselekesznek *vala*,
 23 ő cselekedte volt. A foglyok háza felügyelője nem néz vala semmit, a mi (József) kezében volt, mert az Örökkévaló vele
 volt, és a mit ő tesz *vala*, az Örökkévaló sikeresíti.

אֲדַנִּי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל־בֵּית
 הַסֵּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר־אִסְרוּ הַמֶּלֶךְ
 אֲסוּרִים וַיְהִי־שֵׁם בְּבֵית הַסֵּהַר:
 כ^a וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו
 חֶסֶד וַיִּתֵּן חָנוּ בְּעֵינָיו שֶׁר בֵּית־
 כ^b הַסֵּהַר; וַיִּתֵּן שֶׁר בְּיַתְד־הַסֵּהַר
 בְּיַד־יוֹסֵף אֶת כָּל־הָאֲסוּרִים
 אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֵּהַר וְאֶת כָּל־
 אֲשֶׁר עֹשִׂים שֵׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה;
 כ^b אֵין אִשֶׁר בְּיַתְד־הַסֵּהַר רָאָה אֶת־
 כָּל־מְאוּמָה בְּיָדוֹ בְּאֲשֶׁר יְהוָה
 אִתּוֹ וְאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה
 מַצְדִּיק: פ שְׁבִיעִי

XL. FEJEZET.

Faraó pohárnoka és sütő mestere börtönben (1—3). József tisztsége (4). álmaikat megfejti (5—19). Megfejtése szerint történik (20—22). A pohárnok háladatlansága (23).

1 És lőn ezen történetek után, hogy vétkeztek az egyiptomi király pohárnoka és sütő mestere

מ וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 חֲטְאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם

telet jeléül (pluralis majestatis) használtatik (l. M. I. 1, 1.). — *a foglyok házába*. Hogy סֵהַר nem eredeti héber, hanem inkább egyiptomi szó, bizonyítja azon körülmény, hogy maga a szent szöveg közelebből magyarázza, hozzá tévéն וַיֵּט אֵלָיו מְקוֹם אֲשֶׁר וְגוֹ (V. ö. M. V. 22, 10.). — אֲסוּרִים és אֵין אִשֶׁר a betűk és a vocalisok szerinti (קרי כתיב) olvasásmódról l. M. I. 8, 17. (21) וַיֵּט וְגוֹ (21) röv. fut. kál, נטה.ból. כֵּסֶר, kegyet nyújtani, árasztani. Úgy a következő נתן חן kegyességet adott, ébresztett. (22) אֶת כָּל הָאֲסוּרִים, a foglyokat mind. אֲסוּרִים tbsz. főnév אֲסָרָה ból; ellenben אֲסוּרִים mn., tulajdonképen: part. pass. kál, jelentményre nézve nem különböznek egymástól הוּא הָיָה עֹשֶׂה, ő cselekedte volt, értsd: az ő parancsolatára és engedelmevel. (23) בִּידוֹ. úgy értendő, mint: אֲשֶׁר בִּידוֹ, a mi keze alatt volt; אִשֶׁר רָאָה, e helyt, ידע értelemében használtatik. L. felj. 6. v.

(1) לאדניהם, uruk ellen; a ל az előbbi חטאו-nak a vonzata, és azt jelenti:

- uruk, az egyiptomi király, el-
 2 len. És megharagudék Faraó
 két udvarnokára, a főpohár-
 3 nokra és fősütőmesterre. És
 helyezé őket őrizet alá a test-
 őrség főnökének házába, a fog-
 lyok házába: a helyre, a hol
 4 József fogva vala. És a test-
 őrség főnöke Józsefet melléjük
 5 rendelé, és ez szolgálá őket. És
 midőn valának egy esztendeig
 őrizet alatt: mindketten ál-
 mot látának, mindegyik álmát
 egy éjjelen, mindenik álma
 megfejtése szerint, a pohárnok
 és sütőmester az egyiptomi
 királynál, kik fogva voltak
 6 a foglyok házában. És bemene
 hozzájuk József reggel, és
 7 látá őket, hogy szomorúak. És
 megkérde Faraó udvarnokait,
 kik vele voltak őrizet alatt, az
 ő urának házában, mondván:
 Miért van orozátok ma oly
 8 rossz színben? És mondák
 neki: Álmot láttunk, és nincsen,
 ki azt megfejtené; és
 mondá nekik József: Avagy nem-e
 Istené a megfejtés?

וְהָאֶפֶה לְאֲדֹנֵיהֶם לְמַלְךְ מִצְרַיִם:
 וַיִּחַצֵף פְּרַעֲהַ עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו
 עַל שֵׁר הַמְּשָׁקִים וְעַל שֵׁר
 הָאֹפִים: וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר
 בֵּית שֵׁר הַטְּבָחִים אֶל־בֵּית
 הַסֵּהר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר
 שָׁם: וַיִּפְקֹד שֵׁר הַטְּבָחִים אֶת־
 יוֹסֵף אֹתָם וַיִּשְׁרַת אֹתָם וַיְהִיו
 יָמִים בְּמִשְׁמָר: וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם
 שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלַיְלָה אֶחָד
 אִישׁ בְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמְּשַׁקֵּה
 וְהָאֶפֶה אֲשֶׁר לְמַלְךְ מִצְרַיִם
 אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֵּהר:
 וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר וַיִּרְא
 אֹתָם וְהֵנֵם זַעֲפִים: וַיִּשְׂאֵל אֶת־
 סְרִיסָיו פְּרַעֲהַ אֲשֶׁר אֹתוֹ בְּמִשְׁמָר
 בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ פְּנִיכֶם
 רָעִים הַיּוֹם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם
 חֲלַמְנוּ וּפְתָר אֵין אֹתוֹ וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים יוֹסֵף הֲלוֹא לְאֵלֵהִים

ellen. (4) את יוסף אתם... ויפקד, és rendelé Józsefet melléjük. פקד voltaképi jelentménye: ügyelni (1. felj. 21, 1.); itt pedig oly értelemben alkalmaztatik, hogy József ura őt a királyi foglyok mellé helyezte. — ימים, szó szerint: napok, de minden huzamosabb időre is alkalmaztatik (V. ö. 35, 29.). E helyen pedig egy évet jelent, mi a szövegből kitetszik. L. alább 41, 1. (5) כפתרון חלמו, álma megfejtése szerint, azaz: a mint azt József azután megfejtette. (6) זעפים, part. kál, זעף-ből, melynek alapjelentménye: forr (vizről és tűzről); átvitt értelemben: izgatni, azért זעפים izgatottak, ssomorúak. (7) פניכם רעים, szó szerint: orozátok, azaz: kinézésetek rossz; a tbsz. meléknev: רעים pedig פנים (פנה)mal egyezik meg. (8) הלא לאלהים הלא פתרנים, avagy nem-e Istené a megfejtés? azaz: a megfejtések nem származ-

- 9 beszéljétek csak élénkelem. És elbeszélé a főpohárnok álmát Józsefnek, és mondá neki: Álmomban, és, ime, szőlőtő
- 10 előttem. És a szőlőtövön három vessző, és az, a mint bimbózik, felfakadt virága, megérték gerezdjein a bogyók.
- 11 És Faraó pohara kezemben, vevém azért a bogyókat és kifacsarám azokat Faraó poharába, és adám a poharat
- 12 Faraó tenyerére. És mondá neki József: Ez annak megfejtése: A három szőlővessző,
- 13 három nap, három nap folyamában Faraó számba veszi fejedet és visszahelyez tégedet hivatalodba; és adni fogod Faraó poharát kezébe, az előbbi szokás szerint, mint
- 14 mikor voltál pohárnoka. Csak hogy megemlékezzél rólam, mikor

ט פתרונים ספרו-נא לי: ויספר
 שרה-משקים את-חרמו ליוסף
 ויאמר לו בחלומי והנה-נפון
 לפני: ובנפון שלשה שרונים
 והוא כפרחת עלתה נצה
 הבשילו אשכלתיה ענבים;
 יא וכוס פרעה בידו ואקה את-
 הענבים ואשחט אתם אל-כוס
 פרעה ואתן את-הכוס על-כף
 יב פרעה: ויאמר לו יוסף זה
 פתרונו שלשת השרונים שלשת
 יג ימים הם: בעוד שלשת ימים
 ישא פרעה את-ראשו והשיבה
 עד-בנה ונתת כוס-פרעה בידו
 כמשפט הראשון אשר היית
 יד משקהו: כי אם-זכרתני אתה

nak-e Istentől? Ő tehát tudathatja velem is az álom jetetését. (10) שלשה שרינים, három szőlővessző. שרינים szóban a ש a תבז-ban nem változik שוא-ra, mivel pótló (kamecz impurum), שריי t. i. שריי helyett áll; töve: שרן (= שרך): fon. — והיא vonatkozik גנפן-ra, mely nőnemű főnév. — כפרחת, a mint bimbózik, voltaképen: mint virágzó, mert פרחת part. activi kál, a כ pedig hasonlító (comparativum) — עלתה נצה ונ', felfakadt virága, stb., oly sorrendben adja elő a szőlővessző virágzását, a virág felfakadását és a szőlőfürtök megérését, a mint az a természetben történik. נצה birtokos raggal ellátott főnév, rag nélkül: נץ — הבשילו, perf. hif. (töve: בשל: főzni, megérni), vonatkozik a שרינים-ra, melyek cselekvőkként tüntetettek fel. (V. ö. M. I. 1, 11.). — אשכלתיה úgy értendő, mintha lenne: אשכלתיה אשכלת ענבים, a vonzónév (nom. regens) a rövidség kedvéért költői nyelven elmarad. V. ö. בריית שלום M. IV. 25, 12. (13) כנך, birtokragozott főnév, נ (V. ö. M. II. 30, 17.)-ből származik, mely tulajdonképen talapsatot, átv értelembe pedig: állomást, hivatalt jelent. — כמשפט הראשון, az előbbi szokás szerint; (töve: שפט) voltaképen: ítéletet, törvényt jelent, átv. értelembe: minden szabályszerű eljárást fejez ki. V. ö. M. II. 21, 31. (14) זכרתני, perf. kál, tárgyraggal, זכר (megemlékezni) tárgyesetet vonz, tehát átható ige;

- jó lesz dolgod, — és cselekedjél, kérlek, irgalmasságot én velem, és emlékezzél meg rólam Faraó előtt, és szabadíts 15 ki engem ezen házból. Mert lopva lopattam el a héberek földéről, és itt is, nem követtem 16 tek engemet. És látá a fősütömester, hogy jól fejtette meg, mondá Józsefnek: Én is álomban, és, ime, három kosár süteménynyel fejemem. 17 És a felső kosárban Faraónak mindenféle étkeiből, sütömester készítménye, és a madár eszi azokat a kosárból 18 fejemről. És felele József és mondá: Ez annak megfejtése: A három kosár három nap. 19 Három nap folyamában Faraó leveszi fejedet rólad, és felakaszt tégedet fára; és a madár leeszí húsdodat rólad. 20 És lőn harmad napon, Faraó születésnapján, hogy lakomát készíté minden szolgálai számára, és felvévé a főpohárnok fejét és a sütömester fejét 21 szolgálai közé. És visszahelyezé a főpohárnokot pohárnoki hiva-

בְּאִשֶּׁר יִשְׁבֹּב לְךָ וְעָשִׂיתָ נְאֻם
 עֲמִדִי חֶסֶד וְהוֹכַרְתָּנִי אֶל־פַּרְעֹה
 וְהוֹצֵאתָנִי מִן־חֲבִית הַחַיִּים כִּי־
 נִגְבַּב גִּבְבֹּתַי מֵאֶרֶץ הָעֵבְרִים וְגַם־
 פָּה לֹא־עָשִׂיתִי מֵאוֹמֶה כִּי־שָׁמוּ
 אֶתִּי בְּבוֹר: וַיֵּרָא שְׂרֵי־הָאֲפִים
 כִּי־טוֹב פָּתַר וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף
 אֶף־אֲנִי בַחֲלוּמֵי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה
 יָמֵי סֵלִי חֲרִי עַל־רֹאשִׁי: וּבְסֵל
 הָעֵלְיוֹן מִמֶּלֶךְ מֵאֲכַל פַּרְעֹה
 מִעֲשֵׂה אֶפְהָה וְהָעוֹף אֲכַר אֹתָם
 מִן־הַסֵּל מֵעַל רֹאשִׁי: וַיַּעַן יוֹסֵף
 וַיֹּאמֶר זֶה פָּתַרְנִי שְׁלֹשֶׁת הַסֵּלִים
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: בְּעוֹד
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פַרְעֹה אֶת־
 רֹאשְׁךָ מֵעַלְיֶךָ וְתָלָה אוֹתְךָ עַל־
 עֵץ וְאֲכַל הָעוֹף אֶת־בְּשָׂרְךָ
 מֵעַלְיֶךָ: מִפְּסָרֵי וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 יוֹם הַלְדָּת אֶת־פַּרְעֹה וַיַּעַשׂ
 מִשְׁתֶּה לְכָל־עֲבָדָיו וַיִּשָּׂא אֶת־
 רֹאשׁ שְׂרֵי הַמְּשָׁקִים וְאֶת־רֹאשׁ
 שְׂרֵי הָאֲפִים בְּתוֹךְ עֲבָדָיו: וַיִּשְׁבֹּב
 אֶת־שְׂרֵי הַמְּשָׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ

ebből a mivellettő: והוכרתני, szó szerint: emlékezetbe fogsz hozni engemet. (16) שרשה סלי חרי ונוי, három kosár süteménynyel stb. שרשה סלי חרי ונוי (fehéredni)-ből, azért: חרי: fehér kenyér vagy sütemény. Az edénynek és ennek tartalmának nevei vonzati viszonyban állnak. V. ö. סל-המצות M III 8, 2. (20) פרעה את הולדת את פרעה, szó szerint: születés napja Faraóra nézve. הולדת (helyett) part. hof. ילד-ból, tárgyessettel, noha szenvedő alakú ige. V. ö. feljebb 4, 18. (21) על משקהו, szó szerint: itala fölé, értsd: hivatalába.

talába, és ez adá a poharat
 22 Faraó tenyerére. És a sütő-
 mestert felakasztotta, a mint
 József nekik megfejtette volt.
 23 De a főpohárnok nem emlé-
 kezett meg Józsefről, hanem elfelejté őt.

כב ויתן הפוס ער-כף פרעה; ואת
 שר האפים תלה באשר פתו
 כג להם יוסף; ולא זכר שר-
 המשקים את-יוסף וישבתהו;

— XLI. FEJEZET.

Faraó álmai (1—24). József ezeket megfejté (25—32), és ad tanácsot Faraónak (33—37) Faraó dicséri Józsefet (38—39), és kinevezi őt helytartó-jává (40—45). József intészkedései (46—49). Efrajim és Menassek születése (50—52). A hét bő év után (50) kezdődnek az éhség évei (54—57).

מקץ.

1 És lón két év mulva, és Fa-
 raó álmodik, hogy, ime, áll a
 2 folyó mellett. És, ime, a folyó-
 ból feljön hét tehén, tekintetre
 szépek, és húsrá kövérek, és
 3 legelének a nádasban. És,
 ime, más hét tehén feljön ama-
 zok után a folyóból, tekintetre
 rútak, és húsrá soványok, és
 állának ama tehének mellé
 4 a folyó partján. És felfalák
 a tehének, melyek rútak
 tekintetre, és vékonyak hús-
 ra, a hét tehenet, melyek
 szépek tekintetre és kö-
 vérek; és Faraó fölébredé.
 5 És elaluvék, és álmodék má-

א מא ויהי מקץ שנתים ימים
 ופרעה חלם והנה עמד ער-
 ב האר; והנה מן-האר עלת
 שבע פרות יפות מראה ובריות
 בשר ותרענה באחו; והנה
 שבע פרות אחרות עלות
 אחריהן מן-האר רעות מראה
 ודקות בשר ותעמדנה אצל
 הפרות על-שפת האר;
 ד ותאכלנה הפרות רעות המראה
 ודקת הבשר את שבע הפרות
 יפת המראה והבריות ויבקן
 ה פרעה; וישן נחלם שנת והנה

(1) מקץ שנתים ימים, két év mulva; szószserint: két évi időszak végén. bizonyos időszakot jelentő nevek után, ily értelemben használtatik, mint **הדרש ימים**, egy havi időszak. — **על האר**, a folyó, t. i. a Nilus mellett. **אר**, régi egyiptomi nyelven annyit jelent, mint héberül: נהר (2) באחו, a nádasban. אחר szintén régi egyiptomi szó, mely annyit jelent, mint héberül: נאד. (4) רעות המראה ודקות בשר, mind a két főnév a mutató ה-vel, mivel már az előbbi versben levő: בשר ודקות מראה-ra vonatkozik; ugyanaz áll az előbbi versben levő: בשר ודקות מראה-ra nézve. (5) וישן נחלם שנת והנה, a

sodszor : és, ime, hét kalász nő
 föl egy száron kövérek és
 6 szépek. És, ime, hét kalász,
 vékonyak és a keleti széltől
 elperzselték, nő amazok után.
 7 És elnyelék a vékony kalászok
 a hét kövér és teljes kalászt.
 És Faraó fölébrede és, ime,
 8 álom. És lőn reggel, és lelke
 nyugtalan vala; és elküldé
 és elhivatá Egyiptom képirás-
 tudóit és minden böleseit, és
 Faraó elbeszélé nekik álmát, de
 senkisémet fejté *vala* meg azokat
 9 Faraónak. És szóla a főpo-
 hárnok Faraóhoz, mondván :
 Bűneimet említem meg ma.
 10 Faraó megharagudott szolgálaira
 és ada engem őrizet alá a
 testőrség főnökének házába,
 11 engem és a sütőmestert. És ál-
 mot látánk egy éjjelen, én meg
 ő, mindegyikünk, álma meg-
 fejtése szerint álmodoztunk.
 12 És ott volt velünk héber
 ifju, a testőrség főnökének
 szolgálója, és elbeszélők neki, és
 ez megfejté nekünk álmainkat ;
 mindegyikünknek álma sze-

שבע שבלים עלות בקנה אחד
 בריאות וטבות; והנה שבע
 שבלים דקות ושרופת קדים
 צמחות אחריהן; ותבלענה
 השבלים הדקות את שבע
 השבלים הבריאות והמלאות
 ויִקַּץ פֶּרְעָה וְהִנֵּה חֲלוֹם: וַיְהִי
 בַבֶּקֶר וַתִּפְעַם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח
 וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם
 וְאֶת־כָּל־חֲכָמָה וַיִּסְפַּר פֶּרְעָה
 לָהֶם אֶת־חֲלָמָו וְאִין־פִּתְרָן אֹתָם
 לַפֶּרְעָה: וַיְדַבֵּר שֵׁר הַמִּשְׁקִים
 אֶת־פֶּרְעָה לֵאמֹר אֶת־חֲטָאִי
 אֲנִי מוֹצִיר הַיּוֹם: פֶּרְעָה קִצְף
 עַל־עַבְדָּו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמַר
 בַּיִת שֵׁר הַטְּבָחִים אֹתִי וְאֵת
 שֵׁר הָאֲפִים: וַנַּחֲלֵמָה חֲלוֹם
 בַּלַּיְלָה אַחַד אֲנִי וְהוּא אִישׁ
 כַּפְתָּרוֹן חֲלָמָו חֲלָמָנוּ: וְשֵׁם
 אֲתָנּוּ נֶעַר עַבְדִּי עֶבֶד לִשְׂרֵר
 הַטְּבָחִים וַנִּסְפַּר־לּוֹ וַיִּפְתַּר־לָנוּ
 אֶת־חֲלָמֵתֵינוּ אִישׁ כַּחֲלָמָו פִּתְרָן:

változik חטף קמין (חֲטָף) -ra, valamint: חֲטָטִים (M. III. 14, 4.) מִן־בֹּל
 (6) שְׂדוּפוֹת קָדִים, *elperzselték keleti széltől*; שְׂדוּפוֹת, part. pass. שָׂדַף (elper-
 zselni)-ból. V ö. M. V. 28, 22. (8) וַתִּפְעַם רוּחוֹ, *lelke nyugtalan vala*. וַתִּפְעַם
 fut. nif. תִּפְעַם-ból, melynek voltaképi jelentése: *útni, lőkn*, azért nif. *úttánni*,
nyugtalan lenni. — חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם, *Egyiptom képirás tudói*, azaz: varázslói.
 Egyesszámban חֲרָטֵם származik חָרַט (= חָרַת)-ból, *vésni*; חֲטָט (= חֲטָט) név-
 képző. (9) אֶת חֲטָאִי וְגוֹ, *bűneimet* stb. Mert fel kellett említenie, hogy be-
 lett zárva, hivatalos mulasztásai miatt (10) כַּמִּשְׁמַר בַּיִת שֵׁר הַטְּבָחִים; mind
 a négy főnév vonzati viszonyban áll. L. felj. 40. 3. (11) כַּפְתָּרוֹן חֲלָמָו, *álma*

- 13 rint fejtette meg. És lőn, a
mint nekünk megfejtette, úgy
történt: engem visszahelyeztek
hivatalomba és őt felakasz-
14 tották. És elkülde Faraó, és
elhivatá Józsefet, és kisürgeték
őt, ki a tömlőczből; és meg-
nyirató magát és megváltoztató
15 ruháit és bemene Faraóhoz. És
mondá Faraó Józsefnek: Ál-
mot láttam, és senki sincs, ki
azt megfejténé, én pedig hallot-
tam felőled, mondván: meg-
érted az álmot, hogy azt meg-
16 fejtöd. És felele József Fa-
raónak, mondván: Nem én,
Isten enged felelnem Faraó
17 üdvére. És szóla Faraó József-
hez: Álmomban, ime, állok
18 a folyó partján, és, ime, a
folyóból feljön hét tehén, kö-
vérek húsrá és szépek tekin-
tetre, és legelnek vala a réten.
19 És, ime, hét más tehén feljön
amazok után, ösztövérek és
igen rútak tekintetre, és húsrá
soványok; nem láttam hoz-
20 zájuk hasonlókat Egyiptom egész földén a rútságra nézve. És
felfalák a sovány és rossz tehenek az első hét kövér te-

י' וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַרְלָנוּ בֶּן הַיָּהוּ
אֶתִּי הַשֵּׁיב עַל־פְּנֵי וְאֶתֹו תִּלְהֵ:
י' וַיִּשְׁכַּח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא אֶת־יוֹסֵף
וַיִּרְצָהוּ מִן־הַבּוֹר וַיַּגְלֵה וַיַּחְלֶף
שְׂמֹלְתּוֹ וַיָּבֵא אֶל־פַּרְעֹה: שְׁנֵי
טו וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף הַלּוֹם
חֲלֹמְתִי וּפְתֹר אֵינִן אֶתֹו וְאֵנִי
שָׁמַעְתִּי עֲדִיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע
טו הַלּוֹם לִפְתֹר אֶתֹו: וַיַּעַן יוֹסֵף
אֶת־פַּרְעֹה לֵאמֹר בְּלִעְדֵי אֱלֹהִים
י' יַעֲנֵה אֶת־שְׁלוֹם פַּרְעֹה: וַיַּדְבֵּר
פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף בְּחֲלֹמֵי הַנְּגִי
י' עִמָּד עַד־שִׁפְתַּת הַיָּאֵר: וְהִנֵּה
מִן־הַיָּאֵר עֹלֹת שִׁבְעַת פְּרוֹת
בְּרִיאֹוֹת בָּשָׂר וַיִּפְתַּח תַּאֲרֹ
י' וַתִּרְעַנְנָה בְּאַחֹו: וְהִנֵּה שִׁבְעַת־
פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן
דְּלוֹת וְרַעוֹת תַּאֲרֹ מְאֹד וּרְקוֹת
בָּשָׂר לְאֶדְרֵאִיתִי כִּהְנֵה בְּכָל־
ב' אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע: וַתֹּאכְלֶנָּה
הַפְּרוֹת הַרְּבֹוֹת וְהַרְּעוֹת אֶת

megfejtése szerint; e kifejezésnek értelmét l. felj. 40, 5. (14) וַיִּרְצָהוּ, tárgy-
ragozott fut. hif. רִוּץ-ból (sietni), azért hif. siettetni, sürgetni. (15) שָׁמַע תשמע
חלום, érted az álmot stb. שמע átvitt értelemben azt jelenti: érteni. L. M. I.
23, 16. (16) בְּלִעְדֵי stb. Blēdi. E szó származásáról és jelentményéről l. M. I. 14, 24.
י' וְהִנֵּה יענה ונר. Isten enged felelnem stb. azaz: nem az én bölcseségem, ha-
nem csak Isten kegyelménél fogva sikerülhet, hogy Faraó üdvére felelhessek.
(19) דְּלוֹת וְרַעוֹת תַּאֲרֹ ellentéte a יַפְתַּח תַּאֲרֹ-nak, valamint a בָּשָׂר וְרַקוֹת ellen-
tété a בָּשָׂר בְּרִיאֹוֹת-nak (az előbbi versben). — לָרַע, a rútságra nézve;

21 henet. És ezek jövének belsejökbe, de nem volt észrevehető, hogy jöttek belsejökbe, és tekintetük rút *vala*, mint
 22 kezdetben; és felébredék. És látám álmomban, hogy, ime, hét kalász nő föl egy száron, hét kalász nő föl egy száron,
 23 teljesek és szépek, és, ime, hét száraz, vékony és a keleti széltől elperzselt kalász nő
 24 amazok után. És elnyelék a vékony kalászkok a szép hét kalászt; és mondám a képírástudóknak, és senki sincs, ki jelentését megmondaná
 25 nekem. És mondá József Faraónak: Faraó álma egy; azt, a mit az Isten cselekszik,
 26 jelentette Faraónak. A hét szép tehén hét év az, és a hét szép kalász, az *szintén* hét év;
 27 év; egy álmom az. És a hét sovány és rút tehén, melyek feljönek *vala* amazok után, azok *szintén* hét év, és a hét üres és a keleti széltől elperzselt kalász —, hogy leszen az éhség
 28 hét esztendeje. Ez az, a mit szóltam Faraóhoz: A mit Isten

שבע הפרות הראשונות
 כא הפריאת; ותבאנה אד-קרבנה
 ולא נודע כי-באו אל-קרבנה
 ומראיהן רע כאשר בתהקרה
 בב ואיקץ; וארא בתלמי והנה
 שבע שבלים עלת בקנה אחד
 בג מלאות וטבות; והנה שבע
 שבלים צנמות וקנות שדפות
 בד קדים צמחות אחריהם; ותבלען
 השבלים הנקת את-שבע
 השבלים הטבות ואמר אל-
 כה הטרטמים ואין מגיד לי; ואמר
 יוסף אל-פרעה הלום פרעה
 אחד הוא את אשר האלהים
 כו עשה הנוד לפרעה: שבע
 פרת הטבת שבע שנים הנה
 ושבע השבלים הטבת שבע
 שנים הנה הלום אחד הוא;
 כז ושבע הפרות הרקות והרעת
 העלת אחריהן שבע שנים הנה
 ושבע השבלים הרקות שדפות
 הקדים יהיו שבע שני רעב;
 כח הוא הדבר אשר דברתי אל-

a viszonyító ל itt annyit jelent, mint: *arra nézve*. (21) ולא נודע, *nem volt észrevehető*; szó szerint: *nem tudatott meg*. — כאשר בתולה, *mint kezdetben*, értsd: *mielőtt a jó teheneket felfalták*. (23) צנמות, part. pass. kál, צנם-ból, mely azonban a héberben csak *es egyszer* fordul elő. Az aram nyelvben צנמא *sziklát* jelent, innen פת צנמא *száraz, kemény kenyér*, tehát צנמות: *szárazak*. (27) השבלים הנקות, *az üres kalászkok*; נקות (töve: ריק) *nem tévesztendő össze בקת* (töve: רקק) szóval; az elsőnek a jelentménye: *üres*, a másodiké pedig: *vékony*. (28) אשר האלהים עשה, *annyi mintha lenne: L. felj.*

- eSelekszik, látta Faraóval.
- 29 Ime, hét esztendő jön, hogy nagy bőség Egyiptom egész földén. És támadni fognak az éhség hét esztendei amazok után, és meg fog felejtetni minden bőség Egyiptom földén, és az éhség fel fogja emész-
- 31 teni a földet. És nem lesz észrevehető a bőség a földön, az éhség miatt ezután, mert
- 32 az igen súlyos. Hogy pedig ismétlődött Faraó álma kétszer: (azt jelenti), hogy a dolog el van rendezve Istentől, és hogy az Isten siet azt végrehajtani.
- 33 És most szemeljen ki Faraó értelmes és böles férfit, és tegye azt Egyiptom egész földére. Tegyen továbbá Faraó és rendeljen tisztartókat a földre, és vegye ötöd részét az egyiptomi föld termésének a bőség hét évében. És gyűjtsék össze minden eleségét a be-
- 35 következő jó éveknek, és halmozzanak fel mindenféle gabonát Faraó keze alatt, min-

פָּרְעָה אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה
 כֹּס הָרְאָה אֶת-פָּרְעָה: הִנֵּה שִׁבְעַת
 שָׁנִים בָּאֹת שִׁבְעַת נְדָוֹר בְּכֹל-
 אֶרֶץ מִצְרָיִם: וְרָמוּ שִׁבְעַת שָׁנֵי
 רָעָב אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁכַּח כֹּל-הַשִּׁבְעַת
 בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְכֹלָה הָרָעָב
 אֶת-הָאֶרֶץ: וְלֹא-יִדָּע הַשִּׁבְעַת
 בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם הָרָעָב הַזֶּה אַחֲרֵי-
 לֵב בֶּן כִּי-כִבְדָה הוּא מְאֹד: וְעַל
 הַשָּׁנֹת הַחֲלוּם אֶל-פָּרְעָה
 פַּעַמִּים כִּי-נִבֹן הַדָּבָר מֵעַם
 הָאֱלֹהִים וּמִמְהָר הָאֱלֹהִים
 לַעֲשׂוֹתוֹ: וְעַתָּה יָבֵא פָּרְעָה
 אִישׁ נָבוֹן וְחָכָם וְיִשִּׂיתָהוּ עַל-
 אֶרֶץ מִצְרָיִם: יַעֲשֶׂה פָּרְעָה
 וַיִּפְקֵד פְּקֻדִים עַל-הָאֶרֶץ וְחַמֵּשׁ
 אֶת-אֶרֶץ מִצְרָיִם בְּשִׁבְעַת שָׁנֵי
 הַשִּׁבְעַת: וְיִקְבְּצוּ אֶת-כָּל-אֲבֹלֵי
 הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה
 וְיִצְבְּרוּ-בָר תַּחַת יַד פָּרְעָה אֶכֶל

25. v. (31) ולא יודע, szó szerint: és nem fog megismertetni, értsd: és nem lesz észrevehető, l. felj. 21. v. נודע. (32) על השנות החלום, szó szerint: az álom ismétlésére nézve —; értsd: hogy az álom ismétlődött — úgy mond — ez azt jelenti: hogy stb. השנות, inf. nif. שנה-ból. — שנתים páros számú név (dualis), annyit jelent, mint: שתי פעמים, l. felj. 1. v. שנתים. — נכון, voltaképen: elrendezve, azaz: bizonyos; töve: כון. (33) ויא, röv. fut. kál. raa-ból, mert óhajtást fejez ki. — וישיתו, fut. hif. tárgyraggal, töve: שח, tenni; על vonzatával: rendelni (valami fölé), mint a következő versben: ויפקד על (34) ויפקד, rövidült fut. hif., mivel óhajtást fejez ki; különben lenne: ויפקד. — וחמש, a számnév: חמש-ből képzett ige (denominativum) mint ישי-ből: ישי — (35) למקדון לארץ לשבע וגי (36) ויקבצו אכל בערים, értsd: אכל בערים (35)

denféle eleséget minden vá-
 36 rosban, és őrizték azt meg. És
 legyen az eleség készletül az
 országnak az éhség hét eszten-
 dejére, melyek lesznek Egyip-
 tom földén, hogy az ország el
 ne pusztuljon az éhség által.
 37 És megtetszék a beszéd Faraó
 szemeiben és minden szolgálái-
 38 nak szemeiben. Mondá azért
 Faraó szolgálainak: Vajjon ta-
 lálunk-e ehhez hasonló férfit,
 kiben az Isten szelleme va-
 39 gyon? És mondá Faraó Jó-
 zsefnek: Miután Isten veled
 tudatta mindezeket, nincs ér-
 40 telmes és böles, mint te. Te
 légy házam fölött, és szájad
 szerint rendeztessék egész
 népem, csak a királyi székkel
 41 leszek nagyobb náladnál. És
 mondá Faraó Józsefnek: Lásd,
 tettelek tégedet Egyiptom
 42 egész földére! És Faraó levevé
 gyűrűjét kezéről, és adá azt
 József kezére és felöltözteté

43 öt bibor ruhákba és tőn arany lánczot nyakára. És ülteté őt
 az ő második szekerebe, és kiáltának előtte: Térdre! és

לו בָּעֵרִים וְשִׁמְרוּ: וְהָיָה הָאֶרֶץ
 לְפָקֻדוֹן לְחָרָץ לְשִׁבְעַת שָׁנִים
 הָרַעֲב אֲשֶׁר תְּהִיִּין בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם
 לו וְלֹא־תִכְרַת הָאָרֶץ בְּרַעֲב: וַיִּטַּב
 הַדָּבָר בְּעֵינֵי פֶרְעֹה וּבְעֵינֵי כָל־
 לה עֲבָדָיו: וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה אֶל־עֲבָדָיו
 הֲנִמְצֵא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ
 לט אֱלֹהִים בּוֹ: שְׁלִישִׁי וַיֹּאמֶר
 פֶּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ
 אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת־כָּל־זֹאת אֵינִי־
 מ נְבוֹן וְחָכָם כְּמוֹד: אַתָּה תְּהִיִּיתָ
 עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךָ יִשְׁקֶךָ כָּל־עַמִּי
 מא רַק הַכֶּסֶף אֲנִי־לֹא מֵמַד: וַיֹּאמֶר
 פֶּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף רְאֵה נִתְתִּי אֶתְךָ
 מב עַל כָּל־אַרְצֵי מִצְרַיִם: וַיֹּסֶר פֶּרְעֹה
 אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַד־יָדוֹ וַיִּתֵּן אֶתְךָ
 עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבַּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי־
 שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶךְ הַזָּהָב עַר־
 מנ צַוָּארָו: וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת
 הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו

3 ל mindegyikének más-más jelentménye van, é. p.: *לפקודון* szóban azt jelenti: *gyanánt*, *לארץ* szóban: *számára*, vagy *hasznára* (a földnek), és végre *לשבע* szóban: *idejére*. — *וְהָיָה תְּכַרְתָּ* itt e helyen oly értelemmel használtatik, mint *תִּפְּחָה* (38), alakja szerint ép úgy lehet perf. nif., mint fut. kál. A constructio mind a két felfogással fér össze. (39) *וְהוּדִיעַ* két accusativust vonz. Fordításáról l. felj. 38, 23. (40) *יִשְׁקֶךָ*, fut. nif. töve: *נשק*. Alapjelentménye: *érinteni*, *csókolni* (az ajak érintéséről), átvitt értelemben: *rendezni*. *ועל* tárgyesetben (accus. absol.), a trónt illetőleg, azaz: *a trónnal*. — *אניל* benható ige, azért fut. פתח. V. ö. *אשכל*. M. I. 27, 45. (42) *בגדי שש*, tárgyesetben, mert *וילבש*-nak a vonzata. (43) *אברך* (= *הברך*) imp. hif. *וַיִּקְרְאוּ* (térd)-

- tevé őt Egyiptom egész föl-
 44 dére. És mondá Faraó József-
 nek: Én vagyok Faraó, de
 nélkülöd ne emelje fel senki
 kezét, vagy lábát Egyiptom
 45 egész földén. És hívá Faraó
 József nevét Czofnáth-Pá-
 néáchnak; és adá neki Oszná-
 thot, Póti-Fêrának, Ón papjá-
 nak leányát feleségül; és kimene
 46 József Egyiptom földére. Jó-
 zsef pedig harmincz esztendő
 vala, mikor állt Faraó, Egyip-
 tom királya előtt. És kimene
 József Faraó színe előtt, és be-
 járá Egyiptom egész földét.
 47 És terme a föld a bőség hét
 esztendejében marokszámra.
 48 És összegyűjté minden ele-
 ségét a hét évnek, melyek
 voltak Egyiptom földén, és be-
 raká az eleséget a váro-
 sokba: a mező minden ele-
 49 ségét, mely a város környékén termett, berakatta abba. És fel-
 halmozta József gabonát, mint a tenger fövénye, igen sokat,

ből, tehát: *hajtsatok térdet* (a hódolat jeléül)! — ויתן ונתון áll helyett (inf. pro finito) V. ö. alább 42, 25. (44) אני פרעה, *én vagyok Faraó*, értsd: *én vagyok az uralkodó kirdty; de nálad nélkül ne emelje fel stb.* azaz: *ne történhessék semmi.* (45) צמנת פענה. Tulajdonnév, melylyel Faraó Józsefet kitüntette. A régi egyiptomi nyelven „P-sont em-ph-anaeh“ annyit jelent, mint „*az életnek a megmentője*“; az ebből alakult: צמנת פענה héberül megint azt jelenti: *a rejtelmet felfedezted.* — כהן אן, *Őn papja.* אן vagy און (alább 50 v.) egy városnak a neve: *Helio-polis*, alsó Egyiptomban. — ויצא יוסף ונו', *és József kimene stb.*, azaz: *bejárta Egyiptom földét, hogy neki hódoljanak.* V. ö. a követk. verset (47) ותעש פרי, *gyümölcsset termett.* — לקמצים, *marokszámra*, azaz: *bőven fizetett.* קמצים egyesszámban קָצַץ, *marok.* L. M. III. 6, 8. (48) אכל שדה העיר ונו', *szószterint: a város mesejének eleségét*, azaz: *a gabonát, mely a város környékén termett, felhalmozta abban.* סביבותיה, *ragozott tsz. főnév.* סביבות, *rendesen mint helyhatározó használtatván, azt*

- mig félbe hagyta azt számlálni,
 50 mert nem volt száma. József-
 nek pedig született volt két
 fia, még mielőtt bekövetkezett
 volna az éhség esztendeje, a
 kiket neki szült Osznáth, Póti-
 Fêrának, Ón papjának leánya.
 51 És hívá József az elsőszü-
 löttnek nevét Menassêhnek,
 mert — úgymond — Isten
 elfelejtette velem minden
 sanyarúságomat és atyám
 52 egész házát. És a másodiknak
 nevét hivta Efrájimnak, mert
 — úgymond — Isten meg-
 szaporított engem nyomorú-
 53 ságom földén. És eltelének a
 bőség hét esztendei, melyek
 54 voltak Egyiptom földén. És el-
 kezdének az éhség hét eszt-
 endei bekövetkezni, a mint
 József mondta. És lön éhség
 minden tartományokban, de
 55 Egyiptom egész földén volt
 kenyér. És éhezék Egyiptom
 egész földe, és a nép kiálta Fa-
 raóhoz kenyérért; és mondá Faraó egész Egyiptomnak: Men-
 jetek Józsefhez, a mit ő mondand nektek, azt cselekedjétek.
 56 Az éhség pedig volt az egész földön; és megnyitá József

jelenti: *köröskörül*. (49) הרל לספר הרל, félbehagyta számlálni; הרל azonban nem-
 csak ל, hanem מ viszonyítót is vonz. L. Sam. I. 9, 5. (51) עניי, perf piél.
 tárgyraggal, töve: נשח, *elhagyni, elfelejteni*, azért: נשני ונני, *elfelejtette velem*
 stb. ואת כל בית אבי, úgy értendő, mintha lenne: ואת כל עמל בית אבי, a
 vonzónév t. i. rövidség kedvéért hiányzik L. M. I. 24, 67. (53) אשר היה vonat-
 kozik השבע, mely egyszóamban áll. L. M. I. 4. 10. (56) ויפתח את יוסף את
 ויפתח את יוסף, úgy értendő, úgy értendő, mintha lenne: *כל אשר בהם*
 ויפתח את כל הבתים אשר היה בהם בר. — וישבר. Ez עָרָה (eleség)-ből származik

mindazokat (a magtárakat), melyekben gabona volt, és árulja vala az Egyiptomiaknak; az éhség pedig növekedék 57 Egyiptom földén. És az egész föld lakói mentek Egyiptomba, gabonát vásárolni Józsefhez, mert az éhség erős volt az egész földön.

אֲשֶׁר בָּהֶם לְמִצְרַיִם
וַיַּחֲזֹק הָרָעָב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
וְכָל-הָאֶרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִם לְשָׂבֵר
אֶרְיוֹסָף בִּי חֹזֶק הָרָעָב בְּכָל-
הָאֶרֶץ:

XLII. FEJEZET.

Jákob fiait Egyiptomba küldi, hogy számára gabonát vásároljanak (1—3) Benjámint el nem eresztí (4). A testvérek Egyiptomba érkeznek (5—6). József nem ismereti meg magát testvéreivel (7—8), hanem kémeinek tartja őket (9); ők igazolják magokat (10—13). József letartóztatja őket (14—17). Harmad napon Simeon kéréstével elbocsátja őket (18—19), hogy Benjámint magokkal lehozzák (20). Bűnösségüket bevallják József előtt (21—22), a min József sáve megindul (23—24). Visszatérnek gabonával és pénzökkel (25—28). Elbeszéli atyjuknak a történt dolgokat (29—35). Jákob vonakodik Benjámint eleresztetni (36—38).

1 És látá Jákob, hogy van gabona Egyiptomban, mondá Jákob fiainak: Miért nézitek egymást? És mondá: Ime, hallottam, hogy van gabona Egyiptomban, menjetek oda le, és vásároljatok számunkra onnét, hogy élhessünk és meg ne haljunk. És lemenének József bátyjái tizen, hogy vásároljanak gabonát Egyiptomból. 2 De Benjámint, József öcsését, nem küldötte vala Jákob az ő 3 bátyjaival, mert azt mondotta, nehogy őt valami baj érje. És bemenének Izrael fiai gabonát vásárolni a bemenők között.

מִב וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ-שָׂבֵר
בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר וַיֵּעָקֵב לְבָבוֹ
לְמַדָּה תִּתְרַאוּ: וַיֹּאמֶר הֲנִיָּה
שָׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ-שָׂבֵר בְּמִצְרַיִם
רְדוּ-שָׂמָּה וְשָׁבְרוּ-לָנוּ מִשָּׁם
וְנָחִיָּה וְלֹא נָמוּת: וַיִּרְדּוּ אֲחֵי-
יֹסֵף עֲשָׂרָה לְשָׂבֵר בְּרַם מִצְרַיִם:
וְאֶת-בְּנֵימִן אֲחֵי יֹסֵף לֹא-שָׁלַח
יַעֲקֹב אֶת-אֲחָיו כִּי אָמַר פֶּן-
יִקְרָאנוּ אִסּוֹן: וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל

(denominativum), azért: gabonát vásárolni, vagyis eladni. Rendszeren ez ige שָׂבֵר אֶבֶל vagy אָבֶל kapcsolatában használatos, de ezek nélkül is. (57) וְכָל הָאֶרֶץ ertsd: וְכָל אַנְשֵׁי הָאֶרֶץ, azért, באו.

(1) למדָּה תִּתְרַאוּ fut. hithp. רָאוּ (nézni)-ből; למדָּה תִּתְרַאוּ, miért nézitek egymást? értelme pedig: miért késedelmeztetek? (4) פֶּן יִקְרָאנוּ, hogy ne érje őt. יִקְרָאנוּ annyi, mint: יִקְרָנוּ, a melynek töve: קָרָה (találni, érni), tárgyesetet

mert az éhség volt Kanáán
 6 földén. József pedig volt az
 uralkodó a földön, ő volt az,
 ki árul *vala* gabonát a föld
 egész népének. Es bemenének
 József bátyjai és meghajták
 7 magukat arcczal földig. És
 látá József bátyjait, és megis-
 meré őket, de idegennek mu-
 tatkozáék előttük, és szóla hoz-
 zájuk keményen, és mondá
 nekik: Honnan jöttetek? és
 mondák: Kanáán földéről,
 8 hogy eleséget vásároljunk. És
 József megismeré bátyjait, de
 ők nem ismerték meg őt.
 9 És megemlékezék József az
 álmokról, melyeket látott *vala*
 felőlük, és mondá nekik: Ké-
 mek vagytok, a föld meztelen-
 10 ségét nézni jöttetek. És mon-
 dák neki: Nem úgy, uram! ha-
 nem szolgálid jöttök, hogy ele-
 11 séget vásároljanak. Mindnyájan

לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים בְּיַדְהָּ
 הָרֹעֵב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וַיֹּסֵף הוּא
 הַשְּׁלִיט עַל-הָאָרֶץ הוּא הַמְשַׁבֵּר
 לְכָל-עַם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אֶתִי וַיֹּסֵף
 וַיִּשְׁתַּחֲוֶי-לוֹ אַפַּיִם אָרְצָה: וַיֵּרָא
 יוֹסֵף אֶת-אֶחָיו וַיִּכְרַם וַיִּתְנַבֵּר
 אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קָשׁוֹת וַיֹּאמְרוּ
 אֲלֵהֶם מֵאֵין בְּאֶתֶם וַיֹּאמְרוּ
 מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לְשֹׁבֵר-אֶבֶל: וַיִּכַּר
 יוֹסֵף אֶת-אֶחָיו וְהֵם לֹא הִבְרָהוּ:
 וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר
 חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲדָהֶם מִרְגְּלִים
 אַתֶּם לְרֹאוֹת אֶת-עֵרֹת הָאָרֶץ
 בְּאֶתֶם: וַיֹּאמְרוּ אֲדָוִי לֹא אֲדָנִי
 וַעֲבָדֶיךָ בָּאוּ לְשֹׁבֵר-אֶבֶל: בְּלָנוּ
 בָּנֵינוּ אִישׁ-אֶחָד נָחֲנוּ כְּנִים אֲנַחְנוּ
 לֹא-אֲדָוִי עֲבָדֶיךָ מִרְגְּלִים: וַיֹּאמֶר
 אֲלֵהֶם לֹא בִי-עֵרֹת הָאָרֶץ
 בְּאֶתֶם לְרֹאוֹת: וַיֹּאמְרוּ שְׁנֵים

egy ember fiai vagyunk, becsületes emberek vagyunk mi, soha sem
 12 voltak a te szolgálid kémeke. És mondá nekik: Nem úgy van, hanem
 13 a föld meztelenségét nézni jöttetek. Ők pedig mondák: A te szol-

vonz. (6) אַפַּיִם. A párosszámú név (dualis) אָף-ból; annyit jelent, mint: פְּנִים.
 arcs. (7) וַיִּתְנַבֵּר, származik קָנָה (idegen)-ből, azért: *idegennek mutatkozáék*.
 annyi, mint: מַלּוֹת קָשׁוֹת, *kemény szavak*. Az általános, életnélküli dolgok meg-
 jelölésére a héberben a név nn. egyes- és még gyakrabban többesszáma haszná-
 latos. (9) 'וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף וְגו', és *József megemlékezék* stb. mivel ebben a perczben
 egykori álmainak teljesülését látta. — לְרֹאוֹת אֶת עֵרֹת הָאָרֶץ וְגו', *az ország*
meztelenségét, azaz: gyöngeségét és hiányait jöttetek nézni. (10) וַעֲבָדֶיךָ וְגו',
hanem szolgálid stb. A ו-*nak* ez *ellensz* jelentménye e helyen a legvilágosab-
 ban tűnik ki. (11) וַנְּחֲנוּ annyit jelent, mint: אֲנַחְנוּ *mi*. — כְּנִים, tbsz. mn.
 כֶּן (megszőlárdltani)-ből, azért: 12, *becsületes*, voltaképen *szőlárd* (jellemű). V. ö.
 M. II. 10, 29. (13) אִינְנוּ, szószertint: 3 *nincsen*, azaz: *meghalt* (l. M. I. 5. 24.),

gáid tizenketten vagyunk, testvérek, egy ember fiaí Kanáán földén ; és, ime, a legkisebbik atyánknál van mai napon, és a 14 másik ninesen. És mondá nekik József: Ez az, a mit hoztátok szoltam, mondván: ké- 15 mek vagytok. Ez által fogtok megpróbáltatni; Faraó életére! ha ki fogtok menni innen, ha csak el nem jön legkisebbik 16 öcsétek ide. Küldjete el kö- zöletek egyet, hogy elhozza öcséteket, ti pedig maradjatok letartóztatva, és így meg fog- nak próbáltatni szavaitok, vaj- jon van-e igazság veletek? és ha nem, Faraó életére! hogy 17 kémeek vagytok. És begyűjté őket őrizet alá három napra. 18 És mondá nekik József a har- madik napon: Cselekedjétek ezt, hogy éljete; én az Istent 19 félem. Ha becsületesek vagy- tok, egyik testvéretek marad- jon letartóztatva őrizettetek házában, ti pedig menjete el, vigyete el eseséget házatok 20 szükségletére. És a legkisebb öcséteket hoztátok el hoz- zám, hogy bizonyíttassanak beszédeitek, hogy meg ne 21 haljatek. És cselekedénekképen. És mondák, egyik a má-

עֶשֶׂר עֲבָדֶיךָ אֲחִים | אֲנַחְנוּ בְּנֵי
אִישׁ־אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה
הַקְּמֹן אֶת־אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד
ד' אֵינָנוּ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא
יֵשֶׁר דְּבַרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר
טו מְרַגְלִים אַתֶּם: בּוֹאֵת תִּבְחָנוּ חַי
פְּרַעֲה אֲסִיתְצֹאוּ מִזֶּה כִּי אִם־
טז בָּבוֹא אֲחֵיכֶם הַקְּמֹן הַנֶּה: שְׁלַחוּ
מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־אֲחֵיכֶם
וְאֵתֶם הָאֲסָרוּ וַיִּבְחָנוּ דְּבַרְיֹכֶם
הַיָּאֵמֶת אֲתֹכֶם וְאִם־לֹא חַי פְּרַעֲה
ז' כִּי מְרַגְלִים אַתֶּם: וַיֹּאסֶף אֶתֶם
יח אֶל־מִשְׁמֶר שְׁלֹשֶׁת יָמִים: וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת
עָשׂוּ וַחַי אֶת־הָאֱלֹהִים אֲנִי
יט וְרָא: חֲמִישִׁי אֲסִי־כְּנִים אֲתֹכֶם
אֲחֵיכֶם אֶחָד יֹאסֶר בְּבֵית
מִשְׁמָרְכֶם וְאֲתֶם לְכוּ הִבְיֹאוּ
כ שָׂבֵר רֵעֲבוֹן בְּתֵיבֹכֶם: וְאֶת־
אֲחֵיכֶם הַקְּמֹן תִּבְיֹאוּ אֵלַי וַיֹּאמְרוּ
דְּבַרְיֹכֶם וְלֹא תָמוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:
כא וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אֲבָרָ

egyébiránt *távollétét* is jelölheti. L. M. I. 37, 30. (15) *חי פרה* (15) *Faraó életére* t. i. esküszöm. ך̣ függő alakja ך̣-nak, mely főnév is lehet. V. ö. M. I. 3, 20. (17) *שלושת ימים*, nem lehet kiegészítője *ויאסף* igének, mivel ekkor az volna az értelme, hogy három napig tartott, míg őket őrizet alá tették, hanem úgy értendő, mint ha lenne: *ויחיו במשמר שלושת ימים* (21) *אשמים*, part. kál. ׁשש-ból, nem tévesztendő össze ׁשש-mal, mely többesszámú főnév

- siknak : Valóban, mi vétkesek vagyunk, mi öcsénk miatt, mert láttuk lelke szorongatását, mikor könyörgött nekünk és mi nem hallgattunk reá; azért ért bennünket
- 22 ezen szorúltság! És felelé nekik Rúben, mondván : Vajjon nem mondtam-e nektek, következőképen : Ne vétkezzetek a gyermek ellen, de ti nem hallgattatok! És, ime,
- 23 vére is kerestetik. És űk nem tudták, hogy József érti, mert
- 24 a tolmács volt közöttök. És elfordula tőlük és síra, és viszszatére hozzájuk és szóla velök, és bevé közölük Simeont és letartóztatá őt szemeik előtt.
- 25 És megparancsolá József, — és megtölték edényeiket gabonával, — és hogy viisszategyék pénzüket mindenik zsákjába, és hogy adjanak nekik élést az útra, és cselekedék velök
- 26 úgy. És felrakák gabonájukat szamaraikra, és elmenének onnan.
- 27 És megnyitá az egyik az ő zsákját, hogy abrakot adjon szamará-

פָּשָׁעֵינוּ (vétek)-ból. — בהתחננו, ragozott inf. hithp חנן-ból, szószerint : könyörgésében, vagyis : mikor könyörgött. — על כן, azért, mivel el kegyetlenül bántunk vele, azért ért el bennünket Isten büntetése. Ezzel vallomást tettek az isteni gondviselésben való hitükről. (22) והם דמו הנה נדרש, és, ime, vére is kerestetik, azaz : vére megboszultatik. V. ö. M. I. 9. 5. (24) כי שמע יוסף, és József érte. (V. ö. M. I. 23, 16.) — כי המליץ בינתם, mert a tolmács volt közöttük, t. i. József és testvérei közt. (25) ויצו יוסף, és József parancsolta ; hogy mit ? azt nem mondja, mivel parancsolata ugyis kitűnik a tényből : ויצו יוסף, és teletölték stb. E szerint úgy értendő, mint ha lenne : ויצו יוסף בר מליהם, és teletölték at M. I. 4, 8. (27) מספוא. E szó származásáról és jelentményéről l. M. I. 24, 32. — אמתחת, ragozott fn. מתח (kinyújtani) igéből, rag nélkül : אמתחת, így neveztetik a zsák nyújtott,

- nak a szálláson, és látá az ő pénzt, és, ime, pénze abrak-
 28 zsákja szájában. És mondá testvéreinek: Visszatétetett az én pénzem, és, ime, abrakzsákomban, és megesett rajta szívök, és remegéssel szólának egymáshoz: Micsoda ez, mit az Isten velünk cselekedett?
 29 És megérkezének atyjukhoz, Jákobhoz, Kanáán földére, és jelenték neki mindazt, a mi 30 őket érte, mondván: A férfi, a föld ura, szólott velünk keményen, és tarta minket a 31 föld kémeinek. És mondók neki: Becsületes emberek vagyunk, soha sem voltunk mi 32 kémek. Tizenketten vagyunk, testvérek, atyánk fiai; az egyik nincsen, a legkisebbik pedig ma atyánknál van Ka-
 33 náán földén. És mondá nekünk a férfi, a föld ura: ez által fogom megtudni, hogy becsületesek vagytok, egyik testvéreteket hagyjátok nálam, és házatok szükségletét vigyé-
 34 tek, és menjetek el, és hozzátok el a legkisebb testvéreteket hozzám, hadd tudjam meg, hogy nem vagytok kémek, hogy becsületes emberek vagytok; testvéreteket adni fogom nektek, és 35 az országot bejárhatjátok. És lőn, mikor kiűritik *vála* zsákjaikat, és

לחמרו במקון וירא את־כסףו
 כח והנה־הוא בפי אמתחתו: ויאמר
 אל־אחיו הושב כספי וגם הנה
 באמתחתי ויצא לפם ויחררו
 איש אל־אחיו לאמר מה־זאת
 כט עשה אלהים לנו: ויבאו אל־
 יעקב אביהם ארצה כנען ויגידו
 לו את פלי־תקרת אתם לאמר:
 ל דבר האיש אדני הארץ אתנו
 קשות ויתן אתנו במרגלים את־
 לא הארץ: ונאמר אלו בנים אנחנו
 לב לא הינו מרגלים: שנים־עשר
 אנחנו אחים בני אבינו האחד
 איננו והקטן היום את־אבינו
 לג בארץ כנען: ויאמר אלינו האיש
 אדני הארץ בנאת אדע כי בנים
 אתם אחיכם האחד הגיחו אתי
 ואת־רעבון בתיכם קחו ורכו:
 לד והביאו את־אחיכם הקטן אדני
 ואדעה כי לא מרגלים אתם כי
 כנים אתם את־אחיכם אתן לכם
 לה ואת־הארץ תסחרו: ויהי הם

hosszúkás alakjáról. (28) ויחררו איש אר אחיו, és remegéssel szólának egymáshoz, értsd mintha lenne; ויחררו ויאמרו את (30) כמרגלים; mint részeseül az ige vonzatával bir, azért: ויחררו את הארץ; ha pedig főnév gyanánt áll, akkor lenne: מרגלי הארץ (33) מרגלי בתיכם; ואת שבר: ואת שבר, a vonzónév (nomen regens) kihagyásával. L. felj 41, 51. (35) והנה

ime, mindegyiknek pénzesomagja zsákjában; és láták pénzesomagjaikat, ők meg atyjuk 36 és megrémülének. És mondának nekik atyjuk, Jákob: Engem megfosztottatok gyermekeimtől; József nincsen, és Simeon sincsen, és Benjámint is elviszitek; oh, hogy mindezek 37 rajtam történtek! És mondá Rúben atyjának következőképen: Két fiamat öld meg, ha el nem hozom őt neked; kérlek, add őt kezemre, és én majd visszahozom őt te neked. 38 Ő pedig mondá: Fiam nem fog lemenni veletek, mert bátyja meghalt, ő pedig egyedül maradt meg, ha őt valami baj érné az úton, melyen menni fogtok, akkor leviszitek ősz fejemet búban a sírba.

מְרִיקִים שְׂקֵיהֶם וְהִנְהִי אִישׁ צָרוּר־כֶּסֶף בְּשָׁקוֹ וַיִּרְאוּ אֶת־צָרוֹת כֶּסְפֵיהֶם תְּמָה וַאֲבִיהֶם לו וַיִּרְאוּ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֲתִי שְׁבַדְתֶּם יוֹסֵף אֵינְנו וְשָׁמְעוּן אֵינְנו וְאֶת־בְּנֵינוֹן תִּקְחוּ לו עָלַי הֲיוּ כְלָנָה: וַיֹּאמֶר רָאוּבֵן אֶדְ-אָבִיו לֵאמֹר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תְמָת אִם־לֹא אָבִיָּאֲנוּ אֲלֵיךָ תִּנֶּה אֹתוֹ עַל־יְדֵי וְאֲנִי אֲשִׁיבְנוּ לָה אֲלֵיךָ: וַיֹּאמֶר לֹא־יִירָד בְּנֵי עִמְכֶם בְּיָ-אָחִיו מֵת וְהוּא לְבָדוֹ נִשְׁאָר וְקָרָאֵהוּ אִסּוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־שִׁיבְתִי בְּיָגוֹ שְׂאוּלָה:

כספו, úgy értendő mint: והנה צרור כסף אִישׁ, és, ime, mindenkinek pénzesomagja stb. (36) שכלתם; töve: שכב, a kálban azt jelenti: gyermekeit elvesztani (I. M. I. 27, 45.); a piélben: valakit gyermekeitől megfosztani. — עלֵי הִיא כְלָנָה, oh, hogy mindezek rajtam történtek! értsd: Mily tömérdék sok baj ért már engem! — תָּנָה כְלָנָה אלֵךְ, a nn. t. sz. név használatáról l. felj. 42, 7. (37) תָּנָה אֲתוֹ עַל יְדֵי add, azaz: bisd őt kezemre. כִּי (38) תָּנָה, mely annyit jelent mint: תָּנָה נָא, mert bátyja meghalt, t. i. József, kit holtnak gondolt (I. M. I. 37, 33.). — וְקָרָאֵהוּ אִסּוֹן וְגו', és ha baj érné stb. וְקָרָאֵהוּ tárgyragozott ige, קָרָה-ból. A הֵ אֵ azonban nem lehet bennhangzó (נָה נִסְתָּר) a szó közepén, azért változik אֵ-ra (I. M. II. 1, 10.). — וְהוֹרַדְתֶּם אֶת שִׁיבְתִי וְגו', akkor leviszitek ősz fejemet stb. értsd: Ti lennétek oka annak, hogy búban sírba szálltam. V. ö. 44, 29.

XLIII. FEJEZET.

Az éhség kényszeríti Jákobot fiait újra Egyiptomba elbocsátani (1—2). Jüda Benjamin eleresztését kéri az atyjától (3—10); ez végre beleegyezik (11—14). József fogadja testvéreit házában (15—16), ők igazolják magukat a talált pénz miatt (17—22). A háznagy felbátorítja őket (23—25). József üdvözlöi őket, különösen Benjamint (26—30). József megvendégli őket (31—34).

- 1 És az éhség súlyos vala a **מג** **והרעב כבד בארץ: ויהי**
 2 földön. És lőn, mikor egészen **כאשר בלו לאכל את השבר**
 elköltötték a gabonát, melyet **אשר הביאו ממצרים ויאמר**
 hoztak volt Egyiptomból, **אליהם אביהם שבו שברו לנו**
 3 mondá nekik az ő atyjuk: Tér- **מעט אכל: ויאמר אדני יהודה**
 jetek vissza, vegyetek szá- **לאמר העד העד פנו האיש**
 munkra kevés eleséget. És **לאמר לא-תראו פני בלתי**
 4 mondá neki Jüda következő- **אחיכם אתכם: אם ישקה משקה**
 képen: Intve intett bennünket **את-אחינו אתנו נרדה ונשברה**
 a férfiu, mondván: ne lássátok **קד אכל: ואם-אינה משלה לא**
 meg orezámat, ha csak **נרד פי-האיש אמר אלינו לא-**
 5 öcsétek ninesen veletek. Ha **תראו פני בלתי אחיכם אתכם:**
 pedig el nem ereszted, nem **ויאמר ישראל למה הרעתם לי**
 6 megyünk le, mert a férfi mon- **להגיד לאיש העוד לכם אח:**
 dotta nekünk: Ne lássátok **ויאמרו שאול שאל-האיש לנו**
 orezámat, ha csak öcsétek **ולמולדתנו לאמר העוד אביכם**
 7 ninesen veletek. És mondá **ויאמר ישראל למה הרעתם לי**
 Izrael: Miért cselekedtetek **להגיד לאיש העוד לכם אח:**
 rosszul velem, hogy tudtára adtátok a férfinak: vajjon van-e még **ויאמרו שאול שאל-האיש לנו**
 8 testvéretek. És mondák: Sokat kérdezősködött a férfi felőlünk és **ולמולדתנו לאמר העוד אביכם**
 9 nemzetségünk felől, mondván: vajjon él-e még atyátok? Van-e

(3) והעד העד בנינו ונו', *intve intett bennünket* stb. עוד igének hiálben viszonyítóval tulajdonképi jelentése: tanúságot tenni (valaki ellen); átvitt értelemben pedig: *szentül fogadni* (I. M. II. 19, 29.), azért: *inteni*. — בלתי; töve: בלה; ebből a főnév: בלה, mely azonban csakis raggal é. p. tagadó kötőszó értelmében: *kivéve, ha csak nem* használatos. (4) אם ישך משלה לא, szószerint: *ha eleresztő vagy* יש jelentményéről és alkalmazásáról I. M. I. 24, 42. (7) שאל שאל, *sokat kérdezősködött*. A „sok kérdezősködés“ a héberben az infinitivus által, mely a határozott modú igét megelőzi, van kifejezve. ולמולדתנו

- testvéretek? és tudtára adók neki e szavak szerint; vajjon tudhattuk-e mi, hogy azt fogja mondani: hozzátok le öcséteket? És mondá Juda atyjának, Izraelnek: Ereszd el, kérlek, a fiút én velem; és felkelni akarunk és elmenni, hogy éljünk és meg ne haljunk mind mi, mind te, mind pedig kisdéink. Én kezeskedem érte, kezemből fogod őt keresni; ha el nem hozom, és nem állítom őt eléd, akkor vétkeztem ellened minden időben.
- 10 Mert ha nem késedelmeztünk volna, akkor már kétszer tér-
- 11 tünk volna vissza. És mondá nekik atyjuk, Izrael: Ha úgy van, ám legyen! cselekedjétek ezt: Vegyetek a föld legjobb gyümölcséből edényeitekbe, és vigyetek le ajándékot a férfinak, kevés balzsamot és kevés mézet, fűszereket és lotuszt, 12 datolyákat és mandolákat. És kétszer annyi pénzt vegyetek kezetekbe,

לנו, a ל e helyt, a mint ez az összefüggésből kitünik, a czélt jelöli meg, mi végett kérdezősködött, nem pedig a személyt, a kitől kérdezte. (8) שלחה, nyomatékos paranosoló mód (imp. energicus) kál *שלח*-ból képezve. — ונקומה ונלכה, mind a két ige óhajtást fejez ki (1. felj. 33, 12), azért a következő *vav* ונחיה szóban következtető (1 consecutivum): *hogy*— גם—גם, mind....mind. (9) הביאתיו; fut. kál tárgyraggal, töve: ערב, *jót állani valakiért*. — ונצננו, *mind a kettő* ragozott perf. hífil. Az első: בוא, a másik יצג (= נצננו) -ból származik. (10) לורי...כי, *mert ha nem — akkor már*; a második *כי* időhatározói jelentésű: *akkor*. לורא alakjáról és jelentményéről pedig 1. felj. M. I. 31, 42. — התמהמהנו; v. ö. M. I. 19, 16. (11) אפוא, 1. felj. 27, 37. מומרת הארץ, *a föld legjobb gyümölcséből*; ונָדָה; voltaképen *éneket, dicséretet* jelent; alkalmaztatik azonban a legjobb gyümölcsre is, mely a föld dicsőségét teszi. (12) משנה ונוי וכסף, *és kétszer annyi pénzt* stb. משנה voltaképen főnév, annyit jelent mint: *második hely, második rang*, de melléknév

- és a pénzt, mely visszatétetett abrakzsákjaitok szájába, vigyétek vissza kezetekben, talán 13 tévedés volt. És öcséteket vegyétek, és keljetek fel, térjetek vissza a férfihoz.
- 14 És a mindenható Isten adja, hogy kegyességet találjatok a férfi előtt, hogy bocsássa el veletek másik testvéreteket és Benjámint; én pedig, a mint gyermekeimtől megfosztattam, ám, legyek attól is megfosztva!
- 15 És vevék a férfiak ezen ajándékot, és kétannyi pénzt vevének kezökbe és Benjámint. És fölkelének és lemenének Egyiptomba, és állanak József elé. És látá József velök Benjámint, mondá háza felügyelőjének: Vidd be a férfiakat a házba, és vágass vágó-állatot és készítsd el,
- 17 mert velem fognak ebédelni a férfiak. És megcselekedék a férfiu, a mint József mondotta, és bevivé a férfiu a
- 18 férfiakat József házába. És megijedének a férfiak; mert

הַמוֹשָׁב בְּפִי אֲמַתְחֵיכֶם תָּשִׁיבוּ
 בְּיַדְכֶם אֹרְזֵי מִשְׁנֵה הָוֵא: וְאֶת־
 אֲחֵיכֶם קַחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־
 הָאִישׁ: וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם
 רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשִׁדָּה לָכֶם
 אֶת־אֲחֵיכֶם אַחֵר וְאֶת־בְּנֵימִן
 וְאֲנִי כְּאִשֶׁר שָׁכַלְתִּי שָׁכַלְתִּי:
 וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמְּנֻחָה
 הַזֹּאת וּמִשְׁנֵה־כֶּסֶף לָקְחוּ בַיּוֹם
 וְאֶת־בְּנֵימִן וַיִּקְמוּ וַיֵּרְדוּ מִצְרָיִם
 וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף: שֵׁשׁ וַיֵּרָא
 יוֹסֵף אֹתָם אֶת־בְּנֵימִן וַיֹּאמֶר
 לְאַשֶׁר עַר־בֵּיתוֹ הֵבֵא אֶת־
 הָאֲנָשִׁים הַבְּיָתָה וּמַלְכָּה טַבָּחַ
 וְהֶלֶן בְּנֵי אֶתִי וְאֶכְלוּ הָאֲנָשִׁים
 בַּצְּהָרִים: וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כְּאִשֶׁר
 אָמַר יוֹסֵף וַיֵּבֵא אֶת־
 הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: וַיֵּרְאוּ

gyanánt is használtatik és akkor más főnévvel áll vonzati viszonyban; mint e helyen, azért: **וכסף משנה**, kétszeres pénz, azaz: *kétszer annyi pénz*. — **אולי** e helyen *kétséget* fejez ki: *talán*; némelykor azonban: reményt (I. M. I. 16, 2.) *aggódalmat*. L. M. I. 27, 12. (14) **יתן לכם רחמים** (14), szó szerint: *adjon nektek kegyességet*, értsd: Isten engedje, hogy tetszést nyerjetek ama férfiunál. **רחמים**, voltaképen: *szeretet*, tágabb értelemben: *kegyelem, kegyesség*. — **כאשר** *שכלתי שכרתי*, *a mint gyermekeimtől megfosztattam, ám, legyek attól is megfosztva*. Értsd: a mint már két gyermekemtől, t. i. József és Simeontól megfosztattam, úgy ettől t. i. Benjámintól is! (15) **וכסף כסף** (15), *kétszerannyi ezüstöt*, voltaképen: kétszerannyit ezüstből, mert **משנה** itt főnév gyanánt áll; ellenben: **לאשר** *לאשר* (fentebb 12. v.) **משנה** melléknév gyanánt használtatik. (16) **על ביתו** (18), *értsd: látá József házába*. (18) **ויאמרו וגו'**, *és monddék stb.* azaz:

bevitettek József házába. És mondák: (Bizonyára) a pénz ügyeért, mely visszakerült abrakzsákjainkba kezdetben, vitetünk mi be, hogy erőszakal törjön reánk és magát vesse reánk, és tegyen minket 19 rabokká és szamarainkat. És közeledének a férfuhoz, ki József háza fölött *vala*, és szólának hozzá a ház bejaratán. 20 És mondák: Kérlek, uram! lejöttünk volt kezdetben eleséget 21 vásárolni. És lőn, mikor eljöttünk a szállásra és megnyitók abrakzsákjainkat, ime, mindenik pénze volt abrakzsákjának szájában, pénzünk teljes mértékében, és vissza- 22 hozók azt kezünkben. És más pénzt hoztunk le kezünkben, hogy eleséget vásároljunk; nem tudjuk, ki tette pénzünket abrakzsák- 23 jainkba. És mondá: Békesség veletek! Ne féljetek! Istenetek és atyátok Istene adott nektek kincset abrakzsákjaitokba. Pén-

הָאֲנָשִׁים בֵּי הַדְּבָרִים וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁבַב בְּאֲמַתְחַתֵּינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מִדְּבָאִים לְהַתְּנִילָךְ עֲלֵינוּ וְלְהַתְּנִילָךְ עֲלֵינוּ וְלִקְחַת אֶתְנוּ לְעֲבָדִים י 19 וְאֶת־חַמְרֵינוּ: וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ ב 20 אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת: וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יִרְדֵּנוּ בַּתְּחִלָּה לְשִׁבְרֵךְ כ 21 אֶכֶל: וַיְהִי כִּי־בָאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ וַנִּפְתַּחְהָ אֶת־אֲמַתְחַתֵּינוּ וְהִנֵּה כ 22 כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמַתְחַתּוֹ בְּסִפְנוֹ בְּמִשְׁקָלוֹ וַנִּשֵּׁב אֹתוֹ בִּידֵנוּ: כ 23 וְכֶסֶף אַחֵר הֵוֵדְנוּ בִּידֵנוּ לְשִׁבְרֵךְ אֶכֶל לֹא יִדְעֵנוּ מִי־שֵׁם בְּסִפְנוֹ כ 24 בְּאֲמַתְחַתֵּנוּ: וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירְאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֶדְהִי אֲבוֹיְכֶם נָתַן לָכֶם מַטְמוֹן בְּאֲמַתְחַתֵּיכֶם בְּסִפְכֶם בָּא אֵלַי

azt gondolták, hogy azért rendelte őket József házába, hogy stb. — להתגולל
 עלינו, *hogy törjön reánk*, szó szerint: *hogy gördítse magát*, mert נדר azt
 jelenti: *gördíteni*. L. M. I. 29, 8. (19) פתח הבית, a ház bejárata. פתח tárgy-
 esetben áll helyhatározói értelemben. (20) בי אדני, *kérlek, uram!* בי úgy
 értendő, mint: בעי, melynek töve: בעה, (gyakran az aram nyelvben, és csak
 igen ritkán a héber nyelvben használtatik); jelentése: *kérni, kérdezni*. L.
 44, 18. (22) וכסף אחר, a helyett: וכסף משנה (felj. 12. v.), miből a két
 különböző kifejezés azonos jelentése kitűnik. (23) שלום לכם, *békesség veletek*;
 értsd: nem lesz semmi bajotok, a mint a következő: אל תיראו, *ne féljete-
 tek!* világosan kitetszik. — מטמון, *kincs*, mert טמן (elrejtteni)-ből származik. A
 kincs (arany, ezüst, drágakő) azért: מטמון, mert a föld alatt el van rejtve.

zetek kezemhez jutott. És ki-
 24 vezeté hozzájuk Simeont. És
 a férfiú bevív a férfiakat Jó-
 zsef házába; és ada vizet, és
 megmosák lábaikat. És ada
 25 abrakot szamaráiknak. Ők
 pedig előkészíték az ajándé-
 kot, míg József eljön vala dél-
 ben, mert hallották, hogy ott
 26 fognak étkezni. És mikor Jó-
 zsef hejőve a szobába, bevívék
 neki az ajándékot, mely kezök-
 ben volt, a házba, és meghaj-
 27 ták magukat előtte földig. És
 megkérde őket jólétükről, és
 mondá: Békességben van-e
 öreg atyátok, kiről szóltatok?
 28 él-e még? És mondák:
 Békességben van a mi atyánk,
 a te szolgád, még él! És meg-
 29 hajolának és leborulának. És
 (József) felemelé szemeit és
 látá öcsesét, Benjámint, any-
 jának fiát, és mondá: Ez-e a
 ti kis öcsétek, kiről szóltatok
 vala nekem? és mondá: Isten
 30 kegyelmezzon neked, fiam! És
 elsiete József, mert szeretete
 égett öcsce iránt, és akara sírni; bemene azért a szobába és sira
 31 ott. És megmosá orczáját és kimene, és tartózkodék, és mondá: Hoz-

כד ויצא אליהם את שמעון: ויבא
 האיש את האנשים ביתה
 יוסף ויתן מים וירחצו רגליהם
 כה ויתן מספוא לחמריהם: ויבינו
 את המנחה ערבבוא יוסף
 בצהרים פי שמעו בישם
 כו ואכלו לחם: ויבא יוסף הביתה
 ויביאו לו את המנחה אשר
 בידם הביתה וישתחוו לו
 כז ארצה: וישאל להם לשלום
 ויאמר השלום אביכם הוון
 אשר אמרתם העודנו חי:
 כח ויאמרו שלום לעבדך לאבינו
 כט עודנו חי ויקרו וישתחו: וישא
 עיניו וירא את בנימין אהיו
 בן-אמו ויאמר הוה אחיכם
 הקמן אשר אמרתם אלי
 ל ואמר אליהם יחנה בני: שביעי
 וימתר יוסף כיינקמרו רחמיו
 אל-אחיו ויבקש לבבות ויבא
 לא החדרה ויבך שמה: וירתן
 פניו ויצא ויתאפק ויאמר שימו

(24) מספוא. L. M. I. 24, 25. וירחצו רגליהם (24)
 אלהים יחנך. L. e két ige magyarázatát M. I. 24. 26. (29)
 Isten kegyelmessen neked! Üdvözet, melylyel az előkelő a kisebbrangút üdvö-
 zölni szokta. יחנך fut. kál, tárgyraggal (töve: חנן) helyett. (30)
 נכמרו, szerete égett; szószerint: belseje égett, mert rokonjelentésű
 שרף igével, רחמים pedig voltaképen: az ember belsejét, átvitt értelemben:
 szeretetét jelenti. L. felj. 14. v. (31) ויתאפק, és tartózkodék, voltaképen:

32 zátok fel az ételt. És felhozák, neki külön, és nekik külön, és az egyiptomiaknak, kik esznek vala vele együtt, külön, mert az egyiptomiak nem ehettek a héberekek egy lakomán, mert ez utálat vala az egyiptomiak 33 előtt. És leülének előtte, az elsőszülött elsőszülöttsége szerint, és a fiatalabb fiataltsága szerint; és elsodálkozáának vala a férfiak egyik a másikon. 34 És juttata ajándékokat magától hozzájuk, és Benjámin ajándéka nagyobb vala valamennyijök ajándékainál ötszerte. És ivának és megrészegedének vele.

לֶב לָחֶם; וַיִּשְׂמוּ לוֹ לִבְדוֹ וְלָחֶם לִבְדָּם וְלִמְצָרִים הָאֲכָלִים אֹתוֹ לִבְדָּם כִּי לֹא יוֹכְלוּן הַמְצָרִים לֶאֱכֹל אֶת־הָעֵבְרִים לָחֶם כִּי-
 לִג תּוֹעֵבָה הוּא לְמְצָרִים; וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן בְּבִכְרָתוֹ וְהַצֵּעִיר בְּצִעְרָתוֹ וַיִּתְּמוּהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ-
 לִד אֶל־רֵעֵהוּ; וַיֵּשֶׂא מִשָּׂאת מֵאֵת פָּנָיו אֶל־הֶם וְהָרַב מִשָּׂאת בְּנִימָן מִמִּשְׂאֵת כָּל־הַמֵּשׁ יְדוֹת וַיֵּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ;

XLIV. FEJEZET.

József testvérei háza indulnak Egyiptomból (1—3). József utánuk küldi szolgálját (4—7), ki, szákjaitat átkutatván (8—11), József ezüst serlegét Benjámin szákjában találja (12). Visszatérve a városba (13), rabszolgákkul akarnak maradni Józsefnél (14—16). József csak Benjámint tartja magánál (17). Jüda megható beszéde (18—34).

1 És parancsolá háza felügyelőjének, mondván: Töltsd tele a férfiak abrakzsákjait éle-

מֵד אֶת־אֲשֶׁר עַרְבֵיתוֹ
 לֵאמֹר מֵלֵא אֶת־אֲמִתְּחָת

erőlködött. Csak a hitpáelben fordul elő. (32) mert, mert utálat volt az egyiptomiak előtt, t. i. a héberekekkel lakomázni, mivel a héberekek oly állatokat is vágtak le, a melyeknek az egyiptomiak isteni tiszteletet adtak. (33) és leülének előtte — és csodálkozáának. Azon t. i. hogy a hely ki volt jelölve, mindegyik számára, kora szerint. (34) מאת פניו אלהם, szószerint: sine elöl vagyis tőle, hozzájuk; értsd: a melyeket József részökre felajánlott. — חמש ידות, öt rész, értsd: ötször annyi, mint a többieké. ידות tsz. nn. főnév יד-ból, melynek páros számú (dualis) alakja (יָד) csak akkor alkalmaztatik, a mikor a két keset jelenti; átvitt értelemben azonban יָד ragot kap. L. M. II. 27, 2.

(1) מלא—אכל, töltsd.....eleséggel; מלא, két accusativust vonz, azért a második tárgyeset a magyarban illő módhatározó raggal kifejezendő (V. ö. M. I. 3. 15.) — ויכולון, annyi, mint לשאת, az első költői, az

- lemmel, a mennyit elvihetnek, és tedd mindegyiknek a pénzét abrakzsákjának szájába. És az én serlegemet, az ezüstserleget, tedd a legifjabb abrakzsákjának szájába, és az ő gabonájának az árát. És cselekedék József szava szerint,
- 3 a hogy szólott. A reggel, mikor viradott, és a férfiak elbocsátattak, ők és szamaraik. Ők,
- 4 (mikor) kimentek a városból, még nem távoztak messzire, és József mondotta háza felügyelőjének: Kelj föl, siess a férfiak után, és midőn utoléred őket, mondd nekik: miért fizettek gonoszsággal a jó helyett? Avagy nem-e az (a serleg), melyből az én uram iszik, és hogy ő sejtve sejtteni fogja hová lett? Rosszúl tettétek, a hogy cselekedtetek. És utoléré őket, és szóla hozzájuk
- 7 e szavak szerint. És mondák neki: Miért szól az én uram e szavak szerint? Távol
- 8 legyen szolgáláidtól, ehez hasonló dolgot cselekedni! Ime, a pénzt, melyet találtunk abrakzsákjaink szájában, visszahoztuk

utóbbi *prózai* szólásmód. (3) הבקר אור ונו', *reggel, mikor viradott* stb. אור, e helyen, ige, és pedig perf. kál, mint ארו (Sam. I. 29.), mely szintén perf. kál többesszámban. (4) יצאו את העיר, *kimentek a városból*; a ki-, be-, fel-, és egyéb irányú *menést* jelentő igék gyakran átható igék módjára tárgyesetet vonzanak (l. M. II 9. 29.). (5) ישנה-בו, *iszik-belőle*; a ב nem áll מ helyett, hanem שתה igének sajátságos vonzata. — נחש ינחש : *sejtve sejtteni fogja*, hogy t. i. mi történt vele (בו), t. i. serlegével. נחש e jelentményéről l. M. I. 30. 27. Hogy a ב nem vonzata נחש igének, bizonyítja az, hogy más helyen (v. ö. alább 15. v.), hol az ige ugyanazon

- neked Kanáán földéről: hogy
 lopnánk urad házából ezüstöt,
 9 vagy aranyat? A kinél az ta-
 láltatni fog szolgálád közül,
 haljon meg, és mi is szolgálái
 10 leszünk uramnak. És mondá:
 Most is a ti szavaitok szerint
 helyes lenne; de csak az, kinél
 (a serleg) fog találtatni, az
 legyen nekem szolgálám, ti
 11 pedig legyetek fölmentve! És
 sietének és lerakák, mind-
 egyikök, abrakzsákját a földre,
 és megnyiták mindegyikök
 12 abrakzsákját. És átmotozá: a
 nagyobbiknál kezdte meg, és
 a kisebbiknél végezte. És ta-
 láltaték a serleg Benjámin
 13 abrakzsákjában. És megszag-
 gaták ruháikat; és mindegyi-
 kök felrakodék szamarára, és
 14 visszatérének a városba. És
 bemene Juda és testvérei
 József házába, és ez még ott
 vala; és leborulának előtte a
 15 földre. És mondá nekik József:
 Micsoda dolog ez, a mit csele-
 kedtetek? avagy nem tudjátok-e,
 hogy sejtve sejtteni fogja (azt, ki a bűnt elkövette) az ilyen férfi
 16 mint én? És mondá Juda: Mit mondjunk uramnak? mit szólunk?
 és mivel igazoljuk magunkat? Az Isten találta szolgálád bűnét. Ime,

értelemben használtatik, a viszonyító ב nem fordul elő. (10) *הוא כן הוא helyes lenne*: azaz: úgy illik, hanem én enyhébben fogok veletek bánni, csak a kinél a serleg találtatott stb. (13) *ויקרעו שמלתם*, és megszagatták ruháikat; a kétségbeesésnek jeléül (l. M. I. 37, 29, 34). *וישבו העירה*. A *menést* jelentő igék vonzatáról l. felj. 4. úgy szintén a következő v. (16) *נצטרק*, fut. hithp., töve: צרק, igaz lenni. — A ט az 1. és 2. töbetű közt a jellemző ה helyett

mi szolgálai vagyunk az én uramnak, mind mi, mind pedig az, a kinek kezében a serleg 17 találtatott. És mondá (József): Távol legyen tőlem ezt cselekedni. A férfi, a kinek kezében a serleg találtatott, az legyen nekem szolgám, ti pedig menjetek fel békésséggel atyátokhoz.

- 18 És közellépe hozzá Juda, és mondá: Boesánatot, uram! hadd szólhasson, kérlek, szolgád egy szót uram füleibe, és ne lobbanjon fel haragod szolgád ellen, mert te olyan vagy 19 mint Faraó. Uram kérdezte volt szolgáit, mondván: Vajjon van-e nektek atyátok, vagy 20 testvéretek? És mondók uramnak: Van nekünk öreg atyánk, kinek öregségében *született* gyermeke még kicsiny, és kinek bátyja meghalt, és csak egyedül ő marada anyjától, az 21 ő atyja pedig szereti őt. És mondád szolgáidnak: Hozzátok 22 őt le hozzám, hadd vessem reá szememet. És mondók uramnak: Nem hagyhatja el a fiú az ő atyját, mert ha el-

הֲנַנּוּ עֲבָדִים לְאֲדֹנָי גַם־אֲנַחְנוּ
גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַנְּבִיעַ בְּיָדוֹ:
וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשׂוֹת זֹאת
הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַנְּבִיעַ בְּיָדוֹ
הוּא יְהִי־לִי עֶבֶד וְאַתֶּם עֲלֹ
לְשָׁלוֹם אֶל־אֲבִיכֶם:

וַיָּגֵשׁ

יח וַיָּגֵשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בְּנֵי
אֲדֹנָי יְדָבְרֵנָא עֲבָדָךְ דָּבָר
בְּאָזְנֵי אֲדֹנָי וְאֶל־יְיָחֵר אֶפְיָךְ
בְּעַבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ בְּפָרְעָה:
יט אֲדֹנָי שְׂאֵל אֶת־עַבְדְּךָ לֵאמֹר
כ הֲיִשְׁלַחְכֶם אֶב אוֹרֶחֶה: וְנֹאמֶר
אֶל־אֲדֹנָי יִשְׁלַחְנוּ אֶב וְקָן וְיִלְד
זְקֵנִים קָמֹן וְאַחִיו מֵת וַיִּתֵּר
הוּא לְבָדּוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֲהָבוּ:
כא וַתֹּאמֶר אֶל־עַבְדְּךָ הַיְיָדָהוּ
כב אֲלֵי וְאִשְׁמָה עֵינֵי עָלָיו: וְנֹאמֶר
אֶד־אֲדֹנָי לֹא־יִבְּלֵ הַנְּעַר לְעֵינֵי

áll, mely, jobbhangzás végett, helyét föleseréli. — *as* האלהים מצא וגו' — *Isten találta* stb. azaz: nyilvánvalóvá tette. — *גם אשר וגו'* — úgy értendő, mint ha lenne *גם האיש אשר וגו'* (18). *בי*, L. felj. 43. 20. — *גם אשר וגו'* ige alakja —, vonzata- és jelentményéről l. felj. 4, 5. — *כמוך כפרעה*; a két hasonlító alkalmasításáról. L. felj. 13, 10. (20) *זקנים*; csakis többesszámban előforduló főnév, mint *זקנים* (l. felj. 37, 1.), elvont fogalmat fejez ki: *öregség*. — *ואחיו מת* — *kinek bátyja meghalt*, t. i. József, kit holttnak vélt, miután már 10 év óta nem hallottak felőle semmit. — *לאמו* anyjától. A *ל* e jelentményéről l. felj. 14. 10. — *אָהָבֵי אִמּוֹ* = *אָהָבֵי אִמּוֹ* (21) *ואשימה עיני עליו*, *ואשימה*

hagyná az ő atyját, akkor
 23 meghalna. És mondád szolgál-
 idnak: Ha le nem jön kisebbik
 öcsétek veletek, ne lássátok
 24 többé orczámat! És lőn, mi-
 kor felmentünk atyámhoz, a
 te szolgálodhoz, kijelentők neki
 25 uram szavait. És mondá a mi
 atyánk: Térjetez vissza, vásá-
 roljatok számunkra kevés ele-
 26 séget. És mondók: Nem mehe-
 tünk le. Ha a kis öcsénk ve-
 lünk van, lemegyünk; mert
 nem láthatjuk a férfit orczáját,
 ha a kis öcsénk ninesen velünk.
 27 És mondá atyám, a te szolgálád,
 nekünk: Ti tudjátok, hogy
 kettőt szült vala nekem fele-
 28 ségem. És kimene az egyik
 tőlem, és mondám: bizonyára,
 szétszaggattatott, és nem lát-
 29 tam őt mindeddig. Ha ezt is
 elveszíték tőlem, és valami
 baj éri őt: akkor levinnétek
 ősz fejemet búban a sírba.
 30 Már most, ha eljövök az én
 atyámhoz, a te szolgálodhoz, és
 a gyermek ninesen velünk, —
 31 annak a lelke pedig csüng ennek a lelkén — lészen,
 mikor látja, hogy a fiú ninesen, meghal: és szolgálád levitték

את־אָבִיו וְעֹבֵב אֶת־אָבִיו וּמָתָּ׃
 כ״ וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיךָ אִם־לֹא
 יָרֵד אֶחֱיֶיכֶם הַקָּטָן אִתְּכֶם לֹא
 תִסְפְּוּ לָרְאוֹת פָּנָי׃ וַיְהִי כִּי
 עָלִינוּ אֶל־עֲבָדָיךָ אָבִי וַנְּגַד־לוֹ
 כ״ה אֵת דְּבַרֵי אָדֹנָי׃ וַיֹּאמֶר אָבִינוּ
 שָׁבוּ שְׁבוּ־וְלָנוּ מַעֲט־אֶקַּל׃
 כ״ו וַנֹּאמֶר קֹא נֹכַח לָרֵדֶת אִם־
 יֵשׁ אֶחֱיֵנו הַקָּטָן אִתְּנוּ וַיִּרְדְּנוּ
 כִּי־לֹא נֹכַח לָרְאוֹת פָּנָי הָאִישׁ
 כ״ו וְאֶחֱיֵנו הַקָּטָן אֵינְנוּ אִתְּנוּ׃ וַיֹּאמֶר
 עֲבָדָיךָ אָבִי אֵלֵינוּ אַתֶּם יַדְעֵתֶם
 כִּי שְׁנַיִם יִלְדָה־לִּי אִשְׁתִּי׃
 כ״ה וַיֵּצֵא הָאֱחָד מֵאִתִּי וַאֲמַר אֵד
 מִרְגַּף מִרְגַּף וְלֹא רָאִיתִי עַד־
 כ״ט הַנְּהָ׃ וַלְקַחְתֶּם לְבִס־אֶת־וְרָה
 מֵעַם פָּנָי וְקַרְהוּ אִסּוֹן וְהוֹרְדְתֶם
 אֶת־שִׁיבְתִי בְרָעָה שְׂאֵלָה׃
 ל וְעַתָּה כִּבְאִי אֶל־עֲבָדָיךָ אָבִי
 וְהִנְעַר אֵינְנוּ אִתְּנוּ וְנִפְשׁוּ
 לֹא קִשׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ׃ שְׁנֵי וְהָיָה
 כְּרְאוֹתִי כִּי־אֵין הִנְעַר וּמָתָּ׃

hadđ vessem red szememet, értsd: hogy őt csak megtekinthessem. (22) ועֹבֵב—ומת, והוא, ha elhagyná — akkor meghalna. A két ו a függő kötőszókat: ha—akkor jelenti. (28) מִרְגַּף מִרְגַּף inf. kál a határozott modú pudl előtt, mi ritkán fordul elő. Rendszeren az infinitivus ugyanazon ragozási formájú, mint az utána következő határozott módú ige, l. p. felj. 27, 30. 31, 30. és még igen gyakran. הנה עד annyit jelent mint: עד עתה. V. ö. felj. 15, 10. (29) והורדתם את שיבתי וגו' (30) ונפשו קשורה בנפשו, szószerezint: és az ő lelke kötve van annak lelkéhez, azaz: az ő élete függ annak

- atyánknak, a te szolgálndak, 32 ősz fejét búban a sírba. Mert a te szolgál kezessedett a fiúért az én atyámnál, mondván: ha el nem hozom hozzád, vétkeztem atyám ellen minden 33 időben! Most tehát, kérélek, maradjon inkább a te szolgál a fiú helyében, szolgálja uramnak, és a fiú, hadd menjen fel 34 bátyáival! Mert hogyan menjek fel atyámhoz, ha a fiú ninesen velem? ! Ne hogy lásam a bajt, mely érni fogja atyámat!

XLV. FEJEZET.

József megismerteti magát testvéreivel (1—4), felbátorítja őket (5—6), Isten gondviselésére utalván (7—8). Üzenete atyjához (9—13). Testvérei sírnak örömköben (14—15). Faraó meghagyja Józsefnek, hogy tetszése szerint cselekedjék atyja és testvérei érdekében (16—23). József elbocsátja testvéreit (24), kik hírül adják atyjuknak, hogy József még él (25—27). Jákob lelke felvidul (28).

- 1 És József nem tartózkodhatott mindazok előtt, kik állnak vala körülötte, és kiálta: Vezessetek ki minden férfit tőlem! És senki sem maradt nála, mikor József megismertette magát bátyjával. És felemelé szavát sírás közben, és meghallák az egyiptomiak, és 2 meghallá Faraó háznépe. És mondá József testvéreinek:

lététől, annyira szereti őt. (32) ערב את הנער V. ö. felj. 43, 9. (33) ועל rövidült fut. kál (יעלה), mivel óhajást fejez ki. V. ö. M. I. 9, 27.

(1) להתאפק, inf. hithpael. Származásáról és jelentményéről l. felj. 43, 31. — לכל ונוי, mindazok előtt sub. azaz: azok jelenlétében. A viszonyító ל itt annyit jelent, mint: לפני. — להתודע inf. hithp. töve: ידע. viszonyító ב-thel; szószertint: megismertetésekor, egész mondatban kifejezve: midőn magát megismertette. (2) ויתן את קלו בבכי, és fölemelé szavát sírás közben, azaz: sírva fakadt. נתן קלו annyit jelent, mint: נשא קלו (v. ö. felj. 27, 38.):

Én vagyok József; él-e még atyám? És testvérei nem felhettek neki, mert megijedtek tőle. És mondá József testvéreinek: Kérlek, lépjetelek közelebb hozzám! És közeledének. Amaz pedig mondá: Én vagyok testvéretek, József, kit eladtatok Egyiptomba. És most, ne szomorkodjatok, és ne legyen bosszantó szemeitekben, hogy engem ide eladtatok, mert életfentartásra küldött engem az Isten előttetek! Mert immár két esztendeje, hogy az éhség van a földön, és még öt esztendő, melyekben sem szántás, melyekben sem aratás! És az Isten küld engem előttetek, hogy eszközjek nektek maradást a földön, életfentartástokra, nagy megmenekülésre. És most, nem ti küldtetek engem ide, hanem az Ister, ki engem rendele atyjává Faraónak és urává egész házának, és uralkodójává Egyiptom egész földének. Siessetek, és menjetek fel atyámhoz, és mondjátok neki: Így szólott fiad, József: Isten rendelt engemet urává egész Egyiptomnak. Kérlek, jöjj le hozzám, ne késsél. És lakni fogsz Gósen

אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חַי וְלֹא־
 יָבִלּוּ אֶחָיו קַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי
 נִבְהָלוּ מִפְּנָיו: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף
 אֶל־אֶחָיו גִּשְׁוֹנָה אֵלַי וַיִּגְשׁוּ
 וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר־
 מִכְּרִיתֶם אֹתִי מִצְרַיִם: וְעַתָּה
 אֵלַי־תֵּעָצְבוּ וְאֶרְדֹּתוּ בְּעֵינֵיכֶם
 כִּי־מִכְרִיתֶם אֹתִי הַנְּהָה כִּי
 לְמַחְיָה שָׁלַחֵנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם:
 כִּי־זֶה שְׁנַתִּים הָרַעֵב בְּקֶרֶב
 הָאָרֶץ וְעוֹד חָמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר
 אֵין־חֵרִישׁ וְקָצִיר: וַיִּשְׁלַחֵנִי
 אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם לָשׂוּם לָכֶם
 שְׂאֵרִית בְּאֶרֶץ וְלִהְיוֹת
 לָכֶם לִפְרִיטָה גְדוֹלָה: שְׁלִישִׁי
 וְעַתָּה לֹא־אַתֶּם שָׁלַחְתֶּם
 אֹתִי הַנְּהָה כִּי הָאֱלֹהִים וַיְשִׁימֵנִי
 לְאֵב לְפִרְעָה וּלְאֶדוֹן קָלָל
 בֵּיתוֹ וּמִשְׁלַל בְּכָל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם: מִהֲרֹו וְעָלוּ אֶל־אָבִי
 וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנֵךְ
 יוֹסֵף שְׁמֵנִי אֱלֹהִים לְאֶדוֹן
 קָלָל־מִצְרַיִם רַדָּה אֵלַי־
 תַּעֲמֹד: וַיִּשְׁבַּת בְּאֶרֶץ־גֹּשֶׁן

ואל יחר (5) (שְׁוֹנָה) szünetkor: (שְׁוֹנָה) pedig viszonyított főnév בְּבָבִי szavát emelni; וְעַתָּה, és ne legyen bosszantó szemeitekben. V. ö. M. I. 44, 31, 30, 44, 18. (7) לְפִרְעָה גְדוֹלָה, nagy megmenekülésre, értsd: hogy a nagy inségből rendkívüli módon megmeneküljetelek. (8) לְאֵב לְפִרְעָה, Faraó atyjává, értsd: tanácsadó-jává, gondnokává. (9) רַדָּה; nyomatékos paranesoló módú ige בְּאֶרֶץ־גֹּשֶׁן-ból. —

- földén, hogy légy közel hozzám, te és gyermekeid és gyermekeid gyermekei és juhaid és szarvasmarháid és mindened, 11 a mid vagyon. És táplálni foglak ott tégedet, mert még öt esztendeig éhség, hogy el ne pusztulj, te és házad és mindened, a mid van. És ime, a ti szemeitek látják, és Benjámin, az én öcsém, szemei, hogy az én szájam az, mely 13 beszél veletek. És jelentsétek meg atyámnak minden dicsőségemet Egyiptomban, és mindazokat, a miket láttatok; és siessetek, és hozzátok le 14 atyámat ide. És nyakára borula öcsésének, Benjáminnak, és síra; és Benjamin sírt az ő 15 nyakán. És megcsókolá minden testvéreit, és síra rajtuk; és ezután beszéltek vele testvérei. 16 A hír pedig hallatszott Faraó házában, mondván: Megérkeztek József testvérei. És jól 17 tetszék Faraó szemei és szolgálai szemei előtt. És mondá Faraó Józsefnek: Mondd meg testvéreidnek: ezt cselekedjétek, rakjátok meg a ti barmaitokat, és jertek, menjetek

אל תעמד, szószerint: *ne állj*, értsd: *ne késsél*. (11) וכלכלתי; perf. pilpél (בִּלְפָּל), töve: כול, melynek tulajdonképeni jelentése: *mérni, tartalmazni*; pilpél alakjában pedig: *eltartani, táplálni*. — פן תורש, hogy el ne pusztulj. ירש igének voltaképeni jelentménye: *elfoglalni, azért: megfosztani* (valakit birtokától), a nifalban pedig, *megfosztatni, elpusztulni*. (14) על צוארי בנימין, Benjamin nyakára. צוארי tbsz. fn., annyit jelent, mint: *egyesszámban* (1. felj, 41, 42); töve: צור, (nyakszirt). (16) והקל, szószerint: a hang; a szó átvitt értelemben: a hír. (17) זאת עשו לכם, est cselekedjétek; direct szólásmod

18 Kanáán földére. És vegyétek a ti atyátokat és háznépeteket, és jőjjetek el hozzám; és adni akarom nektek Egyiptom földének javát, és egyétek a föld 19 zsirját. Neked pedig meg van hagyva (hogy mondjad nekik): ezt cselekedjétek: Vigyetek magatokkal Egyiptom földéről szekereket kisdedeitek és feleségeitek számára, és vegyétek fel atyátokat és jőjjetek 20 el. És szemetek ne sajnálja házi eszközeiteket; mert Egyiptom egész földének java 21 tietek. És úgy cselekedének Izrael gyermekei. És József ada nekik szekereket Faraó parancsolata szerint, és ada nekik élelmet az útra. 22 Mindnyájuknak adott, mindenknek, egy pár öltözetet, és Benjaminszáz ezüst pénzt, és öt pár 23 öltözetet. Az ő atyjának pedig küldött, a mint következik: tíz szamarat, melyek visznek vala Egyiptom minden javából, és tíz nőstény szamarat, melyek visznek vala gabonát és 24 kenyeret és élelmet atyja számára az utra. És elbocsátá testvéreit, és ezek elmenének; ő pedig mondá nekik: Össze

יח בָּאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן: וְקָחוּ אֶת־ אֲבֵיכֶם וְאֶת־בְּתוּכֶם וּבָאוּ אֵלַי וְאֶתְנֶנָּה לָכֶם אֶת־טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶגְדְּלֶם אֶת־חֶלְבֵי הָאָרֶץ: וְבִיעֵי וְאֶתְהָ צִוִּיתָה וְאֵת עֲשׂוֹ קְחוּ־לָכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עֲנָלוֹת לְטַפְכֶם וְלְנִשְׁיֵכֶם וּנְשֹׂאתֵם אֶת־אֲבֵיכֶם וּבָאתֶם: כ וְעֵינֵיכֶם אֶל־תָּהָם עַל־כְּלֵיכֶם כִּי־טוֹב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָכֶם כֹּא הוּא: וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲנָלוֹת עֲרִפִי פֶרֶעַה וַיִּתֵּן לָהֶם צֶדֶה לְדָרְדָר: כב רָכָלִם נָתַן לְאִישׁ חֲלָפוֹת שְׂמָלֹת וְלִבְנֵי־מִן נָתַן שֵׁשׁ מֵאוֹת פָּסָה וְחֲמֵשׁ חֲלָפֹת כג שְׂמָלֹת: וּרְאֵבֵי שֶׁלַח כְּזֹאת עֲשָׂרָה חֲמֻרִים נְשָׂאִים מִטּוֹב מִצְרַיִם וְעֶשֶׂר אֶתְנַת נְשָׂאֹת כד כָּר וְלָחֶם וּמִזֶּן לְאֲבֵי לְדָרְדָר: וַיִּשְׁלַח אֶת־אֲחֵיו וַיִּלְכוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶל־תִּרְגְּזוּ בְּדָרְדָר:

V. ö. felj. 12, 13. (18) את חלב הארץ, szó szerint: a föld zsirját, értsd: a föld legjobb termékeit. (19) ואתה צויתח ואת עשו, Tömött szó szerkezettel e helyett: ואתה צויתח ואת עשו; ואתה, mivel a személy (kinek parancsolatokat) tárgyesetét vonzza, szenvedő mondatban a puálban áll, és a személy nevező esetben: ואתה צויתח. (20) ועינכם אל תחס על וגו', szó szerint: szemetek ne sajnálja, értsd: ne sajnáljátok holmitokat, melyeket netalán oda kell hagynotok. כלי voltaképen edényt jelent, de jelenthet ruhát és egyéb

- 25 ne veszszetek az úton. És felmenének Egyiptomból, és eljövénének Kanáán földére atyjukhoz, Jákobhoz, és elbeszélék neki, mondván: József még él, és hogy ő uralkodó Egyiptom egész földén; és szive elgyengüle, mivel nem hitte nekik. És szólának hozzá József szavai szerint, melyeket szólott hozzájuk; és mikor látá a szekereket, melyeket József küldött, hogy őt felvigyék, fölélede atyjuk, Jákob lelke. És mondá Izrael: Elég! Fiam, József még él! Hadd menjek, hogy lássam őt, mielőtt meghalnék!

כה ויַעֲלוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ
כו כְּנָעַן אֶל-יַעֲקֹב אָבִיהֶם; וַיִּגְדּוּ
לוֹ לֵאמֹר עֹד יוֹסֵף חַי וְכִי-
הוּא מִשָּׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם
וַיִּפְּנֵה לָבוֹ בְּנֵי לֹא-הָאֱמִיִן לָהֶם;
כו וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל-דִּבְרֵי
יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא
אֶת-הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף
לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב
כה אָבִיהֶם; הַמִּישִׁי וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל
רַב עֹד-יוֹסֵף בְּנֵי חַי אֵלָיָה
וְאֶרְאֶנּוּ בְּטָרִם אֲמוֹת;

XLVI. FEJEZET.

Isten megjelen Jákobnak Beër Sēbhân (1—4). Innen indul családjával Egyiptomba (5—7). Családjának száma (8—28). József atyja elébe megyen (29—30). József utasítást ad testvéreinek, mit mondjanak Faraó előtt (31—34).

- 1 És elindula Izrael és mindene, mije vala, és megérkezék Beër-Sábhába; és áldozék áldozatokat atyja, Izsák istenének. És mondá Isten Izraelnek éjjeli látomásban, és mondá: Jákob! Jákob! És ez mondá: Ime, itt vagyok. És (Isten) mondá: Én vagyok az Isten, atyád Istene, ne félj lemenni Egyiptomba, mert nagy

א מו וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ
ב וַיָּבֹאוּ בְּאֶרֶץ שֹׁבַע וַיִּבְרַח זְבָחִים
ב לֵאלֹהֵי אָבוֹי יַצְחָק; וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמֵרְאֵת הַלַּיְלָה
ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַנְּגִי;
ג וַיֹּאמֶר אֲלֵכֶי הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ
אֶל-תִּירָא מֵרֶדְהָ מִצְרַיִמָּה כִּי-

szert is V. ö. felj. 31, 37. (22) חלפות שמלות, pár öltözet, értsd: két öltözet felváltásra (25) ויבאו ארץ כנען (25) ויבאו ארץ כנען V. ö. felj. 44, 13. (26) ויפנ לבו és szíve elgyengüle. ויפנ, fut. kál, töve: פונ, gyöngülni. (27) ותחי רוח יעקב és Jákob lelke fölélede, értsd: megerősödék. ויפנ ותחי רוח יעקב ellentétét képezi a fentebbi ויפנ לבו-nak. (28) רב, elég! módhatározó. V. ö. felj. 33, 9. Ellenben: רב, (sok marha); רבב mn. töve pedig: רבב

- nemzetté tesznek ott téd-
 4 gedet. Én lemegyek veled
 Egyiptomba, és én fel is
 hozlak majd tégedet, és
 József tenni fogja az ő kezét
 5 szemeidre. És felkele Jákob
 Beër-Sâbhâból, és Izrael fiai
 felvették atyjukat, Jákobot, és
 kisdedeiket és feleségeiket a
 szekerekre, melyeket Faraó
 6 küldött, hogy őt felvigyék. És
 elvették az ő nyájakat, és az ő
 vagyonukat, melyeket sze-
 reztek Kanáán földén, és meg-
 érkezének Egyiptomba, Jákob
 7 és minden magzata vele. Fiait
 és fiainak fiait magával, leányait
 és fiainak leányait és
 minden magzatát elhozta ma-
 8 gával Egyiptomba. — És ezek
 Izrael gyermekeinek nevei, kik
 bemennek vala Egyiptomba :
 Jákob és fiai. Jákob első szü-
 9 löttje : Rúben. És Rúben fiai :
 Chanôkh, és Fállû, és Chec-
 10 rôn, és Khârmî. És Simeôn
 fiai : Jemûél, és Jâmîn, és
 Ohád, és Jâkhîn, és Czôchâr, és
 11 Sâûl, a kaánita nõ fia. És Lévi
 fiai : Gersôn, Kehâth és Merârî.
 12 És Juda fiai : Ér és Ónân és
 Sélâh és Pêrecz, és Zarách. És
 meghala Ér és Ónân Kanáán
 13 földén ; és valának Pêrecz fiai :
 Checchrôn és Châmûl. És Iszâkhâr fiai :
 14 Tólá és Fuvvâh, és Jôbh és Simrôn. És Zebhulûn fiai : Szêred és Élôn

(4) ארד עמך וגו' *lemegyek veled* stb. értsd : veled leszek mindig.
 ויוסף יטת ידו על עיניו, és József teszi kezét szemeidre, azaz : gondoskodik rólad.

- 15 és Jáchleél. Ezek Léáh fiai, kiket szült vala Jákobnak Páddán-Arámban, és leányát, Dináht. Fiainak és leányainak összes személyei: harmincz-
- 16 hárman. És Gád fiai: Ozifjôn és Chággî, Súnî és Eczbôn,
- 17 Éri és Arôdi és Áréli. És Asêr gyermekei: Jimnâh és Jisvâh és Jisvî és Beriâh és huguk Szêrâch; és Beriâh fiai: Chê-
- 18 bher és Málkiél. Ezek Zilpâh gyermekei, a kit Lábhân adott vala leányának, Léáhnak. És az szülé ezeket Jákobnak;
- 19 tizenhat személy. Ráchélnak, Jákob feleségének fiai: József
- 20 és Benjámin. És született Józsefnek Egyiptom földén, kiket szült vala neki Osznâth, Póti-férának, Ón papjának leánya, Menássê és Efrâjim.
- 21 És Benjámin fiai: Bêlá és Bhêkher és Asbél; Gérâ és Náamân, Échî és Rôs; Mup-pîm és Chuppîm és Árd.
- 22 Ezek Ráchél gyermekei, kik születtek Jákobnak; minden személy, számszerint tizen-
- 23 négyen. És Dán gyermekei: Chusîm. És Náftáli fiai: Jáchezeél
- 24 és Gúnî, és Jêezer, és Sillêm. Ezek Bilhâh gyermekei, a kit Lábhân
- 25 adott vala leányának, Ráchélnak; és ez szülé ezeket Jákobnak,

(15) ובני דן ושלש, *harminczhárom*, t. i. Jákobbal együtt. (23) ובני דן חשים, és Dán fiai Chusîm; Chusîm többesszám alakú név, mely azonban csak egy személyt jelent, mint a 25. versből kitünik, a hol a Bilhâhtól származott összes gyermekek számát csak hétnek mondja; ובני pedig csak egyformaság végett (ובן helyett) használtatik, tekintettel a többi versekre, melyek ובני

minden személy, számszerint 26 heten. Minden személy, a mely bemegy vala Jákobbal Egyiptomba, kik származnak vala az ő ágyékából, Jákob fiainak feleségein kívül, minden személy, számszerint hatvanhatan. És József fiai, kik születtek neki Egyiptomban, két személy. Minden személy Jákob házában, mely bement volt Egyiptomba, számszerint 28 hetvenen. — És Judát küldte vala maga előtt Józsefhez, hogy mutatna előtte Gôsen felé; és eljövénék Gôsen föl- 29 dére. És befogata József az ő szekerébe, és fölmené atyja, Izrael elé, Gôsen felé; és midön megjelenék neki, nyakára esék, és síra az ő nyakán 30 sokáig. És mondá Izrael Józsefnek: Immár örömet halok meg, miután láttam 31 orezádat, hogy még élsz. És mondá József testvéreinek és atyja házának: Hadd menjek föl, hogy tudtára adjam Faraónak, és mondjam neki: Testvéreim, és atyám háza, kik valának Kanáán földén, eljöttek

אָדָה לַיַּעֲקֹב כָּל-נַפְשׁ שְׁבַעֲהָ: כו
 כָּל-הַנַּפְשׁ הַבָּאָה לַיַּעֲקֹב מִצְרַיִם יָצְאוּ יָרְכוּ מִלְּבַד נָשִׁי כז
 בְּנֵי-יַעֲקֹב כָּל-נַפְשׁ שְׁשִׁים כז
 וְנָשָׁ: וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר-יָלְדָהּוּ בְּמִצְרַיִם נֶפֶשׁ שְׁנַיִם כָּל-הַנַּפְשׁ כח
 לְבֵית-יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיִם שְׁבַעֲסִים: ם שִׁשׁ וְאֶת-יְהוּדָה כח
 שָׁלַח לִפְנֵיו אֶרְיֹסֵף לְהוֹרֹת לִפְנֵיו גְּשֵׁנָה וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה נָשָׁן: כט
 וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרַּבְּתָּו וַיַּעֲלֵה לְקֶרְאֵת-יִשְׂרָאֵל אָבִיו גְּשֵׁנָה כט
 וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַרְצָנָאֲרָיו ל וַיִּבְךְ עַרְצָנָאֲרָיו עוֹד: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף אֲמוּתָה הַפַּעַם אַחֲרַי רְאוּתִי אֶת-פָּנָיִךְ כִּי עוֹדָה: לא
 הִי: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחָיו וְאֶל-בֵּית אָבִיו אָעֵלָה וְאֶגִּידָה לְפָרְעָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַחִי וּבֵית-אָבִי אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ-כְּנַעַן בָּאוּ אֵלָי:

szóval kezdődnek. L. M. IV. 26, 8. (26) כל הנפש הבאה וגוי, valamennyi személy, ki bemegy vala stb. hatvanhat, kik t. i. Jákobtól származtak (יצאו), József és két fia: Efráim és Menasseh azonban itt be nem számíthatók, mert nem mentek le Jákobbal Egyiptomba. Csak Egyiptomhan, a hol Jákob egész családja összejött, Jákobbal együtt, voltak hetvenen. (28) רהורת לפניו גשנה, hogy megmutatna előtte Gôsen-felé, értsd: hogy jelölné meg a helyet, mielőtt oda érkezik, a hol letelepedjen. Gôsen tartomány alsó Egyiptomban van, Palaestina és Arabia közelében. (29) ויבך עוד, és síra — sokáig. עוד módhatározó; rendesen azt jelenti: még egyszer, ismételve (v. ö. felj. 8, 10.); e helyen azonban azt jelenti: tartósan, vagy sokáig. (30) הפעם, főnév időhatá-

- 32 hozzám. A férfiak pedig juh-
 pásztorok, — mert baromtartó
 emberek voltak, — és juhaikat
 és szarvasmarháikat és min-
 denöket, a mijük vagyon, el-
 33 hozták. És leszen, mikor Faraó
 hivatand titeket és szó-
 land: mi a ti foglalkozástok?
 34 Mondjátok: baromtartó em-
 berek voltak a te szolgálád ifju-
 ságunktól mindekkoráig, mi
 is, őseink is; hogy lakhassatok
 Gôsen földén. Mert utálatos vala
 Egyiptomban minden juh-
 pásztor.

XLVII. FEJEZET.

József testvérei közül ötöt bemutat Faraónak (1—4), kik Faraó tetszését megnyerik (5—6). Jáchob Faraó előtt (7—10). József kijelöli testvérei lakóhelyét és táplálékukat (11—22), az egyiptomiaknak ad kenyeret pénzen és marhák- és földjükért (13—20), a népet elhelyeszteti (21). A papok nem adják el földjüket (22). A föld termésének ötöd részét Faraónak szerzi meg, kivéve a papokét (23—26). Izrael növekedése (27). Jáchob életkora (28), megeskedeti fiát, Józsefet, hogy temesse el őt ősei sírjába (29—31).

- 1 És bemene József és be-
 jelenté Faraónak és mondá:
 Atyám és testvéreim és juhaik
 és szarvasmarháik és minde-
 nök, mijök van, eljöttek Ka-
 náán földéről; és ime, ök
 2 Gôsen földén vannak. És test-
 véreinek egy részét vette, öt
 3 férfiut, és állítá őket Faraó elé. És mondá Faraó (József) test-

rozó gyanánt: *immár*. L. felj. 2, 23 (32) והאנשים רעי צאן, a férfiak pedig juhásztorok. Ezt a körülményt azért hangsúlyozza, hogy lakhassanak elkülönítve az egyiptomiaktól Gôsen tartományában, kik a juhásztorokat gyűlölték. L. a 34. v. (34) כי תעבת מצרים ונו', mert az egyiptomiak utálatosa stb. értsd: az egyiptomiak utáltak, azaz: megvetettek minden juhásztort, mivel levágták a juhott, melynek az egyiptomiak isteni tiszteletet adtak. V. ö. M. II. 8, 22.

(3) רעה צאן, juhásztor; mindegyikünk az; így érthető az egyes-számú állítmány a többszámú alany mellett, a mi egyébiránt gyakrabban

- véreinek: Mi a ti foglalkozástok? és mondák Faraónak: Juhpásztorok a te szolgálid, mi is, őseink is. És mondák Faraónak: Hogy e földön lakhassunk, jöttünk, mert nincs legelő a juhok számára, melyek vannak szolgálidnak, mert elhatalmasodott az éhség Kánaán földén, és most, hadd lakjanak a te szolgálid Gôsen földén. És mondá Faraó Józsefnek / következőképen: Atyád és testvéreid eljöttek hozzád. Egyiptom földje előtted vagyon; a föld legjobb részén telepítsd le atyádat és testvéreidet; hadd lakjanak Gôsen földén! És ha tudod, hogy vannak köztök derék férfiak, rendeld azokat felügyelőkké az én nyájaim fölé. És bevivé József atyját, Jákobot, és állítá őt Faraó elé; és Jákob üdvözlé Faraót. És mondá Faraó Jákobnak: Mekkora életéveid napjainak száma? És mondá Jákob Faraónak: Zarándokságom esztendeinek napjai százharmincz esztendő; kevesek és nyomorúságosak voltak életem esztendeinek napjai, és nem érték el atyáim élet-
 10 esztendeinek napjait zarándokságuk idejében. És üdvözlé Jákob

אָהוּ מִה־מַעֲשֵׂיכֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל־
 פֶּרְעָה רַעְיָה צֵאן עֲבָדֶיךָ גַם־
 אֲנַחְנוּ גַם־אֲבוֹתֵינוּ; וַיֹּאמְרוּ אֶל־
 פֶּרְעָה לְגוֹר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן כִּי־אֵין
 מְרֻעָה לַצֵּאן אֲשֶׁר לְעֲבָדֶיךָ כִּי־
 כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְעַתָּה
 יֵשְׁבוּ־נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן;
 וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר
 אָבִיךָ וְאֶחִיךָ בָּאוּ אֵלַיךָ; אֶרֶץ
 מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ הִוא בְּמִיטֵב
 הָאָרֶץ הוֹשֵׁב אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־
 אֶחִיךָ יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וְאִם־
 יָדַעְתָּ וַיֵּשְׁ־בָם אֲנִשִּׁי־חֵיל
 וְשִׁמְתָם שָׂרֵי מִקְנֵה עַל־אֲשֶׁר־
 לֵי; וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־יַעֲקֹב אָבִיו
 וַיַּעֲמְדֵהוּ רַפְנֵי פֶרְעָה וַיְבָרֶךְ
 יַעֲקֹב אֶת־פֶּרְעָה; וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה
 אֶל־יַעֲקֹב כַּמָּה יָמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ;
 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־פֶּרְעָה יָמֵי
 שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאת שָׁנָה
 מָעַט וְרַעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי
 וְלֹא הִשִּׁיגוּ אֶת־יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי
 אֲבֹתֵי בִימֵי מְגוּרֵיהֶם; וַיְבָרֶךְ

elő fordul. V. ö. M. I. 27, 29. (6) *elötted van*, értsd: szabad rendelkezéssre áll, a mint következők: *במיטב הארץ וגו'*, a föld javában stb. azaz: legtermékenyebb földön. — מיטב, főnév, töve: ישב, a מ pedig képző. (7) *ויברך*, és üdvözlé, nem pedig: áldá, mely jelentménnyel az ige rendesen bír, mikor Istenre vonatkozik. (9) *ימי שני מגורי*, annyi, mint: *ימי שני חי*, A földi élet neveztetik: *מגורים*, idegen földön való tartózkodás (V. ö. felj.

- Faraót, és kimene Faraó elől.
- 11 És József letelepíté atyját és testvéreit, és ada nekik birtokot Egyiptom földén, az ország legjobb részén, Rámeszész tartományában, a mint Faraó parancsolta vala. És eltartá József atyját és testvéreit és atya egész házáat kenyérrrel a kisedek száma szerint. Mert nem volt kenyér az egész földön, mert nagyon elhatalmasodott vala az éhség, és lankada Egyiptom földé és Kanáán földé az éhség miatt.
- 14 És József szedegete minden pénzt, mely találatott Egyiptom földén és Kanáán földén a gabonán, melyet vásárolnak vala; és bevivé József a pénzt Faraó házába. És mikor elfogya a pénz Egyiptom földéről és Kanáán földéről, eljővénék az egyiptomiak mind Józsefhez és mondák: Adj nekünk kenyeret; miért haljunk meg előtted? mert a pénz végképen elfogyott! És mondá József: Adjátok ide marháitokat, és én adni akarok

יֵעֲקֹב אֶת־פָּרְעָה וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי
 11 פָּרְעָה: שְׁבִיעֵי וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף אֶת־
 אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וַיִּתֵּן לָהֶם
 אֲחֻזָּה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִיטֵב
 הָאֶרֶץ בְּאֶרֶץ רַעֲמֶסֶס בְּאֶשֶׁר
 12 צִוָּה פָּרְעָה: וַיַּבְלִל יוֹסֵף אֶת־
 אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וְאֵת כָּל־בֵּית
 אָבִיו לֶחֶם לְפִי הַטָּהָה: וְלֶחֶם
 13 אֵין בְּכָל־הָאֶרֶץ כִּי־רָבַד הָרָעֵב
 מְאֹד וַתִּלְחַד אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ
 14 כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרָעֵב: וַיִּלְקַט יוֹסֵף
 אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ־
 מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בְּשֶׁבֶר
 אֲשֶׁר־יָהֶם שְׂבָרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף
 15 אֶת־הַכֶּסֶף בֵּיתֵהּ פָּרְעָה: וַיִּתֵּם
 הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ
 כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ כָּל־מִצְרַיִם אֶל־יוֹסֵף
 לֵאמֹר הִבֵּה־לָּנוּ לֶחֶם וְלִמָּחָה
 נָמוּת נִגְדָהּ כִּי אִפְסָ כֶּסֶף:
 16 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הֲבֵי מַרְהִיטֵיכֶם וְאֶתְנֶה

28, 4.), mert csak rövid ideig tart. (11) בארץ רעמסס, Rámeszész földén, Gósen tartományában. „Rámeszész“ megkülönböztetendő „Rámeszész“-től (I. M. II. 1, 11.), mely neve ama városnak, melyet az izraelitáknak, mint rabszolgáknak, kellett építniök, melytől valószínűleg az egész vidék vette nevét. (12) לחם, annyi, mint: בלחם (I. alább 17.). Az eszköz, melynek segítségével valami történik, költői nyelvben, tárgyesetben áll (V. ö. M. I. 6, 13.) — לפי הטף, a kisedek száma szerint. לפי voltaképeni jelentése: szája szerint; átvitt értelemben: aránya szerint. (13) ותלה, rövidült fut. kál, töve; למה. A rendes futurum lenne: יִלְקֹטֵי (15) ויתם, futurum תמם (véget érni, elfogyini)-ból. — כל אשני מצרים úgy értendő mint: כל אנשי מצרים (I. felj. 41, 57.). — הבה, nyoma-

nektek(kenyeret)marháitokért, ha a pénz végképen elfogyott.
 17 És bevivék marháikat Józsefnek, és József ada nekik kenyeret a lovakért, juh- és marhanyájakért és szamarakért, és eltartá őket kenyérrrel minden nyájaikért azon esztendőben.
 18 És mikor elmulék azon esztendő, eljövének hozzá a második esztendőben, és mondák neki: Nem titkolhatjuk el uram előtt, hogy ha már elfogyott a pénz, és a nyáj is *jutott* uramhoz, — nem maradt uram előtt egyebünk, mint
 19 testünk és földünk. Miért vesszünk el szemeid előtt? mi is, földünk is; végy meg minket és földünket a kenyérért, és leszünk, mind mi, mind földünk, szolgálai Faraónak; és adj magot, hogy éljünk, és meg ne haljunk, és a
 20 föld el ne pusztuljon! És megvevé József Egyiptom

לָכֵם בְּמִקְנֵיכֶם אֶם־אָפִים כֶּסֶף; וַיָּבִיאוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם אֶל־יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם בְּסוּסִים וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבְמִקְנֵה הַצֹּאן וּבְמִקְנֵה הַבְּהֵמָה וּבְחֲמֹרִים וַיִּנְהָלֵם בְּלֶחֶם בְּכָל־יְהוּדָה
 יי וַיִּמְכְּרוּם בְּשָׁנָה הַהִיא: וְהָיָה הַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה הַהִוא וַיָּבִיאוּ אֵלָיו בְּשָׁנָה הַשְּׁנִיָּה וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־נִבְחַד מֵאֲדָנִי בִּי אֶם־תָּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל־אֲדָנִי לֹא נִשְׂאָר לָפָנֵינוּ אֲדָנִי בְּלֹתֵינוּ אֶם־גּוֹיֹתֵינוּ וְאֲדָמָתֵנוּ: לָמָּה נָמוּת לְעֵינֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲדָמָתֵנוּ קָנֶה־אֹתָנוּ וְאֶת־אֲדָמָתֵנוּ בְּלֶחֶם וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְאֲדָמָתֵנוּ עֲבָדִים לְפָרְעֹה וְהָיִינוּ־עֹדֵעַ וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת וְהָאֲדָמָה לֹא תִשָּׁם: וַיִּקֶן יוֹסֵף אֶת־כָּל־אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפָרְעֹה כִּי־מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ כִּי־חָנֹק עָלֵיהֶם הָרָעַב וְהָיִי

tékos parancsoló mód יהב (adni)-ból. (17) וינהלם, fut. pi. tárgyraggal, töve: נהל, vezetni; átvitt értelemben: *ellartani*. V. ö. felj. 33, 14. (18) כי אם ונו, *hogya, ha* stb. E két szó közül mindegyikének külön-külön kötői jelentménye van, és nem tövésztendő össze *כי-אם*-mal, mikor mindkettő egyívű tartozik, és azt jelenti: *hanem* (ellenző kötőszó); l. felj. 39, 9. *כי* tehát e versben a következő *לא נשאר*-hoz tartozik. L. a fordítást. — ומקנה הבהמה אל אדני, értsd: — *מקנה הבהמה: היה אל-לאדני*. (19) למה נמות, *miért vesszünk el?* Voltaképen: miért haljunk meg; de tekintettel a következő *ואדמתנו*-ra, melyre *נמות* szintén vonatkozik, tágabb értelemben fordítandó. — תשם, fut. kál,

21 föld lőn Faraóé. És a mi a népet illeti, azt elhelyezte a városokba, Egyiptom egyik határától a másik határáig.

22 Kivéve a papok földét, azt nem vette meg, mert illetményök volt a papoknak Faraótól; és élvezték illetményöket, melyet adott vala nekik Faraó; azért nem adták

23 el földjüket. És mondá József a népnek: Ime, megvettelek titeket e mai napon és földeteket Faraó számára; ime nektek vetőmag, és vessétek

24 be a földet. És leszen, a termésből adjátok ötöd részét Faraónak, és négy rész legyen nektek a föld bevetésére és élmezésétekre, valamint azoknak, kik házaikban vannak, és kisdedeitek élmezésére.

25 És mondák: Életben tartottál meg minket! Hadd találjunk kegyességet uram szemeiben, és lenni akarunk szolgálai Fa-

26 raónak! És József szabá azt törvényül, mind e mai napig, Egyiptom földén, hogy Faraóé az ötöd-

27 rész; csak a papok földe, egyedül azoké, nem volt Faraóé. És Izrael

כא הארץ לפרעה; ואת העם
העביר אתו לערים מקצה

כב גבול מצרים ועד קצהו; רק

אדמת הכהנים לא קנה כי חק

לכהנים מאת פרעה ואכלו את

הקמ אשר נתן להם פרעה

על־כן לא מָכְרוּ אֶת־אֲדַמְתָּם;

כג ויאמר יוסף אל־העם הן קניתי

אתכם היום ואת־אדמתכם

לפרעה הא־לכם זרע וזרעתם

כד את־האדמה; והיה בתבואת

ונתתם חמישית לפרעה וארבע

הידת יהיה לכם זרע השדה

והאכלתם ולאשר בבתיכם

כה ולאכל לטפכם; מפניו ויאמרו

החיתנו נמצא־חן בעיני אדני

כו והיינו עבדים לפרעה; וישם

אתה יוסף לחק ער־היום היה

על־אדמת מצרים לפרעה

לחמש רק אדמת הכהנים

כז לבדם לא היתה לפרעה; וישב

töve: ישם (= שמם), elpusztulni. V. ö. felj. 16, 4. (21) ואת העם העביר וגו' és a népet elhelyezte stb. t. i. az egyik lakhelyéről a másikra, hogy a birtokában levő földre tulajdonjogot ne igényelhessen. (22) חק, illetmény; voltaképen: kiszabott rész; töve: חקק, bevésni, (a törvényt), azért: kiszabni. (23) הֵא, ime! indulatszó, annyit jelent, mint: הנה. (24) בתבואות וגו' a termésből stb., szó szerint: a mi a termést illeti, ebből adjatok stb. — וארבע 'הידות וגו' és a négy rész stb. ידות szó származása- és alkalmazásáról l. felj. 43, 34. (26) לחמש, az ötöd (rész)-re nézve, hogy t. i. a termés ötödrésze

lakék Egyiptom földén, Gósen tartományában, és örökösödének benne, és szaporodának és megsokasodának szerfölött.

יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ
גֹּשֶׁן נִיחָחוּנוּ כִּי נִיפְרוּ וַיִּרְבוּ
מְאֹד:

ויהי

- 28 És Jákob éle Egyiptom földén tizenhét esztendeig; és valának Jákob életéveinek napjai száz negyvenhét esztendő. És mikor Izrael halálanapjai közeledének, elhivatá fiát, Józsefet, és mondá neki: Kérlek, ha kegyességet találtam szemeidben, ugyan tedd kezedet csipöm alá, és tégy velem jóságot és igazságot: kérlek, ne temess el engem Egyiptomban. Ha elalszom atyáimmal, akkor vigy el engemet Egyiptomból, és temess el engemet sírjukba. És amaz mondá: Én megeselekszöm 30 szavad szerint. És mondá (Jákob): Esküdjél nekem. És megesküvék neki. És Izrael meghajtá magát az ágy fején.

כח וַיְהִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
שִׁבְעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יְמֵי-
יַעֲקֹב שְׁנַיִם חִייוֹ שִׁבְעַ עֶשְׂרִים
כט וַיִּרְבּוּ וַיִּפְּרוּ וַיִּמָּאֵת שָׁנָה: וַיִּקְרָבוּ
יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹת וַיִּקְרָא אָבִינוּ
לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-נָא מָצָאתִי
חַן בְּעֵינֶיךָ שִׁים-נָא יָדְךָ תַּחַת
יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאַמֶּת
אר-נָא תִּהְיֶנּוּ בְּמִצְרַיִם:
ל וְשִׁכַבְתִּי עִם-אֲבֹתַי וְנִשְׂאתָנִי
מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתָּנִי בְּקַבְרֹתָם
וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲעֲשֶׂה כְּדָבָרְךָ:
לא וַיֹּאמֶר הַשְּׁבַעָה לִּי וַיִּשְׁבַּע לוֹ
וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל-רֵאשׁ
הַמִּטָּה:

Faraót illeti. A viszonyító ל e jelentéséről l. felj. 19, 21. (28) ויהי. Az igazállítvány, ha a többesszámú alanyt megelőzi, egyesszámban is állhat. L. felj. 9, 29. (29) ויגש ויגש, שים נא ירך וגי, ugyan, tedd kezedet stb. eskü végett. V. ö. M. I. 24, 2, 3. (30) ונשאתני ושכבתי—ha elalszom — akkor vigy el. A két ו időköti jelentményéről l. felj. 44, 22. — בקברתם, sírjukba, t. i. Mákhpéláh barlangjába. (31) על ראש המטה, az ágy fején, a hol üle, ott meghajtá magát.

XLVIII. FEJEZET.

József két fiával meglátogatja beteg atyját (1). Jákob fogadja Józsefet (2), említi Isten ígérését (3-4), és elfogadja Efrájimot és Menássêht, saját gyermekeiül (5-6). Megemlékszik Ráchél sírjáról (7). Megáldja Efrájimot és Menássêht (8-16), elsőbbséget ad a fiatalabbiknak (17-19). Az áldás szavai (20). Kanáán földének elfoglalását jövendőli (21-22).

- 1 És lőn ezen történtek után, **מַח וַיְהִי אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** א
 hogy mondák Józsefnek: Ime, **וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ הַלֵּה**
 atyád beteg. És vevé két fiát **וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת־**
 magával, Menássêht és Efráji- **מִנְשֵׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם: וַיֵּגֵד לְיַעֲקֹב** ב
 mot. És jelenték Jákobnak, és **וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְנֶךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ**
 mondák: Ime, fiad, József, jön **וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל־**
 hozzád ; és Izrael erőlködék, és **הַמִּטָּה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶרְיוֹסֵף** ג
 felüle az ágyon. És mondá **אֵל שְׁבִי נִרְאֶה־אֵלַי בְּלוֹי בְּאָרֶץ**
 Jákob Józsefnek: A minden- **בְּנֶעַן וַיְבָרַךְ אֹתִי: וַיֹּאמֶר אֵלַי** ד
 ható Isten megjelent nekem **הַנְּנִי מִפְּרָךְ וְהַרְבִּיתִּךָ וְנָתַתִּיךָ**
 Lúžban, Kanáán földén, és **לְקַחַר עַמִּים וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ**
 megálda engemet. És mondá **הַזֹּאת לְזִרְעֶךָ אַחֲרַיךָ אַחֲרַי** ה
 nekem: Ime, Én megszorít- **עוֹלָם: וְעַתָּה שְׁנֵי־בְנֵיךָ הַנְּזֹלְדִים**
 lak és megsokasítlak tégedet, **לְךָ בְּאָרֶץ מִצְרַיִם עַד־בְּאֵי אֵלֶיךָ**
 és teszlek népek gyülekezetévé; **מִצְרַיִמָּה לִי־הֵם אֶפְרַיִם וּמִנְשֵׁה**
 és adni fogom ezen országot **בְּרַחוּבָן וְשִׁמְעוֹן יְהוּדָה־לִּי:**
 ivadékodnak utánad örök **וּמוֹלַדְתֶּךָ אֲשֶׁר־הוֹלַדְתָּ אַחֲרַיִם** ו
 birtokul. És most, két fiad, **לְךָ יְהִי עַל־שֵׁם אַחֲיֵיהֶם יִקְרָאוּ**
 kik neked születtek Egyiptom **אֶת־הַנְּזֹלְדִים**
 földén, mig jöttem hozzád
 5 Egyiptomba, enyéim ők: **אֶת־הַנְּזֹלְדִים**
 Efrájim és Menássêh, mint
 6 Rúben és Simeon, enyéim le-
 gyenek. Nemzetséged pedig, melyet nemzeni fogsz azok
 után tied legyenek, az ő bátyáik nevéről neveztessenek

(1) *וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף וְגוֹי*, mondák Józsefnek stb. értsd: hirül adták neki, hogy atya beteg; mert József a király székvárosában, Jákob pedig, tudvalevőleg, Gósen földén lakott. (2) *וַיֵּגֵד*, és jelenték, t. i. valaki. A héberben a személytelen ige 3. sz. egyesszámban áll. — *וַיִּתְחַזַּק וְגוֹי*. — *וַיִּתְחַזַּק*, és erőlködék stb. azaz: összeszedé utolsó erejét, hogy Józsefet, a királyt, ülve fogadhassa. (3) *נִרְאֶה אֵלַי*, megjelent nekem. V. ö. felj. 28., 19. (5) *אֵלַי הֵם*, enyéim ők, értsd: úgy tekintessenek, mint saját fiaim, kikkel az örökségben egyenlő részt vegyének. (6) *אֲשֶׁר הוֹלַדְתָּ אַחֲרַיִם*, nemzetséged pedig, melyet

- 7 örökségükben. Én pedig, mikor jöttem Páddánból, hirtelenül meghalt Ráchél Kanaán földén az úton, mikor még jókora föld vala bemenni Efráthba; és eltemetém őt ott Efráth útján, ez Bêth-Lachem.
- 8 És látá Izrael József fiait, és
- 9 mondá: Kik ezek? És mondá József atyjának: Ezek az én fiaim, kiket Isten adott nekem e helyen. Amaz pedig mondá: Kérlek, vezesd őket ide, én hozzám, hogy megáldjam őket.
- 10 Izrael szemei pedig megneheztedtek öregség miatt, nem láthat vala; és közel vivé őket hozzá, és ez megesókolá és
- 11 megölelé őket. És mondá Izrael Józsefnek: Orczádat látni sem gondoltam, és ime, Isten velem láttatta ivadékodát is. És József elvezeté őket térdei mellől, és meghajtá

ezek után fogsz nemseni, szószerint: kiket nemzettél, mert hולדת perfectum; de e helyen, a mint az összefüggésből kitünik, jövendő multat fejez ki. Az ige időviszonyai, a héberben, jobbára a mondatok összefüggéséből derül ki. — לך יהיו, teid legyenek; hogy mily értelemben mondja, azt magyarázza maga a vers, mondván: על שם אחיהם וגו', testvéreik nevéből stb. azaz: Efrájim és Menássch nemzetségeihez számíttassanak. (7) ואני, én pedig; független nevező (nom. absol.) annyit jelent, mint: A mi engem illet (1. felj. 43, 14.). מתה עלי, hirtelenül meghalt; עלי voltaképen: rajtam, azaz: hirtelenül megeseett rajtam. V. ö. felj. 42, 36. — מי אלה, mi aha. — מי אלה, kik ezek? Jákob őket meg nem ismerte, mert szemei már elhomályosodtak. L. alább 10. v. (9) בזה, annyi, mint: במקום הזה. V. ö. felj. 38, 21. — חסם imp. kál. tárgyraggal; annyi, mint: קח אותם (10) ועיני ישראל כבדו וגו', és Izrael szemei megneheztedtek. כבד, nehéz, használtatik a nehéz látásról. (11) לא פללתי, nem gondoltam volna; פלל, itélni, gondolni. — (12) לאפיו, előtte, t. i. Jákob előtt. לאפיו, ragozott párosszámú (duális) főnév פנים-ből. Roköntelmű לאפיו-mal; azért לאפיו is annyit jelent, mint: לפניו. (13) בימינו

- 13 magát előtte földig. És József vevé mindakettőt, Efrájimot jobbával, Izrael balkeze felől, és Menássêht baljával, Izrael jobb keze felől, és
- 14 közel vivé hozzá. És kinyújtá Izrael jobb kezét, és tevê Efrájim fejére, ez pedig a fiatalabbik, és balkezét Menássêh fejére; szándékosan tette (igy) kezeit, mert Menássêh volt az elsőszülött. És megáldá Józsefet és mondá: Az Isten, kinek színe előtt jártak őseim: Ábrahám és Izsák; az Isten, ki táplál *vala* engemet mióta vagyok e mai napig; az angyal, ki megszabadít *vala* engemet minden rossztól: áldja meg e fiukat, és hívassék rajtuk az én nevem és atyáim, Ábrahám és Izsák neve, és mint a halak szaporodjanak a földön. És látá József, hogy atyja teszi *vala* jobb kezét Efrájim fejére, visszatetszék szemeiben, és megragadá atyja kezét, hogy levegye azt Efrájim fejről *és áttegye*

י אָרְצָה: וְיָקַח יוֹסֵף אֶת־שְׁנֵיהֶם אֶת־אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוּ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת־מְנַשֶּׁה בְּשְׂמֹאלוֹ מִיְמִין יִשְׂרָאֵל וַיִּגַּשׁ אֵלָיו: וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת־יָמֵינוּ וַיִּשֶׁת׃
 ד עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הַצְעִיר וְאֶת־שְׂמֹאלוֹ עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שֶׁכֵּל אֶת־יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר: טו וַיְבָרֵךְ אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַדְּלוּ אֲבֹתִי לְפָנָיו אֲבָרְכֶם וַיַּעֲזֹק הָאֱלֹהִים הָרַעַה אֹתִי מֵעוֹרֵי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: טז הַמַּלְאָךְ הַגָּאֹל אֹתִי מִכָּל־רָע יְבָרֵךְ אֶת־הַנְּעוּרִים וַיִּקְרָא בֵּהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתִי אֲבָרְכֶם וַיַּעֲזֹק וַיְהִי קָרֵב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: ז וַיֹּא יוֹסֵף בְּיַדְשֵׁית אָבִיו יַד־יָמֵינוּ עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיַּרְע בְּעֵינָיו וַיִּתְמָךְ יַד־אָבִיו לְהַסִּיר אֹתָהּ מֵעַד רֹאשׁ־אֶפְרַיִם עַל־רֹאשׁ

úgy érteendő, mint: *בִּיד יָמֵינוּ*, jobb kezébe. Ép úgy a következő *שְׂמָאל* mint: *בִּיד שְׂמָאל*, azért mindkettő, t. i. *יָמִין* és *שְׂמָאל* ilyenkor *nönemlék*. V. ö. M. II. 15. 6. (14) *שָׂכַל אֶת יָדָיו*, *szándékosan tette kezeit*. שָׂכַל (származik שָׂכַל-ból) tulajdonképen azt jelenti: értelmesen, azaz: szándékkal tesz (valamit). — *הָרַעַה אֹתִי*, *ki engem táplál vala* *רַעַה* (= *רַעַה*) rendesen a pásztorról, ki nyájáról gondoskodik, használatos. (16) *הַמַּלְאָךְ*, *az angyal*, voltaképen: Isten küldötte, akaratának végrehajtója; töve: *לָאךְ* (cselekedni), a *מ* képző. — *וַיִּקְרָא בֵּהֶם*, *és hívassék rajtuk az én nevem* stb. értsd: *ők neveztesse nekem rólam, azaz enyéim legyenek*. L. felj. 5. v (17) *לְהַסִּיר אֹתָהּ* *hogy levegye azt* stb. Tömött szólásmód (constr. praegnans), mert kiegészítendő *וְלָתֵת* ki-

- 18 Menássêh fejére. És mondá יח מְנַשֶּׁה: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו
 József atyjának: Nem úgy, לאֲבֵן אָבִי כִּי-יִזְהָ תִכְבֵּר שָׁמַיִם
 atyám! mert ez az első- יט יְמוֹנָה עַד-רֹאשׁוֹ: וַיִּמָּאֵן אָבִיו
 szülött, tedd jobb kezedet az וַיֹּאמֶר יָדְעֵתִי בְּנֵי יָדְעֵתִי גַם-
 19 ő fejére! És vonakodék az ő הוא יְהוּדֵי-לָעַם וְגַם-הוּא יִגְדֵל
 atyja, és mondá: Tudom, fiam! ואוּלָם אֲחִיו הַקָּטָן יִגְדֵל מִמֶּנּוּ
 tudom, ő is leszen néppé, és כ וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֵא-הַגּוֹיִם: וַיְבָרְכֵם
 ő is leszen nagygyá, de ki- בְּיָוִם הַהוּא לֵאמֹר בְּךָ יִבְרַךְ
 sebbik öcsce nagyobb lesz יִשְׂרָאֵל כֹּאמֹר יִשְׁמְדוּ אֱלֹהִים
 nálánál, és ivadékával lesznek כָּאֲפָרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וַיִּשֶׂם אֶת-
 20 tele a népek. És megáldá őket כֹּאֲפָרַיִם לִפְנֵי מְנַשֶּׁה: וַיֹּאמֶר
 azon a napon, mondván: Te יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הִנֵּה אָנֹכִי מֵת
 veled áldjon Izrael, mondván: וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהָשִׁיב אֶתְכֶם
 Isten tegyen tégedet mint כב אֶל-אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם: וְאֲנִי נָתַתִּי
 Efrájimot és Menássêht; és לָךְ שָׁכֶם אֶחָד עַל-אֲחִיךָ אֲשֶׁר
 helyezé Efrájimot Menássêh לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֲמֹרִי בְּחֶרְבִי
 élébe. És mondá Izrael Jó- וּבְקִשְׁתִּי: פ שְׁלִישִׁי
 21 zsefnek: Ime, én meghalok, לָךְ שָׁכֶם אֶחָד עַל-אֲחִיךָ אֲשֶׁר
 és Isten leszen ti veletek, és לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֲמֹרִי בְּחֶרְבִי
 visszaviszen titeket atyáitok וּבְקִשְׁתִּי: פ שְׁלִישִׁי
 22 földére. Én pedig adtam neked
 egy részszel többet testvéreidénél, melyet vettem Emôri kezéből
 kardommal és kezijammal.

fejezéssel. Lásd a fordítást. (19) וזרעו יהיה מלא הגוים, és ivadékdval lesznek tele a népek. A tárgy, melylyel valamit betelik, héberben accusativusban áll. V. ö. M. I. 6, 13. (20) בך יברך ישראל, te veled áldani fog Izrael, mondván: „Isten tegyen téged” stb. Neved egymagában képviseli minden áldás összegét, annyira áldott leszesz. — וישת וגו', és tevéd stb. azaz: Efrájim nevét emlité előbb, mi által annak felsőbbségét jelzé. (22) שכם אחד וגו', egy részszel több stb., mert József két fiát, Efrájimot és Menássêht, két nemzetség törzsatyává tette. — אשר לקחתי, a mit vettem, t. i. Isten ígérete által, mely szerint utódjaim az Emôri, azaz: Kanáán országát (v. ö. felj. 15, 16.) birják. — ובקשתי, kardom és kezijam által, értsd: Isten által, ki az én kardom és ijjam. V. ö. M. V. 33. 29.

XLIX. FEJEZET.

Jáköb összehívja gyermekeit, hogy őket megáldja (1—2). Megáldja egyenként (3—38). Meghagyja nekik, hogy eltemessék őt ősei sírjába (29—32). Jáköb elhalálása (33).

- 1 **מט** **וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל-בָּנָיו** א
mondá: Gyüljetek egybe,
hogy kijelentsem nektek,
mi érend titeket a napok
2 **הַיָּמִים; הַקִּבְּצוּ וְשָׁמְעוּ בְּנֵי** ב
végén. Gyülekeztetek egybe,
és halljátok, Jáköb fiai! és
halljátok atyjátokat, Izraelt!
3 **יַעֲקֹב וְשָׁמְעוּ אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם;** ג
Rúben, elsőszülöttem, te!
erőm, és tehetségem zsengeje!
4 **רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֶתָּה כְּחֵי וְרֵאשִׁית** ד
elsőbbség méltóságra, és
elsőbbség hatalomra nézve.
5 **אֲנִי יְתָר שְׂאת וַיְתַר עָו; פְּחו** ד
Túláradás mint a víz! azért ne legyen elsőbbséged! Mert

(1) **את אשר יקרא אתכם**, *a mi titeket érend*; יקרא itt annyit jelent, mint: יקרה „*hé^a*”-vel. — באחרית הימים, szó szerint: *a napok végén*, értsd: későbbi időkben. V. ö. M. IV. 24, 14. (2) **ושמעו אל ישראל אביכם**, *és halljátok atyjátokat, Izraelt*. A gondolatismétlődés (parallelismus) a héber költészet egyik sajátlagos tulajdonsága és szépsége; a költői beszédet — melyen Jáköb áldása (ברכת יעקב) irva van — emeli és erőteljessé teszi. A gondolatrhythmus azonban még azáltal is nagy mértékben fokoztatik, hogy a verssor (gondolat kifejezés) egyik alkatrésze a másik verssor alkatrészét is képezi, a mely vagy csak oda gondolandó (V. ö. alább 7. v.) vagy pedig ki van irva, mint e versben a szó: **ושמעו**, mely kétszer fordul elő. (3) **ראובן אתה** *Rúben, elsőszülöttem, te!* Mind a három név hívóesetben (vocativus) áll; ép úgy a következő: **כחי וראשית אני**. Az állítmány csak יתר szóval veszi kezdetét (l. a fordítást). — יתר שאת. Két főnév vonzati viszonyban, jelzői fogalom megjelölésére, é. p. a vonzó (יתר) tulajdonságot (elsőbbséget) fejez ki, a vonzott (שאת) pedig, a tulajdonságot közelebről meghatározza: *méltóságra nézve*; értelme tehát: Tégedet, Rúben! illet a felőbbség a méltóságra nézve. Ép úgy értendő a következő **ויתר עו**. L. a fordítást. (4) **פחו כפחו מים**, *értssd: pacho, túlaradás, mint a víz áradása*, értsd: korlátot nem ismerő bűnös vagy. — אל תותר *ne legyen felsőbbiséged*, t. i. az elsőszülöttség jogát elvesztetted. — **כי עליה וגי** *ból, mert megszállad stb.* V. ö. M. I. 35, 22. — **או הללת** *akkor meggyaláztatad magadat*, azaz: elsőszülöttséged méltóságát elvesztetted. A piél alakú igének költői nyelvben gyakran visszaható (reflexiv) jelentése van. V. ö. Péld. 28, 14. — **יצויע עליה**. A gyalázatos tett miatt bűnös fiától elfordulva 3. személy-

megszálltad atyádnak fekvő-
helyét. Akkor meggyaláztad
magadat! — Ágyamat szállta
5 meg! — Simeon és Lévi atya-
fiak, az erőszak fegyverei az ő
6 rokonságuk. Tanácskozásukba
ne menjen be lelkem; gyüle-
kezetökbe ne egyesülj, dicsőségem! Mert haragjukban férfit öltek

אָבִיךָ אֲזַ חָלַלְתָּ יְצוּעֵי עַלְהָ : פ
שָׁמְעוּן וְהוּ אַחִים בְּלִי חָמָס
מִכְרֹתֵיהֶם : בְּסָדָם אֶל-תָּבֵא
נַפְשִׁי בְּקֹהֶלָם אֶל-תַּחַד כְּבֹדִי
כִּי בְאַפָם הָרְגוּ אִישׁ וּבְרָצָנָם

ben ád kifejezést az elkeseredett atya lelke fájdalomának, felkiáltván: *Ágyamat megszállta!* (5) שמעון ולוי אחים, *Simeon és Lévi atyafiak*, azaz: egymáshoz hasonlók. — *כלי חמס מכרתיהם*, az erőszak fegyverei az ő rokonságuk; abban t. i. hasonlítanak egymáshoz, a mennyiben mindketten az erőszak fegyvereivel élnek. מכרותיהם ragozott tsz. fn. מִכְרֹתֵיהֶם-ből egyenlő מְכָרָה (v. ö. Ezek. 16, 3, 21, 35.)-val, csak hogy ez כָּבוֹד, amaz pedig כְּרָה-ból származik, azonban mind a kettő ugyanazt jelenti: *ásni*; így aztán akár מְכָרָה, akár מְכָרָה a helyet, a honnan valami ásatik, azaz: származik, jelenti. (6) בְּסָדָם. *tanácskozásukba; סוד (= יסוד)* voltaképen *ülést* jelent, átvitt értelemben: *tanácskozást* אֶל תְּבֵא נַפְשִׁי, *ne menjen be lelkem*, azaz: lelkemnek ne legyen része abban. תְּבֵא 3. sz. nn., mert a nn. נַפְשִׁי a mondat alanya. — בְּקֹהֶלָם. Ugyan azt a gondolatot fejezi ki más szavakkal; בְּקֹהֶלָם meg- felel בְּסָדָם-nak, תַּחַד אֶל megfelel תְּבֵא אֶל-nak, és כְּבֹדִי megfelel נַפְשִׁי szónak, esakhogy תַּחַד 2. sz. bn., mert כְּבֹדִי hívóesetben (voc.) áll. Így aztán kivi- láglik a páros gondolat kifejezésből, hogy mily értelemben veendő abban valamely többértelmű szó, mint például e versben: סֹד = קָהַל = קָהַל = סֹד = קָהַל = סֹד (= אחד), *egyesülni*. — כִּי בְאַפָם וְגו' — *nem kimélnék senkit és semmit, elpusztítanak mindent*. — עֲקְרוּ perf. pi. azt jelenti: az ökör, vagy a ló hatulsó lábainak inait átmetszeni: *megbénítani*. — Költészettanilag e 6. vers, mind *alakjára*, mind pedig *tartalmára* nézve egyike a legszebb és legkerekdedebb héber verseknek. *Tartalmára* nézve e vers csak két gondolatot fejez ki: 1. *Jákov tiltakozik Si- meon és Lévi terve ellen*; 2. *Simeon és Lévi önkénye határt nem ismer*. E két gondolat mindegyike kétféleképpen van kifejezve (gondolathythmus), oly módon, hogy a gondolat ismétlődése által sokat nyer úgy erőben, mint szépségben. Ugyanis az egész vers négy két-két ütemű verssorra szakad, u. m.:

בְּסָדָם | אֶל-תְּבֵא נַפְשִׁי
בְּקֹהֶלָם | אֶל-תַּחַד כְּבֹדִי
כִּי בְאַפָם | הָרְגוּ אִישׁ
וּבְרָצָנָם | עֲקְרוּ-שׁוֹר

Ha még azt is megjegyezzük, hogy a verssorok egyenlő számú szók (3—3) meg szótagok (6—6 és 7—7)-ből állnak — az egytagú szócskák אֶל-אֶל melyek a következő igéhez csatlakoznak (enklitika) külön-külön nem vétetnek

- meg és önkényökben ökröt
 7 bénítottak. Átkozott az ő
 haragjuk, mert hatalmas, és
 dühök, mert kemény! Elosztom
 őket Jákobban, és elszélesztem
 8 őket Izraelben. — Juda! teneked
 fognak hódolni testvéreid;
 kezed ellenségeid nyakán!
 meg fognak hajolni előtted
 9 atyád fiai. F fiatal orozslán
 Juda. Ragadmányra, fiam!
 nem kelsz! Letérdel, nyug-
 szik, mint a him orozslán, és mint a nőstény orozslán; ki költi fel
 10 őt? Nem fog távozni a fejedelmi vessző Judától, sem törvényhozói

számba: akkor e versben, úgy alakja, mint tartalmánál fogva, a héber költészet egyik legszebb és legtartalmasabb példáját találjuk. (7) אָרוּר אַפֶּס, *átkozott az ő haragjuk*. Nem őket, hanem haragjukat mondja átkozottnak. — אַחֲרָקֶם בִּיעֶקֶב וּנְוִי, *elosztom őket stb.* Ne lakjanak együtt, egy helyen, hanem legyenek elszéledve atyafiaik közt, hogy ne cselekedhessenek vad önkényük szerint. Jákob e jövődölése szóról szóra teljesült, mert Lévi nemzetsége fekvő jószágot nem kapott birtokul a többi nemzetségekkel (I. M. IV. 18, 24.), Simeon nemzetsége pedig Juda nemzetségébe lett bekebelezve. L. Jos. 19, 1. (18) יְהוּדָה אַתָּה יְרוּדָה וּנְוִי, *Juda! teneked fognak hódolni stb.* אַתָּה nyomatékoság kedvéért áll, és tartozik a következő יְרוּדָה igéhez, אַתָּה helyett. L. M. I. 4, 26. 27, 35. — יָדְךָ בְּעַרְףְּ אֹיְבֶיךָ, *kezed ellenségeid nyakán*. Nyakat fordítani (I. Jos. 7, 12.) annyit tesz, mint: az ellenség elől futni. E kifejezés tehát annyit jelent, mint: ellenségeid futni fognak előled, te pedig eléred őket. — יִשְׁתַּחוּ לְךָ, *meghajolnak előtted*; értsd: elismerendik felsőbbségedet. יִשְׁתַּחוּ szó alakjáról I. M. I. 18, 2 — בְּנֵי אֲבִיךָ, *atyád fiai*, azaz: testvéreid mind. V. ö. felj. 42, 32. (9) נֹוֹר אַרְיָה יְהוּדָה, *fiatal arszlán Juda*: bátor, erős és nemeskeblű. — מִטְּרַף בְּנֵי עֲרִית, *ragadmányra, fiam! nem kelsz*, mint ifju orozslán, mely még nem jár zsákmány után. A tagadó szócska: *nem* a מ (מִ' הַשְׁלִירָה), által מִטְּרַף szóban van kifejezve. — בָּרַע וּנְוִי, *letérdel stb.* azaz: senki sem meri őt nyugalmában háborgatni. Az áttérés a 2. személytől a 3.-ra, vagy megfordítva a héber költészetben gyakori. (10) לֹא יִסּוּר מִיְהוּדָה, *nem fog távozni a (királyi) vessző Judától*. Ő fog uralkodni atyafiai fölött. — וּמַחֲקֶךָ, *értsd: a törvényhozás pálcázja*. Valamint a שָׁבַט az uralkodói hatalom, úgy a מִטָּה a törvényhozói böleség jelvénye (V. ö. M. IV. 21, 18.) Az egésznek az értelme az: Juda lesz a többi nemzetségek *uralkodója és vesére*. עַד כִּי־יָבֹא שִׁילָה, *ig, míg be nem megy Sílóba*; שִׁילָה (Jos. 18, 1), שִׁילֹ (Bir. 21, 19.), a város neve, mely későbbben sok

pálca lábaitól, míg el nem
érkezik Silóba; és neki engedel-
11 meskednek a nemzetségek. A
szőlőtökéhez köti csikóját és
a szőlővesszőhöz vemhét.
Borban mossza ruháját, és a
12 szőlő vérében öltözetét. Pi-
rosak a szemek a bortól, és
13 fehérek a fogak a tejtől. — Ze-
bálún lakik a tenger öblén,
ő maga a hajók kikötőjén,
14 és az ő határa Ozidón mellett. Iszszákhâr csontos szamar;

וְנָלְיוּ עַד כִּי־יָבֹא שִׁילְבָה וְלוֹ
יִקְהֶת עַמִּים; אֶסְרֵי לַנֶּפֶן עֵינֶיהָ
וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֲתָנֹו כִּבְסֵם בֵּינָם
קָבְשׁוּ וְיָבֹדֶם־עֵנָבִים סוּתָהּ;
יֵב חֲבִלֵי עֵינָיִם מִיַּיִן וּלְבָן־שֵׁנִים
יֵי מִחֲלָב; פּ וְבוֹלֵן לְחֹף יָמִים
יִשְׁכֵּן וְהוּא לְחֹף אֲנִיֹּת וְיִרְכָּתוּ
יֵד עַל־צִידָן; פּ יִשְׁשָׁרְךְ חֲמֹר

évszázadon át a 12 nemzetség gyűlhelye (Jos. 18, 1.) és istentiszteleti központja (Sam. I. 4, 4.) volt. Azért „*mig be nem megy Silóba*“ alatt értetik: míg az ígért földét el nem foglalták és a nyugalom (שלה) helyére el nem jutottak, Jûda lesz a nemzetségek vezére. L. Bir. 12. — ולו יקתה עמים, és neki engedelmeskednek a nemzetségek. Iqta függő alakja יקתה (v. ö. Péld. 30, 17.)-nak; töve: קחה (= כחה), jelentménye: gyengévé, erőtlenné lenni, azért: engedelmeskedni. (11) אסרי לנפן וני, a szőlőtökéhez köti stb. Evvel festi a termékeny földet, mely Judát, mint a nemzetségek fejedelmét illeti, és a bőséget, melyben fog részesülni. עירה = עירף; független alakban: עיר, fiatal szamar. V. ö. M. I. 32, 16. — בני אתנו, annyi mint: בן אתנו (v. ö. M. I. 1, 24). סותה = סויתו; töve: סוה (található) מסוה szóban is), annyit jelent, mint: elfedezni, és így סות כסות hasonjelentményű szóval (melynek töve: כסה ugyanazt jelenti). (12) חכלילי עינים, pirosak a szemek; a bor bőséget, valamint a következő ורכב שנים וני, és fehérek a fogak stb. a tejbőségét festik. (13) זבולון חוף ימים ישכן, Zebhúlún lakik a tenger öblén. Jákob áldástosztó végrendeletében nem szorítkozik a törzsatyák és utódjaik szereplésére a nemzetségek közt, hanem kiterjeszkedik örökös birtokaik leírására is, melyeket késő időben birni fognak, kijelölvén a föld határait is, melyet birni fognak (l. 14, 15, 20.). Az atya eléggé ismerte fiai mindegyikének jellemét, hajlamát és természetét, hogy előre mondbatta, ki mire alkalmas, ügyes és hajlandó. Így: Zebhúlúnt a tengeri kereskedelemre, Iszszákhârt a baromtenyésztésre, Ásért a gyümölcstermesztésre alkalmasnak jövendölte. — Mózes illő tekintettel lévén Jákob e végrendeletére az ő áldásában is (l. M. V. 33, 18, 19, 24) az ösatya nyomdokait követte. — לחוף ימים, a tenger öblén הים חוף különbözik הים שפת-tól. Az utóbbi, a tenger szélét, az első: a tenger öblét jelenti, mely így nevezetik, mivel a hajókat fedezi, védelmezi (a vihar ellen).—חוף, v חף-nak a töve: חפה, fedezni; átvitt értelemben, védelmezni. V. ö. M. V. 33, 12. — וירכתו על צידן, szösz szerint: az ő oldala Csidon mellett, értsd: Országá határos Ozidonnal, Phönikia legrégebbsé fővárosával. ירכה (= ירך) dâges nélkül. (14) חמר גרם, csontos, értsd: izmos,

15 pihen aklok közt. És látá a nyugalmat, hogy jó, és a földet, hogy kies, meghajtá vállát a teherhordásra, és lőn munkás
16 adófizetővé. — Dán bírálni fogja népét, mint Izrael törzsökeinek egyike. Dán leszen kigyó az úton, vipera az ösvényen, megmarja a ló körmeit, hogy
18 a rajta ülő hátra essék. Segítségedet remélem, oh, Örökkévaló! — A mi Gádot illeti, egyegy had hadakozik ellene,
20 de ő levágja sarkát. — Ásérrol: Kenyere kövér, és ő ad királyi
21 csemegéket. — Náftálí szabadult

טו וַיֵּרָם רֵבֶן בֵּין הַמְּשֻׁפְתִים; וַיֵּרָא מְנַחֵה בֵּין טוֹב וְאֶת־הָאָרֶץ בֵּין נַעֲמָה וַיֵּט שִׁכְמוֹ לְסִבְלֹ וַיְהִי טז לְמַס־עֶבֶד; ׀ הֵן יֵדֵן עַמּוֹ יז כְּאֶחָד שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל; יְהִי־דָן נַחֵשׁ עַל־יָדָךְ שׁוֹפֵטֵן עַל־יְהִי יח אֶרְחָה הַנֶּשֶׁךְ עֵקְבֵי־סוּם וַיִּפְלֹ יֵה רָכְבוֹ אֲחֹרֶ; לִישׁוּעַתְךָ קִנִּיתִי יט וְיִהְיֶה; ׀ חֲמִישִׁי גֵר גֵּרֹד יְגֹדְנוּ כ וְהָיָה יְגֵר עֵקֵב; ׀ מֵאֲשֶׁר שְׁמֹנֶה לַחֲמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדֵנֵי־ כא מֶלֶךְ; ׀ נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחָה

erős számár; ez egyébiránt Iszszakhâr türelmes és nyugalmas voltát is jelzi — *הַמְּשֻׁפְתִים* *heverész az aklok közt*, értsd: kényelmesen pihen nyájai közt. V. ö. Birák 5, 16. (15) *לַמַּס־עֶבֶד*, *munkás adófizetővé*, szószertint: adózó munkássá, ki adó fejében munkát végez. *מַס*-nak a többese: *מַסִּים* (M. II. 1, 12.), töve: *מָסַס*. (16) *דָן יֵדֵן עַמּוֹ וְגו'*, *Dán bírálni fogja népét* stb., értsd: nem lesz oly közönyös a többi nemzetségek sorsa iránt, mint Iszszakhâr, hanem tevékeny részt vesz küzdelmeik és háborúikban bel- és küllellenségeik ellen, mint bármelyike a nemzetségeknek. (17) *נַחֵשׁ עַל־יָדָךְ* 'וגו', *kigyó az úton* stb., azaz: hirtelen és zaj nélkül támadja meg az ellenséget, ott, a hol az a veszedelmet legkevésbé sejtette volna. — *הַנֶּשֶׁךְ עֵקְבֵי סוּם*, *megmarja a ló körmeit*, mi a büszke lovagot földre ejti; akképen ejti el Dán büszke ellenségeit. (18) *לִישׁוּעַתְךָ וְגו'*, *segítségedet* stb. A számos harcra és küzdelemre gondolván, melyeket fainak majdan a föld elfoglalásakor ki kell állniok, Jákob reményét Isten segítségébe veti. (19) *גֵר גֵּרֹד יְגֹדְנוּ יְגֵר*, *a mi Gádot illeti*. *גֵר* feltétlen nevező (nom. absol.) L. felj. 48, 7. *גֵרֹד יְגֹדְנוּ יְגֵר*. E hasonló hangzású szójáték (paronomasia) magyarázata leginkább *גֵר* és *גֵרֹד* igék jelentéséből derül ki. Ugyanis *גֵר* azt jelenti: *összeseregelní*, továbbá: *גֵרֹד יְגֹדְנוּ*, *hadserég* sereglik össze ellene; *יְגֵר* pedig (töve: *גֵר*), annyit jelent, mint: *levágni*. (20) *מֵאֲשֶׁר שְׁמֹנֶה לַחֲמוֹ* úgy értendő, mint *לַחֵם אֲשֶׁר שְׁמֹנֶה*. (V. ö. M. I. 42, 35.) — *מַעֲדֵנֵי מֶלֶךְ*, *királyi csemegék*, azaz: édes gyümölcsöt. — *מַעֲדֵנֵי מֶלֶךְ* függőaljakja a többesszámú *מַעֲדָנִים* (egyesszámban nem fordul elő)-nak, töve: *עָדָן*, (édes). L. M. I. 2, 9. (21) *נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחָה*, *Náftálí szabadult szarvasünnő*, gyors, nyájjas és szelíd. — *הַנֶּשֶׁךְ עַל־יָדָךְ*, *ki dd* stb. Ez nem folytatása a képnek, ha-

szarvasünő, ki ád nyájas sza-
 22 vakat. — Gyümölcsöző ág Jó-
 zsef, gyümölcsöző ág a forrás
 mellett, hajtásai kapaszkodnak
 23 fel a falra. De megkeseríték
 őt és lövöldözték, és gyülölték
 24 őt a nyilasok. De az ő ijja
 erősen marada, és mozgé-
 konyak kezeinek karjai; Jákob
 hatalmas Istenének kezeitől;
 onnét pásztor, Izrael sarkköve.
 25 Atyád Istenétől, ki segítsen,
 és a Mindenhatótól, ki meg-
 áldjon, az ég áldásaival felülről, a mélység áldásaival, mely alatt

כב הַנֶּתַן אִמְרֵי-שֹׁפָר: ס בֶּן פֶּרֶת
 יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עַל-עֵינַי בְּנֹת
 כב צִעְדָה עַל-יְשׁוּר: וַיִּמְרְרוּ
 וְרָבוּ וַיִּשְׁטְמוּהוּ בְּעַלֵי הַצִּים:
 כד וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ וַיִּפּוּ
 זְרַעֵי יָדָיו מִיַּד אַבִּיר יַעֲקֹב
 מִשֵּׁם רַעָה אֲבִן יִשְׂרָאֵל:
 כה מֵאֵר אַבִּיר וַיַּעֲזֹרֶךָ וְאֵת שְׁנֵי
 וַיְבָרְכֶךָ בְּרִכַּת שָׁמַיִם מֵעַל
 בְּרִכַּת תְּהוֹם רַבְצַת תַּחַת בְּרִכַּת

nem vonatkozik Náftálira, ki szelid természeténél fogva, nyájas beszédű. (22) בֶּן פֶּרֶת, *gyümölcsöző ág*, szószerint: fia, azaz: hajtása a gyümölcsöző fának. בְּנֹת — יִפָּה = סִיחַ. בְּנֹת, e helyen szintén átvitt értelemben hajtásokat jelent; צִעְדָה stb. az egész vers József szépségét, erejét és termékenységét festi. (23) וַיִּמְרְרוּ וְרָבוּ וַיִּשְׁטְמוּהוּ, *és megkeseríték őt, és lövöldözték* stb. E versben Jákob József ellenségeinek elkeseredett harcát, másrészt pedig József erejét és ügyességét ecseteli, melylyel ellenségeinek daczolt és győzött. רָבוּ perf. kál töve: רָבַב, annyit jelent, mint: nyílakkal lövöldözni. — בְּעַלֵי הַצִּים, *nyilasok*; szószerint: a nyilak urai. בַּעַל, mint בֶּן és בַּת (v. ö. M. I. 17, 17.) vonzati viszonyban némely főnevekkel melléknévi fogalmat jelöl. (24) וַתֵּשֶׁב, *de az ő ijja erősen marada*, t. i. Józsefnek az ijja az ellenségeivel szemben. Az ij feszítő ereje, hajthatatlansága képe a harczos hősiességének és győzelmének, valamint viszont az ij lazasága (קִשְׁתּוֹ) a harczos gyöngeségének és vereségének. — וַיִּפּוּ וַיִּשְׁטְמוּ, *és mozgékonyak* valának stb. értsd: bátran és ügyesen védekezék ellenségei ellen. מִיַּד אַבִּיר יַעֲקֹב, *Jákob hatalmas Istenének kezeitől*, értsd: veszed ez áldást. אַבִּיר függőalakja אַבִּיר-nak, mely csakis Istenről használtatik. V. ö. Jes. 1, 24. אַבִּיר ellenben a hős embert jelenti, például: אַבִּיר הַרְעִים (Sam. I. 21, 8.), a pásztorok hőse, azaz: főnöke. — מִשֵּׁם, *onnét*, azaz: isten kezétől. — רַעָה, *nyilasok*, *nyilasok*, *nyilasok*, *nyilasok*. אֲבִן יִשְׂרָאֵל, *pásztor, Izrael (sark-) köve*. Értsd: Isten tégedet kijelölt, hogy légy Izrael pásztora, erős támasza. (25) בְּרִכַּת שָׁמַיִם מֵעַל, ez költői körülírása: בְּרִכַּת שָׁמַיִם מֵעַל-nak (I. M. I. 27, 27.). — בְּרִכַּת תְּהוֹם רַבְצַת תַּחַת, Ez költői körülírása בְּרִכַּת שָׁמַיִם-nak (ugyanott). — בְּרִכַּת שָׁמַיִם וְרַחֵם, *az emlík és anyaméh áldásaival*; képe a szaporodásnak és növekedésnek, úgy emberre, mint

fekszik, az emlék és anya-
 26 méh áldásaival. Atyád áldásai
 felülmulják szüleim áldásait,
 fel az örök bérczek szélső
 határáig, (ezek) szálljanak
 József fejére és annak tetejére,
 ki megkoszorúztja az ő
 27 testvéreinek.—Binjámin raga-
 dozó farkas; reggel zsákmányt
 emészt, és este ragadmányt
 28 oszt. —Mindezek Izrael törzsö-
 kei, tizenketten, és ez az, a
 mit hozzájuk szólott atyjuk.
 És megáldá őket; mind-
 egyiket áldása szerint, meg-
 29 áldotta őket. És megparancsolá
 nekik, és mondá nekik: Én
 betakarítatom népemhez; te-
 mesetek el engemet atyáim-
 hoz a barlangba, mely van
 30 a chittita Efrón mezején; a
 barlangba, mely vagy on a
 Mákhpéláh mezején, mely
 Mámrével szemben fekszik,
 Kanáán földén, a melyet Áb-
 rahám megszerzett vala, a me-

31 zőt, a chittita Efróntól örökös temetőhelyül. Ott temették el Ábrahámot és feleségét, Szaráht, oda temették el Izsákot, és feleségét, Re-

כו שְׂדֵים וְרַחֵם: בְּרַכְתָּ אֲבִיךָ גְבוּרוֹ
 עַל-בְּרַכְתָּ הַזֵּה עַד-תֵּאָוֶת גְּבֻעַת
 עוֹלָם תַּהְיֶינָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וְלְקַדְרֹךְ
 כז נוֹר אָחִיו: פ שֵׁשׁ בְּנֵימִין
 וְאֵב יִטְרַף בְּבֶרֶךְ יֶאֱכַל עַד
 כח וְלַעֲרֵב יִחַלֵּה שְׁלֵה: בְּרַ-אֱלֹהֵה
 שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עֶשֶׂר זֹאת
 אֲשֶׁר-דָּבַר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ
 אותם איש אשר בְּבִרְכָתוֹ בְּרַךְ
 כט אתם: וַיֵּצֵא אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
 אֲנִי נֹאסֵף אֶל-עַמִּי קְבְּרוּ אֹתִי
 אֶל-אֲבֹתַי אֶל-הַמְעָרָה אֲשֶׁר
 בְּשֵׂדֵה עֶפְרוֹן הַחֲתִי: בַּמְעָרָה
 אֲשֶׁר בְּשֵׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-
 עַל-פְּנֵי מִמְרָא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר
 קָנָה אֲבֹרָהִם אֶת-הַשְּׂדֵה מֵאֵת
 לא עֶפְרוֹן הַחֲתִי לְאֲחֵי-קַבֵּר: שְׁמָה
 קְבְּרוּ אֶת-אֲבֹרָהִם וְאֵת שְׂדֵה
 אֲשֶׁתוֹ שְׁמָה קְבְּרוּ אֶת-יִצְחָק
 וְאֵת רֵבֶקָה אֲשֶׁתוֹ וְשְׁמָה

baromra nézve. (26) גְּבוּרוֹ... עַד הָאוֹת נִבְעַת עוֹלָם, felülmulják... az örök bérczek szélső határáig, értsd: égmagasságig. תֵּאָוֶת תֵּאָוֶת függő alakja תֵּאָוֶת-nak, melynek töve: אוֹה (= אוֹת); hithpál: határt kijelölni, azért: תֵּאָוֶת, határvonal. — נוֹר נוֹר, megkoszorúztja testvéreinek, azaz: atyafiai között a megkoszorúzott (gen. part.). Így nevezi az atya Józsefet, kit az elsőszülöttségi jogban részesített. (27) וְלַעֲרֵב וְלַעֲרֵב, reggel... és este stb. értsd: mindig. — עַד, főnév; származik עַד-בֹּל, mely híflban (Péld. 25, 20.) azt jelenti: megfosztani (valakit valamitől), azért: עַד: ragadmány. (28) בְּבִרְכָתוֹ וְנֹר, áldása szerint, értsd: természete- és jelleméhez képest. L. felj. 13. v. (29) אֲנִי נֹאסֵף, én be-

bekát, és oda temettem el
 32 Léáht. Megzerzett jószág a
 mező és a barlang, mely benne
 33 vagyon, Chêth fiaitól. Mikor
 Jákob befejezé (végrende-
 letét), hogy azt meghagyná
 fiainak, összetevé lábait az
 ágyon, és kimulék, és betakarítotték nemzetségeihez.

לִב קְבַרְתִּי אֶת־לֵאָהּ: מִקְנֵה הַשָּׂדֶה
 וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי־
 לֵב הָתָּה: וַיִּבֶל יַעֲקֹב לְצַוֹת אֶת־בָּנָיו
 וַיֹּאסֶף רַגְלָיו אֶל־הַמֶּשֶׁה וַיָּגַע
 וַיֹּאסֶף אֶל־עַמּוּי:

L. FEJEZET.

Jákob bebalzsamoztatása (1—3). József engedélyt nyer Faraótól, hogy atyját, eskülje szerint, eltemethesse (4—9). Gyászszertartás (10—11). Jákob eltemettetése (12—14). József testvérei aggódnak (15—18). József vigasztalja őket (19—21). József életkora (22), nemzetségei (23—24). József megeskedtetí fivéreit, hogy tetemeit magokkal felvigyék Egyiptomból (25), meghal Egyiptomban (26)

1 És József borula atyja
 orczájára, és síra rajta, és
 2 megcsókolá őt. És József
 megparancsolá szolgálinak, az
 orvosoknak, hogy bebalzsamoz-
 zazzák az ő atyját, és az
 orvosok bebalzsamozák Izraelt.
 3 És mikor negyven nap el-
 telék rajta — mert annyi na-
 pokba telik vala a bebalzsamozás
 ideje — siraták őt az
 Egyiptomiak hetven napig.
 4 És midőn elmulának siratá-
 sának napjai, szóla József Faraó háznépéhez, mondván: Ha ugyan
 kegyességet találtam szemeitekben, kérek, szóljatok Faraó füleibe,

א ל וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַד־פְּנֵי אָבִיו וַיִּבְכֶּה
 ב עָלָיו וַיִּשְׁקֹלֵהוּ: וַיִּצְוֵה יוֹסֵף אֶת־
 עַבְדָּיו אֶת־הַרְפָּאִים לְחַנֹּט אֶת־
 אָבִיו וַיַּחְנְטוּ הָרְפָאִים אֶת־
 ג יִשְׂרָאֵל: וַיִּמְלֹאֵהוּ אַרְבָּעִים
 יוֹם כִּי בֵן יִמְרָאוּ יְמֵי הַחַנְטִים
 וַיִּבְכּוּ אֹתוֹ מִצָּרִים שִׁבְעִים יוֹם:
 ד וַיַּעֲבְרוּ יְמֵי בְכִיתוֹ וַיְדַבֵּר יוֹסֵף
 אֶל־בְּיַת פְּרַעֲהַ לְאָמֹר אִם־נָא
 מִצְאָתִי חַן בְּעֵינֶיכֶם דַּבְּרוּ־נָא

takarítatom, azaz: meghalok. L. M. I. 25, 8. (32) מקנה השרה, megszerzett jószág, értsd: tulajdon, mely pénzen szereztetett meg. מקנה függőalakja (stat. constr.) הַקָּנָה־nek, töve pedig: קנה: szerezni, venni. (33) ויאסף ויאסף. L. M. I. ugyanott.

(2) לחנט וגו', hogy bebalzsamozzák stb. voltaképen: fűszerezék; használtatik a gyümölesről, mikor megérik és illatozik. (Énekek-Éneke 2, 13.) Itt a holt test befűszerezésére, bebalzsamozására alkalmaztatik. (3) כִּי כֹן, mert annyi napokba telik vala, azaz: annyi ideig tartott a bebalzsamozás. החנטים tsz. חַנְטִים, mint זָקִים, יָגִיעִים, és mint ezek, elvont fogalmat jelent, azért: bebalzsamozás. (4) בכיתו; rag nélkül: בכית = בכי, mindkettőnek a

- 5 mondván: Az én atyám meg-
 esketett engemet, mondván:
 ime, én meghalok; az én
 síromba, melyet ástam ma-
 gamnak Kanáán földén, oda
 temess el engemet. És most
 engedd, hogy felmehessek,
 és eltemethessem atyámat,
 azután vissza akarok térni.
- 6 És mondá Faraó: Menj fel,
 és temesd el atyádat, a mint
 7 megeskett tégedet. És fel-
 mene József, hogy eltemesse
 az ő atyját; és felmenének
 vele Faraó szolgálai, házának
 vénei, és Egyiptom földének
 8 minden öregéi. És József
 minden háznépe, és testvérei,
 és atyjának háznépe, csak
 kisdedeiket és juhaikat és
 ökreiket hagyták Gósen földén.
- 9 És felmenének vele szekerek
 is, lovagok is, és a tábor igen
 10 erős vala. És eljutának a tö-
 vissal bekerített szérűhöz,
 mely a Járdén partján vala,
 és gyászolának ott felette
 nagy és keserves gyászszal;
 és tarta atyjának hét napig
 11 tartó gyászt. És látá a föld
 lakója, a kanáanita, a gyászt a
 tövissel bekerített szérűnél, azt
 mondák: Keserves gyász ez az egyiptomiaknak; azért hivaták annak
 nevét: Abhél-Miczrájim (egyiptomi gyászoló)-nak; mely a Járdén
 12 partján vagon. És megeselekvének neki fiai úgy, a mint nekik meg-

ה בְּאֹזְנֵי פְרֻעָה לֵאמֹר: אָבִי
 הַשְׁבִּיעֵנִי לֵאמֹר הֲנֵה אֲנֹכִי מֵת
 בְּקִבְרֵי אֲשֶׁר כָּרַיתִי לִי בְּאֶרֶץ
 כְּנָעַן שְׁמָה תִקְבְּרֵנִי וְעַתָּה
 אֶעֱלֶה-נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת-אָבִי
 וְאֶשׁוּבָה: וַיֹּאמֶר פְּרֻעָה עֲלֶיהָ
 וַיִּקְבֹּר אֶת-אָבִיד כַּאֲשֶׁר הַשְׁבִּיעָהּ:
 וַיַּעַד יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת-אָבִיו וַיַּעַד
 אֹתוֹ כָּל-עַבְדָּיו פְּרֻעָה וְכָנִי
 בֵּיתוֹ וְכָל זְקֵנֵי אֶרֶץ-מִצְרָיִם:
 וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וּבֵית אָבִיו
 רַק שֵׁשׁ וְצֹאנָם וּבְקָרָם עִזּוֹ
 בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן: וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם-רֶכֶב
 גַּם-פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבָד
 מְאֹד: וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַן הָאֲמָדַר
 אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ-שָׁם
 מִסְפַּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וַיַּעַשׂ
 רָאִיוֹ אָבִל אָבֶל שִׁבְעַת יָמִים: וַיָּרָא
 יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת-הָאָבֶל
 בְּנֵחַן הָאֲמָדַר וַיֹּאמְרוּ אָבֶל-כְּבֹד
 זֶה לְמִצְרָיִם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ
 אָבֶל מִצְרָיִם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן:
 וַיַּעֲשׂוּ בְנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם:

töve: בכה, *sirni*, azért: בכיתו, *sirdsa*. (10) נחן האמד, hely neve, mely a Jordán jobb partján feküdt. עבר partot általában jelent; vajjon jobb, vagy

- 13 parancsolta volt. És felvivék őt, az ő fiai, Kanáán földére; és eltemeték őt a Makhpéláh mezejének barlangjába, melyet megszerzett Ábrahám, a mezőt örökös temetőhelyül, a chittita Efróntól, szemben Mámréhvel.
- 14 És József visszatére Egyiptomba, ő és testvérei és mindazok, kik vele fölmennek *vala*, hogy eltemessék az ő atyját, miután eltemette volt az ő
- 15 atyját. És látták József testvérei, hogy meghalt az ő atyjuk, mondák: Hátha gyülvölni fog minket József, és vissza fogja fizetni nekünk mindazon gonoszságot, melyet
- 16 vele cselekedtünk. És üzenének Józsefnek, mondván: Atyád megparancsolta halála
- 17 előtt, mondván: Így szójatok Józsefhez: kérlek, bocsásd meg testvéreid bűnét és vétköket, mert gonoszúl cselekedtek veled; és most, kérlek, bocsásd meg a te atyád Istene szolgáinak! És József sira, midőn szóltak
- 18 hozzá. És elmenének testvérei is, és leborulának előtte, és mondák: Ime, mi a te szolgálid vagyunk! És mondá nekik
- 19 József: Ne féljetek! Avagy Isten helyett vagyok-e én?

bal partról van-e szó, mindig csak a szövegből kipuhatólandó. (15) וישטמו לו, *Hátha gyülvölni fog minket.* לו e helyen *aggódó* értelemben használtatik; másutt azonban, é. p. gyakrabban, *őhajtó* értelemben áll. L. M. I. 20, 34. (16) ויצו את יוסף, *és üzenének Józsefnek,* nem pedig: *és parancsolának,* mert ekkor *את יוסף* állna, l. felj. 2, 16. (19) התחת אלהים אני, *avagy Isten helyett vagyok-e én?* Értsd: megváltoztathatom-e Isten határozatát? (20) למען

20 Ti gondoltatok vala ellenem gonoszúl, de Isten gondolta jóra, hogy történjék, mint e mai napon, hogy tartassék
 21 meg életben sok nép. És most, ne féljetek, én el foglak tartani titeket és kisdedeiteket. És megvigasztalá őket és
 22 szóla szívökhöz. És József lakék Egyiptomban, ő és atyjának háznépe; és József
 23 éle száztiz esztendőig. És József látá Efrájimtól harmad izig való fiakat; Makhîrnak, Menásséh fiának fiai is felnö-
 24 vekedtek József térdein. És mondá József testvéreinek: Én meghalok, de Isten bizonyára meg fog emlékezni rólatok és felviszen ezen föld-
 ról azon országba, melyről esküdött vala Ábrahámnak,
 25 Izsáknak és Jákobnak. És József megesketé Izrael fiait, mondván: Bizonyára, Isten meg fog emlékezni rólatok, akkor vigyétek fel tetemeimet
 26 innen. És József meghala száztiz esztendő korában, és bebalzsamozák őt, és tevék koporsóba Egyiptomban.

כ אלהים אני; ואתם השבתם עלי רעה אלהים השבה למטה למעו עשה ביום הזה להחיות נא עם-רב: שביעי ועתה אל-תיראו אנכי אבל לל אתכם ואת-טפכם וינתם אותם וידבר על-לבם: וישב יוסף במצרים הוא ובית אביו ויחי יוסף מאה כג ועשר שנים: מפסיד וירא יוסף קאפרים בני שלשים גם בני מכיר בן-מנשה ילדו על-ברכי יוסף: ויאמר יוסף אל-אחיו אנכי מת ואלהים פקד ופקד אתכם והעלה אתכם מן-הארץ הזאת אר-הארץ אשר נשבע לאבותם לי'צחק ולי'יעקב: כה וישבע יוסף את-בני ישראל לאמר פקד ופקד אלהים אתכם והעלתם את-עצמתי מזה: וימת יוסף בן-מאה ועשר שנים ויחטמו אתו וישם באתון במצרים: ח ז ק

הזה ביום הזה, *hogy történjék, mint e mai napon*, t. i. a beszélő személy napján. (21) *וידבר על לבם*, és szóla szívökhöz, azaz: biztató őket, hogy ne aggódjanak. *דבר על לב*, szólásmódjáról I. fejl. 34, 3. (23) *בני שלשים*, *harmadizig való fiakat*, azaz: dédunokákat. *ילדו על ברכי יוסף*, *születtek*, értsd: felnövekedtek József térdein. V. ö. M. I. 30. 3 (36) *ויישם ונו'*, és tevék, futkál, töve: *ישם*, rokonértelmű *שום* igével.

B
922.
I.

GENESIS

VAGYIS

MÓZES ELSŐ KÖNYVE

MASSZORETIKUS SZÖVEGGEL

MAGYARRA FORDITOTTA

ÉS

NYELVTANI S TÁRGYI MAGYARÁZATOKKAL ELLÁTTA

DEUTSCH HENRIK

AZ ORSZ. IZR. TANÍTÓKÉPEZDE IGAZGATÓJA ÉS AZ ORSZ. RABBIKÉPZŐ-INTÉZET
RENDKIVÜLI TANÁRA

MINDEN JOG FENTARTVA

BUDAPEST, 1887.

A SZERZŐ TULAJDONA
